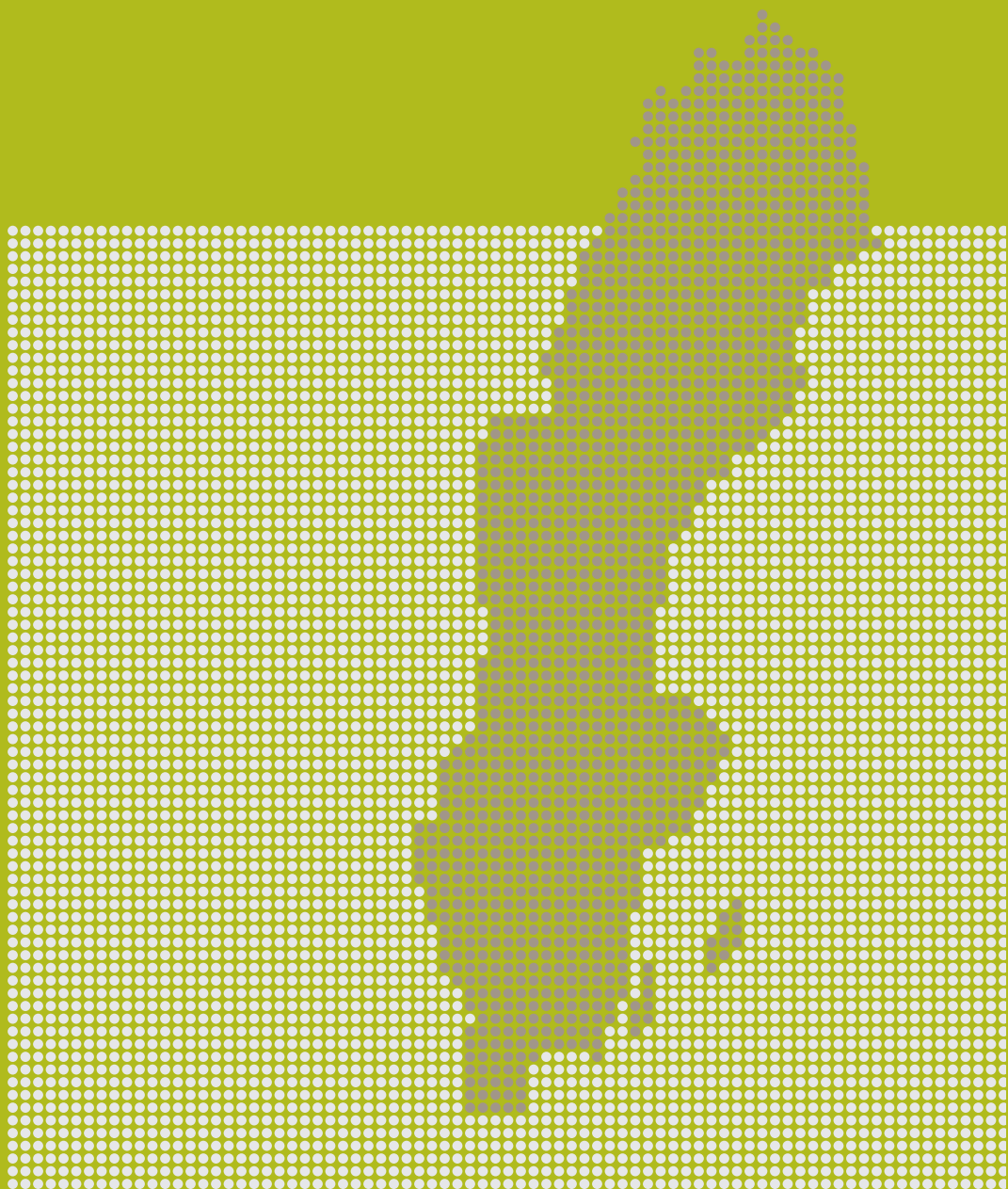

Drogutvecklingen i Sverige 2014
CAN rapport 144

Drogutvecklingen i Sverige 2014

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Rapport nr. 144

Stockholm 2014

Förord

Sedan 1970-talets början har CAN producerat årliga tryckta rapporter som beskriver drogutvecklingen i Sverige. Publikationerna, som bygger på en rad olika uppgifter av huvudsakligen statistisk karaktär, är de mest heltäckande sammanställningarna över drogutvecklingen i landet. Det huvudsakliga syftet är att beskriva konsumtionstrenderna för alkohol, narkotika, sniffning, dopning och tobak.

Den senaste utgåvan i denna serie var *Drogutvecklingen i Sverige 2011*, vilket innebär att det varit ett uppehåll i utgivningen på ett par år. CAN planerar att även framgent regelbundet ge ut traditionella tryckta rapporter, men fortsättningsvis med några års mellanrum. Under mellanåren planeras det att publicera kortversioner på engelska.

I samband med detta års utgåva presenteras för första gången hela tabellbilagan i Excel-format på CAN:s hemsida. Detta innebär att besökare fritt kan hämta de data man är intresserad av att använda. Som vanligt finns dessutom rapportens diagram i PowerPoint-version på hemsidan.

Tony Nilsson har ansvarat för kapitlet om alkoholutvecklingen, till vilket Björn Trolldal bidragit med värdefulla kommentarer. Ulf Guttormsson har skrivit kapitlet om narkotika, sniffning och dopning medan Clara Henriksson ansvarat för tobakskapitlet. Alla tre författarna ansvarade för att uppdatera det avslutande metodkapitlet. Britta Grönlund har stått för korrekturläsning samt layout och sättning medan Peggy Sandström språkgranskat, med undantag för sammanfattningen respektive narkotika- och metodkapitlet.

I rapporten redovisas – förutom statistik framtagen av CAN – uppgifter inhämtade från ett flertal myndigheter, institutioner, organisationer och företag, bl.a. Brottsförebyggande rådet, Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD), Folkhälsomyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen, STAD, Statistiska centralbyrån, Swedish Match Distribution AB, Trafikverket, Transportstyrelsen och Tullverket.

Stockholm i september 2014

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Håkan Leifman
Direktör

Innehåll

Sammanfattning	17
Alkoholutvecklingen.....	31
Inledning	31
Alkoholpolitik	32
Tillgänglighet till alkohol	34
Konsumtionsutvecklingen	36
Skadeutvecklingen.....	49
Referenser	61
Narkotikautvecklingen.....	63
Inledning	63
Narkotikatillgängligheten.....	67
Narkotikaanvändningen	77
Utvecklingen av tungt missbruk	83
Vård, sjuklighet och dödlighet	93
Referenser	101
Snifningsutvecklingen.....	105
Inledning	105
Användningens omfattning	106
Referenser	111
Dopningsutvecklingen.....	113
Inledning	113
Utbudet – beslags- och kriminalstatistik.....	114
Dopningserfarenhet i befolkningsundersökningar	117
Referenser	121
Tobaksutvecklingen.....	123
Inledning	123
Försäljningsutvecklingen.....	126
Konsumtionsvaneundersökningar	131
Konsekvenser av tobakskonsumtion.....	145
Referenser	147

Metodproblem och tillförlitlighet	149
Inledning	149
Frågeundersökningar och metodproblem	150
Indikativa källor	152
Källbeskrivningar.....	153
Referenser	161
Tabeller.....	163

Diagram

Alkoholutvecklingen

1.	Antal serveringstillstånd vid årets slut med tillstånd att servera alkohol till allmänheten och slutna sällskap. 1977–2013.	35
2.	Alkoholförsäljningen i liter alkohol 100 % per invånare 15 år och äldre, fördelad på dryckessorter. 1861–2013.	38
3.	Alkoholförsäljningen i liter alkohol 100 % per invånare 15 år och äldre, fördelad på dryckessorter. 1946–2013.	38
4.	Alkoholkonsumtionens olika delmängder i Sverige i liter alkohol 100 % per invånare 15 år och äldre. 2001–2013.	40
5.	Den beräknade genomsnittliga årskonsumtionen mätt i liter alkohol 100 % i årskurs 9 och gymnasiets år 2, efter kön. (1977–1989 avser skattade värden). 1977–2014.	43
6.	Självrapporterad alkoholkonsumtion i liter alkohol 100 % bland 16–75-åringar (1990–2002) samt bland 16–80-åringar (2004–2012), fördelad på kön.....	44
7.	Andelen pojkar och flickor i årskurs 9 och gymnasiets år 2 som intensivkonsumerar alkohol minst en gång i månaden. 1972–2014.	45
8.	Andelen 16–84-åringar med riskkonsumtion, efter kön och ålder. 2013.	46
9.	Andel vuxna (18–74 år) som svarat att de någon gång under de senaste 12 månaderna kört bil i samband med att de druckit alkohol (utöver lättöl) respektive åkt med berusad förare. 1981–2013.	52
10.	Andel misshandelsbrott (15 år och äldre) utomhus, obekant gärningsperson per 100 000 invånare 15 år och äldre. 2000–2012.	54
11.	Antal slutenvårdstillfällen, antal vårdade personer och antal vårdade personer för första gången sedan 1987 i slutenvård med alkoholrelaterad bi- eller huvuddiagnos. 1987–2013.	55
12.	Andel personer vårdade i slutenvård med alkoholrelaterad bi- eller huvuddiagnos, efter ålder. 1987–2013.	56
13.	Antal alkoholrelaterade dödsfall (underliggande eller bidragande döds-orsak) fördelat på ålder. 1969–2013.	58
14.	Antal alkoholrelaterade dödsfall (underliggande eller bidragande dödsorsak) fördelat på kön. Åldersstandardiserade dödstal per 100 000 invånare. 1969–2013.	58

Narkotikautvecklingen

15.	Antal beslag (av tull och polis) av cannabis, amfetamin, läkemedel, heroin och kokain. 1971–2013.	68
16.	Gatuprisutvecklingen KPI-justerad i 2013 års penningvärde för hasch, marijuana, amfetamin, kokain och brunt heroin. 1988–2013.	69
17.	Antal beslag och beslagtagna kvantiteter av tull och polis av cannabis, amfetamin, kokain och heroin. 1971–2013.	73
18.	Andelen elever i årskurs 9 och gymnasiets år 2 samt andelen mönstrande som uppgett att de någon gång prövat narkotika. 1971–2014.	78
19.	Andelen elever i årskurs 9 och gymnasiets år 2 år som uppgett att de använt narkotika fler än 20 gånger respektive de senaste 30 dagarna (i skolundersökningen endast cannabis 1986–1997). 1971–2014.	79
20.	Andelen 16–84-åringar som använt cannabis senaste 12 månaderna, efter kön och ålder. 2013.	80
21.	Andelen 16–29-åringar (18–24 år 2004) som använt cannabis någon gång de senaste 12 månaderna och de senaste 30 dagarna, efter kön. 2004–2013.	81
22.	Uppskattat antal personer med tungt missbruk 1979–1998 samt uppskattat antal personer med problematiskt missbruk 1998–2004 respektive 2007.	84
23.	Utvecklingen av antalet narkotikabeslag (tull och polis), antalet personer misstänkta för narkotikabrott, antalet vårdade med narkotikarelaterad diagnos samt antalet narkotikarelaterade dödsfall, per invånare. 1987–2013.	88
24.	Andelen personer under 30 år misstänkta för narkotikabrott, vårdade i slutenvård med narkotikarelaterad diagnos respektive avlidna i narkotikarelaterade dödsfall. 1987–2013.	89
25.	Andelen per invånare 15 år och äldre i icke-storstadslän som misstänkts för narkotikabrott (mot NSL) vårdats respektive avlidit med narkotikarelaterad diagnos samt smittats med hepatit C vid intravenöst missbruk. 1987–2013.	92
26.	Antal slutenvårdstillfällen, antal vårdade personer och antal personer vårdade för första gången sedan 1987 i slutenvård med narkotikarelaterad bi- eller huvuddiagnos. 1987–2013.	95
27.	Antal kliniskt anmälda fall av hepatit C-positiva per intravenöst missbruk respektive andra/okända smittvägar. 1990–2013.	96
28.	Antal narkotikarelaterade dödsfall fördelat på åldersgrupper (underliggande eller bidragande dödsorsaker). 1969–2013.	98

Snifningsutvecklingen

29.	Andelen elever i årskurs 9 och gymnasiets år 2 som uppgett att de sniffat någon gång. 1971–2014.	106

Dopningsutvecklingen

- 30. Andelen beslag av dopningspreparat av tull och polis samt antal lagföringsbeslut för dopningsbrott. 1993–2013. 115
- 31. Andelen personer misstänkta för brott mot lagen om förbud av vissa dopningsmedel, fördelat efter ålder. 1993–2013. 116

Tobaksutvecklingen

- 32. Försäljningen av cigaretter (st.) respektive andra tobaksvaror för rökning (cigarrer/cigariller och röktobak) och snus i gram per person 15 år och äldre. 1970–2013. 127
- 33. Skattning av den totala registrerade och oregistrerade cigarettkonsumtionen i antal miljoner cigaretter, 2003–2012, samt anskaffningskällornas andel av den totala cigarettkonsumtionen 2012. 129
- 34. Andelen elever i årskurs 9 och gymnasiets år 2 som uppgett att de röker dagligen/nästan dagligen. 1983–2014. 132
- 35. Andelen rökare i befolkningen (16–84 år) fördelat på kön. Daglig rökning 1980–2013 samt rökning totalt (daglig plus då och då) 1988–2013. 136
- 36. Andelen dagligrökare i befolkningen (16–84 år) fördelat på ålder. Vartannat dubbelår. 1980/1981–2012/2013. 137
- 37. Andelen dagligrökare i befolkningen (fr.o.m. 2010 16–84 år, tidigare 16–74 år), fördelat på utbildning. Åldersstandardiserat. 2004–2012. 144
- 38. Antal döda i lungcancer per 100 000 invånare och år. Åldersstandardiserat. 1955–2013. 146

Tabeller

Alkoholutvecklingen

Tillgänglighet till alkohol

1. Prisutvecklingen för spritdrycker, vin, starköl och folköl för detaljhandel och servering. 1980–2013. 165
2. Antal serveringstillstånd vid slutet av respektive år med tillstånd att servera spritdrycker, vin och starköl till allmänheten samt antal serveringstillstånd till slutna sällskap. 1977–2013. 166

Konsumtionsutvecklingen

3. Försäljning av sprit, vin och öl i liter alkohol 100 % per invånare 15 år och äldre samt dryckernas andel av totala försäljningen. 1861–2013. 169
4. Restaurangserveringens andel av den totala försäljningen av liter spritdrycker, vin och starköl. 1977–2013. 170
5. Alkoholkonsumtionens olika delmängder i Sverige, liter alkohol 100 % per invånare 15 år och äldre. 2001–2013. 171
6. Oregistrerad, registrerad och total alkoholkonsumtion, per alkoholdryck och totalt i liter alkohol 100 %. 2001–2013. 172
- 7a. Genomsnittlig total årskonsumtion mätt i liter alkohol 100 % samt olika dryckers andel av den totala alkoholkonsumtionen bland **pojkar**. Årskurs 9. 1977–2014. 173
- 7b. Genomsnittlig total årskonsumtion mätt i liter alkohol 100 % samt olika dryckers andel av den totala alkoholkonsumtionen bland **flickor**. Årskurs 9. 1977–2014. 174
8. Genomsnittlig total årskonsumtion mätt i liter alkohol 100 % samt olika dryckers andel av den totala alkoholkonsumtionen efter kön. Gymnasiets år 2. 2004–2014. 175
9. Självrapporterad alkoholkonsumtion i liter alkohol 100 %, efter kön och ålder. 2004–2012. 176
- 10a. Andelen **pojkar** som vid ett och samma tillfälle druckit alkohol motsvarande minst fyra stora burkar starköl/starkcider eller 18 cl. (en halv kvarting) sprit eller en helflaska vin eller sex burkar folköl. Årskurs 9. 1972–2012A. 177
- 10b. Andelen **flickor** som vid ett och samma tillfälle druckit alkohol motsvarande minst fyra stora burkar starköl/starkcider eller 18 cl. (en halv kvarting) sprit eller en helflaska vin eller sex burkar folköl. Årskurs 9. 1972–2012A. 178

11.	Andelen elever som, under de senaste 12 månaderna, vid ett och samma tillfälle druckit alkohol motsvarande minst fyra stora burkar starköl/starkcider eller 25 cl. sprit eller en helflaska vin eller sex burkar folköl (s.k. intensivkonsumtion) efter kön. Årskurs 9. 2012B–2014.	179
12.	Andelen elever som vid ett och samma tillfälle druckit alkohol motsvarande minst 18 cl. (en halv kvarting) sprit eller en helflaska vin eller fyra stora flaskor starkcider/alkoläsk eller fyra burkar starköl eller sex burkar folköl, efter kön. Gymnasiets år 2. 2004–2012A.	180
13.	Andelen elever som, under de senaste 12 månaderna, vid ett och samma tillfälle druckit alkohol motsvarande minst fyra stora burkar starköl/starkcider eller 25 cl. sprit eller en helflaska vin eller sex burkar folköl (s.k. intensivkonsumtion) efter kön. Gymnasiets år 2. 2012B–2014.	181
14.	Andelen 16–84-åringar med riskkonsumtion, efter kön och ålder. 2004–2013.	181
15.	Olika alkoholvanor och erfarenhet av att ha druckit hemtillverkad respektive smugglad alkohol fördelat på län. Tvåårsmedelvärden. Procentuell fördelning samt medelvärde liter. Årskurs 9. 1989–2013.	182
16.	Elevernas alkoholvanor fördelade på län. Tvåårsmedelvärden. Procentuell fördelning samt medelvärde liter. Gymnasiets år 2. 2004–2013.	184
17.	Drogvanor bland elever i årskurs 9 samt gymnasiets år 2, i olika regioner efter kön. Procent. Genomsnittsvärden för åren 2012–2014.	185

Skadeutvecklingen

18.	Ingripanden i antal och per 1 000 invånare 15 år och äldre enligt brottsbalken för fylleri eller (från 1977) enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB), efter kön. 1963–2013.	188
19.	Anmälda trafiknykterhetsbrott. Antal samt per 100 000 invånare. 1950–2013.	189
20.	Andel (18–74 år) som svarat att de någon gång under de senaste 12 månaderna kört bil i samband med att de druckit alkohol (utöver lättöl), samt andel (15–74 år) som åkt med förare påverkad av alkohol. 1981–2013.	190
21.	Anmälda misshandelsbrott (15 år och äldre) utomhus, obekant gärningsman, per 100 000 invånare 15 år och äldre. 2000–2012.	191
22.	Antal slutenvårdstillfällen, antal vårdade personer och antal personer vårdade för första gången sedan 1987 i slutenvård med alkoholrelaterad bi- eller huvuddiagnos. 1987–2013.	192
23.	Antal personer vårdade i slutenvård med alkoholrelaterad bi- eller huvuddiagnos, efter ålder. 1987–2013.	193
24.	Antal slutenvårdstillfällen med alkoholrelaterad bi- eller huvuddiagnos i Stockholm, Västra Götaland, Skåne län samt övriga landet. 1987–2013.	194
25.	Antal dödsfall med alkoholdiagnos som underliggande eller bidragande dödsorsak. Ålder, kön och åldersstandardiserade dödstal per 100 000 invånare. 1969–2013.	195

26.	Dödlighet i alkoholdiagnos länsvis som underliggande eller bidragande dödsorsak. Åldersstandardiserade dödstal per 100 000 invånare. 1993–2013.....	196
27.	Alkoholrelaterad dödlighet (antal): Levercirrhos m.fl. kroniska lever-sjukdomar (K70.0-K70.4, K70.9, K74.0-K74.6, K76-K76.1, K76.6). 1956–2013.	197
28.	Alkoholrelaterad dödlighet (antal): Alkoholberoende (F10.2). 1956–2013.	198
29.	Alkoholrelaterad dödlighet (antal): Alkoholpsykos (F10.3–F10.9). 1956–2013.	199
30.	Alkoholrelaterad dödlighet (antal): Alkoholförgiftning (T51.0–T51.9). 1956–2013.	200
31.	Antal dödsfall i alkoholpsykos, alkoholberoende, levercirrhos och alkoholförgiftning per 100 000 invånare (underliggande dödsorsaker). 1956–2013.	201

Narkotikautvecklingen

Beslagsstatistik

32.	Antal beslag av tull och polis av olika narkotiska preparat. 1965–2013	203
33.	Polisens och tullens beslag av cannabis. 1970–2013.	204
34.	Polisens och tullens beslag av amfetamin. 1970–2013.....	205
35.	Polisens och tullens beslag av kokain. 1974–2013.	206
36.	Polisens och tullens beslag av heroin. 1970–2013.....	207
37.	Realprisjusterade gatupriser i 2013 års penningvärde för hasch, marijuana, amfetamin, kokain och brunt heroin. Kronor per gram, medianvärden. 1988–2013.....	208

Narkotikaerfarenhet i frågeundersökningar

38.	Andelen elever som använt narkotika, efter kön. Årskurs 9. 1971–2014.	210
39.	Andelen elever som använt narkotika, efter kön. Gymnasiets år 2. 2004–2014.	211
40.	Använda narkotikasorter bland elever i årskurs 9. Procentuell fördelning. 1989–2014.....	212
41.	Använda narkotikasorter bland elever i gymnasiets år 2. Procentuell fördelning. 2004–2014.....	213
42.	Andelen mänstrande som erbjudits narkotika samt använt narkotika någon gång respektive senaste månaden. Procent. 1970/71–2006.....	214
43.	Andelen 16–84-åringar som någon gång prövat cannabis, efter kön och ålder. 2004–2013.....	215
44.	Andelen 16–84-åringar som använt cannabis senaste 12 månaderna, efter kön och ålder. 2004–2013.....	215
45.	Andelen 16–84-åringar som använt cannabis senaste 30 dagarna, efter kön och ålder. 2004–2013.....	216

46. Beräknad åldersfördelning bland personer med tungt narkotikamissbruk 1979, 1992 och 1998..... 216

Kriminalstatistik

47. Antalet resurstimmar omräknat till ungefärligt antal polisårsarbetskrafter nedlagda på narkotikaärenden samt antalet anmälda brott enligt varusmuggningslagen gällande narkotika (VSL) respektive narkotikastrafflagen (NSL). 1965–2013..... 218
48. Antal personer som misstänkts för narkotikabrott eller varusmuggling (narkotika). 1970–2013..... 219
49. Personer misstänkta för brott mot varusmuggningslagen (narkotika) fördelat på län. 1977–2013..... 220
50. Personer misstänkta för brott mot narkotikastrafflagen fördelat på län. 1977–2013. 221
51. Personer misstänkta för brott mot narkotikastrafflagen (NSL) fördelat på ålder och kön. 1975–2013. 222
52. Brotts mot narkotikastrafflagen. Lagföringsbeslut efter huvudbrott och huvudpåföljd. 1993–2012. 223
53. Antal godkända strafförelägganden och domslut där narkotikabrott med ett eller flera preparat ingått. 1975–2009..... 224
54. Antal godkända strafförelägganden och domslut där narkotikabrott med cannabis ingått. 1975–2009. 225
55. Antal godkända strafförelägganden och domslut där narkotikabrott med centralstimulantia ingått. 1975–2009..... 226
56. Antal godkända strafförelägganden och domslut där narkotikabrott med opiater ingått. 1975–2009..... 227
57. Antal godkända strafförelägganden och domslut där narkotikabrott med olika preparat ingått. 1975–2009..... 228

Sjuklighet och dödlighet

58. Antal slutenvårdstillfällen, antal vårdade personer och antal personer vårdade för första gången sedan 1987 i slutenvård med narkotikarelaterad bi- eller huvuddiagnos. 1987–2013. 230
59. Antal personer vårdade inom slutenvården med narkotikarelaterad bi- eller huvuddiagnos fördelat på ålder. 1987–2013..... 231
60. Antal slutenvårdstillfällen med narkotikarelaterad bi- eller huvuddiagnos i Stockholm, Västra Götaland, Skåne län samt övriga landet. 1987–2013. 232
61. Antal kliniskt anmälda fall av hepatit C med intravenös smittväg per landsting respektive samtliga anmälda fall. 1990–2013. 233
62. Totalt antal HIV-positiva personer kliniskt anmälda respektive per intravenös smittväg. 1983–2013..... 234
63. Geografisk fördelning av antalet kliniskt anmälda fall av HIV med intravenös smittväg, per landsting. 1985–2013. 235

64. Antal narkotikarelaterade dödsfall som underliggande eller bidragande dödsorsak. Kön, ålder och åldersstandardiserade dödstal per 100 000 invånare. 1969–2013..... 236
65. Antal narkotikarelaterade dödsfall som underliggande eller bidragande dödsorsak i Stockholm, Västra Götaland, Skåne län samt övriga landet. 1987–2013..... 237

Sniffningsutvecklingen

66. Andelen elever som sniffat/boffat, efter kön. Årskurs 9. 1971–2014. 239
67. Andelen elever som sniffat/boffat, efter kön. Gymnasiets år 2. 2004–2014. 240
68. Sambandet mellan sniffningserfarenhet och vissa andra variabler. Andelen elever i årskurs 9 samt år 2 på gymnasiet med eller utan erfarenhet av att ha sniffat. 2012–2014..... 241

Dopningsutvecklingen

69. Polisens och tullens beslag av dopningspreparat. 1993–2013..... 242
70. Antal anmälda brott, antal misstänkta personer och antal lagföringsbeslut (huvudbrott) gällande lagen om förbud av vissa dopningsmedel. 1993–2013..... 244
71. Personer misstänkta för brott mot lagen om förbud av vissa dopningsmedel, fördelat efter ålder. 1993–2013. 245
72. Personer misstänkta för brott mot lagen om förbud av vissa dopningsmedel, fördelat efter region. 1997–2013. 246
73. Andelen elever som använt anabola androgena steroider (AAS), efter kön. Årskurs 9. 1993–2014..... 247
74. Andelen elever som använt anabola androgena steroider (AAS), efter kön. Gymnasiets år 2. 2004–2014..... 248

Tobaksutvecklingen

75. Den årliga försäljningen av cigaretter (st.) respektive andra tobaksvaror för rökning (cigarrer/cigariller och röktobak) och snus i vikt (g) per person 15 år och äldre samt Tullverkets beslag av cigaretter. 1970–2013. 251
76. Skattning av den totala cigarettkonsumtionen i antal miljoner cigaretter samt andel registrerad och oregistrerad konsumtion. 2003–2012. 252
77. Andelen elever som uppgett att de röker eller snusar. Årskurs 9. 1971–2014. 253
78. Andelen elever som uppgett att de röker eller snusar. Gymnasiets år 2. 2004–2014. 254
79. Andelen rökare i befolkningen (16–84 år). Tvåårsmedelvärden åren 1980–2013. 255

80.	Andelen dagligrökare i olika åldersgrupper i befolkningen (16–84 år). Tvåårsmedelvärden åren 1980–2013.....	256
81.	Andelen snusare i befolkningen (16–84 år). Tvåårsmedelvärden åren 1988–2013.	257
82.	Andelen dagligsnusare i olika åldersgrupper i befolkningen (16–84 år). Tvåårsmedelvärden åren 1988–2013.....	258
83.	Andelen tobaksanvändare (röker och/eller snusar) i befolkningen (16– 84 år). Tvåårsmedelvärden åren 1988–2013.	259
84.	Antal döda i lungcancer per 100 000 invånare och år. Åldersstandard- iserat. 1955–2013.....	260

Sammanfattning

Det finns idag en mängd olika data som kan användas för att beskriva bruk och missbruk av alkohol, narkotika och andra droger. På flera områden ger de en god uppfattning om drogproblemens omfattning och utveckling. Inom andra ger de en sämre bild, beroende på kvalitetsbrister eller på att viss information helt enkelt saknas. Frågor som berör datakällorna i den här rapporten och källornas eventuella brister behandlas i kapitlet *Metodproblem och tillförlitlighet*.

Alkoholutvecklingen

Tillgänglighet

Ekonomisk och fysisk tillgänglighet till alkohol är en viktig faktor för konsumtionens omfattning. Genom att studera realprisutvecklingen på alkohol är det möjligt att få en uppfattning om prisförändringar. Priset på alkohol i detaljhandeln har varierat över tid men samtliga drycker (sprit, vin, starköl, folköl) är billigare 2013 än 1980. Samtidigt som alkoholen blivit billigare i detaljhandeln har alkohol på servering blivit dyrare under senare år, enligt de data som finns tillgängliga (2007–2013). Eftersom tidsserien för serveringspriserna är kort går det inte att säga något om utvecklingen i ett längre perspektiv.

Antalet systembolagsbutiker har ökat över tid och sådana återfinns numer i alla 290 kommuner. Under 2013 fanns det 426 systembolagsbutiker runt om i landets kommuner, vilket kan jämföras med 359 butiker i 245 kommuner 1992. Förutom den alkohol som säljs via Systembolaget säljs även alkohol på restauranger med serveringstillstånd och folköl säljs på vissa detaljhandelsställen. Det totala antalet serveringstillstånd var cirka 3 000 i slutet av 70-talet och uppgick till drygt 11 000 i slutet av 90-talet. Antalet tillstånd har fortsatt att öka även under 2000-talet och år 2013 fanns det cirka 14 100 serveringstillstånd. I början av 90-talet fanns det cirka 13 000 detaljhandelsställen för folköl. Motsvarande siffra 20 år senare är cirka 7 000 vilket motsvarar en nedgång i antalet försäljningsställen för folköl med cirka 46 procent.

Konsumtion

Alkoholkonsumtionen i Sverige studeras genom att mäta både den registrerade delen och den oregistrerade delen av konsumtionen. Den registrerade delen be-

Sammanfattning

står av den alkohol som säljs i landet på Systembolaget, på restauranger och i livsmedelsbutiker (folköl). Den registrerade delen benämns registrerad eftersom dessa konsumtionsdelar finns statistikförda och publicerade. Den så kallade oregistrerade delen inkluderar alkohol som förs in i landet i samband med resor, hemtillverkad alkohol, köp av smugglad alkohol och alkohol köpt via Internet. Till skillnad från den registrerade delen finns inte den oregistrerade delen statistikförda och därför mäts denna genom frågeundersökningar.

Under 1980- och 1990-talen låg *försäljningen* runt 6 liter ren alkohol per person 15 år och äldre. Mellan 1998 och 2003 ökade dock försäljningen med nästan 20 procent (till 6,9 liter ren alkohol). De två påföljande åren sjönk försäljningen något, men därefter har försäljningen ökat till 7,4 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre 2013.

Under 1990-talet var den *totala* alkoholkonsumtionen ungefär 8 liter ren alkohol per person 15 år och äldre. 2001 var den 8,8 liter och steg gradvis till knappt 10,6 liter år 2004, en ökning med nästan 20 procent. Efter 2004 sjönk konsumtionen och 2012 noterades 9,1 liter för att 2013 öka till nästan 9,9 liter. Mellan toppåret 2004 och 2013 har den totala konsumtionen minskat med mer än 1,5 liter, vilket motsvarar knappt 7 procent. Dock är konsumtionen 2013 ungefär en liter högre än vad den var 2001, vilket motsvarar en ökning på 12 procent mellan dessa år.

Den totala konsumtionen 2013 bestod till 75 procent av registrerad alkohol och resterande 25 procent var oregistrerad. År 2013 utgjorde resandeförseln ungefär 16 procent av den totala konsumtionen, smuggling utgjorde 6 procent och hemtillverkning knappt 2 procent av den totala konsumtionen. Köp av alkohol via Internet stod för knappt 2 procent. Det är värt att notera att 2004 då den totala alkoholkonsumtionen uppgick till närmare 10,6 liter, utgjorde den oregistrerade delen nästan 40 procent av den totala konsumtionen. Av den oregistrerade delen kunde två tredjedelar härledas till resandeförsel. Därefter har resandeförseln generellt sett minskat fram till 2012 för att sedan öka något 2013.

Under 1990 var männens självrapporterade alkoholkonsumtion cirka 4,4 liter ren alkohol och motsvarande för kvinnor var 1,5 liter. År 2004 var den självrapporterade konsumtionen högre och var 6,6 liter bland män och 2,8 liter bland kvinnor. År 2012 var männens alkoholkonsumtion 6,0 liter ren alkohol medan kvinnornas konsumtion låg på 2,7 liter. Kvinnors självrapporterade alkoholkonsumtion var ungefär 34 procent av männens 1990 medan den 2012 utgjorde knappt 45 procent. Detta visar att könsskillnaderna minskat under en 20-årsperiod.

Studerar man andelen riskkonsumenter finner man att män är överrepresenterade i jämförelse med kvinnor. Detta framgår av Folkhälsomyndighetens undersökning "Hälsa på lika villkor". Andelen riskkonsumerande män var 19

procent 2013, vilket kan jämföras med 12 procent bland kvinnorna. År 2004 var motsvarande andelar 23 respektive 13 procent.

Andelen riskkonsumenter har totalt sett minskat något mellan 2004 och 2013, från 18 till 16 procent. Framförallt är det andelen riskkonsumerande i åldersgruppen 16–29 år, som har minskat; från 37 till 28 procent. Lägst andel riskkonsumenter återfinns dock i den äldsta ålderskategorin, 65–84 år, både 2004 och 2013. Värt att notera för den äldsta ålderskategorin är att andelen riskkonsumenter emellertid ökat något, från 5 till 7 procent mellan de nämnda åren.

I årskurs 9 ökade elevernas alkoholkonsumtion i omfattning under 90-talet fram till början av 00-talet för pojkar och till mitten av 00-talet för flickorna. Därefter har det skett minskningar för båda könen. Vid senaste mättillfället, år 2014, beräknas den årliga genomsnittliga alkoholkonsumtionen bland pojkar till 1,6 liter ren alkohol och bland flickor till 1,4 liter. I årskurs 2 på gymnasiet finns konsumtionsdata att tillgå från 2004 och dessa data visar också på minskande konsumtion bland både pojkar och flickor sedan mitten av 00-talet. Konsumtionsnivåerna är betydligt högre i gymnasiets årskurs 2 än i årskurs 9 och under 2014 var pojkarnas konsumtion 4,3 liter ren alkohol medan flickornas konsumtion var 2,7 liter.

Skador

Att alkoholen ger upphov till både sociala och medicinska skador är väl känt. En del av skadorna går att beskriva någorlunda väl med statistiska uppgifter men det är svårt att ge en komplett bild av omfattning och utveckling över tid. Speciellt sociala skador som till exempel sjukskrivningar eller konsekvenser för anhöriga i hem där missbruk förekommer är extra svåra att fånga in. Vidare finns det många faktorer som kan påverka de mått som används för att mäta alkoholskadorna. Exempel på några sådana faktorer är förändringar i lagstiftning, praxis, ekonomiska och personella resurser samt förändrade kodningsrutiner av till exempel brott, avlidna och vårdade. De mått som används och redovisas i denna rapport ger alltså ingen fullständig bild av alkoholskadornas utveckling och omfattning.

Andelen som är beroende av eller missbrukar alkohol har nyligen (2014) beräknats till 5,9 procent av den svenska befolkningen och det motsvarar 285 000 män och 161 000 kvinnor. Alkoholkonsumtion kan även medföra negativa konsekvenser för andra än dem som dricker. I den svenska befolkningen uppger nästan 15 procent att de påverkas negativt av att personer i deras närhet dricker för mycket. Utöver dem som svarar att de påverkas av någon närståendes konsumtion anger nästan 10 procent att de påverkats negativt av drickandet hos en främmande person. Fler kvinnor än män uppger att de påverkas negativt av både någon närståendes eller främmande persons drickande.

Sammanfattning

Under 2010 orsakade alkohol 84 000 DALYs, vilket utgjorde 3,4 procent av den totala sjukdomsbördan i Sverige. Män står för betydligt fler DALYs än kvinnor (66 000 jämfört med 18 000). DALYs orsakade av alkohol har även beräknats för åren 1990 och 2005. Jämfört med dessa två år var andelen DALYs något högre 2010 än 1990 men något lägre än 2005.

I snitt hade ungefär 18 procent av avlidna motorfordonsförare en för hög alkoholkoncentration, 0,2 promille alkohol eller mer i blodet under åren 2006–2013. Män är överrepresenterade och andelen avlidna rattfulla är vanligast förekommande i åldrarna 18–24 samt 25–44 år. I absoluta tal har antalet avlidna (alkohol i blodet eller inte) motorfordonsförare nästan halverats från 279 personer år 2006 till 152 år 2013. I gruppen avlidna med en promillehalt motsvarande grovt rattfylleri framträder en liknande trend, 40 avlidna 2006, vilket kan jämföras med 19 avlidna 2013.

Anmälda misshandelsbrott som inträffat utomhus och där gärningspersonen var okänd för offret är ett våldsbrott som bedömts lämpligt för att spegla alkoholrelaterat våld. Mellan 2000 och 2007 ökade antalet misshandelsanmälningar i den kategorin med cirka 47 procent. Därefter har antalet anmälningar minskat med ungefär 16 procent fram till och med 2012.

Mellan 1987 och 1998 minskade antalet alkoholrelaterade slutenvårdstillfällen (enligt alkoholindex) från 51 000 till 37 000. Därefter har antalet ökat och uppgick till nästan 55 400 år 2013, även om antalet var än högre året innan (56 600). Under 1997 utgjorde vårdtillfällen i slutenvård på grund av alkoholdiagnoser 2,6 procent av samtliga vårdtillfällen, men under de senaste tre åren, 2011–2013, är andelarna högre och utgör 3,5 procent. Kvinnornas andel av vårdtillfällen med alkoholdiagnos har ökat över tid. Mellan 1987 och första hälften av 1990-talet låg andelarna på cirka 20 procent och under 2000-talet har de i genomsnitt varit 26 procent. Analyserar man utvecklingen mellan slutet av 1990-talet och fram till 2013 finner man att antalet nytillkomna med alkoholrelaterade diagnoser ökat från drygt 10 000 till ungefär 14 500 personer, vilket är en uppgång med ungefär 45 procent. Även antal vårdade personer har ökat sedan slutet av 1990-talet fram till 2013 med ungefär 6 500 personer och det motsvarar i relativa tal cirka 30 procent.

När det gäller alkoholrelaterad vård i termer av absoluta tal och/eller vårdtillfällen (som ovan) har faktorer som ålder, kön och befolkningens storlek betydelse för omfattningen och således utvecklingen över tid. Dessa faktorer kan man ta hänsyn till genom att använda uppgifter som är könsuppdelade samt åldersstandardiserade och sätta i relation till befolkningens storlek. När sådan beräkning används av vårdade för alkoholdiagnoser (i slutenvård) framkommer att antalet vårdade kvinnor per 100 000 invånare 15 år och äldre ökat från 161 till 218 mellan år 2000 till 2012. Antalet vårdade män har ökat från 427 till 499 under samma tid.

Den alkoholrelaterade dödligheten (enligt alkoholindex, åldersstandardiserad, per 100 000 invånare) ökade bland män och kvinnor under 1970-talet för att därefter minska kraftigt bland männen. Männen dödlighet är betydligt lägre 2013 än 1979. Sedan slutet av 70-talet fram till 2013 framträder dock tillfälliga uppgångar av männens dödlighet, till exempel i början av 90-talet och mitten av 00-talet. Sedan slutet av 00-talet har dock männens dödlighet reducerats tydligt. Bland kvinnorna framträder inte samma tydliga förändringar över tid. Man kan dock notera en tydlig uppgång under 70-talet och en viss nedgång under slutet av 00-talet.

Tillgängligheten till alkohol har ökat över tid avseende antal serveringstillstånd och Systembolagsbutiker. Vidare har priset på alkohol minskat i detaljhandeln. Totalkonsumtionen är lägre 2013 än vad den var toppåret 2004. Dock är den, 2013, högre än föregående år och ungefär en liter högre än 2001. Skillnaden mellan män och kvinnors självrapporterade alkoholkonsumtion har minskat över tid. Skadeutvecklingen är svårbedömd men på det stora hela verkar den alkoholrelaterade dödligheten ha minskat medan slutenvårdade för alkoholrelaterade diagnoser förefaller ha ökat.

Narkotikautvecklingen

Liksom när det gäller uppgifterna om alkoholutvecklingen återspeglar undersökningar och statistik om narkotika inte bara den faktiska situationen, utan resultaten påverkas också av andra omständigheter. Exempel på sådana är förändringar i lagstiftning och tillämpning av lagarna, förändrade inriktningar och resurser inom narkotikabekämpning, nya statistikföringsrutiner i vård- och dödsorsaksregister etc. Detta är viktigt att hålla i minnet när man tolkar uppgifter om narkotikautvecklingen, inte minst som denna ofta bedöms med hjälp av olika indikatorer, som har mer eller mindre stark koppling till själva konsumtionen.

Den tillgänglighetsökning på narkotika som skedde under 1990-talet verkar delvis ha avstannat under 2000-talet, en slutsats som kan dras bl.a. med anledning av att prisfallen på narkotika har avmattats och i några fall (främst cannabis) vänts i små uppgångar. Samtidigt är priserna överlag historiskt låga, trots att mycket stora mängder narkotika beslagtogs av rättsväsendet. Därför kan man utgå ifrån att vi idag alltså har en förhållandevis hög narkotikatillgänglighet. Dessutom har en breddning av drogutbudet skett, i och med att flera nya syntetiska droger nått marknaden, inte minst via internet, och sedermera narkotikaklassats.

Kunskap om mera tillfällig narkotikaanvändning fås i första hand genom frågeundersökningar. Trots de metodproblem som är förknippade med sådana

Sammanfattning

studier bedöms de spegla utvecklingen relativt väl. Sedan 1971 finns nationella uppgifter om ungdomars självrapporterade narkotikaanvändning.

Dessa undersökningar visar i grova drag att efter ökningen av narkotikaanvändningen som inträffade under 1990-talet så har läget alltsedan millennieskiftet varit relativt oförändrat bland skolungdomar och yngre vuxna, både vad gäller att prova samt att använda narkotika mer regelbundet. År 2013 svarade exempelvis 7 procent av eleverna i årskurs 9 och 12 procent i gymnasiets år 2 att de använt narkotika de senaste 12 månaderna. Tittar man på en bredare grupp unga vuxna (16–29 år) så svarar 7 procent att de använt cannabis under det senaste året. I ett 45-årigt tidsperspektiv är det snarast 1980-talet som utgör undantaget, med låga nivåer av narkotikaerfarenheter.

Samtidigt som andelen ungdomar som använder narkotika varit tämligen oförändrad kan det framhållas att andelen som använt narkotika 20 gånger eller fler tenderar att fortsätta öka, även om dessa nivåer är relativt låga. Även om användargruppen inte blivit större så tycks alltså konsumtionen inom gruppen ha ökat.

Normalt har frågeundersökningar visat att ca 60–70 procent av dem som prövat narkotika enbart använt cannabis, medan 5–10 procent enbart använt annan narkotika än cannabis. Amfetamin kommer på andra plats men om man räknar med illegalt använda läkemedel (oftast sömnmedel/lugnande medel av bensodiazepintyp) är de minst lika vanligt förekommande som amfetamin. Bilden idag är dock mera komplicerad på grund av de nya syntetiska missbruks-substanser som introduceras. Beaktar man exempelvis ”spice eller liknande rökmixar” i skolundersökningen – oavsett medlets legala status vid användningstillfället – så är detta vanligare än de klassiska narkotikasorterna, bortsett från cannabis.

Bland 16–84-åringar svarade 2013 12 procent att de någon gång prövat cannabis. Detta motsvarar ca 900 000 personer i det aktuella åldersintervallet och andelen har varit av samma storleksordning sedan sådana frågor började ställas 2004.

Narkotikaerfarenheter bland vuxna är vanligare bland män än bland kvinnor. Skillnaderna uppstår i gymnasieåldern och blir än tydligare om man ser till mera regelbunden och frekvent användning. I så gott som alla undersökningar framkommer regionala skillnader. Narkotikaerfarenheter är vanligast i storstadsområden och minst vanliga på mindre orter och i glesbygdsregioner. Detta gäller inte minst regelbunden användning. Yngre män i storstadsregioner är den befolkningsgrupp där cannabisanvändningen är mest utbredd.

Även om studier av personer med tungt missbruk ofta visar på en tidig och uttalad social problematik, är det självfallet inte så att alla som prövat narkotika har en sådan bakgrund. Det är dock känt från olika undersökningar att ungdom-

är och unga vuxna som provat narkotika i viss mån skiljer ut sig negativt från andra ungdomar, t.ex. med avseende på skolbrott, otrivsel i skolan, hemförhållanden, utbildningsnivå etc. Sådana skillnader blir tydligare om man betraktar dem med mera regelbunden narkotikaanvändning. De som fortsätter använda narkotika skiljer ofta ut sig när det gäller de egenskaper som nämnts ovan, dels från dem som använt narkotika ett begränsat antal gånger, och i synnerhet från dem som aldrig provat narkotika.

Man brukar ange att det moderna narkotikamissbruket etablerades i Sverige under andra halvan av 1960-talet. Tillgängliga data tyder på en viss stabilisering av det allvarigare missbruket under början av 1970-talet. Andra halvan av 1970-talet uppvisade narkotikabrotten och narkotikabeslagen återigen en uppåtgående trend, liksom injektionsrelaterad hepatitmitta och narkotikarelaterade dödsfall. Det var under denna period som heroinet introducerades på allvar i landet.

Antalet personer med ”tungt missbruk” 1967 har i efterhand estimerats till 6 000. Efterföljande och noggrannare kartläggningar har gjorts 1979, 1992 samt 1998 och beräknade antalet till 15 000, 19 000 respektive 26 000. Med tungt missbruk avses i dessa kartläggningar att ha injicerat narkotika under de senaste 12 månaderna (oavsett frekvens) eller att ha använt narkotika dagligen/så gott som dagligen de senaste fyra veckorna. Utifrån de ovan presenterade uppgifterna blir den genomsnittliga årliga ökningstakten allra högst under perioden 1992–1998.

År 1998 dominerade amfetaminet missbruket för ca 32 procent medan 28 procent hade opiater som dominerande drog. I tidigare kartläggningar tog amfetaminet en större plats. För 8 procent var cannabis dominerande preparat 1998, vilket var en nedgång sedan tidigare.

Vissa beräkningar av problematisk narkotikaanvändning under 2000-talet har presenterats, men eftersom de gjorts med olika metoder finns vissa jämförelseproblem. De nyare beräkningarna tyder dock inte på att det skulle ha skett någon positiv utveckling av det problematiska narkotikaanvändandet, men heller inte någon ytterligare större uppgång fram till 2007.

I brist på direkta mått över den senaste utvecklingen av den mera problematiska narkotikaanvändningen är man hänvisad till indikativa källor, dvs. uppgifter som indirekt kan tänkas spegla omfattning och effekter av missbruk, t.ex. vård- eller kriminalstatistik.

Om man jämför kartläggningarna med tillgängliga indikatorer så ger de en någorlunda samstämmig bild med ökande nivåer av det tunga narkotikamissbruket under 1990-talet. Därefter pekar kartläggningarna på en mindre ökningstakt och indikatorerna på en större. En sammanvägning av denna information visar på att läget idag sannolikt är sämre än för fem eller tio år sedan vad

Sammanfattning

gäller antalet problematiska narkotikaanvändare. Dessutom ökar andelen unga (under 30 år), enligt olika källor, liksom antalet förstagångsvårdade med narkotikadiagnos. Samtidigt har läget förbättrats vad gäller intravenöst överförda hiv- och hepatit C-infektioner. Möjligen pekar detta på en viss övergång från injektionsmissbruk till oral användning, av cannabis, amfetamin och inte minst olika narkotikaklassade läkemedel av opiat- och bensodiazepintyp.

Ett tydligt mönster i de tidigare kartläggningarna var det tyngre narkotikamissbrukets koncentration till storstadsregionerna. Detta mönster återfinns även i olika indikatorer. Över tid är det dock så att gruppen icke-storstadslän ökat sin andel alltsedan 1980-talet, och om denna utveckling fortsätter under ytterligare en handfull år så uttraderas storstadsregionernas överrepresentation.

Andelen kvinnor med tungt missbruk var tämligen stabil i kartläggningarna och uppgick till en knapp fjärdedel. Detta är högre än andelen kvinnor som lagförts för narkotikabrott (ca 14 %) men lägre än andelen kvinnor som vårdats på sjukhus på grund av narkotikamissbruk (omkring 34 procent). Med kartläggningarna som utgångspunkt kan man alltså dra slutsatsen att kvinnorna är underrepresenterade vad gäller (känd) kriminalitet samtidigt som de är överrepresenterade sett till vårdbehov.

Sammanfattningsvis finns alltså ingen säker eller samstämmig bild gällande omfattningen av dagens tunga, eller problematiska, missbruk. En försiktig bedömning är att den relativt kraftiga ökningstakten under 1990-talet avmattats under 2000-talet, men att uppgången inte helt har hejdats. Att flertalet relevanta indikatorer (kriminalitet, sjuklighet, dödlighet) pekar på en möjlig försämring även för senare år kan stämma med verkligheten, inte minst som narkotika idag är förhållandevis lättillgängligt, även om ökningstakten överdrivs av indikatorerna.

Snifningsutvecklingen

Problemet med sniffande ungdomar uppmärksammades på 1950-talet. Då handlade det främst om inandning av flyktiga lösningsmedel, som exempelvis tri, bensen och thinner. Under 1990-talet tillkom dessutom det snarlika beteendet ”boffning”. Med detta avses djupare inandning av gaser, som exempelvis aerosoler som utgör drivgas i sprayburkar, lustgas och butangas för återfyllning av cigarettändare. I denna rapport innefattas också boffning i snifningsbegreppet, men bara för senare år.

Enligt skolundersökningarna i årskurs 9 minskade sniffningen markant under 1970-talet, ökade under 1990-talet och nådde en topp runt millennieskiftet. Denna tillfälliga topp var dock inte i närheten av det tidiga 1970-talets nivåer. Efter år 2000 har trenden varit nedåtgående. Möjligen har den varit mindre

kraftig än vad statistiken visar, eftersom begreppet boffning infördes väl sent i skolundersökningen (2012), vilket ledde till ett brott i tidsserien.

År 2014 svarade ca 5 procent av eleverna i nian respektive gymnasiet år 2 att de någon gång sniffat. Ytterst få, i synnerhet på gymnasiet, uppgav månadsaktuell sniffningserfarenhet. Till skillnad från alkohol eller narkotika är sniffning inget som blir vanligare i äldre åldrar, tvärtom är det snarare något som främst yngre tonåringar provar enstaka gånger och därefter upphör med. Frågeändringar till trots, såvitt det kan bedömas tycks sniffning/boffning vara mindre utbrett än någonsin under de senaste åren.

Från 1970-talets början och fram till 2011 var det något vanligare med sniffningserfarenheter bland pojkar än bland flickor. Efter 2012, när frågan kompletterats med termen boffning, ligger dock könen i princip lika. Lim, bensin, butangas samt drivmedel i olika sprayförpackningar är de vanligast uppgivna sniffningsmedlen sedan 2012.

Ofta kan man se regionala skillnader när det gäller användning av olika droger. För sniffning däremot verkar det enligt tillgängliga frågeundersökningar inte finnas några större olikheter mellan storstäder och mindre städer; sniffningserfarenheterna verkar idag vara förhållandevis jämnt fördelade över riket. Däremot skiljer skolelever som sniffat ut sig från övriga med avseende på olika riskfaktorer. Dessa finner sig avgjort sämre tillräkta i skolan såväl som boendemiljön och har betydligt mer omfattande drogvanor i övrigt.

Kunskaperna om sniffning bland vuxna är begränsade. I undersökningar om det tunga narkotikamissbrukets omfattning 1992 och 1998 framkom att 1 till 2 procent av narkotikamissbrukarna hade lösningsmedel som ett av flera missbruksmedel. Av tvångsvårdade vuxna har enstaka procent haft sniffning som åtminstone en missbrukskomponent.

Dopningsutvecklingen

Förr var användning av dopningspreparat mera tydligt kopplat till idrottsutövande, men sedan några decennier tillbaka har användning även i andra aktiviteter, som exempelvis träning på gym och kroppsbyggnad, blivit vanligare. Enligt utredningen om kontroll av missbruksmedel återfinns exempelvis dopningsmissbruk utanför idrotten främst bland kroppsbyggare, men även bland våldsbrottslingar. Som en reaktion på spridningen infördes 1992 Lagen om förbud mot vissa dopningsmedel, och denna utökades 1999 till att även omfatta konsumtion. Lagen har successivt skärpts och sedan 2011 kan grovt dopningsbrott ge upp till sex års fängelse. Allra vanligast bland de förbjudna preparaten är anabola androgena steroider (AAS), vanligen kallade anabola steroider.

Sammanfattning

Alltsedan dopningsfrågor introducerades i riksrepresentativa undersökningar i början av 1990-talet har cirka 1 procent av yngre manliga respondenter svarat att de någon gång prövat anabola steroider. Storleksordningen är i linje med ungdomsundersökningar i flera andra europeiska länder, men något lägre än i exempelvis USA och vissa länder i Östeuropa.

Erfarenhet av tillväxthormon är mer sällsynt jämfört med anabola steroider och det är även ovanligt att kvinnor rapporterar erfarenhet av något hormondopningsmedel. När det gäller ungdomar har man konstaterat att kopplingar mellan dopningserfarenhet och omfattande alkoholkonsumtion föreligger, liksom kopplingar till erfarenhet av narkotika och andra droger.

I och med att få respondenter i frågeundersökningar överhuvudtaget uppger att de har erfarenhet av anabola steroider ger undersökningarna inget säkert underlag för att bedöma omfattning och utveckling av mera aktuell eller regelbunden användning.

Dopningsrelaterad beslags- och kriminalstatistik har pekat uppåt under en längre tid, även om en viss avmattning märkts de allra senaste åren. Jämfört med läget i slutet av 1990-talet har antalet beslag, liksom antalet personer lagförda för dopningsbrott, tredubblats.

När kriminalstatistiska uppgifter används är det dock viktigt att beakta att lagstiftningen rörande dopningsbrott skärpts och att statistikföringsrutiner, utbildning och kunskaper har utvecklats genom åren. Även ändrade prioriteringar inom rättsväsendet kan påverka utvecklingen. Narkotikabeslagen har också ökat kraftigt sedan 1990-talets början, utan att man för den skull kan dra slutsatsen att narkotikakonsumtionen ökat i motsvarande grad. Beslag och lagföringar för dopning utgör runt 5 procent jämfört med motsvarande uppgifter för narkotika.

Cirka 60 procent av alla misstänkta för dopningsbrott är i 20–29-årsåldern och bara enstaka procent är kvinnor. Detta överensstämmer relativt väl med den bild som framkommer av befolkningsstudierna. Andelen misstänkta under 30 år har sjunkit från 81 till 63 procent mellan 2003 och 2013, något som kan peka på att nyrekryteringen avtagit.

Att det sedan 1990-talets början byggts upp en marknad för dopningspreparat står klart. Att gruppen regelbundna användare successivt vuxit under perioden är inte heller osannolikt, även om det inte skett i så pass stor omfattning att det ger avtryck i befolkningsundersökningar. Man kan konstatera att det är relativt sällsynt att ha prövat hormondopningsmedel jämfört med narkotika, olika frågeundersökningar visar att det normalt är 10–20 gånger fler unga män som prövat narkotika jämfört med anabola steroider.

Tobaksutvecklingen

I höginkomstländer toppar tobaksbruk listan av riskfaktorer för tidig död och det övergripande målet för den svenska tobakspolitiken är att minska användningen i landet. De nationella etappmålen för tobaksområdet är vägledande för regeringens satsningar på tobaksområdet (prop. 2002/03:35, bet. 2007/08: SoU11). Etappmålen är: en tobaksfri livsstart från 2014, en halvering (från 2002 års nivåer) till 2014 av antalet ungdomar under 18 år som börjar röka eller snusa, en halvering till 2014 av andelen rökare bland de grupper som röker mest samt att ingen ofrivilligt ska utsättas för rök i sin omgivning.

Både försäljningsstatistik och konsumtionsvaneundersökningar som beskrivits i detta kapitel visar att rökningen i befolkningen har minskat sedan 1980-talets början. Minskningen gäller båda könen men den är störst bland män. Sedan 1990-talets början har fler kvinnor än män uppgett att de röker dagligen, något som är ovanligt ur ett internationellt perspektiv.

De senaste uppgifterna som redovisas i kapitlet rörande daglig rökning i den vuxna delen av befolkningen (16–84 år) är från 2012/2013. Ännu tycks det inte som att regeringens etappmål: att halvera andelen rökare till 2014 (jämfört med de nivåer som uppmätts 2002) bland de grupper som röker mest, har uppnåtts, men nedgången är påtaglig.

Även då man ser till den dagliga rökningens utbredning i olika åldersgrupper framträder en reducering i samtliga grupper sedan 1980-talet. Daglig rökning har under de senaste decennierna varit som mest utbredd i de åldersgrupper som är födda under 1940- och 1950-talet. Detta innebär att den dagliga rökningen var som mest utbredd i den förhållandevis unga gruppen av 25–34-åringar vid de tidigaste mätningarna, men numera är som mest utbredd bland dem i åldrarna 55–64 år. Även i denna grupp har dagligrökningen minskat markant (dock syns inte heller här en halvering sedan 2002) och fördelningen mellan de olika åldersgrupperna är numera jämnare än tidigare. Det är med andra ord mindre skillnad i dagligrökningens utbredning i olika åldersgrupper än vad det tidigare varit.

Till skillnad från då det gäller dagligrökning finns det en större andel män som röker sporadiskt (då och då) och sammanlagt är rökning (daglig och sporadisk) vanligare bland män än bland kvinnor i Sverige. Uppgifter om den sporadiska rökningens utveckling från SCB:s ULF-undersökning har för första gången redovisats samlad från och med åren 1988–89 i detta kapitel. Denna sammanställning visar att det i huvudsak är den dagliga rökningen som minskat medan andelen sporadiska rökare legat runt 10 procent av befolkningen under hela perioden 1988–89 till 2012–13. Då den sporadiska rökningen började efterfrågas utgjorde dessa rökare omkring en fjärdedel (24 %) av samtliga rökare (dagliga och sporadiska rökare sammanslagna) medan merparten av rökarna alltså rökte varje dag (76 %). I de senaste mätningarna utgör de sporadiska rökarna

Sammanfattning

istället nästan hälften (45 %) av alla rökare, men bland kvinnorna utgörs rökarna fortfarande till större del av dagligrökare (62 %).

Att Sverige avviker från det gängse internationella mönstret av dagligrökningens fördelning mellan könen kan till stor del förklaras av att snus såväl är lagligt som vitt använt – framför allt av män i Sverige.

Andelen snusare i befolkningen har inte studerats med samma kontinuitet som då det gäller rökning, men i samtliga undersökningar har snusning varit betydligt vanligare bland män än bland kvinnor. Mellan mätningar vid 1980- och 1990-talens slut hade snusningen ökat. Då snusade omkring var fjärde man (24 %) medan andelen snusande kvinnor låg på 2 procent. Sedan 2004 mäts snusbruket årligen och kring denna tidpunkt syntes ytterligare en något höjd nivå jämfört med 1990-talets sista år – både bland männen och bland kvinnorna (27 % av männen och 5 % av kvinnorna snusade då). Därefter har vissa metodförändringar genomförts i SCB:s undersökning vilket i någon mån försvårar jämförelser, men snusbruket undersöks även i Folkhälsomyndighetens folkhälsoenkät. Sammanfattningsvis pekar dessa undersökningar på att en viss minskning skett mellan 2004 och 2007/2008, men att snusbrukets utbredning därefter legat relativt stadigt kring samma nivå. Enligt de senaste uppgifterna från SCB:s ULF-undersökning var 25 procent av männen och 6 procent av kvinnorna snusare (21 % av männen respektive 4 % av kvinnorna var dagliga snusare).

Sammanfattningsvis har andelen tobaksanvändare i befolkningen (de som röker och/eller snusar) minskat tydligt under de senaste 25 åren. De senaste uppgifterna (2012/2013) berättar att 39 procent av männen i Sverige röker och/eller snusar, 31 procent gör det dagligen. Bland kvinnorna är motsvarande uppgifter betydligt lägre: 24 procent röker och/eller snusar och 16 procent gör det dagligen. Det är dock viktigt att påminna om att dagligrökning förekommer i större utsträckning bland kvinnor än bland män i landet och att det främst är rökning som, i studier av tobakens påverkan på människors hälsa, förknippats med ohälsa och tidig död.

Även bland skolelever i årskurs 9 har tobaksbruket minskat kraftigt. Andelen pojkar som använder tobak (röker och/eller snusar) har sedan 2002, som är jämförelsenivån för de nationella etappmålen, fram till och med 2012 minskat med 34 procent (dagligt/nästan dagligt tobaksbruk med 45 %). Bland flickorna i årskurs 9 har tobaksbruket minskat med 32 procent under åren 2002–2012 (med 43 % bland dagliga/nästan dagliga tobaksbrukare). År 2012 genomfördes ett metodskifte i skolundersökningen varför det är något svårt att jämföra de senaste åren med uppgifter insamlade före skiftet. Det bör dock inte bortses från att nivån av tobaksbrukare efter metodskiftet fortsatt att minska, både bland pojkarna och bland flickorna. Utvecklingen bland pojkarna i årskurs 9 torde således ligga nära målsättningen om en halvering och trots att flickorna

har en bit kvar är även denna utveckling på god väg. Det bör också understrykas att det är den allvarligare dagliga/nästan dagliga användningen av tobak som minskat allra mest bland niondeklassarna.

I 2014 års undersökning svarade 15 procent av pojkarna och 17 procent av flickorna i årskurs 9 att de använder tobak. Drygt 8 procent av pojkarna och knappt 7 procent av flickorna uppgav att de röker och/eller snusar dagligen eller nästan dagligen.

Då merparten av de elever som ingår i gymnasieundersökningen ännu inte fyllt 18 år då de deltar omfattas emellertid även de av de nationella målsättningarna för minderåriga. Eleverna i gymnasiet år 2 har deltagit i undersökningen sedan 2004 och en lika kraftig minskning av tobaksbruket som i årskurs 9 syns inte bland dessa elever. I gymnasiet har nivån av tobaksbrukare under perioden 2004–2012, undantaget några små fluktuationer, varit relativt stabil. En liten minskning har emellertid skett av dagligt/nästan dagligt bruk av tobak under perioden. Efter metodskiftet 2012 har andelen gymnasiepojkar som använder tobak dock ökat och det är främst rökningen som tilltagit. Bland flickorna har tobaksanvändningen däremot minskat sedan 2012 vilket beror på att gymnasi-eflickornas dagliga/nästan dagliga användning av tobak minskat.

Det var 37 procent av pojkarna och 30 procent av flickorna som svarade att de röker och/eller snusar i 2014 års gymnasieundersökning. Andelen elever som uppgav att de dagligen/nästan dagligen använder tobak var 22 procent av pojkarna och 12 procent av flickorna. Det är således nästan dubbelt så många pojkar som flickor i gymnasiet år 2, som daglig- eller nästan dagligdags använder tobak. I kapitlet har utvecklingen av rök- respektive snusvanor bland skolelever redovisats mer ingående var för sig.

Beträffande tobaksvanornas geografiska spridning över landet tycks rökningen vara förhållandevis spridd, medan snusningen är överrepresenterad i landets norra delar.

Tobaksbruket i Sverige har inte minskat lika mycket i alla socialgrupper. Mest har användningen minskat i socialt och ekonomiskt gynnade grupper. Att ha ett dagligt tobaksbruk – främst rökbruk – sammanfaller idag ofta med faktorer som pekar på en socioekonomiskt mer ofördelaktig livssituation. Det är också vanligare att ensamboende mödrar röker dagligen än att kvinnor utan barn, samt sammanboende kvinnor med barn, gör detsamma. Således löper barn till ensamboende mödrar en större risk att utsättas för passiv rökning.

Regeringen har även beslutat om ”en tobaksfri livsstart från 2014” samt att ingen ofrivilligt ska utsättas för rök i sin omgivning som etappmål. År 2013 genomfördes en studie av STAD som visade att det sammantaget är närmare en miljon personer (omkring 13 % av befolkningen) i Sverige som har någon som dagligen röker i sin närhet och som upplever att de har drabbats negativt

Sammanfattning

av detta. Några motsvarande uppgifter för andra år finns inte att jämföra med, men då andelen rökare minskat kraftigt sedan 2002 är det sannolikt att antalet personer som drabbas negativt av andras rökning också är lägre än tidigare.

Avslutningsvis kan sägas att tobakskonsumtionen minskat påtagligt i Sverige under de senaste decennierna. Antalet män i Sverige som dör i lungcancer är på nedåtgående, men ökar bland kvinnorna. Dock ligger kvinnorna ännu på en lägre nivå än männen och att andelen kvinnor som dagligen röker tydligt minskat under de senaste decennierna torde kunna vara en god förutsättning för att vända denna trend.

Alkoholutvecklingen

Inledning

I det här kapitlet beskrivs alkoholutvecklingen över tid. För att kunna göra detta används flera olika statistikkällor. Statistikunderlaget består av både långa och korta tidsserier samt uppgifter av mer tillfällig karaktär. Kombinationen av olika statistikkällor används för att skapa en så bra helhetsbild som möjligt av alkoholutvecklingen.

Den alkoholpolitik som förs i ett land har betydelse för alkoholkonsumtionen. En omfattande sammanställning har visat hur de alkoholpolitiska instrumenten, inte minst pris och fysisk tillgänglighet, inverkar på den totala konsumtionen (Babor 2003). Därför inleds detta kapitel med en kort historisk översikt över alkoholpolitiska beslut och händelser i Sverige sedan mitten av 1800-talet.

Därefter beskrivs tillgängligheten till alkohol i form av prisutveckling och uppgifter om fysisk tillgänglighet. Vidare redovisas alkoholkonsumtionens utveckling baserat på både uppgifter om registrerad försäljning och data från frågeundersökningar som ger en bild av konsumtionen av så kallad oregistrerad alkohol.

Avslutningsvis redovisas alkoholskadornas utveckling. För detta används framförallt data från olika register över till exempel alkoholrelaterade skador och problem förknippade med alkoholkonsumtion. Exempel på detta är vårdade och avlidna på grund av alkoholrelaterade diagnoser samt rattfylleri och våld.

Statistiska uppgifter kan påverkas av många olika faktorer som kan medföra förändringar av definitioner och underlag över tid. Detta kan i sin tur medföra svårigheter att tolka utvecklingen. Sådana svårigheter och andra problem diskuteras mer ingående i det separata metodkapitlet men påtalas också i löpande text, i tabellkommentarer och fotnoter när det bedömts vara befogat.

Alkoholpolitik

Viktiga historiska händelser och beslut

Alkoholförsäljning och konsumtion har länge varit föremål för regleringar i Sverige. Redan under 1600-talet fanns det regleringar, då var det främst med statsfinansiella motiv. Det var först i mitten av 1950-talet som prisinstrumentet fick en större alkoholpolitisk betydelse (SOU 1994:24). I detta avsnitt redovisas kortfattat viktigare alkoholpolitiska händelser och beslut från och med den tid då vi har en någorlunda tillförlitlig försäljningsstatistik för alkohol, det vill säga från 1800-talets mitt och framåt. Många av årtalen och uppgifterna i det historiska avsnittet är hämtade från Svensk alkoholhistoria (Systembolaget 2001).

- 1850** Några bergsmän i Falun bildar ett systembolag ”i sedlighetens intresse”. Vinsten skall gå till allmännyttiga ändamål.
- 1855** En ny brännvinsförordning syftar till att skapa ordning i handeln med brännvin och till att reducera det enskilda vinstintresset.
- 1860** Husbehovsbränningen, som varit fri sedan 1787, stoppas med en ny tillverkningsförordning.
- 1865** AB Göteborgssystemet bildas, efter ungefär samma modell som Falubolaget, och blir en nationell förebild.
- 1895** Systembolagens uppgift ”att i sedlighetens intresse ordna och övervaka minuthandeln med och utskänkningen av brännvin” skrivs in i lagen.
- 1905** Beslut tas att all brännvinsförsäljning i landet ska handhas av särskilda bolag under viss statlig kontroll, med Göteborgsbolaget som förebild.
- 1914** AB Stockholmssystemet tar över alkoholförsäljningen i Stockholm och blir först av bolagen med att införa Ivan Bratts idéer om individuell ransonering och motbok.
- 1916** Obligatorisk utminuteringskontroll införs i hela landet.
- 1917** AB Vin- & Spritcentralen bildas och tar över all partihandel.
- 1919** Motbokskontrollen genomförs till fullo genom en ny rusdrycksförsäljningsförordning. Systembolagen får monopol också på öl- och vinförsäljningen.
- 1922** Folkomröstning om ett totalförbud – 49 % röstade för och 51 % mot ett förbud.
- 1923** Förbudet mot starkölsförsäljning permanentas (infört 1917). Vin- & Spritcentralen får i lag monopol på import, partihandel och brännvinsrening.
- 1955** Motboken slopas. Starkölsförbudet upphävs. De lokala monopolen slås samman till ett riksbolag – Systembolaget.

- 1957** Riksdagen beslutar om spärrlistor och legitimationsskyldighet. Systembolaget börjar sin kampanj för mildare dryckesvanor.
- 1965** Mellanöl, klass IIB, får säljas i livsmedelsbutiker.
- 1969** Inköpsåldern på Systembolaget sänks från 21 till 20 år (den 1 juli).
- 1977** Mellanölsförsäljningen i livsmedelsbutiker förbjuds. Spärrlistorna, på Systembolaget avskaffas.
- 1978** Systembolagets ensamrätt på försäljning av starköl till restauranger upphör.
- 1979** Skärpta regler om marknadsföring av alkohol med bland annat förbud mot annonsering annat än i branschtidningar.
- 1982** Beslut om lördagsstängt på Systembolaget från och med den 1 juli.
- 1995** En ny alkohollag träder i kraft varvid Vin & Sprits monopol på import, export, tillverkning och partihandel med spritdrycker, vin och starköl avskaffas. Även Systembolagets partihandelsmonopol gentemot restauranger avskaffas. Ansvaret för utredning och tillsyn av serveringstillstånd överförs från länsstyrelserna till kommunerna. Tillståndsplikten för detaljhandel med och servering av öl klass II avskaffas.
- 1997** Starkölsskatten sänks medan folkölsskatten höjs (öl med en volymalkoholhalt om max 2,8 % blir alkoholskattebefriad).
- 1999** Taxfreehandeln med alkoholhaltiga varor avskaffas inom EU. Köp och innehav av så kallad svartspirit kriminaliseras.
- 2001** Sedan 1 juli tillåts systembutikerna ha öppet på lördagar i hela landet, efter föregående regionala försöksverksamhet. Den 1 december sänks vinskatten så att öl och vin beskattas mera jämlikt.
- 2003** Den 15 maj införs – efter dom i Marknadsdomstolen – en ändring i alkohollagen (SFS 2003:166) som gör det tillåtet med reklam för alkoholdrycker svagare än 15 volymprocent i svenska tidningar.
- 2004** Sedan den 1 januari finns inga bestämda kvoter för tillåten införsel av alkohol för resande från annat EU-land, så länge det handlar om eget bruk. Avskaffandet av kvoterna sker successivt med start i juli 2000.
- 2005** I syfte att begränsa den illegala alkoholen genomförs lagändringar (proposition 2004/05:126) som träder i kraft 1 juli.
- 2006** En ny alkohol- och narkotikahandlingsplan för perioden 2006–2010 läggs fram av regeringen i proposition 2005/06:30.
- 2007** I oktober 2007 slår EG-domstolen fast att Sveriges förbud mot införsel av alkohol via Internet strider mot EU:s lagstiftning och är ett handels hinder.
- 2008** Den 1 januari 2008 höjs skatten på öl medan vinskatten sänks. Samma år läggs även den verksamhet som bedrivits av Alkoholkommittén och den nationella narkotikasamordnaren över på berörda myndigheter.

Alkoholutvecklingen

Detta för att skapa en mera långsiktig struktur för det alkohol- och narkotikaförebyggande arbetet (proposition 2007/08:1).

- 2011** Den 1 januari 2011 träder den nya lagen ”En ny alkohollag” (Socialutskottets betänkande 2010/11:SoU4) i kraft.

Under våren 2011 antar regeringen en ny strategi för ANDT-insatser gällande 2011–2015. I propositionen (2010/11:47) är det övergripande målet ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk. Genomförandet ligger på ett flertal myndigheter och samordnas av regeringens ANDT-sekretariat.

- 2012** Under hösten inleder Systembolaget hemleverans av alkohol på försök.

2013–

- 2014** Under oktober 2013 beslutar regeringen om ett samordnat uppföljningssystem för alkohol- narkotika- dopnings- och tobakspolitiken. Uppdraget att genomföra uppföljning av ANDT-strategin och ansvara för uppföljningssystemet ges till Statens folkhälsoinstitut (S2013/2377/FST).

Under hösten 2013 utökas Systembolagets försök med hemleverans av alkohol.

Från och med 1 januari 2014 höjs punktskatten på öl, vin, andra jästa drycker och mellanklassprodukter med ca 7 % och på sprit med 1 %.

Tillgänglighet till alkohol

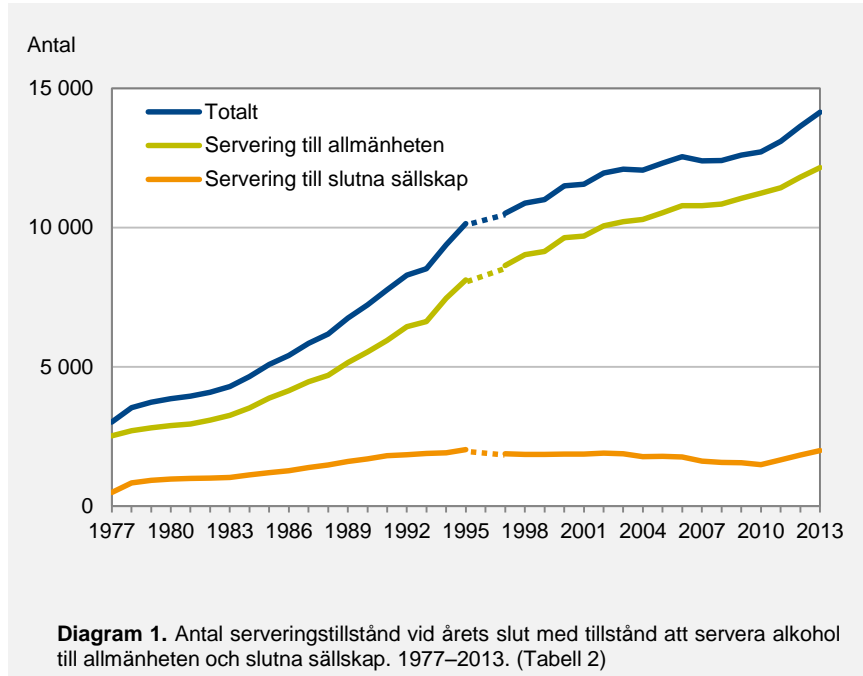
Tillgänglighet till alkohol är en viktig faktor för konsumtion. Nedan redovisas tillgänglighet till alkohol både i form av fysisk tillgänglighet (antal butiker/restauranger) och ekonomisk tillgänglighet i form av pris. Dessutom redovisas den självupplevda tillgängligheten till alkohol bland ungdomar.

Genom att studera realprisutvecklingen på alkohol är det möjligt att få en uppfattning om prisets förändring över tid. Prisutvecklingen för sprit, vin, starköl och folköl i detaljhandeln under åren 1980 till 2013 redovisas i indexform av Folkhälsomyndigheten (tabell 1). Det framgår att priserna varierat över tid men att samtliga drycker är billigare 2013 än 1980. Vidare framgår att prisförändringen och variationen över tid är klart störst för starköl. I tidsserien återspeglas tydligt sänkningen av starkölsskatten 1997 och vinskattesänkningen 2001. Samtidigt som alkoholen blir billigare i detaljhandeln har alkohol på servering blivit dyrare under senare år enligt de data som finns tillgängliga (2007–2013). Men eftersom tidsserien för alkoholpris på servering är kort är utvecklingen mer osäker i ett längre perspektiv.

Under 2013 fanns det systembolagsbutiker i samtliga kommuner. Totalt sett fanns det 426 butiker runt om i landet och det fanns även cirka 500 systembolagsombud (Systembolaget, 2013). Motsvarande siffror år 1992 var 359 butiker i 245 kommuner och ombuden var 537 stycken (Statens folkhälsoinstitut, 2013). Sett över en tjugoförårsperiod har antalet systembolagsbutiker alltså ökat och återfinns numer i alla svenska kommuner. Förutom den alkohol som säljs via Systembolaget säljs även alkohol på restauranger med serveringstillstånd och folköl säljs på vissa detaljhandelsställen. Antal restauranger med serveringstillstånd mellan åren 1977–2013 framgår av diagram 1 nedan.

Det totala antalet serveringstillstånd (stadigvarande till allmänheten och slutna sällskap) var cirka 3 000 år 1977 och uppgick till drygt 11 000 år 1999. Antalet tillstånd har fortsatt att öka även under 2000-talet och 2013 fanns det ca 14 000 serveringstillstånd. Som framgår i diagram 1 är det antalet serveringstillstånd till allmänheten som ökat kraftigt över tid (Statens folkhälsoinstitut, 2013, Folkhälsomyndigheten, 2014).

I början av 1990-talet (1992) fanns det cirka 13 000 detaljhandelsställen för folköl. Motsvarande siffra 20 år senare (2012) är cirka 7 000, vilket motsvarar en nedgång i antalet försäljningsställen för folköl med cirka 46 % (Statens folkhälsoinstitut, 2013).

Alkoholutvecklingen

Skolelevers upplevelse av tillgängligheten till alkohol fångas in i de årliga drogvaneundersökningarna som CAN genomför. År 2004 uppgav ungefär 56 % av de elever i årskurs 2 på gymnasiet som drack alkohol att det var ganska lätt eller mycket lätt att få tag på systembolagssprit. Motsvarande siffra 2012 var 55 % och andelarna har legat relativt konstant (ca 54–57 %) sedan 2004. De alkoholkonsumenter som 2012 uppgav att det var ganska lätt eller mycket lätt att få tag på smugglad sprit utgjorde drygt 40 %, vilket kan jämföras med knappt 31 % 2004. Det upplevdes alltså som lättare att få tag på systembolagssprit än smugglad sprit även om den senare upplevs som mer lättillgänglig 2012 än 2004. Elever i årskurs 2 på gymnasiet upplevde också att det är lättare att få tag på starköl än smugglad starköl. 2012 uppgav nästan 60 % av alkoholkonsumenterna att det var ganska lätt eller mycket lätt att få tag på starköl medan ungefär 35 % uppgav detsamma för smugglad starköl (Leifman, red. 2013).

När man frågar elever i årskurs 2 på gymnasiet hur de fick tag på alkohol från Systembolaget senaste gången de drack den typen av alkohol anger de pojk-/flickvän, kompisar eller kompisars syskon som absolut vanligaste källan (ca 40 %). Under 2014 uppgav ungefär 60 % av eleverna i årskurs 2 på gymnasiet att de kunde få tag på alkohol från Systembolaget inom 24 timmar. Att de kunde få tag på smugglad alkohol inom samma tidsram uppgav ungefär 39 % av pojkarna, vilket kan jämföras med ungefär 32 % av flickorna (CAN 2014, under arbete).

Systembolaget genomför årligen cirka 5 500–6 000 kontroller av sina butiker för att säkerställa att åldersgränserna vid köp följs. Siffror från 2012 visar att i 95 % av kontrollköpen efterfrågas legitimation, 2003 var motsvarande siffra 83 % (andtuppföljning.se). Kontroll av åldersgränser på Systembolaget förefaller således ha stärkts sedan början av 2000-talet.

Skolundersökningarna (CAN 2014, under arbete) visar 2014 att det är ungefär 12 % av pojkarna och 9 % av flickorna i årskurs 2 på gymnasiet som vid flertalet tillfällen har serverats alkohol före sin 18-årsdag på restaurang eller liknande i Sverige. Sex år tidigare, 2008, var motsvarande andelar högre och utgjorde cirka 21 respektive 19 %.

Konsumtionsutvecklingen

Alkoholkonsumtionen i Sverige studeras genom att mäta både den registrerade och den oregistrerade delen av konsumtionen. Den registrerade delen består av den alkohol som säljs i landet på Systembolaget, på restauranger och i livsmedelsbutiker (folköl). Den registrerade delen benämns registrerad eftersom dessa konsumtionsdelar finns statistikförda och publicerade. Det är främst Folkhälsomyndigheten och Systembolaget som redovisar denna statistik.

Den så kallade oregistrerade delen inkluderar alkohol som förs in i landet i samband med resor, hemtillverkad alkohol, köp av smugglad alkohol och avslutningsvis alkohol köpt via Internet. Till skillnad från den registrerade delen finns inte den oregistrerade delen statistikförd och därför mäts denna del genom frågeundersökningar. Varje år tillfrågas drygt 18 000 personer (ca 1 500 per månad) om sina alkoholvanor i den så kallade Monitorundersökningen. Det är CAN som sedan 2013 ansvarar för Monitorundersökningen.

Försäljning

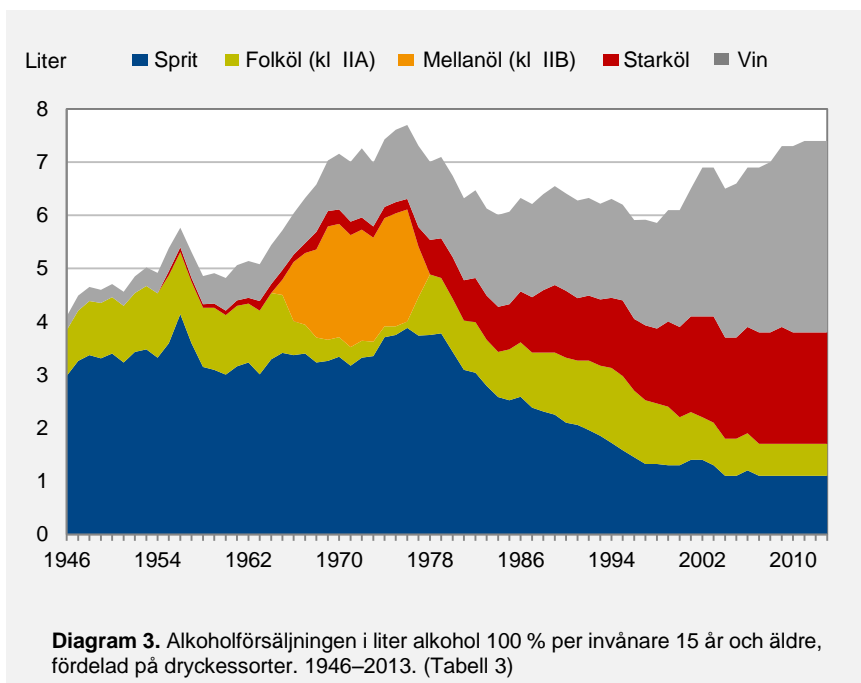
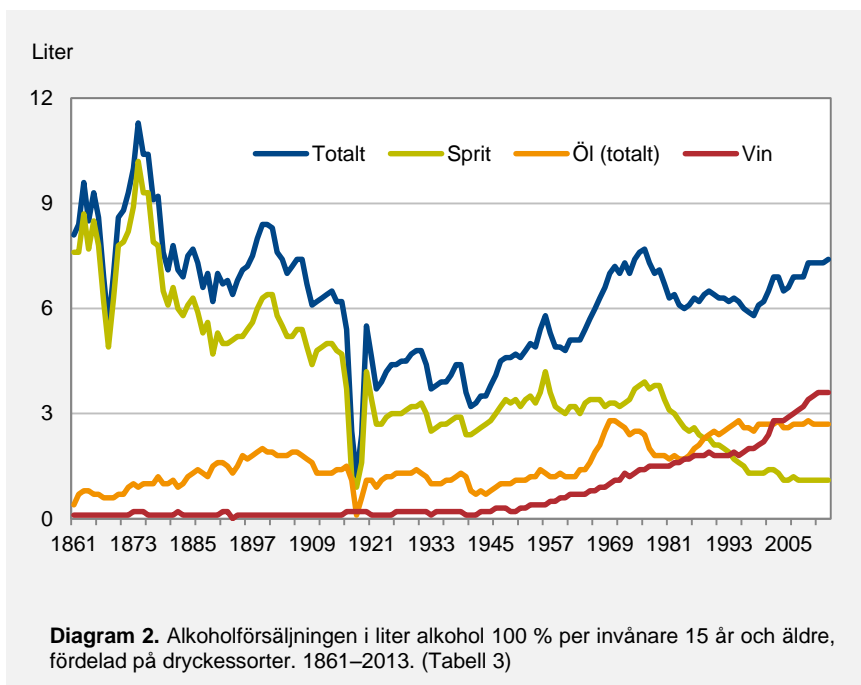
I diagram 2 redovisas alkoholförsäljningen¹ från 1861 och framåt, vilket inkluderar de äldsta över tid jämförbara siffrorna vi har om alkoholförsäljningens utveckling i Sverige. Alla öltyper har lagts ihop till en gemensam kategori, och blanddrycker (alkoläsk, cider) redovisas under den kategori deras alkoholbas utgörs av, till exempel öl eller vin.

Som framgår av diagram 2 var försäljningen relativt hög under de fyra sista decennierna av 1800-talet, i genomsnitt 8 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Nedgången på 1860-talet var främst en följd av missväxt och lågkonjunktur medan konsumtionen därefter steg under den högkonjunktur som följde med det definitiva industriella genombrottet (Willner 2005) i slutet av 1890-talet. Försäljningen minskade sedan under 1900-talets början och uppvisar en tydlig nedgång vid slutet av första världskriget med de försörjningsproblem och ransoneringar som följde av dessa (vin ransonerades ej). År 1919 har motboken införts i hela landet och försäljningen hålls på en relativt låg nivå de tre följande decennierna (ca 4 liter). Motboken avskaffades 1955 och för att motverka den konsumtionsökning som följde höjdes spritskatten under de närmast efterföljande åren (SOU 1994:24). Inledningsvis hölls konsumtionen nere innan 1960-talets välbefindande medförde en konsumtionsuppgång.

När mellanölet infördes i livsmedelsbutiker, 1965, var alkoholförsäljningen 5,7 liter (diagram 3). Från mitten av 60-talet till 1976 ökar försäljningen och kulminerar med 7,7 liter 1976. Året efter, 1977, tas mellanölet bort från livsmedelsbutikerna och en nedgång i alkoholförsäljningen kan noteras. Under 1980- och 1990-talen var försäljningen runt 6 liter ren alkohol per person 15 år och äldre. Även lördagsstängningen på Systembolaget 1982 torde ha bidragit till denna nedgång. Mellan 1998 och 2003 ökade dock försäljningen med nästan 20 % (från 5,8 till 6,9 liter ren alkohol). De två påföljande åren sjönk försäljningen något, men efter det har försäljningen ökat till 7,4 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre 2013 (tabell 3).

¹ Uppgifter om regional försäljning finns i tidigare upplagor av *Drogutvecklingen i Sverige*.

Alkoholutvecklingen

Betydande förändringar har skett när det gäller olika alkoholdryckers andel (procent) av försäljningen. Under 1800-talet var alkoholförtäring närmast synonymt med spritkonsumtion, men i slutet av 1960-talet utgjordes för första gången endast hälften av försäljningen av sprit. Sedan dess har andelen sjunkit till ca 15 % de senaste tre åren. I absoluta tal (liter) räknat inleddes dock inte nedgången av spritkonsumtion förrän 1980 (tabell 3).

Under hela efterkrigstiden har vin ökat i försäljning och 2011–2013 stod vin för nästan hälften av alkoholförsäljningen. Även starkölet står sedan flera år tillbaka för en klart större andel än spriten och har den senaste treårsperioden utgjort cirka 29 % av försäljningen. Folkölets andel av totalförsäljningen har halverats sedan början av 2000-talet och utgjorde ungefär 8 % 2013 (tabell 3).

Restaurangförsäljning

Statistik om alkoholförsäljning på restauranger bygger på uppgifter från partihandlare och dessa data redovisas av Folkhälsomyndigheten. Ett visst bortfall förekommer av partihandlarnas uppgifter till myndigheten och detta kan medföra en viss underskattning. Omfattningen av denna eventuella felkälla är dock oklar (Leifman & Trolldal 2014).

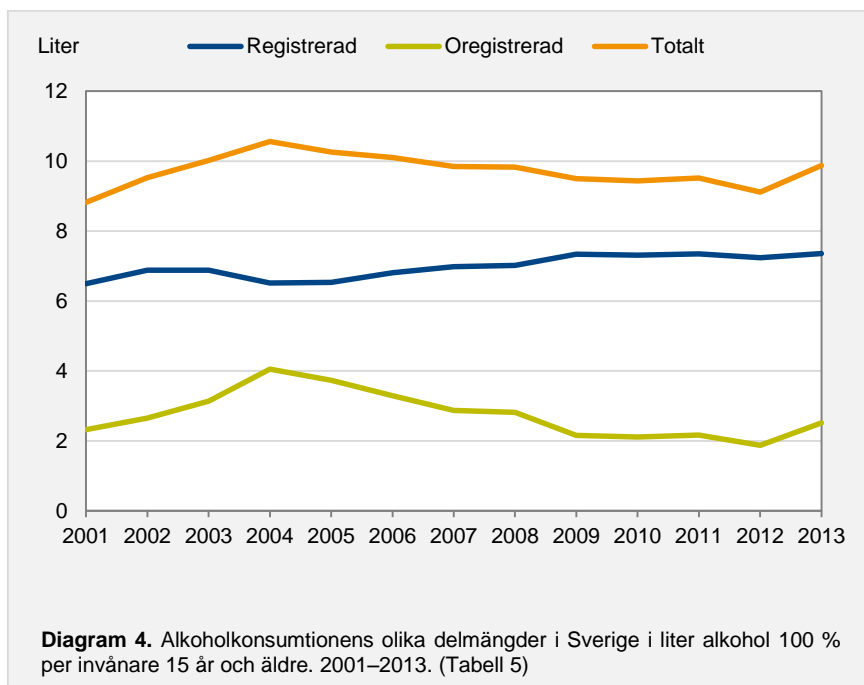
För 2013 beräknas alkoholförsäljningen på restauranger till 1 liter ren alkohol per person som är 15 år eller äldre. Vilket motsvarar cirka 14 % av den registrerade försäljningen 2013 (Leifman & Trolldal 2014). Sett ur ett längre tidsperspektiv ökade andelen alkohol som såldes på restaurang från slutet av 1970-talet fram till slutet av 1990-talet. Därefter har försäljningen sjunkit. För dryckesspecifik utveckling över tid se tabell 4.

Oregistrerad och total alkoholkonsumtion

Den oregistrerade konsumtionen uppskattades till cirka 1,2 liter ren alkohol per person 15 år och äldre år 1989. År 1996, året efter det svenska EU-medlemskapet, hade denna ökat till 2,1 liter (Kühlhorn m.fl. 2000, Leifman & Gustavsson 2003). En ökning av den oregistrerade konsumtionen ägde sedan rum mellan 2001 och 2004, från ungefär 2,3 till knappt 4,1 liter ren alkohol, se diagram 4 (Leifman & Trolldal 2014). Sedan toppnoteringen 2004 har den oregistrerade konsumtionen minskat till 1,9 liter år 2012, vilket var den minsta mängden oregistrerad konsumtion under hela 2000-talet. Mellan 2012 och 2013 steg den däremot till 2,5 liter.

Under 1990-talet var den totala alkoholkonsumtionen (registrerad + oregistrerad konsumtion) ungefär 8 liter ren alkohol per person 15 år och äldre (Kühlhorn m.fl. 2000, Leifman & Gustavsson 2003). År 2001 var den totala konsumtionen 8,8 liter och steg gradvis till knappt 10,6 liter 2004, en ökning med nästan 20 %. Efter 2004 sjönk konsumtionen och 2012 noterades 9,1 liter för

Alkoholutvecklingen

att 2013 öka till nästan 9,9 liter. Mellan 2004 och 2013 har den totala konsumtionen minskat med mer än 1,5 liter, vilket motsvarar knappt 7 %. Dock är konsumtionen 2013 ungefär en liter högre än vad den var 2001, vilket motsvarar en ökning på 12 % mellan dessa år (Leifman & Trolldal 2014).

Den totala konsumtionen 2013 bestod till 75 % av registrerad alkohol och resterande 25 % var oregistrerad. År 2013 utgjorde resandeförseln ungefär 16 % av den totala konsumtionen, smuggling utgjorde 6 % och hemtillverkning knappt 2 % av den totala konsumtionen. Köp av alkohol via Internet stod för knappt 2 %. Utvecklingen av total alkoholkonsumtion och registrerad samt oregistrerad konsumtion under de senaste 13 åren belyses i diagram 4. Det är värt att notera att 2004 då alkoholkonsumtionen uppgick till närmare 10,6 liter, utgjorde den oregistrerade delen nästan 40 % av den totala konsumtionen. Av den oregistrerade delen kunde två tredjedelar härledas till resandeförsel. Därefter har resandeförseln generellt sett minskat fram till 2012 för att sedan öka något 2013. Detaljerade uppgifter om alkoholkonsumtionens olika delmängder och utveckling återfinns i tabell 5 (Leifman & Trolldal 2014).

Alkoholvanor bland ungdomar och vuxna

För att få reda på förändringar i alkoholkonsumtionen mellan olika befolkningsgrupper är man hänvisad till olika typer av frågeundersökningar. Redovisningen i detta avsnitt bygger därför på sådana. De undersökningar som omnämns ofta beskrivs närmare i metodkapitlet och ibland kompletteras uppgifterna från dessa med information från studier av mera tillfällig karaktär.

Icke-konsumenter

CAN:s skolundersökningar visar att under 1970-talet var andelen elever i årskurs nio som inte druckit alkohol under de senaste 12 månaderna cirka 10 %. Därefter ökade andelen icke-konsumenter till ungefär 20 % under 1980- och 90-talen. För pojkarna gäller att andelen fortsatte att stiga kraftigt sedan år 2000, från 20 till 54 % år 2013. Denna andel minskade dock till ungefär 48 % 2014. Även andelen flickor som var icke-konsumenter har ökat avsevärt sedan 00-talets början från 19 till ungefär 48 % 2013. Även bland flickorna sjönk denna andel mellan 2013 och 2014 och utgjorde 44 % 2014.

I gymnasieundersökningarna (årskurs 2) som startade 2004 har andelen pojkar som inte druckit alkohol de senaste 12 månaderna mer än fördubblats under en tioårsperiod, från 11 % 2004 till 24 % 2014. Andelen flickor som inte druckit alkohol de senaste 12 månaderna ökade också kraftigt, så mycket som från 10 till 22 % mellan 2004 och 2013, för att under 2014 sjunka till cirka 17 %. Således har andelen icke-konsumenter ökat påtagligt bland skolelever i årskurs 9 och 2 på gymnasiet under de senaste 10–15 åren, men med ett möjligt trendbrott mellan åren 2013 och 2014 (CAN 2014, under arbete).

I Folkhälsomyndighetens enkätundersökning ”Hälsa på lika villkor (HLV)” framgår att icke-konsumtion i befolkningen är vanligare bland kvinnor än män under samtliga år som undersökningen genomförts, 2004–2013. År 2013 var det 18 % av kvinnorna och 12 % av männen som inte hade druckit alkohol de senaste 12 månaderna, vilket kan jämföras med 17 respektive 9 % 2004. Andelen män som inte druckit alkohol har ökat något sedan mitten av 00-talet fram till 2013.

I HLV framgår vidare att andelen icke-konsumenter i åldersgruppen 16–29 år ökat under perioden 2004–2013 medan det i åldersgruppen 65–84 framträder en minskning. I korthet innebär detta att den största andelen icke-konsumenter inte längre återfinns i de äldsta åldersgrupperna. Följande utveckling är ett exempel på detta; under 2004 uppgav 9 % i åldrarna 16–29 år att de inte druckit alkohol de senaste 12 månaderna medan motsvarande siffra för 65–84-åringar var 26 % – en skillnad på ungefär 15 procentenheter. Nästan 10 år senare, 2013, är motsvarande siffror för den yngre åldersgruppen 18 % och 19 % för den äldre åldersgruppen – en skillnad på 1 procentenhet högre, men nu för den äldre åldersgruppen.

Omfattningen av icke-konsumenter i befolkningen minskade troligen efter 1960-talets slut (CAN, 2012), men under 2000-talet ser det emellertid ut som att de ökar igen, åtminstone bland yngre i skolundersökningarna och i befolkningen upp till 29 år, fram till 2013. Data från skolundersökningarna 2013–2014 pekar dock på en viss minskning av denna andel under det senaste året. Intressant är också att i skolundersökningarna är andelen pojkar som inte dricker alkohol högre än andelen flickor, vilket förändras i högre åldrar då det är en större andel kvinnor som väljer att inte dricka alkohol jämfört med männen.

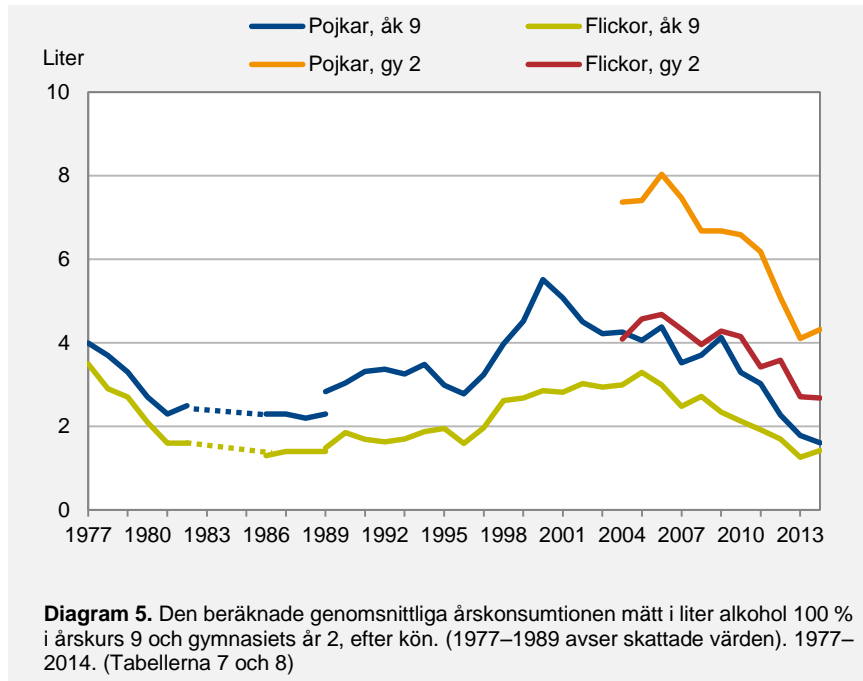
Årskonsumtion bland elever i årskurs 9 och gymnasiets år 2

Utvecklingen av den genomsnittliga årskonsumtionen i liter 100 % alkohol för elever i årskurs 9 och gymnasiets årskurs 2 framgår av diagram 5 (tabellerna 7–8). Mellan 1977 (då mellanölet togs bort ur livsmedelshandeln) och 1981 sjönk årskonsumtionen kraftigt i årskurs 9. Nedgången avmattades därefter och 1989 uppgick konsumtionen till 2,3 liter för pojkarna och 1,4 liter för flickorna. Samma år förbättrades beräkningsmetoderna² i skolundersökningarna och åtminstone för pojkarna innebar detta en ökning av den uppmätta konsumtionen enligt de alternativa värdena för samma år (2,8 liter för pojkarna och 1,5 för flickorna).

Mellan 1989 och 2005 var konsumtionstrenden i årskurs 9 mer eller mindre uppåtgående för flickorna, sedan dess har det dock skett en nedgång. År 2005 drack flickorna 3,3 liter ren alkohol, mer än en fördubbling jämfört med 1989, men år 2014 uppgick motsvarande siffra till 1,4 liter. Pojkarnas konsumtion ökade ännu mer under 1990-talet och nådde en topp om 5,5 liter år 2000, men den påföljande nedgången till 1,6 liter 2014 innebär inte bara en minskning av pojkarnas konsumtion utan även en minskning av könsskillnaderna under 2000-talet.

I gymnasiets årskurs 2 är alkoholkonsumtionen väsentligt högre än vad den är hos eleverna i årskurs 9. Som framgår av diagram 5 har konsumtionen även minskat bland eleverna i årskurs 2 på gymnasiet under flertalet år. Dock visar data för flickor i årskurs 9 och pojkar i årskurs 2 på gymnasiet att det mellan 2013 och 2014 skett vissa uppgångar. Trots detta är den genomsnittliga årskonsumtionen för eleverna i både årskurs 9 i grundskolan och årskurs 2 på gymnasiet lägre jämfört med mitten av 00-talet (CAN 2014, under arbete).

² Bland niondeklassarna är beräkningen för åren 1977 till 1989 (uppgifter saknas för åren 1983–85) gjord med utgångspunkt från klassmitten av den skattade årskonsumtionen för varje indexvärde. Från och med 1989 finns emellertid möjligheter att beräkna medelvärdet direkt från varje respondents svar på alkoholfrågorna (Hvitfeldt & Gripe 2009). Se även tabellkommentarerna.

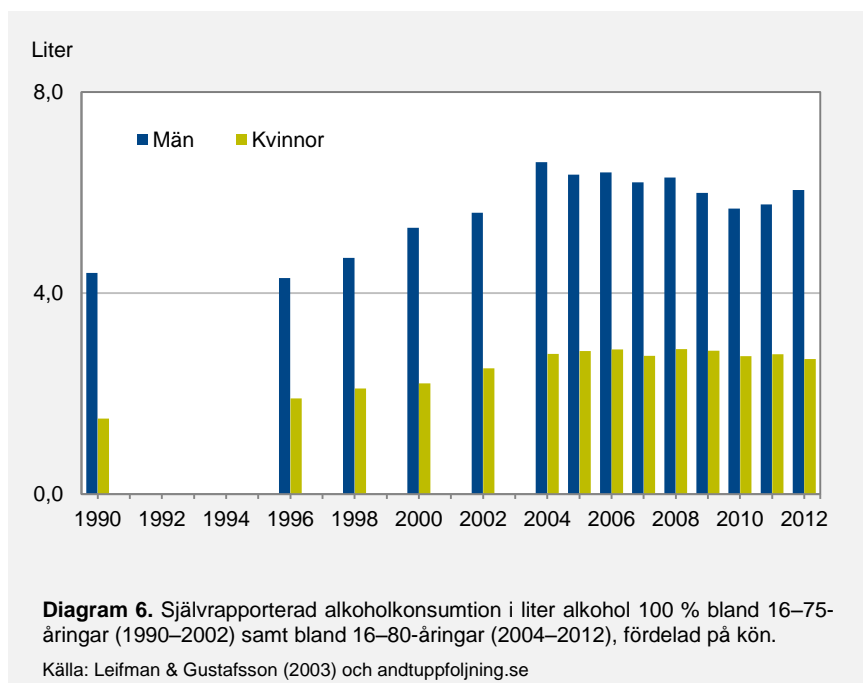

Självrapporterad konsumtion bland vuxna

I den vuxna befolkningen finns det få undersökningar som speglar konsumtionsutvecklingen över tid. I stället redovisas här några undersökningar för kortare tidsperioder i ett försök att skapa en helhetsbild.

Konsumtionen för åren 1990–2002 (diagram 6) baseras på en jämförelse av olika riksrepresentativa frågeundersökningar och visar att alkoholkonsumtionen ökade med cirka 30 % bland såväl män som kvinnor mellan 1996 och 2002 (Leifman & Gustafsson 2003). Konsumtionen för åren 2004–2012 (diagram 6) härrör från Monitormätningarna (andtuppföljning.se, tabell 9). De konsumtionsvärden som redovisas i diagrammet skiljer sig åt med avseende på bland annat åldersspannet på de tillfrågade, men verkar skildra utvecklingen relativt väl. Konsumtionsökningen mellan 2002 och 2004 går exempelvis även att se i beräkningen av totalkonsumtionen i Monitormätningarna (tabell 5). Konsumtionen ökade från 1990-talet fram till mitten av 00-talet. Därefter har det skett en minskning, i alla fall bland män.

Alkoholutvecklingen

Intensivkonsumtion, högkonsumenter och riskkonsumtion

Det finns olika sätt att mäta så kallad intensivkonsumtion, högkonsumtion och riskkonsumtion. I undersökningarna av skolelevs drogvanor används bland annat begreppet intensivkonsumtion³. Med detta avses att dricka en alkoholmängd motsvarande en flaska vin eller mera vid ett och samma dryckestillfälle (eller motsvarande alkoholmängd i andra drycker). Syftet med frågan om intensivkonsumtion är att få en uppfattning om hur ofta eleverna dricker förhållandevis stora mängder alkohol och här följs andelen som gör detta minst en gång per månad.

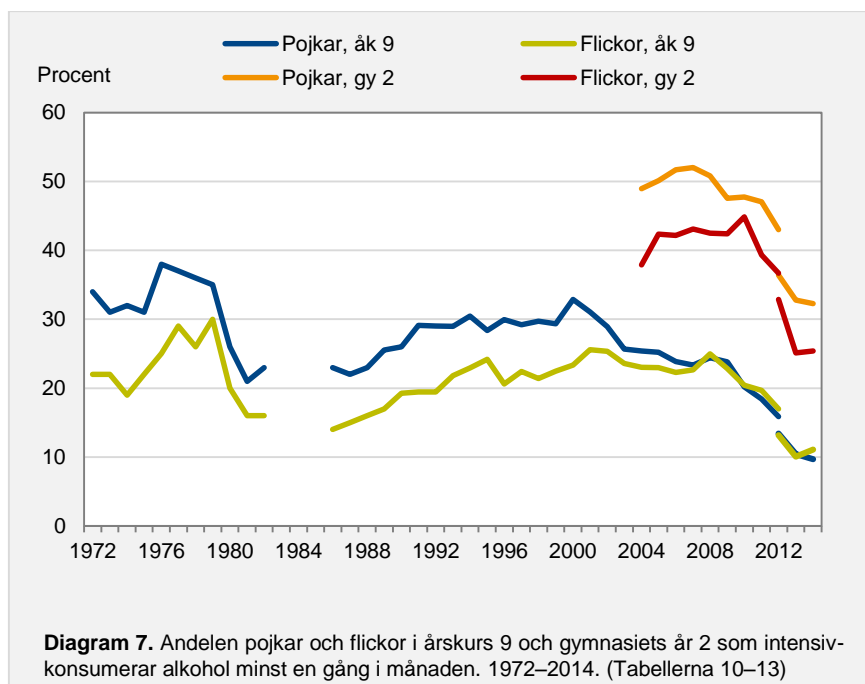
Intensivkonsumtion bland elever i årskurs 9 minskade i omfattning under slutet av 1970-talet och nådde en låg nivå under 1980-talet (diagram 7 och tabellerna 10–11). Från 1990-talets början till millennieskiftet ökade dock andelen intensivkonsumenter. Relativt sett var ökningen större för flickor än för pojkar och sedan 00-talets mitt är könsskillnaderna i nian utplånade. Under 2000-talet har

³ Definitionen av intensivkonsumtion har förändrats något över tid i undersökningarna av skolelevs drogvanor, bland annat 2000 och 2012. Den fråga som ställs från 2012(B) lyder som följer: "Tänk tillbaka på de senaste 12 månaderna. Hur ofta har du, vid ett och samma tillfälle druckit alkohol motsvarande minst fyra stora burkar starköl/starkcider eller 25 cl. sprit eller en hel flaska vin eller sex burkar starköl?" Tidigare efterfrågades hur detta förekommit i närtid och förändringen har lett till signifikant lägre svarsnivåer.

månadsfrekvent intensivkonsumtion mer än halverats bland niorna, även om 2012 års frågeändring överdriver denna bild något. Uppgifter för år 2014 visar att ungefär 10–11 % av eleverna intensivkonsumerar alkohol en gång i månaden eller oftare.

Andelen intensivkonsumenter i årskurs 2 på gymnasiet är betydligt högre än i årskurs nio och det är ett vanligare fenomen hos pojkar än flickor. Med det senaste mätsättet uppger 32 % av pojkarna och 25 % av flickorna att de intensivkonsumerat alkohol minst en gång i månaden under 2014. Två år tidigare (2012) var motsvarande andelar 36 respektive 33 %. Andelen intensivkonsumenter i årskurs 2 på gymnasiet minskar sedan slutet av första decenniet på 2000-talet (CAN 2014, under arbete).

I Monitorundersökningen mäts bland annat andelen högskonsumenter⁴ i befolkningen. Under 2012 var drygt 13 % av männen och 8 % av kvinnorna högskonsumenter. Under mitten av 00-talet var dessa andelar högre och utgjorde ungefär 16–17 % för männen och cirka 10 % för kvinnorna.

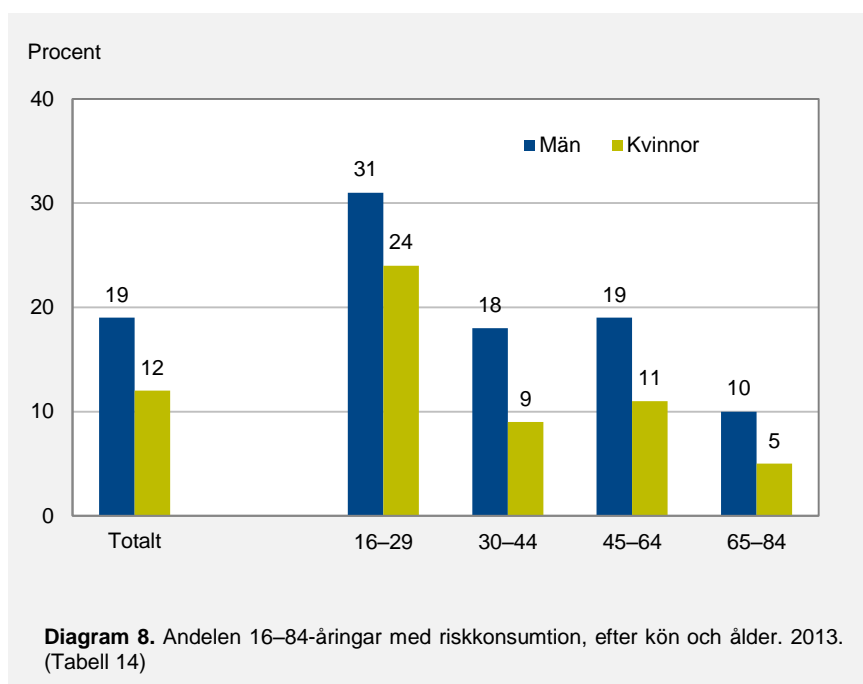

⁴ Högkonsument definieras som dem som genomsnittligt dricker motsvarande minst 14 standardglas i veckan (män) respektive 9 standardglas (kvinnor) per vecka. Detta motsvarar ca 168 gram respektive 108 gram i veckan eller drygt 21 cl. respektive knappt 14 cl. ren alkohol per vecka. Frågorna om kvantitet och frekvens som ligger till grund för beräkningarna avser konsumtionen under de senaste 30 dagarna. Andelen per år är ett genomsnitt för de 12 kalendermånaderna.

Alkoholutvecklingen

Vid en jämförelse av olika åldersgrupper framkommer att störst andel högkonsumenter finns bland unga (16–29 år) även om dessa andelar har minskat stadigt, från 18 till 12 % mellan 2004 och 2012. I den äldsta åldersgruppen (65–80 år) återfinns lägst andelar högkonsumenter, ungefär 8 % 2012 (andruppföljning.se).

Ett annat mått förutom högkonsument, är riskkonsumtion⁵ och enligt undersökningen ”Hälsa på lika villkor” vid Folkhälsomyndigheten riskkonsumerade 19 % av männen och 12 % av kvinnorna (diagram 8) 2013. Andelen riskkonsumenter har totalt sett minskat något mellan 2004 och 2013, från 18 till 16 %. Framförallt är det andelen riskkonsumerande i åldersgruppen 16–29 år, som har minskat, från 37 % till 28 %. Lägst andel riskkonsumenter återfinns dock i den äldsta ålderskategorin, 65–84 år, både 2004 och 2013. Värt att notera för den äldsta ålderskategorin är att andelen riskkonsumenter ökat något från 5 % till 7 % mellan de nämnda åren.

⁵ AUDIT-C, män 6–12 poäng och kvinnor 5–12 poäng.

Könsskillnader

Skolelever

Under 1970-talet var skillnaderna i total konsumtion mellan pojkar och flickor i årskurs 9 små. Dessa ökade under 1980- och 1990-talen, men därefter har konsumtionsnivåerna åter närmats sig varandra och 2014 motsvarade flickornas konsumtion 90 % av pojkarnas (tabell 7). Utjämnningen beror på att flickornas konsumtion ökade i början på 2000-talet samtidigt som pojkarnas minskade.

Bland de äldre ungdomarna i gymnasiet är konsumtionen jämfört med årskurs 9 mer än den dubbla (4,3 mot 1,6 liter ren alkohol) för pojkarna och knappt den dubbla (2,7 respektive 1,4 liter) för flickorna år 2014 (tabell 8). Flickornas konsumtion motsvarar lite mer än 60 % av pojkarnas 2014. Skillnader mellan mäns och kvinnors alkoholintag finns alltså redan i högstadieåldern, och de blir tydligare i gymnasieåldern. Det är således någonstans i 16–18-årsåldern som de större könsskillnaderna börjar etableras.

Tidigare, i början av 1990-talet, var sprit och folköl de dryckessorter som bidrog mest till pojkarnas total konsumtion i årskurs 9, räknat i 100 % alkohol. Sedan 2002 är dock starköl vanligare än både sprit och folköl och uppgick till 33 % av konsumtionen 2014 (tabell 7). För flickorna har spriten, under nästan hela undersökningsperioden, stått för det största bidraget till total konsumtionen (38 % 2014) medan blanddrycker kommer på andra plats. Blanddryckernas andel av konsumtionen har ökat bland flickorna i årskurs 9 sedan slutet av 1990-talet.

I gymnasiets årskurs 2 dominerar starköl (42 % av total konsumtionen 2014) pojkarnas val av dryck ännu mer än i årskurs 9 och sprit kommer fortfarande på andra plats (tabell 8). För flickornas del utgör blanddryckerna (39 % 2014) en större andel än spriten (28 % 2014), vidare har vinets bidrag till total konsumtionen (19 % 2014) ökat sedan mitten av 00-talet (CAN 2014, under arbete).

Vuxna

Diagram 6 visar att kvinnornas självrapporterade alkoholkonsumtion var ca 34 % av männens 1990 medan den 2012 utgjorde knappt 45 %. Även om data baseras på olika undersökningar för de angivna åren tyder detta på att skillnaderna mellan könen har minskat över en längre tidsperiod.

Studerar man andelen riskkonsumenter finner man att män är överrepresenterade i jämförelse med kvinnor. Detta framgår av Folkhälsomyndighetens undersökning "Hälsa på lika villkor" där andelen riskkonsumerande män var 19 % 2013, vilket kan jämföras med 12 % bland kvinnorna, se även diagram 8. År 2004 var motsvarande andelar 23 respektive 13 %.

Regionala skillnader

Alkoholkonsumtionen är inte jämnt fördelad över Sverige. Alkoholvanornas regionala fördelning⁶ för elever i årskurs 9 och gymnasiets årskurs 2 för åren 1989–2014⁷ framgår av tabellerna 15–17.

Den högsta årskonsumtionen under åren 2012–2014 i båda årskurserna finns i Skåne län och detta gäller både pojkar och flickor. Den lägsta konsumtionen bland pojkar i årskurs 9 finns i norra Sverige medan det är mer svårtolkat för flickornas del eftersom flera regioner uppvisar samma eller närliggande konsumtionsnivåer. I årskurs 2 däremot är konsumtionen lägst i mellersta Sverige för både pojkar och flickor.

För att möjliggöra studier av regionala variationer i alkoholvanor bland den vuxna befolkningen har fem års data (2008–2012) från Monitormätningarna lagts samman. Tillsammans bildar dessa fem år underlag från cirka 90 000 individer. Den övergripande bilden för den vuxna befolkningen är att de tre storstadslänen (Stockholm, Västra Götaland och Skåne) tillsammans med Hallands län har en, relativt sett, hög konsumtion både bland män och kvinnor medan Norrlandslänen uppvisar en relativt låg konsumtion. Kvinnors konsumtion är högst i Stockholm (0,3 liter ren alkohol per månad). Högst konsumtion för män återfinns i Hallands län (knappt 0,6 liter). Lägst konsumtion för både män och kvinnor återfinns i Norrbottens län (Ramstedt m.fl. 2012).

Sociala faktorer

Att alkoholvanorna är ojämnt fördelade i befolkningen med avseende på till exempel kön, ålder och region har tidigare belysts. Alkoholvanorna skiljer sig också åt med avseende på andra faktorer. I undersökningen ”Hälsa på lika villkor” vid Folkhälsomyndigheten redovisas olika sociala aspekter.

För senaste tillgängliga år, 2013, framgår bland annat att andelen riskkonsumenter, uppdelat på utbildningsnivå, förefaller vara högst bland dem med gymnasieutbildning (18 %) jämfört med dem med förgymnasial (15 %) respektive eftergymnasial utbildning (14 %). Sett till riskkonsumenter fördelat på sysselsättning verkar det vanligast att studerande/praktiserande (23 %) riskkonsumenter, följt av arbetslösa (20 %), yrkesarbetande (18 %) och dem som erhåller sjukpenning/ersättning (14 %). Sett till hög respektive låg inkomst framkommer att riskkonsumtion verkar vanligare bland dem med hög inkomst (20 % jämfört med 16 %). Vidare förefaller det vanligare med riskkonsumtion bland

⁶ Regionernas sammansättning framgår av tabellkommentarerna.

⁷ Flera år måste läggas samman för att möjliggöra regionala nedbrytningar. Senaste tillgängliga data på regional nivå redovisas i tabell 17. Tabell 15 och 16 redovisar tidigare års värden, dock inte könsuppdelat.

personer som är födda i Sverige eller i övriga Norden (17 %) jämfört med födda i övriga Europa (10 %) eller övriga världen (7 %).

Ovanstående resultat bygger på män plus kvinnor (totalt) och det bör påpekas att könsskillnader bland ovanstående förekommer och att könsskillnader i konsumtion dessutom varierar med till exempel ålder.

Bland skolungdomar finns en koppling mellan intensivkonsumtion och skolk (2012–2014). Detta gäller både pojkar och flickor i årskurs 9 och gymnasiet årskurs 2. Av dem i årskurs 9 som skolkat ett par gånger i månaden eller oftare har 21 % av pojkarna och 25 % av flickorna intensivkonsumerat alkohol under de senaste 30 dagarna. Bland dem som inte intensivkonsumerat är det 6 % av både pojkarna och flickorna som har skolkat minst ett par gånger i månaden. Liknande mönster går igen i årskurs 2 på gymnasiet – intensivkonsumtion är vanligare bland dem som skolkat frekvent. Ungefär dubbelt så stor andel av intensivkonsumenterna (20 %) skolkar frekvent jämfört med dem som inte intensivkonsumerar (10 %). (CAN 2014, under arbete).

Skadeutvecklingen

Enligt WHO (2006) orsakar ett ohälsosamt intag av alkohol ett sextiototal olika sjukdomar. Men några data som visar den *exakta* omfattningen av alkoholmissbruk och alkoholproblem i Sverige finns dock inte tillgängliga.

Det är sedan länge känt att alkoholkonsumtionen är skevt fördelad i Sveriges befolkning. I SOU 2004:86 anges att den tiondel som dricker mest står för omkring hälften av konsumtionen. Storkonsumenterna står också för en stor andel av de kroniska medicinska skadorna, som t.ex. levercirrhos. Vidare riskerar de som dricker mycket vid ett och samma tillfälle i större utsträckning att drabbas av akuta problem som t.ex. olyckor och förgiftningar.

Det finns många olika begrepp som beskriver problematisk alkoholkonsumtion. Bland benämningarna förekommer alkoholberoende, alkoholmissbrukare, alkoholist, storkonsument, alkoholproblematiker, för att nämna några och beroende på vilken definition som används kan beräkningen av dess omfattning variera.

En nyligen publicerad rapport visar att andelen alkoholberoende, enligt DSM-IV, i Sverige uppgår till cirka 4,2 %, 2013. Ungefär 5,5 % av männen och 3,0 % av kvinnorna beräknas vara alkoholberoende och detta motsvarar i absoluta antal cirka 206 000 män respektive 112 000 kvinnor. Om man även inkluderar de 1,7 % som beräknas missbruka alkohol uppgår andelen beroende eller missbrukare av alkohol till 5,9 % av befolkningen och det motsvarar 285 000 män och 161 000 kvinnor (Ramstedt m.fl. 2014).

Alkoholutvecklingen

Alkoholkonsumtion kan även medföra negativa konsekvenser för andra än dem som dricker. I den svenska befolkningen uppger 14,6 % att de påverkas negativt av att personer i deras närhet dricker för mycket. Utöver dem som uppger att de påverkas av någon närståendes konsumtion anger nästan 10 % att de påverkats negativt av drickandet hos en främmande person. Fler kvinnor än män uppger att de påverkas negativt av både någon närståendes eller främmande persons drickande (Ramstedt m.fl. 2014).

I följande avsnitt används främst indikatorer som speglar *konsekvenser* av alkoholkonsumtion för att beskriva skadeutvecklingen över tid. Exempel på sådana indikatorer är bland annat DALYs (se beskrivning nedan), och brott som har koppling till alkohol. Även vårdade och avlidna enligt olika alkoholrelaterade diagnoser redovisas. För att få en så heltäckande bild som möjligt används flera olika indikatorer baserat på olika statistikkällor med olika tidslängd.

DALY, Funktionsjusterade levnadsår

DALY (Disability Adjusted Life Years) är ett mått som används för att sammanfatta förlorade år i tid på grund av för tidig död (YLL) och tid med sjukdom (YLD). I anslutning till den nuvarande (2011–2015) ANDT-strategin används DALY som en övergripande indikator för att mäta bland annat alkoholens inverkan på sjukdomsburden i Sverige (Agardh m.fl. 2014).

Under 2010 orsakade alkohol 84 000 DALYs, vilket utgjorde 3,4 % av den totala sjukdomsburden. Män står för betydligt fler DALYs än kvinnor och står för 66 000 medan kvinnorna står för 18 000. I relativa tal motsvarar detta 5,0 % för män och 1,6 % för kvinnor av den totala sjukdomsburden. DALYs orsakade av alkohol har beräknats för åren 1990 och 2005. Jämfört med dessa två år var andelen DALYs något högre 2010 (3,4 %) än 1990 (3,2 %) men något lägre än 2005 (3,7 %) (Agardh m.fl. 2014).

Fylleri

Antalet omhändertaganden för berusning påverkas av många faktorer varav vissa inte är relaterade till konsumtionen i sig. I egenskap av indikator har antalet omhändertaganden samma brist som all statistik med uppgift att redovisa ett systems åtgärder, nämligen att uppgifterna påverkas av systemets operativa egenskaper såväl som av faktiska förändringar i den företeelse som skall mätas. Ett exempel på detta är den tillfälliga nedgång som skedde 1977 i samband med införandet av den nya lagen om omhändertagande av berusade personer (LOB).

Till detta ska även läggas en stor tveksamhet rörande LOB-statistikens giltighet som långsiktig indikator på alkoholskadeutvecklingen i form av fylleri på offentlig plats. Det förefaller troligt att den kraftiga nedgång som skett sedan

1980-talets början i mångt och mycket speglade samhällets förändrade syn på fylleri och reaktioner på detta. Likafullt kan LOB-statistiken vara meningsfull i ett kortare tidsperspektiv, liksom för att spegla skillnader mellan exempelvis könen.

Majoriteten av de LOB-omhändertagna är män. Kvinnorna utgjorde fram till 1970-talet cirka 3 % av alla omhändertagna men har ökat successivt, till ca 14 % de senaste fem åren (tabell 18). Samtidigt som kvinnornas andel ökat har antalet omhändertaganden minskat påtagligt. Efter 1980, då nästan 127 000 omhändertaganden gjordes, minskade antalet till 44 300 år 2002, därefter har det dock skett en uppgång till ungefär 63 400 omhändertaganden under 2013.

Med hänsyn till befolkningens storlek har antalet omhändertagna per 1 000 invånare 15 år och äldre minskat från 19 till 8 mellan 1980 och 2013 (antalet omhändertaganden har legat runt åtta stycken per år de senaste fem åren). Som nämnts är det dock svårt att avgöra i vilken mån detta speglar utvecklingen av det faktiska fylleriet.

Rattfylleri

I en utvärdering som Brottsförebyggande rådet låtit göra av sänkningen av gränsen för rattfylleri framkom att rattfylleristerna ofta är unga, ogifta och arbetslösa samt mer brottsbelastade än övriga (Norström & Andersson 1996). Många har dessutom missbruksproblem. Det går en skiljelinje mellan dem som dömts för rattfylleri och dem som dömts för grovt rattfylleri. De senare har i betydligt större utsträckning ett dokumenterat alkoholmissbruk och är mer kriminellt belastade. Hubicka (2009) visade i sin avhandling att minst hälften av dem som var misstänkta för rattfylleri hade alkoholproblem. Vidare framkom bland annat att kriminalitet var mer vanligt förekommande bland rattfylleristerna (jämfört med övriga befolkningen) och att de verkade vara mindre privilegierade med avseende på till exempel utbildning och ekonomisk ställning.

Det mått som är tillgängligt för trafiknykterhetens utveckling för en längre period, anmälda trafiknykterhetsbrott, har tyvärr stora brister om man vill följa den faktiska utvecklingen. Rapporteringen påverkas av vilka resurser som tilldelas trafikövervakningen. Antalet utandningsprov (Trafikverket 2014) per år ökade exempelvis från 600 000 till närmare 1,8 miljoner under en tioårsperiod, 1983–1994. Därefter sjönk antalet till ungefär en miljon i början av 2000-talet för att åter öka igen till cirka 2,6 miljoner 2007–2009. Sedan slutet av 00-talet har antalet prover minskat och under 2013 genomfördes cirka 2,1 miljoner prov.

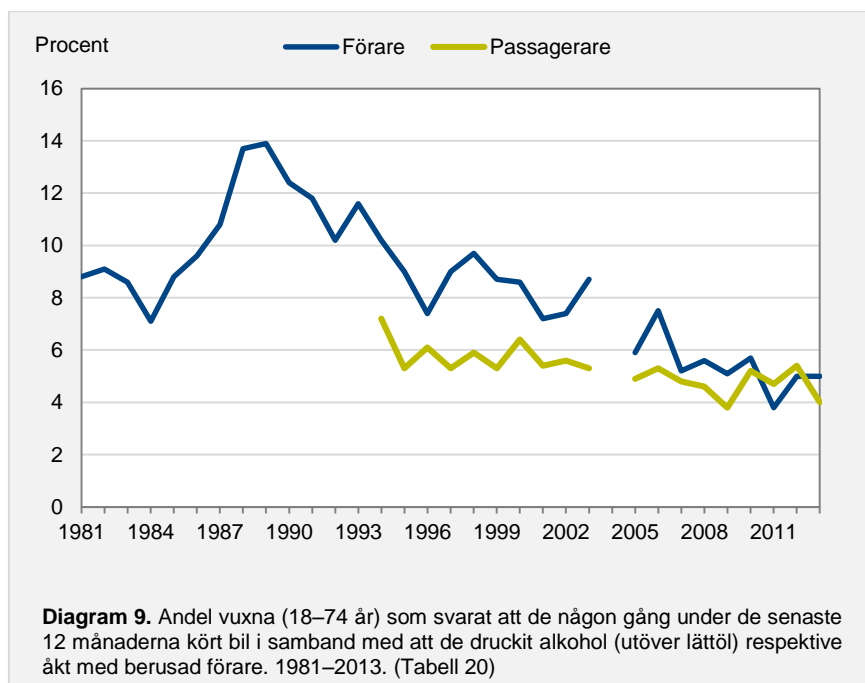
Också trafikintensitetens utveckling komplicerar det hela. Ju fler som kör bil och ju längre den årliga körsträckan är, desto fler trafiknykterhetsbrott torde uppstå, förutsatt att inga andra förhållanden förändras.

Alkoholutvecklingen

Förändringar i lagstiftningen rörande alkohol och trafik har dessutom genomförts som påverkar statistiken över trafiknykterhetsbrott. Det rör sig om sänkt promillegräns för rattfylleri från 0,5 till 0,2 samt förbättrade provtagningsmöjligheter från och med den 1 juli 1990. Vidare sänktes gränsen för grovt rattfylleri från 1,5 till 1,0 promille i februari 1994 och 1999, slutligen, infördes en ny lagstiftning gällande drograttfylleri.

År 1950 anmäldes 50 trafiknykterhetsbrott per 100 000 invånare (tabell 19). Fram till och med 1990-talets början inträffade, i stora drag, en kontinuerlig ökning till runt 300 brott. Därefter mer än halverades anmälningarna och uppgick 1998 till 135. År 2001 var anmälningarna 160 till antalet och ökade därefter till ungefär 200 (2008–2009) men har därefter minskat till 146 stycken 2013 (Brå, databas).

Trafikverket (2013) redovisar svar från ”Trafiksäkerhetsenkäten” i vilken respondenterna får svara på om de under de senaste 12 månaderna kört bil i samband med att de druckit alkohol (utöver lättöl), eller om de åkt med någon som har gjort det. I diagram 9 (tabell 20) framgår att de som kört bil i samband med alkoholintag ökade under mitten och slutet av 1980-talet. Därefter har de mer än halverats fram till 2013. Nästan 5 % av de tillfrågade uppgav att de kört bil efter att ha druckit alkohol 2013. Något mer än 4 % uppgav 2013 att de åkt med en förare som var påverkad av alkohol.

Trafikanalys (2013) redovisar officiell statistik om blodalkoholhalt hos omkomna förare av motorfordon (personbil, buss, lastbil, motorcykel eller moped). I snitt hade ungefär 18 % av avlidna förare en för hög alkoholhalt, 0,2 promille alkohol eller mer i blodet under åren 2006–2013. Män är överrepresenterade och andelen avlidna rattfulla är vanligast förekommande i åldrarna 18–24 samt 25–44 år. Vidare var 78 % av de avlidna med för hög alkoholhalt grovt rattfulla. I absoluta tal har antalet avlidna (alkohol i blodet eller inte) motorfordonsförare nästan halverats från 279 personer år 2006 till 152 år 2013. I gruppen avlidna med en promillehalt motsvarande grovt rattfylleri framträder en liknande trend, 40 avlidna 2006, vilket kan jämföras med 19 avlidna 2013.

Rattfylleriets utveckling är svårbedömd men förefaller ha minskat.

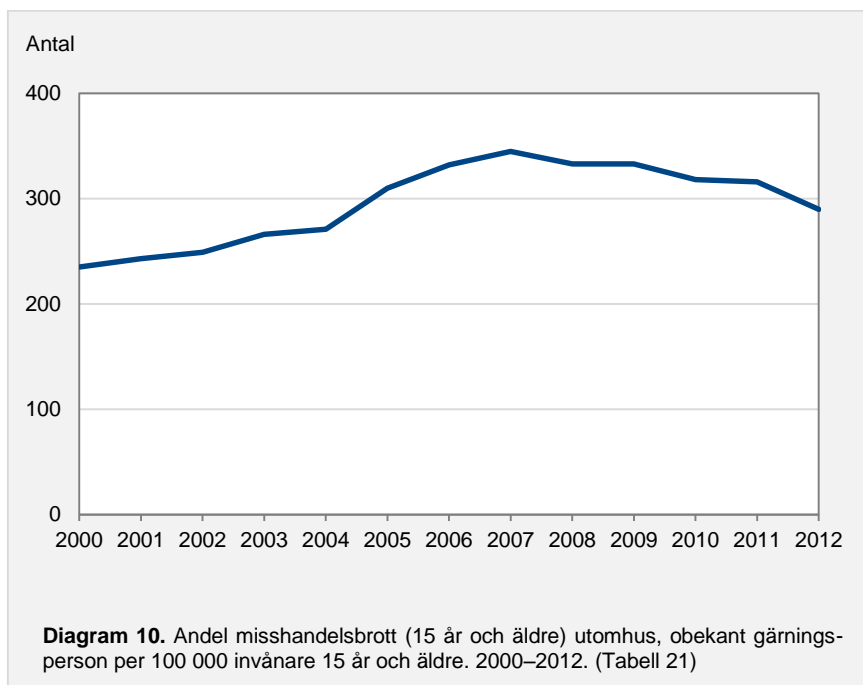
Misshandel

Misshandel generellt används ofta som ett mått på alkoholrelaterat våld. Enligt Brottsförebyggande rådet (Brå) är alkohol och droger vanligt förekommande vid misshandel. Uppgifter från Brå:s Nationella Trygghetsundersökning gör gällande att i nästan 60 % av misshandelsfallen upplevde offret att gärningspersonen var påverkad av alkohol eller droger. Dessutom uppger var tredje att de själva var påverkade av alkohol när de blev utsatta för misshandel (Brottsförebyggande rådet, 2014).

Nästan dubbelt så höga andelar män (68 %) som kvinnor (35 %) rapporterar att de blivit misshandlade av en gärningsperson som de upplevde var påverkad. Liknande fördelning mellan män (38 %) och kvinnor (21 %) återfinns om man särskådar andelarna som själva var påverkade av alkohol vid misshandelstillfället. Enligt Brå förklaras skillnaderna mellan könen till viss del av att misshandel av män ofta inträffar i samband med nöjeslivet, medan misshandel av kvinnor oftare uppkommer på andra ställen, som till exempel i hemmet eller på arbetsplatsen (Brottsförebyggande rådet, 2014).

I diagram 10 (tabell 21) redovisas utvecklingen av anmälda misshandelsbrott som inträffat utomhus och där gärningspersonen var okänd för offret. Detta mått har bedömts vara ett mått med stark koppling till alkoholkonsumtion (Socialdepartementet, 2013) och är således lämpligt för att spegla alkoholrelaterat våld. Mellan 2000 och 2007 ökade antalet misshandelsanmälningar i den kategorin med cirka 47 %. Därefter har antalet anmälningar minskat med ungefär 16 % fram till och med 2012.

Alkoholutvecklingen

Sjuklighet

I diagram 11 (tabell 22) redovisas antalet vårdtillfällen, vårdade personer samt förstagångsvårdade personer inom slutenvården sedan 1987. Uppgifterna baseras på Socialstyrelsens index över alkoholrelaterad vård (patientregistret, slutenvård) och inkluderar ett antal bi- och huvuddiagnoser⁸, såväl psykiatriska som somatiska. De olika diagnoserna redovisas i metodkapitlet.

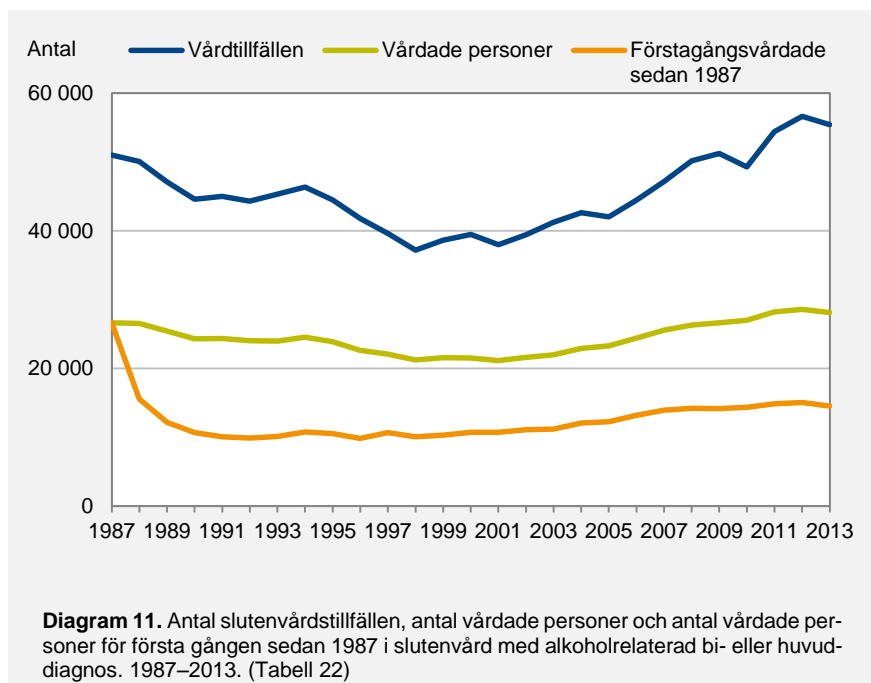
I grova drag minskade antalet alkoholrelaterade vårdtillfällen från drygt 51 000 år 1987 till cirka 37 000 år 1998. Därefter har antalet ökat och uppgick till nästan 55 400 år 2013, men året innan (2012), var antalet högre, totalt cirka 56 600 stycken. Under 1997 utgjorde vårdtillfällen på grund av alkoholdiagnoser 2,6 % av samtliga vårdtillfällen, men under de senaste tre åren, 2011–2013, är andelarna högre och utgör 3,5 %. Sett över en längre tidsperiod har således antal och andel vårdtillfällen med alkoholdiagnoser ökat.

⁸ Övergångar till nya ICD-koder (International Classification of Diseases) har betydelse för kodningen och därmed för sifferseriernas utseende. Från och med 1997 används i vårdstatistiken ICD-10, vilket innebär att jämförelser med tidigare år kan försvåras. Även 1969 och 1987 har koderna uppdaterats.

Kvinnornas andel av vårdtillfällena med alkoholdiagnos har ökat över tid. Mellan 1987 och första hälften av 1990-talet låg andelarna på cirka 20 % men under 2000-talet har de i genomsnitt varit 26 %.

Ett sätt att få en bild av omfattningen av personer som behöver sjukhusvård på grund av alkohol kan vara att följa hur många unika individer som läggs in för alkoholrelaterad vård för första gången. Detta återges i diagram 11. De höga siffrorna i slutet av 80-talet (förstagångsvårdade) förklaras av att det inte är möjligt att spåra individerna längre tillbaks än 1987 i patientregistret.

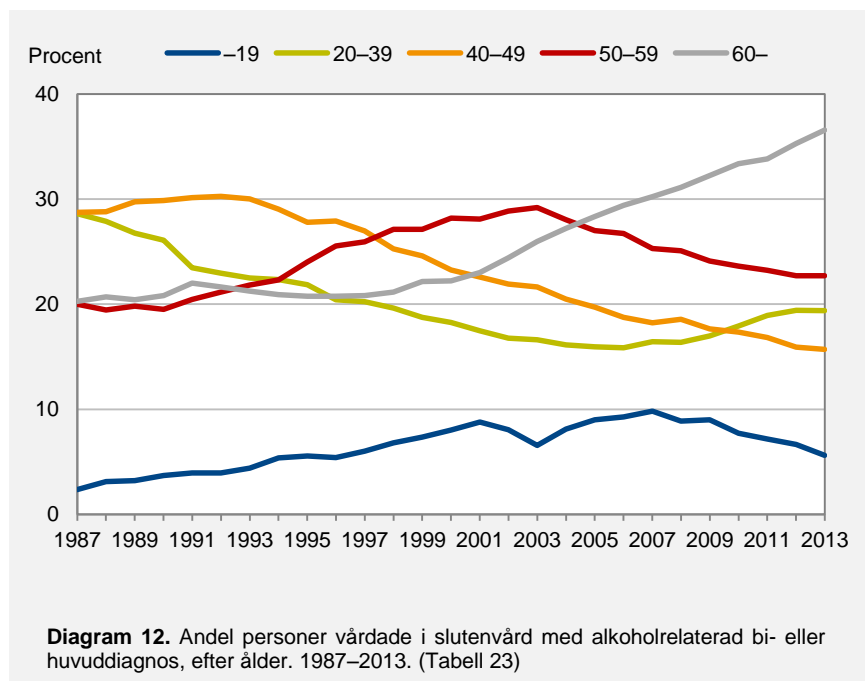
Analyserar man utvecklingen mellan slutet av 1990-talet och fram till 2013 finner man att antalet nytillkomna med alkoholrelaterade diagnoser ökat från drygt 10 000 till ungefär 14 500 personer, vilket är en uppgång med ungefär 45 %. Även antal vårdade personer har ökat sedan slutet av 1990-talet fram till 2013 med ungefär 6 500 personer och det motsvarar i relativa tal cirka 30 %. Dock var antal förstagångsvårdade och vårdade fler 2012 än 2013.

Alkoholutvecklingen

I diagram 12 över andel personer vårdade i slutenvård med alkoholdiagnos uppdelat på ålder, syns en ökning bland personer 60 år och äldre under de senaste 10–12 åren. De utgjorde på 1980- och 1990-talen runt 20 % men står nu för den största andelen vårdade personer (37 % 2013). Åldersgrupperna 20–39 år samt 40–49 år låg båda runt 30 % i början av perioden men har sedan dess minskat och utgjorde 19 respektive 16 % 2013. Dock var andelen vårdade personer i åldersgruppen 20–39 år lägre vid mitten av 00-talet än 2013. I åldrarna 50–59 år framträder en ökning sedan slutet av 1980-talet fram till de första åren in på 2000-talet och därefter en kontinuerlig minskning. I den allra yngsta åldersgruppen, upp till 19 år, återfinns de lägsta andelarna under hela den aktuella perioden. I grova drag, undantaget några enstaka år, ökade andelen unga vårdade mellan 1987 och 2007 för att därefter minska. År 2013 utgjorde gruppen 6 %.

När det gäller alkoholrelaterad vård i termer av absoluta tal och/eller vårdtillfällena (som ovan) har faktorer som ålder, kön och befolkningens storlek betydelse för omfattningen och således utvecklingen över tid. Dessa faktorer kan man ta hänsyn till genom att använda uppgifter som är könsuppdelade samt åldersstandardiserade och sätta i relation till befolkningens storlek. När sådan beräkning används av vårdade (i slutenvård) för alkoholdiagnoser (andruppföljning.se) framkommer att antalet vårdade kvinnor per 100 000 invånare 15 år och äldre ökat från 161 till 218 mellan år 2000 till 2012. Antalet vårdade

män har ökat från 427 till 499 under samma tid. (För angivet mått finns data redovisat enbart för perioden 2000–2012). Vårdade i slutenvård med någon alkoholdiagnos förefaller således ha ökat under 2000-talet och äldre personer (60+) utgör numera (2013) störst andel av vårdade med alkoholdiagnoser.

Dödlighet

Uppgifter om den alkoholrelaterade dödligheten hämtas från Socialstyrelsens dödsorsaksregister. I föreliggande avsnitt används bland annat Socialstyrelsens alkoholindex⁹, som består av olika alkoholdiagnoser, för att visa utvecklingen av den alkoholrelaterade dödligheten. Vidare redovisas utvecklingen för levercirrhos, alkoholberoende, alkoholpsykos och alkoholförgiftning uppdelat på underliggande och bidragande dödsorsak.

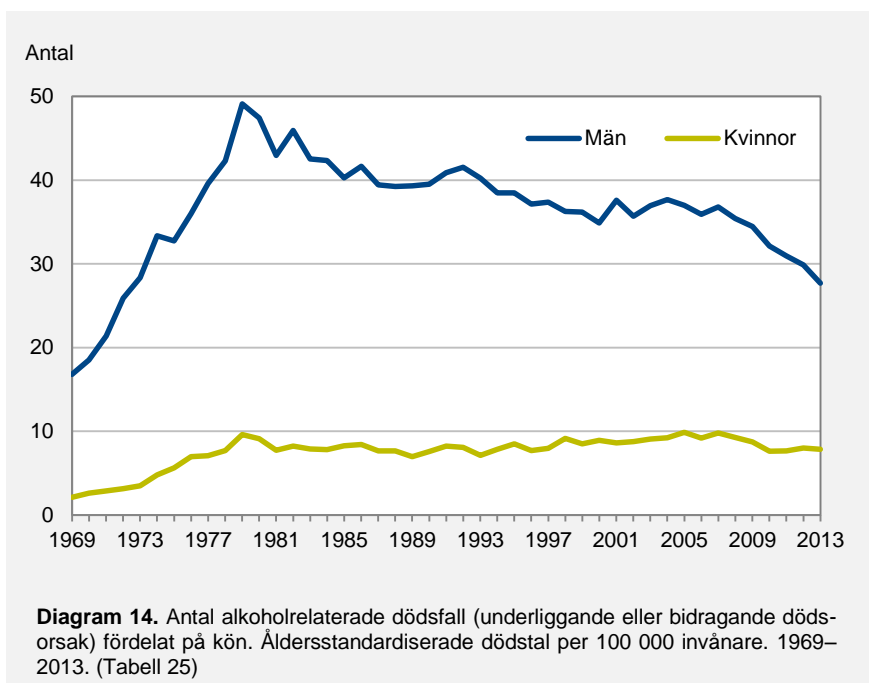
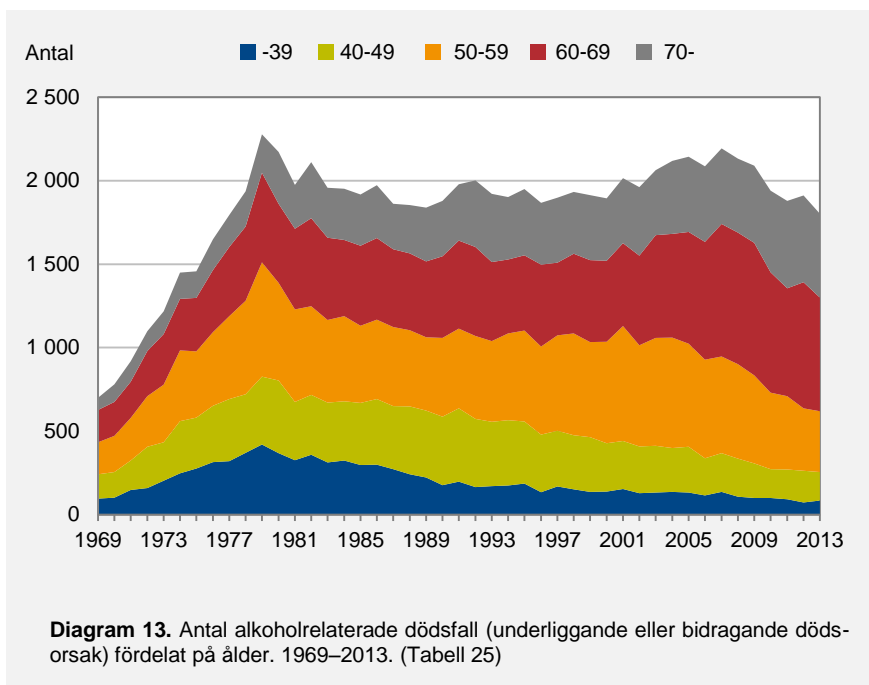
Utvecklingen av antalet alkoholrelaterade dödsfall¹⁰ enligt nämnda index framgår i diagram 13 (tabell 25). En kraftig ökning av dödsfallen inträffar under 1970-talet, och nådde ett maximum 1979 då antalet dödsfall uppgick till cirka 2 300. Därefter har dödsfallen i grova drag legat runt 1 900–2 000 per år fram till mitten av 00-talet då en uppgång till 2 100–2 200 årliga dödsfall noteras. Sedan slutet av 00-talet har dock antalet avlidna med alkoholdiagnos minskat och uppgick till 1 801 personer 2013. Av dessa var 1 384 män och 417 kvinnor. I åldersgruppen 49 år och yngre har dödligheten mer än halverats sedan 1979. Även i gruppen 50–59 år har dödsfallen minskat kraftigt medan antalet i gruppen 60 år och äldre ökat.

Av diagram 14 framgår att den alkoholrelaterade dödligheten (åldersstandardiserad, per 100 000 invånare) ökade bland män och kvinnor under 1970-talet för att därefter minska kraftigt bland männen. Männen dödlighet är betydligt lägre 2013 än 1979. Under tidsperioden framträder dock vissa temporära uppgångar av männens dödlighet, till exempel i början av 90-talet och mitten av 00-talet. Sedan slutet av 00-talet har dock männens dödlighet reducerats tydligt. Bland kvinnorna framträder inte samma tydliga förändringar över tid. Man kan dock notera en tydlig uppgång under 70-talet och en viss nedgång under slutet av perioden.

⁹ Indexet innefattar alkoholrelaterade diagnoser, underliggande eller bidragande dödsorsak. Se även kapitlet Metod och tillförlitlighet för beskrivning av dödsorsaksstatistiken.

¹⁰ Övergångar till nya ICD-koder (International Classification of Diseases) har betydelse för kodningen och därmed för sifferseriernas utseende. Från och med 1997 används i dödlighetsstatistiken ICD-10, vilket innebär att jämförelser med tidigare år kan försvåras. Även 1969 och 1987 har koderna uppdaterats.

Alkoholutvecklingen

I tabell 26 redovisas utvecklingen av den alkoholrelaterade dödligheten länsvis 1995–2013, enligt tidigare nämnda index. Sett över tid är Stockholm det län där alkoholdödligheten i genomsnitt har varit högst även om en nedgång skett under perioden. Under 2000-talet har dock Skåne län i genomsnitt haft nästan lika hög dödlighet som Stockholms län, där 25 personer per 100 000 invånare och år i snitt avlidit under 2000-talet. Även Gotland har legat i närheten av Stockholms dödstal under 2000-talet. Under 2000-talet har Jönköping och Västerbotten uppvisat de lägsta dödstalen med i genomsnitt 15 avlidna personer per år per 100 000 invånare.

Eftersom de redovisade dödstalen är beräknade i relation till befolkningens storlek kan enstaka förändringar i absoluta dödsfall medföra stora förändringar mellan åren i län där befolkningen är liten. Värden från enstaka år bör således inte övertolkas, utan det är mer fruktbart att studera en längre tidsperiod. Slutligen kan det sägas att spridningen mellan länen var större i början av perioden och att det främst är nedgångar som gjort dödligheten mellan länen mer homogen.

I tabellerna 27–30 beskrivs utvecklingen av ett antal separata alkoholrelaterade dödsorsaker (underliggande respektive bidragande) och i tabell 31 presenteras summan av enbart de underliggande dödsorsakerna relaterat till folkmängden.

Levercirrhos (tabell 27) brukar uppfattas som den klassiska kroniska alkoholrelaterade dödsorsaken. I dödsorsaksstatistiken är den uppdelad i en icke alkoholrelaterad och en alkoholrelaterad kategori. Här redovisas dock det totala antalet dödsfall i ”kroniska leversjukdomar” eftersom alkoholmissbrukarna förekommer i båda kategorierna. Mellan 1965 och 1970-talets slut ökade antalet fall (underliggande + bidragande) relativt kraftigt. Därefter minskade antalet till och med 1987, för att ligga på en konstant nivå fram till ICD-kodsbytet 1997. Mellan 1997 och 2013 har antalet emellertid ökat, även om ökningen inte varit kontinuerlig, med ca 27 % till 1 158 avlidna. Andelen kvinnor har under hela perioden 1965–2013 utgjort cirka 34 % av dödsfallen.

Antal avlidna på grund av alkoholberoende var 507 personer 2013 (underliggande + bidragande) och av dessa hade ungefär 20 % (89 stycken) alkoholberoende som underliggande dödsorsak. Antal avlidna på grund av alkoholberoende har minskat sedan 1997 och det gäller såväl underliggande som bidragande dödsorsak som antalet av dessa två tillsammans.

Antalet dödsfall i alkoholpsykos har aldrig varit särskilt många sett till underliggande dödsorsak, år 2013 handlade det om totalt 36 fall. Trots allt är detta ett högt värde jämfört med 1970- och 1980-talen (tabell 29). Det totala antalet (underliggande + bidragande) avlidna med alkoholpsykos ökade kraftigt mellan åren 2012 och 2013. Det var totalt 227 personer som avled i alkoholpsykos år 2013, vilket kan jämföras med 129 personer året innan.

Alkoholutvecklingen

Antal avlidna på grund av alkoholförgiftning (underliggande + bidragande) hade en topp i slutet av 1970-talet som följdes av en kontinuerlig minskning till 2002, från 600 till under 300 dödsfall (tabell 30). Sedan dess syns en ökning fram till 2009/2010 då antalet alkoholförgiftningar med dödlig utgång uppgick till ungefär 380 fall per år. Därefter har antalet avlidna minskat till 320 fall 2013. Studerar man enbart dödsfall med alkoholförgiftning som underliggande dödsorsak framträder en ökning, från 65 fall under 1997 till 124 stycken 2013. Dock var antalet avlidna (underliggande) högre under större delen av 2000-talet, jämfört med de senaste två åren.

Andelen kvinnor har som nämnts legat runt 34 % av levercirrhosdödsfallen. Andelen avlidna kvinnor för de övriga diagnoserna (underliggande + bidragande) har i genomsnitt sedan 1997 varit 18 % av alkoholberoende, 22 % av alkoholpsykos samt 29 % av alkoholförgiftning.

I tabell 31 har underliggande dödsorsaker i de fyra ovan redovisade diagnoserna relaterats till folkmängden och summerats, från 1960 och framåt. I tabellen ingår enbart underliggande dödsorsaker (till skillnad från tabell 27–30 där både underliggande och bidragande dödsorsaker inkluderas). I tabellen går att se att levercirrhos med flera kroniska leversjukdomar har varit den vanligaste dödsorsaken under hela den redovisade perioden. Summeringen av de fyra olika underliggande dödsorsakerna, relaterat till folkmängden, visar på en likartad utveckling som Socialstyrelsens index gör, med en topp omkring 1979 och därefter en mer eller mindre kontinuerlig nedgång av de alkoholrelaterade dödsfallen. Tabell 31 indikerar att dödsfallen skulle ha mer än halverats sedan 1970-talets slut medan Socialstyrelsens index uppvisar en något mindre brant nedgång. Sammantaget har de alkoholrelaterade dödsfallen minskat, och detta gäller inte minst under senare år.

Referenser

- Agardh E m.fl. (2014). *Hur stor del av Sveriges sjukdomsburda orsakas av alkohol, narkotika och tobaksrökning? – Kartläggning utifrån "DALY-metoden" 1990–2010*. Institutionen för folkhälsovetenskap. Stockholm: Karolinska Institutet.
- Babor T m.fl. (2003). *Alcohol: No ordinary commodity – Research and public policy*. Oxford University press.
- Brottsförebyggande rådet. Databas över anmälda brott. www.bra.se.
- Brottsförebyggande rådet (2014). *Nationella trygghetsundersökningen 2013*. Om ut-sattthet, otrygghet och förtroende. Rapport 2014:1. Fritzes. Stockholm.
- CAN (2012). *Drogutvecklingen i Sverige 2011*. Rapport nr. 130. Stockholm: Central-förbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- CAN (2014, under arbete). *Skolelevers drogvanor 2014*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Folkhälsomyndigheten (2014). *Hälsa på lika villkor*. Resultat från Nationella folkhäl-soenkäten. Webtabeller – 2013.
- Folkhälsomyndigheten (2014). Personlig kontakt samt dataleverans. Östersund.
- Hubicka B (2009). *Characteristics of drunk drivers in Sweden – alcohol problems, detection, crime records, psychosocial characteristics, personality traits and mental health*. Institutionen för klinisk neurovetenskap. Karolinska Institutet.
- Kühlhorn E, Hibell B, Larson S, Ramstedt M & Zetterberg H (2000). *Alkoholkonsum-tionen i Sverige under 1990-talet*. Stockholm: Oberoende alkoholsamarbetet (OAS), Socialdepartementet.
- Leifman H (red.) (2013). *Skolelevers drogvanor 2012*. Rapport nr. 133. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Leifman H & Gustafsson N-K (2003). *En skäl för det nya millenniet: en studie av det svenska folkets alkoholkonsumtion i början av 2000-talet*. Forskningsrapport 2003:11. Stockholm: SoRAD.
- Leifman H & Trolldal B (2014). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2013*. Rapport nr. 142. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Norström T & Andersson J (1996). *Från 0,5 till 0,2 promille. Vilken effekt fick 1990 års reform av trafikbrottslagen?* PM 1996:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Proposition 2004/05:126. *Åtgärder mot illegal alkoholhantering*. Stockholm: Social-departementet.
- Proposition 2005/06:30. *Nationella alkohol- och narkotikahandlingsplaner*. Stock-holm: Socialdepartementet.
- Proposition 2007/08:1. *Budgetproposition 2008*. Stockholm: Finansdepartementet.
- Proposition 2010/11:47. *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken*. Stockholm: Socialdepartementet.

Alkoholutvecklingen

Ramstedt M, Lindell A & Raninen J (2012). *Tal om alkohol 2010*. En statistisk årsrapport från monitorprojektet. Forskningsrapport nr. 67. Stockholm: Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning.

Ramstedt m.fl. (2014). *ANDT-bruket och dess negativa konsekvenser i den svenska befolkningen 2013 – en studie med fokus på missbruk och beroende samt problem för andra än brukaren relaterat till alkohol, narkotika, dopning och tobak*. Rapport 55. Stockholm: STAD.

Socialdepartementet (2013). *Uppföljning av regeringens alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksstrategi. Förslag på indikatorer avseende de långsiktiga målen i strategin*. Rapport nummer 2. S2013.006.

SOU 1994:24. *Svensk alkoholpolitik – en strategi för framtiden*. Huvudbetänkande av Alkoholpolitiska kommissionen. Fritzes.

SOU 2004:86. *Var går gränsen?* Delbetänkande från Alkoholinförslutredningen. Stockholm: Fritzes.

Statens folkhälsoinstitut (2013). *Alkoholstatistik 2012*. R 2013:08. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.

Sveriges Riksdag. *En ny alkohollag*. 2010/11:SOU:4.

Systembolaget (2001). *Svensk alkoholhistoria: från brännvin till vin 1400–2000*. Stockholm: Systembolaget.

Systembolaget (2013). *Ansvarsredovising*, del 2. Stockholm: Systembolaget.

Trafikanalys (2013). *Vägrafikskador 2013*, statistik 2014:8.

Trafikverket (2013). *Trafiksäkerhet. Resultat från trafiksäkerhetsenkäten 2013*. Publ. nr. 2013:144. Trafikverket.

Trafikverket (2014). *Alkohol, droger och trafik*. Utgåva 4. Trafikverket.

WHO (2006). *Collaborative project on identification and management of alcohol-related problems in primary health care*. Geneva: WHO.

Willner S (2005). Alkoholpolitik och hälsa hos kvinnor och män. I: *Svenska folkets hälsa i historiskt perspektiv*. Sundin J, Hogstedt C, Lindberg J & Moberg H (red.). Statens folkhälsoinstitut, R 2005:8. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.

www.andtuppfoljning.se. Information inhämtad augusti-oktober 2014. (Folkhälsomyndigheten är ansvarig för sidan).

Narkotikautvecklingen

Inledning

Narkotikaanvändningen orsakar olika typer av skador för användarna, exempelvis medicinska skador. Ett sätt att uttrycka omfattningen av sådana är att använda DALYs, som är ett internationellt använt mått som visar antal förloerade friska år på grund av sjukdom eller för tidig död och kan uttrycka sjukdomsbördan orsakad av exempelvis narkotikabruk. För år 2010 uppgick i Sverige antalet DALYs till ca 32 000 för män och ca 8 000 för kvinnor. Detta motsvarade 1,8 respektive 0,7 % av den totala sjukdomsbördan i landet (Agardh m.fl. 2014). Narkotikabruk var därmed den tionde största riskfaktorn detta år, även om droger som tobak respektive alkohol genererade större andelar av sjukdomsbördan (7,7 resp. 3,4 %).

Det moderna narkotikaproblemet etablerades i Sverige i slutet av 1960-talet och från 1970-talets början kan utvecklingen belysas någorlunda systematiskt. Narkotika och narkotikamissbruk är dock inga entydiga begrepp så när man tolkar data rörande utvecklingen måste man bl.a. ta hänsyn till hur missbruk definieras och till förändringar i lagstiftning, resurser och attityder.

Med narkotika avses i Sverige de preparat som finns upptagna i Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS) om förteckningar över narkotika (se www.lakemedelsverket.se). Preparaten har olika egenskaper men gemensamt är att de påverkar centrala nervsystemet. Nya medel tillförs löpande till förteckningen. Under senare år har det främst handlat om syntetiska droger som introducerats på marknaden främst via Internet (s.k. ”nätdroger”).

Förändringar i narkotikabegreppet medför förändringar i vad som räknas som narkotikamissbruk. Begreppet innefattar dessutom mycket skiftande former av användning, allt ifrån konsumtion av sömnmedel utan recept vid enstaka tillfällen till dagligt injicerande av heroin. Från en juridisk utgångspunkt definieras ibland i Sverige all icke-medicinsk användning av narkotika som missbruk. Även om det inte alltid görs en tydlig åtskillnad används begreppet oftare med en mera skadeorienterad innebörd, (jmf alkohol och alkoholmissbruk), och så även i detta kapitel.

Detta kapitel är upplagt så att efter den inledande narkotikapolitiska historiken följer ett avsnitt om förekomst och tillgänglighetsförändringar av olika narkotiska preparat. Därefter beskrivs konsumtionsutvecklingen mera detaljerat och

inte minst som en följd av datatillgången görs en uppdelning i tillfällig användning respektive tungt/problematiskt missbruk. Avslutningsvis beskrivs skadeutvecklingen.

Några viktiga historiska händelser och beslut

I det följande presenteras kortfattat ett antal narkotikapolitiska händelser och beslut, med tonvikt på lagstiftning, samt en något fylligare beskrivning av de mest aktuella händelserna. När det gäller den moderna narkotikaanvändningens historiska utveckling hänvisas till tidigare upplagor av *Drogutvecklingen i Sverige* och *Narkotikaproblemets bakgrund* (Olsson 1994).

- 1923** Sveriges första enhetliga särlagstiftning på narkotikaområdet – Narkotikakungörelsen – införs. Denna reglerar, i enlighet med den internationella s.k. Haag-konventionen från 1912, in- och utförsel, tillverkning, saluhållande och försäljning av bl.a. opium, morfin, heroin och kokain. Påföljderna är böter.
- 1930** Narkotikakungörelsen ändras. Till följd av den s.k. Genève-konventionen från 1925 inkluderas cannabis, kokablada och ytterligare opiumderivat i lagstiftningen. Innehav kriminaliseras.
- 1933** Strängare straff införs med bl.a. fängelse i straffskalan.
- 1958** Straffskärpningar införs som ger polisen möjlighet att tillgripa tvångsmedel som husrannsakan och kroppsvisitation.
- 1964** 1962 års Narkotikaförordning träder i kraft. Den är utarbetad i enlighet med den internationella narkotikakonventionen från 1961 (Single Convention on Narcotic Drugs). In- och utförsel av narkotika omfattas dock av varusmuggningslagen.
- 1967** Lagen om sluten psykiatrisk vård (LSPV) träder i kraft och medger tvångsomhändertagande för psykiatrisk vård på grund av missbruk. Unga kan tvångsvårdas enligt barnavårdslagen (BVL).
- 1968** Narkotikastrafflagen införs och omfattar tillverkning, saluhållande, överlåtelse och innehav av narkotika. Åtal kan underlåtas om en person endast innehaft en ringa mängd narkotika för eget bruk.
- 1969** Straffen för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling gällande narkotika höjs till fängelse i lägst ett år och högst sex år.
- 1971** Viss utvidgning av möjlighet till åtalsunderlåtelse.
- 1972** Maxstraffet för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling höjs till tio års fängelse. Möjlighet till åtalsunderlåtelse utökas.
- 1980** Praxis för åtalsunderlåtelse skärps eftersom den som gällt tidigare ansågs försvåra möjligheterna att komma till rätta med detaljhandeln.

- 1981** Minimistraffet för grovt narkotikabrott höjs från ett till två års fängelse och maximistraffet för narkotikabrott höjs från två till tre års fängelse. Motsvarande ändringar införs i varusmuggningslagen.
- 1982** Två lagar som reglerar tvångsvård av personer med missbruksproblem inom ramen för socialtjänsten träder i kraft: Lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) och Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).
- 1985** Maximistraffet för ringa narkotikabrott (tidigare ”narkotikaförseelse”) höjs till fängelse i högst sex månader. För narkotikabrott utgår böter ur straffskalan. Samma ändringar görs i varusmuggningslagen.
- 1988** Bruk av narkotika kriminaliseras, med böter i straffskalan.
- 1989** Den maximala LVM-vårdtiden förlängs från två till sex månader.
- 1993** Fängelse i maximalt sex månader införs som straff för eget bruk vilket ger polisen rätt att ta blod- och urinprov vid misstanke om bruk.
- 1999** Den 1 april träder lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor i kraft. Ovanstående datum införs även lag (1999:43) om ändring i narkotikastrafflagen (1968:44) med innebörden att begreppet *starkt vanebildande* i 8 § ersätts med *beroendeframkallande* samtidigt som termen *eller euforiserande effekter* också införs i paragrafen. I vägtrafiken införs 1 juli nollgräns för narkotika, med undantag av narkotikaklassade läkemedel använda enligt läkarordination.
- 2001** Narkotikakommissionen finner i sitt slutbetänkande (SOU 2000:126) bl.a. att balansen mellan förebyggande insatser, vård och kontrollåtgärder rubbats till förmån för kontrollåtgärderna.
- 2002** Receptregistret får från 1 juli användas av Socialstyrelsen för tillsyn över läkares och tandläkares forskrivningar av narkotiska läkemedel.
- 2005** I linje med proposition 2004/05:1231 införs 1 juli ändringar syftande till att stärka rättssäkerheten och att öka kvaliteten i LVM-vården.
- 2006** Under våren fattar riksdagen beslut om att tillåta landstingen i Sverige bedriva sprututbytesprogram (SFS 2006:323).
- 2008** Den 1 januari 2008 skapas en särskild samordningsfunktion i Regeringskansliet – ANDT-sekretariatet – för att samordna alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken.
- 2010** Narkotikahandlingsplanen för 2006–2010 utvärderas av Statens folkhälsoinstitut (2010a) och bl.a. sägs att myndighetsstrukturen blivit tydligare på området men beträffande målet om ett narkotikafritt samhälle har utvecklingen gått åt fel håll.
- 2011** Under 2011 antar regeringen en ny strategi för ANTD-insatser gällande perioden 2011–2015 och i denna kvarstår det övergripande målet om ett narkotikafritt samhälle (prop. 2010/11:47). Genomförandet ligger på ett flertal myndigheter och samordnas av regeringens ANTD-sekretariat.

Utvecklingen bevakas bland annat med hjälp av en serie indikatorer som redovisas och följs upp av Folkhälsomyndigheten.

Under april 2011 släpps Missbruksutredningens rapport *Bättre insatser vid missbruk och beroende* (SOU 2011:35) vilken presenterar ett antal reformförslag för den svenska missbruks- och beroendevården.

Inte minst för att komma tillrätta med det ökande utbudet av nya nät-droger införs i april Lagen (2011:111) om förstörande av vissa hälsofarliga missbrukssubstanser vilken ger myndigheter rätt att beslagta och förstöra droger som ännu inte klassats som narkotika eller hälsofarliga vara men kan misstänkas komma att användas i missbrukssyfte ("förstörandelagen").

- 2012** Under 2012 (med start redan 2011) kommer ett antal avgöranden om påföljdsbestämningen i narkotikamål från Högsta domstolen vilka lett till en förändrad praxis. Gränsen för vad som ska betraktas som grova brott har höjts och bedömningen av brottens allvarlighet nyanseras så att, i enlighet med lagstiftarens intentioner, större hänsyn tas till samtliga omständigheter runt ett brott istället för att enbart fokusera på preparattyp och mängd. I praktiken innebär detta att övre delen av straffskalan reserveras för de grövre brotten och att den totala straffmängden för narkotikabrott blir kortare (se t.ex. Borgeke 2013 och Brå 2012).

Aktuella händelser 2013–2014

Genom ändringar i hälso- och sjukvårdslagen och i socialtjänstlagen (vilka trädde i kraft den 1 juli 2013) införs en skyldighet för landsting och kommuner att ingå gemensamma överenskommelser om samarbete kring personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel eller dopningsmedel. Organisationer som företräder dessa och deras närstående bör ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelserna. Syftet med ändringarna var att stärka samverkan mellan landsting och kommuner för att bättre tillgodose behovet av vård, stöd och behandling för målgruppen.

Under våren 2013 öppnas landets femte sprutbytesprojekt, och det första i Stockholm, vid S:t Görans sjukhus.

HD:s praxisändring av påföljder för narkotikabrott leder till att Justitiedepartementet i maj 2013 tillsätter en utredning gällande narkotikastraffen. Denna föreslår bl.a. att straffskalorna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling, som nu är fängelse i två till tio år, ska delas upp i ett grovt brott och ett synnerligen grovt. Ändringen leder till straffskärpningar för de grövsta brotten och föreslås träda ikraft 1 juli 2015 (SOU 2014:43).

Narkotikatillgängligheten

På narkotikaområdet saknas av naturliga skäl information liknande den som finns på alkoholområdet vad gäller produktion och försäljning. För att få en uppfattning om vilka preparat som förekommer på marknaden och hur detta förändras över tid är man därför hänvisad till olika indikatorer. I detta avsnitt följer en analys av utbudsutvecklingen för några av de vanligare narkotikasorterna. Avsnittet inleds med en mer generell översikt av utbudsutvecklingen och därefter följer mera ingående preparatredovisningar.

Det får konstateras att merparten av den narkotika som konsumeras i Sverige har smugglats in i landet. Med undantag för cannabisodling, GHB-produktion samt läckage av narkotiska läkemedel från den legala sektorn förekommer knappast någon direkt produktion av narkotika innanför gränserna.

En försöksberäkning av utgifterna för narkotikaköp har publicerats av SCB (2005). Beräkningen var konservativ och utgick från antalet användare och deras uppskattade genomsnittliga konsumtion av cannabis, amfetamin, heroin, ecstasy samt illegalt använda narkotikaklassade läkemedel. För 2001 fann man att utgifterna för narkotikainköp uppgick till 2,3 miljarder och att i synnerhet regelbundna användare av heroin stod för merparten av denna summa. Ingen färskare uppgift om marknads storlek existerar i dagsläget.

Tillgänglighetsutvecklingen

Prisutvecklingen i konsumentledet ("gatunivån") är en indikator som antas spegla förändringar i narkotikatillgängligheten. Sedan 1988 har CAN följt gatupriserna på ett antal narkotiska preparat. Att använda dessa som enda indikation på förändringar i tillgången är dock inte att rekommendera. Prisfall kan förutom ökat utbud och konkurrens exempelvis också förklaras av att ursprungsproducenterna sänkt sina priser, att leverantörerna sänkt sina marginaler eller att nedgången är en följd av vikande efterfrågan. Det är därför viktigt att komplettera prisinformation med andra tillgängliga källor, inte minst beslagsstatistik.

Man utgår normalt även från att kvalitetsförändringar påverkar priserna. Dessvärre saknas för svensk del någon systematisk belysning av hur narkotikans renhetsgrad utvecklats över tid. Det som står till buds för att uttala sig om tillgänglighetsutvecklingen i Sverige är gatupriser, beslagsantal och beslagsmängder.

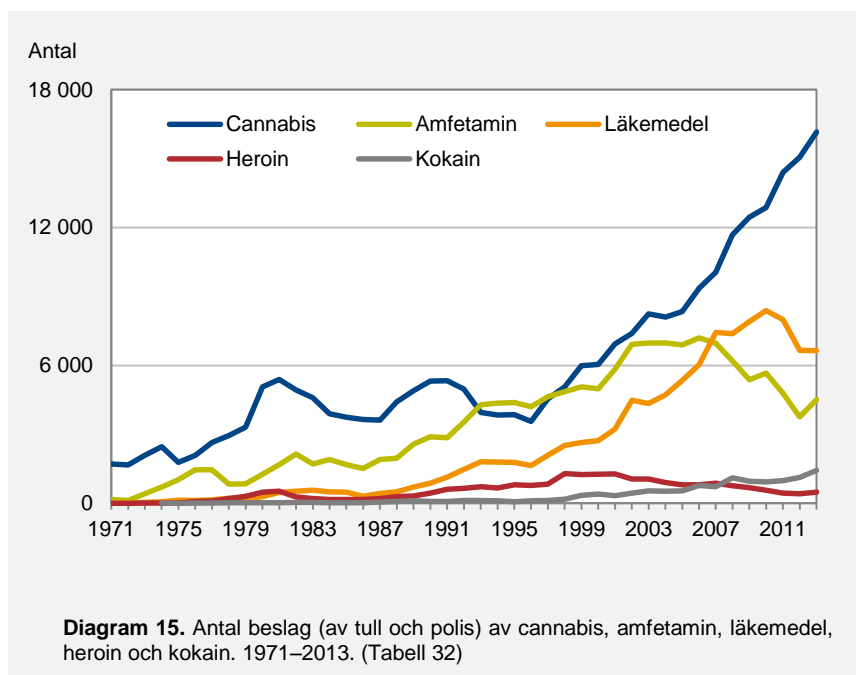
Utvecklingen av antalet beslag för de fem vanligaste narkotikagrupperna i Sverige framgår av diagram 15. Jämfört med 1970- och 1980-talen är antalet beslag högre under 2000-talet, även om vissa nedgångar skett. Under 2000-talet

Narkotikautvecklingen

har i synnerhet cannabis och läkemedel¹¹ intagit en högre nivå. För heroin har såväl antal som mängder sjunkit, men den bilden är inte lika tydlig för amfetamin (diagram 17).

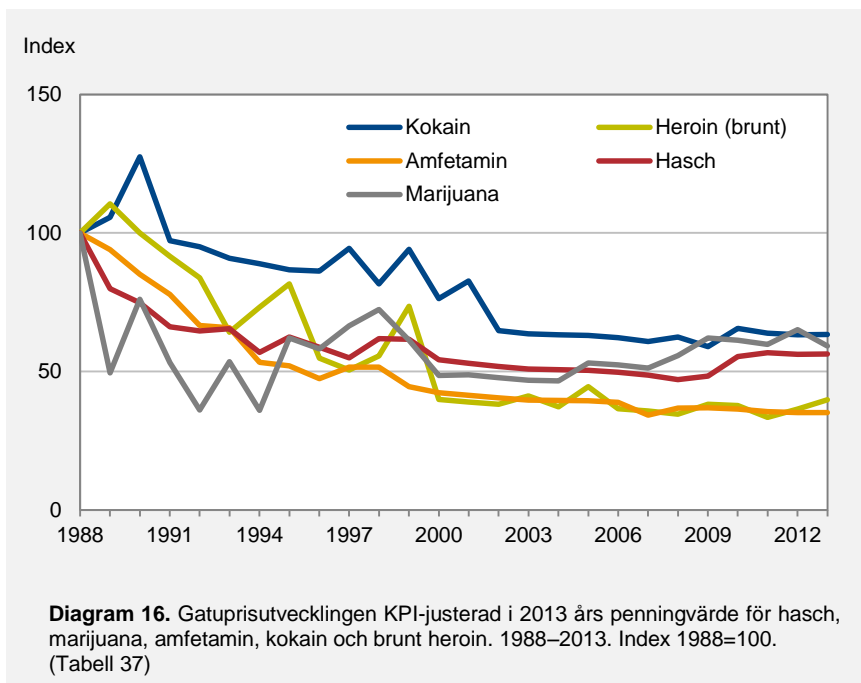
Mellan 1988 och 2013 har antalet resurstimmar polisen ägnat narkotikabrotten i det närmaste fyrdubblats¹² (tabell 47), och idag är rättssystemet mer restriktivt än tidigare gällande narkotika (Holgersson & Knutsson 2011), något som rimligen påverkat beslagsstatistiken. Samtidigt följer de beslagtagna mängderna ungefärligen samma utveckling som antalen. Detta pekar på att beslagsantalen inte enbart ökat pga. ökade arbetsinsatser inom polisen då tullen står för en stor volymandel (se tabellerna 33–36). De ökade beslagen torde således delvis även kunna bero på att införseln ökat, dvs. ett ökat utbud av narkotika.

På det stora hela beslagas idag förhållandevis stora mängder narkotika. Parallellt med detta har enligt diagram 16 priserna på kokain, amfetamin, heroin samt hasch grovt sett halverats under perioden 1988–2013 (räknat i 2013 års

¹¹ Med läkemedel avses inte läkarordinerade narkotikaklassade läkemedel, huvudsakligen sömnmedel och lugnande medel men även olika smärtstillande preparat.

¹² Förändringar av statistiken har gjorts vid några tillfällen vilket kan ha lett till vissa artificiella ökning, även om den faktiska uppgången är otvetydig.

penningvärde¹³). Åtminstone för kokain och heroin gäller att detta mer eller mindre är en spegling av utvecklingen i Västeuropa och USA (UNODC 2013).

Priserna för dessa preparat har alltså sjunkit trots beslagsökningar. Detta förhållande gäller dock främst 1990-talet eftersom priserna varit förhållandevis oförändrade under 2000-talet, samtidigt som beslagen då fortsatt öka. Att höga beslagsnivåer inte lett till att priserna höjts pekar på en god tillgänglighet. Över tid har tillgängligheten alltså ökat, och inte bara i ekonomiska termer utan även rent fysiskt. Bedömningen är med andra ord att det är lättare att få tag i narkotika idag än för 15–25 år sedan. Värt att notera är dock de prisuppgångar som kan skönjas senare åren för inte minst hasch och marijuana. Om detta beror på brist till följd av ökad efterfrågan eller kvalitetshöjningar kan inte besvaras här.

Som nämntes inledningsvis kan kvaliteten (renhetsgraden) vara betydelsefull när utbudsförändringar bedöms men Sverige saknar alltså sådan information. Det finns dock inga kända data som pekar på att priserna fallit pga. försämrad kvalitet. Prisfallet torde heller inte bero på minskad efterfrågan, under 1990-

¹³ Innan indexeringen gjorts, med 1988 som utgångsår, har de ursprungligen inrapporterade prisuppgifterna justerats enligt SCB:s konsumentprisindex för att spegla den reella – ”inflationjusterade” prisutvecklingen.

Narkotikautvecklingen

talet ökade konsumtionen och på det stora hela verkar den inte ha sjunkit under 2000-talet. Slutsatsen om en ökad narkotikatillgång står sig därmed.

Man kan å andra sidan inte göra några konklusioner om i vilken grad konsumtionsuppgången berodde på tillgänglighetsökningen, kanske var denna enbart ett svar på ökande efterfrågan. Det är komplicerat att avgöra hur tillgängligheten påverkar konsumtionen, och forskningen på området är inte särskilt omfattande. Utbudsförändringar kan säkert ha flera olika följder för konsumtionen i stort, liksom för olika konsumentgrupper, med avseende på preparat och konsumtionens storlek etc. Sänkta narkotikapriser kan exempelvis ha olika betydelse för å ena sidan ungdomars experimenterande med narkotika och å andra sidan konsumtionsvolymen hos redan beroende personer.

Sammanfattningsvis pekar den ovan refererade informationen på att tillgängligheten på narkotika har ökat. Den ekonomiska tillgängligheten har ökat i och med prisfallen, vilka i sin tur skett trots att historiskt stora beslag nuförtiden görs. Utöver detta har dessutom flera nyligen klassade preparat tillkommit från kategorin ”nättdroger”, det vill säga syntetiska droger ursprungligen framtagna som lagliga alternativ men senare klassade som narkotika. Nedan följer en mer detaljerad genomgång för olika preparatgrupper.

Cannabis

Cannabis (hasch och marijuana) är den vanligast förekommande narkotikasorten, vilket inte minst beslagsstatistiken pekar på. I olika intervjuundersökningar svarar praktiskt taget alla som använt narkotika att de använt cannabis – och majoriteten har enbart provat cannabis. Bland kartläggningar av personer med s.k. tungt missbruk har åtminstone 60 % använt cannabis inom undersökningsperioden, även om detta inte är huvudpreparat (Olsson m.fl. 2001).

Mellan 1983 och 1996 låg antalet domar och strafförelägganden för cannabis runt 3 200 stycken, därefter ökade de och uppgick till närmare 10 500 år 2009 (tabell 54). I mitten på 1990-talet förekom heroin i 40 % av lagföringarna och 2009 (sista tillgängliga året) uppgick de till 49 %. Även tullens och polisens beslagsstatistik indikerar att cannabis blivit allt vanligare, de senaste fem åren har såväl beslagsantal som mängder legat historiskt högt (diagram 17). Samtidigt är denna statistik i hög grad beroende av myndigheternas insatser och prioriteringar.

Merparten av det hasch som beslagts i Sverige har alltså sitt ursprung i Marocko även om andra ursprungsländer blivit vanligare under senare år (Rikskriminalpolisen och Tullverket 2013). Av tabell 33 framgår att 1990–2007 utgjordes närmare 90 % av mängden beslagtagna cannabis av hasch, men haschandelen har därefter sjunkit och uppgick till 56 % år 2013. Marijuana tycks således ha blivit vanligare på den svenska marknaden. Dock kan denna utveckling del-

vis bero på att flera större inhemska odlingar upptäckts senare år och att cannabisplantorna då vägts hela, vilket leder till att andelen hasch underskattas, samtidigt som att polisens andel av marijuanabeslagen framstår som högre än vad den faktiskt är i relation till tullens.

Dock pekar tillgängliga informationer på att marijuana faktiskt blivit oftare förekommande, och mera eftertraktad, i Sverige under senare år. Exempelvis är det sedan ett par år vanligare att skolelever provat marijuana än hasch, tidigare rådde motsatt förhållande (CAN 2014, under arbete). Dessutom rapporterar numera i stort sett samtliga polismyndigheter att marijuana förekommer i regionen, vilket de inte gjorde tidigare.

Enligt CAN:s rapporteringssystem om droger halverades realpriserna för cannabis mellan 1988 och 2000. Efter en relativt stabil period har cannabispriserna ökat något under den senaste perioden (tabell 37 och diagram 16). Det tidigare prisfallet torde inte förklaras av några uppenbara kvalitetsförändringar, thc-halterna i Marockanskt hasch var på det stora hela oförändrade under 1990-talet (Carpentier & Griffiths 2004). Under de senaste 5–6 åren har det förekommit att marijuana till skillnad från tidigare varit dyrare än hasch. Detta kan vara en följd av kvalitetsökningar, liksom en ökad efterfrågan.

Sammantaget visar tillgänglig information – ökad förekomst, ökad konsumtion och fallande priser – att tillgängligheten av cannabis ökade i Sverige under 1990-talet, och att den förblivit fortsatt hög och möjligen ytterligare något högre under 2000-talet, inte minst med tanke på att inhemska marijuanaframställning etablerats. Även om hasch sannolikt fortfarande är den cannabisart som konsumeras mest har marijuana blivit betydligt vanligare de senaste fem åren.

Heroin och andra opiater

Från och med andra hälften av 1970-talet blev opiatmissbruk i Sverige i stort sett liktydigt med heroinmissbruk (läkemedel oräknade). Tidigare dominerades opiatmissbruket av råopium, vilket sedan ersattes av morfinbas, men under 1970-talets mitt börjar heroin sätta avtryck i exempelvis beslagsstatistiken, samtidigt som beslagen av morfinbas och andra opiater minskade¹⁴.

Heroinbeslagen ökade fram till millennieskiftet, (runt 1 300 årliga beslag om totalt ca 50 kilo enligt tabell 36). Därefter har först antalen men sedan även mängderna sjunkit och 2011–2013 uppgick de i genomsnitt till 450 stycken om 12 kg. Denna nedgång innebär att beslagen är av samma storleksordning som vid 1990-talets början. Mellan 1988 och år 2000 föll priset på brunt heroin med 60 % och har därefter legat relativt stilla (diagram 16). Antalet domar och

¹⁴ Sedan en längre tid består analyserade heroinbeslag enligt Kriminalpolisens och Tullverkets årsrapporter huvudsakligen av brunt heroin.

strafförelägganden gällande heroin har sjunkit något under 2000-talet medan ”övriga opiater” (opium, opiatläkemedel etc.) ökade (Brå 2010)¹⁵. Enligt tabell 56 var antalet lagföringar med opiater något högre 2009 jämfört med tidigare. Samtidigt utgjorde gruppen bara 6 % av alla lagföringar, mot tidigare 10 %. Dessvärre finns ingen motsvarande statistik att tillgå efter detta år.

Flera olika uppgifter pekar således på att heroinanvändning blev vanligare under 1990-talet. Utvecklingen av antalet heroinlagförda personer ökade parallellt med beslagen samtidigt som två kartläggningar visade att heroin blev ett allt vanligare inslag i det tunga missbruket under årtiondet. Tillgängliga indikatorer tyder dock på att uppgången i heroinanvändning avstannat under 2000-talet och att en minskning tycks ha inträffat. Troligen har såväl LARO-behandling som en ökande användning av illegala opiatläkemedel bidragit till detta.

Centralstimulantia

Från mitten av 1970-talet fram till 2006 steg antalet lagföringar för narkotikabrott med centralstimulerande medel¹⁶ från omkring 1 000 till drygt 7 500 och 2009 var siffran likartad (tabell 55). Andelsmässigt förekom centralstimulerande medel som mest i närmare hälften av de godkända strafföreläggandena eller domarna i mitten på 1990-talet, jämfört med 40 % under senaste åren (Brå 2010).

Sedan centralstimulerande medel, främst amfetamin, började användas i större omfattning bland kriminella under 1960-talet har preparattypen utgjort en betydande del av injektionsmissbruket i Sverige. Amfetaminbeslagen har hela tiden legat betydligt högre än de för heroin (diagram 15). Enligt kartläggningar av det tunga missbruket minskade dock andelen med amfetamin som dominerande medel, från 48 % 1979 till 32 % 1998 (Olsson m.fl. 2001). Även vid mera tillfällig användning bland ungdomar har amfetamin, förutom cannabis, varit vanligare än de flesta andra narkotiska preparat (se tabellerna 40 och 41). Detta förhållande har delvis förändrats under senare år i och med introduktionen av så kallade nätdroger (eller nya psykoaktiva substanser) vilka ofta utgörs av syntetiska cannabinoider men också medel med centralstimulerande effekter.

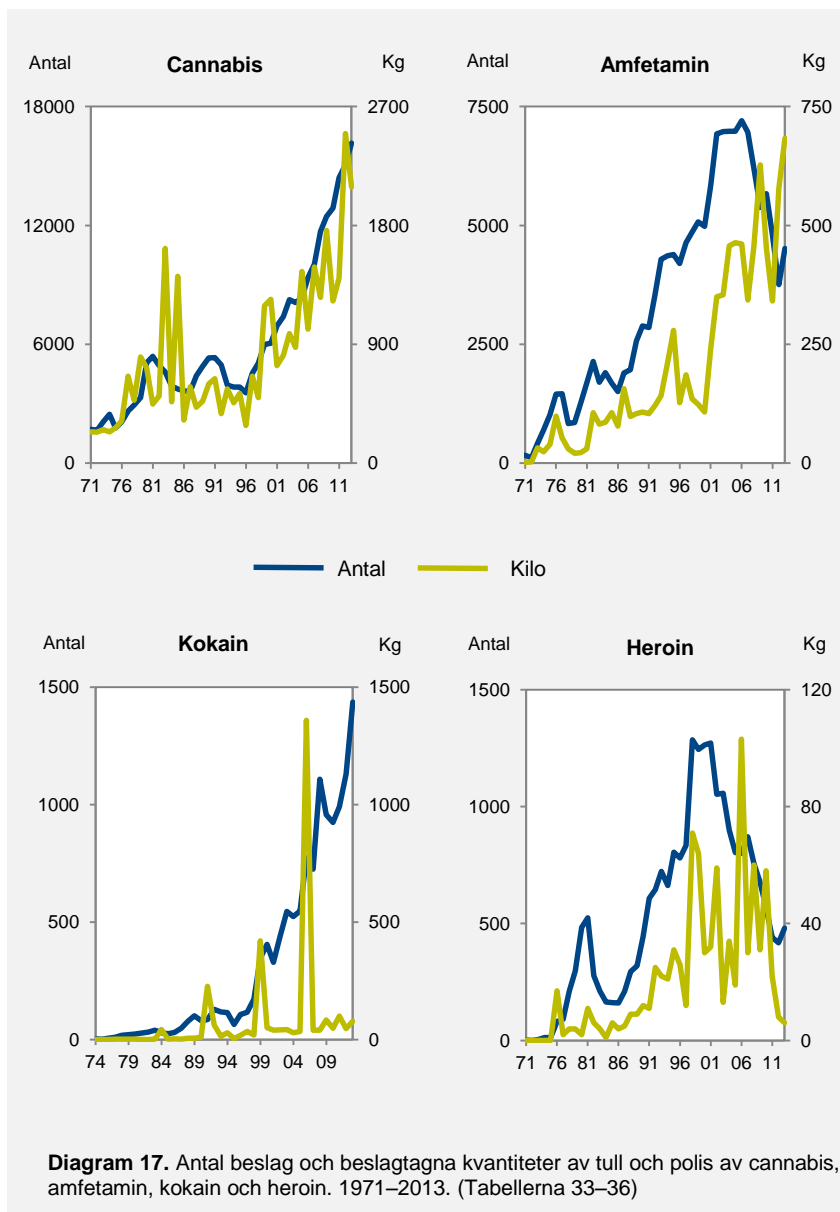
Av diagram 17 framgår att amfetaminbeslagen¹⁷ ökade mer eller mindre kontinuerligt från 1970-talet till 2006. Därefter har antalet beslag sjunkit medan mängderna fortsatt öka och nådde en rekordnivå 2013 (närmare 700 kg). Vidare har realpriserna fallit med ca 65 % sedan 1988 (diagram 16) även om läget

¹⁵ Förekomsten av opium ska inte helt negligeras; dessa beslag uppgick i genomsnitt till årliga 10 kilo under 1990-talet men till årliga 20 kilo under senaste fem åren.

¹⁶ Brå:s statistik inkluderar amfetamin, kokain, kat respektive övrig centralstimulantia.

¹⁷ Metamfetamin inkluderat.

varit relativt stabilt senaste femårsperioden. År 2013 kostade ett gram amfetamin 100–400 kronor, med ett medianpris på 250 kronor. Sammantaget indikerar detta en sedan 1980-talet ökad, och alltjämt hög, amfetamintillgänglighet i Sverige.

Narkotikautvecklingen

Metamfetamin blev allt vanligare i beslagsstatistiken under 2000-talet. Mellan 2001 och 2011 ökade metamfetaminbeslagen från 3 till 29 %, därefter har dock en nedgång skett och 2013 var andelen 7 %.

Under senare delen av 1980-talet fick kokain en viss spridning och alltsedan dess har beslagen ökat mer eller mindre successivt (tabell 35 och diagram 17). År 2003 gjordes över 1 400 beslag om totalt ca 80 kg. Enskilda år har mycket stora beslagsmängder förekommit, främst beroende på att enstaka större partier beslagtagits, ibland dessutom avsedda för andra marknader än den svenska. I lagföringsstatistiken har kokain blivit fyra gånger vanligare under 2000-talet och är den narkotikasort som ökat mest under perioden.

Kokainpriserna sjönk med närmare ca 60 % mellan 1988 och 2000-talets början, räknat i KPI-justerade priser, men har därefter varit tämligen stabila (diagram 16). År 2013 uppgavs ett gram kokain kosta mellan 600 och 1 200 kronor, med ett genomsnitt om 900 kronor.

De syntetiska drogerna fick under 1990-talet en del uppmärksamhet, i synnerhet med koppling till ungdomar och festande i klubbmiljö. Ett sådant preparat var exempelvis ecstasy (MDMA). Enligt beslags-, kriminal- och prisrapporteringen tycks detta medel vara mer sällsynt nuförtiden. Bedömningar görs ibland att de nyare syntetiska ”nät drogerna” kan ha övertagit intresset (se nästa avsnitt).

Ytterligare ett annat centralstimulerande preparat är kat (*Catha edulis*), en växt som odlas i Östafrika och narkotikaklassades 1989 i Sverige. Även om effekterna är svagare har drogen farmakologiska likheter med amfetamin. Katbeslagen har ökat kontinuerligt mellan mitten av 1990-talet och 2011, därefter har en viss minskning skett. År 2013 beslagtogs tull och polis åtta ton fördelade på knappt 400 beslagstillfällen. Inte särskilt mycket är känt om användningen i Sverige men normalt antas denna inte vara spridd utanför grupper som ursprungligen härrör från odlingsländerna.

Nät droger

Under 2000-talet har ett stort antal nya psykoaktiva substanser (NPS) successivt introducerats som missbruksmedel och eftersom de många gånger marknadsförs och försäljs via internetbaserad postorderhandel benämns de ofta nät droger (andra beteckningar är exempelvis, RC-droger, legal highs etc.). Nät droger, eller NPS, syftar normalt på syntetiskt framställda preparat som (initialt) inte inryms i relevant lagstiftning. Oftast är de av cannabisliknande eller centralstimulerande natur (t.ex. ”spice” eller liknande rökmixar respektive syntetiska katinoner som mefedron). Ibland förekommer även att olika internetförsålda läkemedel som exempelvis fentanyl inkluderas i begreppet.

Någon etablerad användning av begreppet NPS finns således inte, vare sig gällande preparattyp eller legal status. Dessutom kan det påpekas att enligt CAN:s skolundersökningar har majoriteten av dem som använt sådana droger inte själva beställt dem via Internet utan köpt av en mellanhand. Eftersom dessa droger inte existerat på marknaden särskilt länge är det givet att konsumtionen av denna typ av preparat ökat jämfört med läget för 5–10 år sedan, samtidigt som inte mycket är känt om användningens utbredning i Sverige. Den enda nationella undersökning som belyst konsumtionsvanorna är CAN:s skolundersökning. Resultat från denna visar att erfarenhet av nätdroger bland skolungdom är mindre vanligt i jämförelse med cannabis men vanligare jämfört med annan traditionell narkotika.

Nätdroger klassas fortlöpande, antingen som hälsofarlig vara eller som narkotika. Från 1 april 2011 har svenska rättsväsendet dessutom rätt att beslagta och destruera droger som ännu inte klassats, om de bedöms innehas i missbruksyfte. Om man relaterar antalet beslag av NPS gjorda av tull och polis till beslag av klassisk narkotika så utgjorde dessa ca 20 % år 2012 (Rikskriminalpolisen & Tullverket 2013). Detta är en indikation på att nätdrogerna förekommer i viss omfattning, men att klassisk narkotika alltjämt är vanligare.

Hallucinogener

Hallucinogener är ett samlingsnamn för droger som framkallar syn- och hörselhallucinationer och benämns ibland även som psykedeliska droger. LSD, meskalin och psilocybinsvampar är exempel på sådana medel. Även denna typ av substanser ökade något i popularitet under 1990-talet då narkotika blev vanligare i stort, men från en tämligen låg nivå.

En hallucinogen som förekommit och följts länge i Sverige är LSD. I beslagsstatistiken utgör LSD dock enbart någon promille av alla beslag. Sedan 2000 har gatupriset följts och detta har ökat något samtidigt som allt färre regioner överhuvudtaget kan rapportera pris. Sammantaget tyder tillgänglig information på en låg och minskande förekomst. Kanske gäller även här att intresset riktats mot vissa av de nya ”nätdrogerna” istället.

Förändringar i förekomst av andra hallucinogena droger följs knappast, men det finns inga skäl att någon sådan drog skulle vara särskilt vanlig eller att tillgängligheten ökat markant.

Narkotikaklassade läkemedel

Det är inte ovanligt att personer med alkohol- eller narkotikaproblem också använder narkotikaklassade läkemedel. De narkotikaklassade läkemedlen med missbrukspotential är främst olika smärtstillande preparat av opiat-/opioidtyp samt sömnmedel eller lugnande medel av bensodiazepintyp.

Narkotikautvecklingen

Ibland används olika läkemedel under olika perioder, t.ex. som en följd av dålig tillgång på ett visst preparat eller så kan en tids amfetaminanvändning avlösas med hög alkoholkonsumtion, ibland kombinerat med lugnande medel. Å andra sidan kan det också vara så att flera droger används mer eller mindre simultant för att antingen förstärka eller parera vissa effekter. Läkemedlen kan härröra från förskrivning eller vara insmugglade. Utöver det förekommer även överkonsumtion och beroende hos personer som använder sådana läkemedel på recept och saknar annan uttalad missbruksproblematik.

Enligt beslagsstatistiken är narkotikaklassade läkemedel den grupp som antalsmässigt ökat mest under de senaste 20 åren. År 2007 passerade kategorin amfetaminpreparaten, vilket tidigare var den näst största gruppen efter cannabis (diagram 15). Bensodiazepinpreparat är den största gruppen i beslagen även om en del smärtstillande läkemedel som morfin, kodein, dextropropoxifen, metadon, tramadol, subutex och liknande också förekommer. År 2013 gjordes närmare 7 000 läkemedelsbeslag i Sverige, vilket är en viss nedgång mot 2010 då över 8 000 beslag gjordes.

År 2012 tillfrågades samtliga polismyndigheter av CAN om vilka läkemedel de uppfattade som vanligast påträffade i missbrukssammanhang. I huvudsak handlade det om bensodiazepiner (sömnmedel och lugnande medel) men även om smärtstillande läkemedel av opioidtyp (Guttormsson 2013). I den första kategorin rapporterades i fallande ordning alprazolam (Xanor, Alprazolam), klonazepam (Iktorivil, Rivotril) och diazepam (Diazepam, Valium) medan tramadol (Tradolan, Tramadol), buprenorfin (Subutex, Subuxone, Buprenorfin) och oxikodon (Oxynorm, Oxycotin) var vanligast i opioidgruppen.

Skattningar gällande antalet personer med ett läkemedelsmissbruk är relativt få och tillåter inte att konsumtionsutvecklingen beskrivs närmare eftersom de inte genomförts med samma definitioner och metodik.

I en rapport från Statens folkhälsoinstitut (Jonasson & Jonasson 2006) beräknades antalet läkemedelsberoende till närmare 250 000, varav ca hälften var 65 år och äldre. Enligt rapporten ingick emellertid inte ”den så kallade missbrukspopulationen”, dvs. de som eftersträvar bi- och berusningseffekter av läkemedlen.

I en undersökning från 2013 rapporterade 0,6 % av den vuxna befolkningen (motsvarande 45 000 individer) att de under senaste 12 månaderna använt narkotikaklassade läkemedel utan läkarordination i sådan omfattning att de uppvisat tecken på missbruk eller beroende (Ramstedt m.fl. 2014).

Något som ibland kanske förbises är att ungdomar i berusningssyfte också använder narkotikaklassade läkemedel utan läkarförskrivning. I skolundersökningarna rapporteras icke läkarförskrivnen konsumtion av bensodiazepiner i ungefär samma utsträckning som erfarenhet av amfetamin (tabellerna 40 och 41).

Det handlar i regel om preparat som man fått av kompisar, tagit hemifrån eller köpt illegalt.

Narkotikaanvändningen

De kunskaper vi har om utveckling och omfattning av befolkningens narkotikaerfarenheter, det vill säga främst tillfällig eller experimentell användning, kommer från olika enkät- och intervjuundersökningar. Utvecklingen av det mera problematiska missbruket, eller beroende, beskrivs oftast med andra typer av källor. Detta medför att konsumtionsutvecklingen av narkotika beskrivs i två olika delavsnitt, först behandlas narkotikaerfarenheter i befolkningen i stort och därefter fokuseras på s.k. tungt, eller problematiskt missbruk. Källorna beskrivs närmare i kapitlet *Metodproblem och tillförlitlighet*.

Utvecklingen bland ungdomar

Även om det inte finns några rikstäckande data som fortlöpande speglar narkotikans utbredning i Sverige så är det ändå uppenbart att användningen etablerades bredare under slutet av 1960-talet. Enligt nationella besöksintervjuer ökade t.ex. andelen ungdomar 12–24 år som någon gång provat narkotika från 5 % år 1968 till 9 % år 1971 (Ds S 1977:8).

Därefter kan utvecklingen av narkotikaerfarenheten bland ungdomar följas regelbundet, inte minst med de nationella skol- och mönstringsundersökningarna¹⁸. Som framgår av diagram 18 (och tabell 38) var narkotikaerfarenheten bland elever i årskurs 9 som lägst under 1980-talet, ökande under 1990-talet och sedan millennieskiftet ligger den åter på 1970-talets nivåer (CAN 2014, under arbete).

Trenderna för de mönstrande 18-åriga männen var likartad den i nian till och med slutåret 2006. År 2004 startades skolundersökningar i gymnasiets andra år och bland dessa knappt artonåriga elever kan därefter en viss uppgång av narkotikaerfarenheten skönjas, och det är främst männen som förorsakat detta.

I gymnasiet är andelen som provat narkotika minst dubbelt så hög jämfört med nian. En undersökning bland ungdomar 16–24 år visade att livstidsprevalensen steg med ökande ålder under tonåren men att en mättnad infann sig i vid 20-årsåldern (Guttormsson m.fl. 2004). Annorlunda uttryckt var det få som svarade att de debuterat efter 20 år fyllda och den genomsnittliga debutåldern för

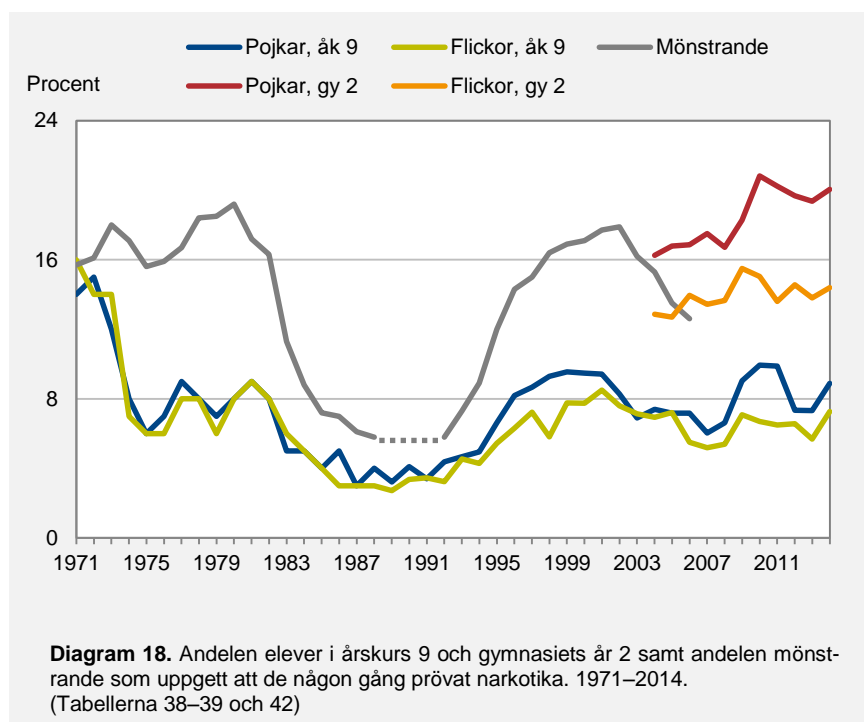
¹⁸ Mönstringsundersökningen avslutades i och med 2006 års datainsamling eftersom den allmänna värnplikten höll på att fasas ut, för att senare helt upphöra 2010.

Narkotikautvecklingen

gruppen 20 år och äldre var 17,5 år. Detta visar att många ungdomar prövar narkotika i högre åldrar än i vilka CAN:s gymnasieundersökningar görs.

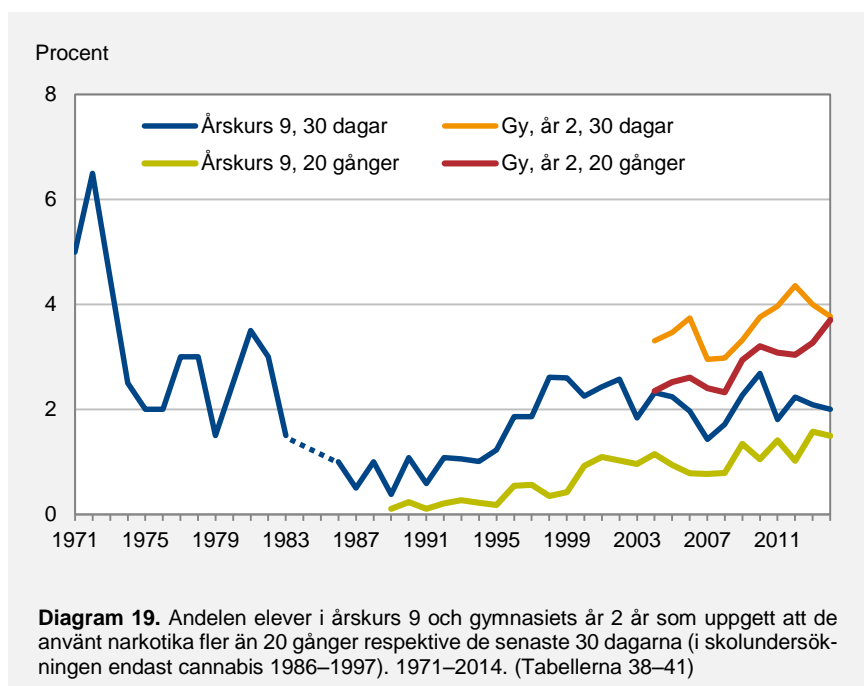
Normalt utgörs narkotikaerfarenheten bland skolungdomarna huvudsakligen av cannabisanvändning. Av tabellerna 40–41 framgår att endast enstaka procent använt preparat som amfetamin, kokain, narkotikaklassade läkemedel etc.

Sedan ett antal år tillkommer även de så kallade nätdrogerna, varav flera successivt blivit narkotikaklassade. Enligt skolundersökningarna har ca 2 % av niorna och 4 % av gymnasieeleverna provat nätdroger (CAN 2014, under arbete). Det handlar huvudsakligen om ”spice eller liknande rökmixar”, det vill säga syntetiska cannabinoider. Den absoluta majoriteten hade inte själva gjort något inköp via Internet, och många av dem som provat nätdroger kände heller inte till den legala statusen vid användningstillfället (se även Leifman & Henriksson 2013, en specialrapport om nätdroger bland skolungdomar).

För att fånga mera aktuell användning efterfrågas ofta användning senaste 12 månaderna eller 30 dagarna. Enligt diagram 19 följer utvecklingen av den månadsaktuella användningen i stora drag den för livstidsprevalensen. År 2014 svarade 4 % av gymnasieungdomarna och 2 % av niorna att de använt narkotika senaste 30 dagarna före undersökningen och de lägsta nivåerna uppmättes under 1980-talet. I intervjuerna med 16–24-åringarna framkom att aktuell narkotikaanvändning tenderade att vara mest förekommande runt 21-årsåldern.

I diagrammet (och tabellerna 40–41) redovisas även andelen skolungdomar som använt narkotika mer än 20 gånger. En liten ökningstendens sedan 1989 kan skönjas för niorna; från enstaka promillen till närmare 2 % 2013–2014. År 2004 uppgav 2 % bland gymnasieeleverna att de använt narkotika mer än 20 gånger och tio år senare var andelen fördubblad. Även om narkotikaerfarenheten inte ökat särskilt mycket per se, så tycks konsumtionen bland dom som väl använt ha blivit mera omfattande jämfört med tidigare.

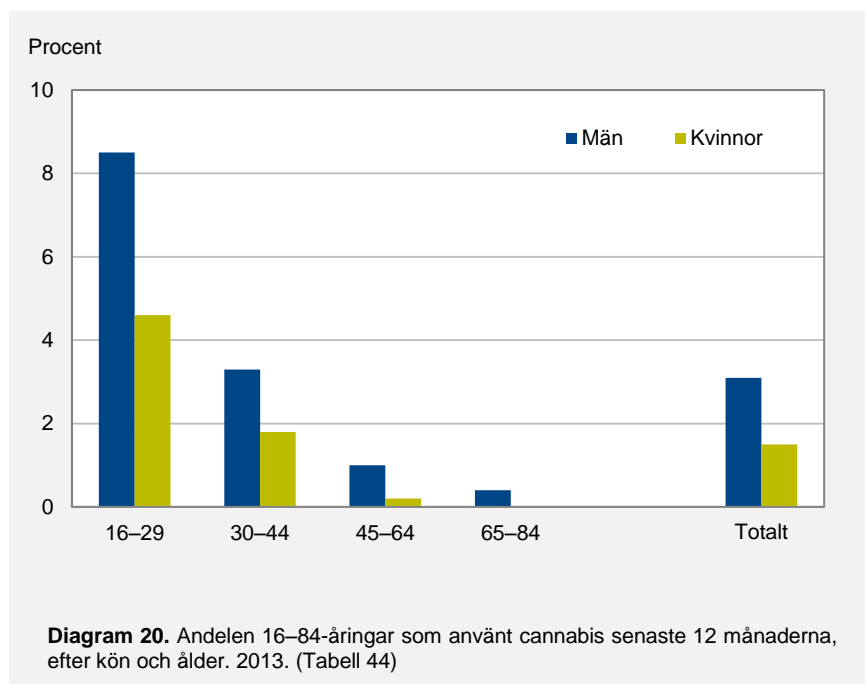

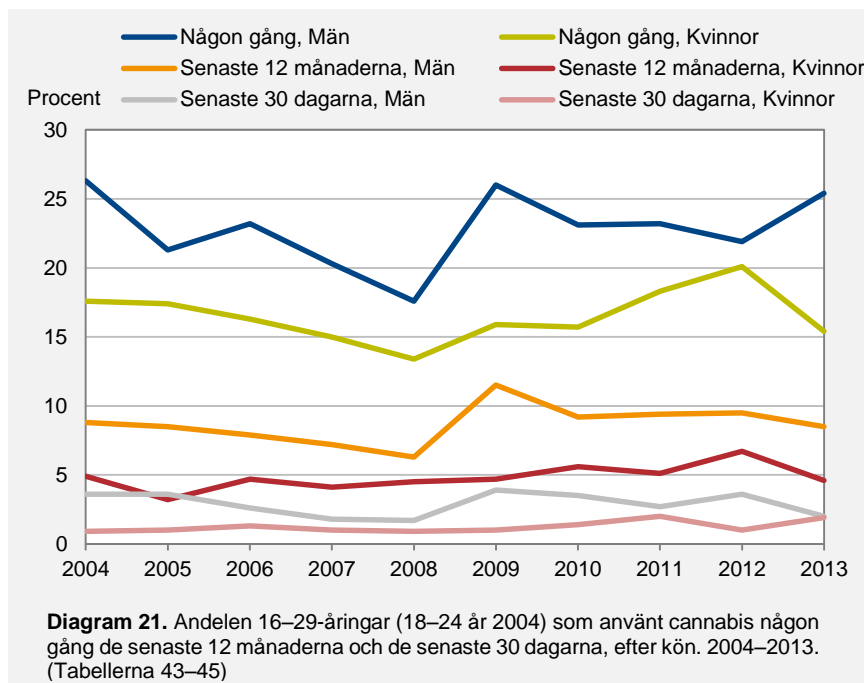
Utvecklingen bland vuxna

Den enda aktuella nationella frågeundersökningen om vuxnas narkotikaerfarenheter är den årliga nationella folkhälsoenkäten som startades 2004 av Statens folkhälsoinstitut, vilken samlar in information om levnadsvanor via postenkäter riktade till 16–84-åringar (se www.fhi.se).

Den enda narkotikasort som omfrågas i undersökningen är cannabis och enligt tabell 43 svarar ca 12 % i åldersgruppen att de prövat detta någon gång. I åldersintervallet 16–29 är andelen högst (ca 20 %). Sedan faller cannabiserfarenheterna med stigande ålder och bland dem 65 år och äldre, som hade sin ungdomstid innan narkotika var utbrett i Sverige, är andelen ca 1 %. Detta åldersmönster blir ännu tydligare i diagram 20, där andelen som använt cannabis senaste 12 månaderna redovisas. Drygt 8 % av de yngre männen uppger detta men inga bland kvinnor 65 och äldre. Totalt sett är årsaktuell cannabiserfarenhet dubbelt så vanlig bland män.

Eftersom det främst är yngre vuxna som använder cannabis är det mest intressant att titta på utvecklingen för 16–29-åringarna. I diagram 21 redovisas livstids-, års- och månadsprevalens för dessa, uppdelat på kön. Möjligen pekar data sammantaget på en viss uppgång mellan 2008 och 2013. Å andra sidan är

skillnaderna små och 2013 års värden ligger mycket nära de som uppmättes 10 år tidigare. Sammantaget förefaller cannabisprevalenserna bland yngre vuxna varit tämligen oförändrade under 2000-talet, vissa fluktuationer till trots.

Totalt 2,3 % svarar att de använt cannabis senaste året och 0,7 % att de gjort så senaste månaden. Omräknat till faktiska antal motsvarar detta runt 175 000 respektive 55 000 personer i åldersintervallet 16–84 år.

Liknande resultat framkom i den omfattande frågeundersökningen gällande drogvanor och dess konsekvenser som redovisats av STAD (Ramstedt m.fl. 2014). År 2013 uppgav 3,1 % av befolkningen 17–84 år att de använt narkotika senaste 12 månaderna och huvudsakligen gällde detta cannabis (2,5 %).

Eftersom såväl metod som frågeställningar och åldersgrupper skiljer sig åt mellan äldre befolkningsundersökningar och nyare studier är det svårt att dra några bestämda slutsatser om utvecklingen över tid, men tillgängliga data tyder ändå på att cannabis konsumtionen varit större i befolkningen under 2000-talet jämfört med tidigare.

Könsskillnader

Bland vuxna är det enligt praktiskt taget alla tillgängliga befolkningsundersökningar i princip dubbelt så många män som kvinnor som har provat narkotika. Tittar man på mera aktuell eller omfattande användning accentueras skillnaderna ytterligare något.

Bland eleverna i årskurs 9 förekommer dock knappt några könsskillnader alls vad gäller att ha provat, även om fler pojkar uppger månadsaktuell användning jämfört med flickorna. I gymnasiets år 2 har könsskillnaderna blivit något tydligare; pojkarna har i större omfattning än flickorna testat narkotika och den månadsaktuella användningen är dubbelt så omfattande. Åtminstone från de övre tonåren finns alltså tydliga könsskillnader i narkotikaanvändningen.

Regionala skillnader

Under 1960-talet, då det moderna narkotikaproblemet uppstod var det huvudsakligen frågan om en storstadsföreteelse. Redan 1967 svarade exempelvis 17 % av flickorna och 23 % av pojkarna i årskurs 9 i Stockholms skolor att de provat narkotika (Ds S 1977:8). Successivt spreds narkotikan över landet och idag förekommer den i stort sett överallt i Sverige.

Av tabell 17 framgår att narkotikaerfarenheter bland skolelever fortfarande är vanligare i storstadslänen jämfört med övriga Sveriges län (som slagits samman i tre grupper). Det handlar dock inte om några stora skillnader, och detta förhållande har varit relativt likartat för eleverna i årskurs 9 alltsedan 1989.

Även bland vuxna framkommer samma mönster. Sammanslagna data från Hälsa på lika villkor 2010–2013 visar att det var vanligast att ha använt cannabis i Stockholm, Uppsala, Skåne och Västra Götalands län (Folkhälsomyndigheten 2014). En gruppering av Sveriges kommuner visar att prevalenserna alltsedan 2004 varit åtminstone fyra gånger högre i storstadskommuner än i glesbygdskommuner.

Sociala faktorer

Även om studier av grupper med personer med etablerat tungt missbruk många gånger haft en tidigt uttalad social problematik är det självfallet inte så att alla de som provat narkotika har motsvarande bakgrund. Tvärtom är detta orimligt med tanke på att i storleksordningen någon miljon svenskar har provat narkotika. Samtidigt är det från olika undersökningar känt att de som uppger narkotikaerfarenhet i viss mån ändå skiljer sig från övriga respondenter i olika avseenden.

Av skolundersökningarna framgår exempelvis att bland de elever i nian som provat narkotika uppger runt dubbelt så ofta att de trivs dåligt i skolan och tre

gångar fler att de skolkar ett par gånger i månaden eller oftare, jämfört med dem som inte provat narkotika. Vidare tycks de även i lägre grad trivas i sitt bostadsområde då de i högre grad rapporterar att där förekommer vandalism och att de vill flytta därifrån. Eftersom desto fler gymnasieelever provat narkotika blir dessa skillnader mindre markanta, även om de kvarstår.

Ett exempel med äldre ungdomar är att i 2003 års ungdomsundersökning (16–24 år) framgick att narkotikaerfarenheten bland dem 21 år och äldre var förhöjd bland såväl universitetsstudenter som bland dem som saknade sysselsättning, jämfört med dem som arbetade, men att narkotikaerfarenheten var av allvarligare art bland dem som var ”sysslolösa”; de hade exempelvis större erfarenheter av olika narkotikasorter och debutåldern var nästan två år lägre än för studenterna.

Skillnader som ovan nämnda accentueras normalt om man ser till aktuell/frekvent användning. Med detta menas att ungdomar som fortsätter använda narkotika skiljer sig ytterligare med avseende på denna typ av faktorer jämfört med dem som använder ett mera begränsat antal gånger.

I Folkhälsomyndighetens hälsoenkät ingår bl.a. frågor om utbildning, inkomst och arbetsförhållanden. De som använt cannabis under senaste 12 månaderna i denna undersökning är i högre grad arbetslösa respektive studerande, uppger att ofta de har kortare utbildning, yrkesarbetar mindre och har lägre inkomster samt saknar i högre grad kontantmarginal. Även om dessa skillnader inte är signifikanta vid varje undersökningstillfälle så är mönstren mer eller mindre bestående år från år. Delvis torde detta hänga samman med att cannabisanvändningen är vanligare bland yngre vuxna, vilka inte hunnit etablera sig i samhället fullt ut.

Eftersom den befolkningsenkät som genomfördes 2008 av Statens folkhälsoinstitut bland 15–64-åringar riktade sig till ett mycket stort urval var möjligheten att avgöra olika samband bättre. Bland annat framkom att narkotikaerfarenheter var vanligare bland arbetslösa personer eller personer med ekonomiska problem, bland bostadslösa, bland personer med svaga sociala nätverk och med psykisk ohälsa (Statens folkhälsoinstitut 2010b). Dessa samband torde med all sannolikhet stå sig även idag.

Utvecklingen av tungt missbruk

När det gäller utvecklingen av de allvarligaste formerna av narkotikaanvändning är det svårt att bedöma utvecklingen på ett tillförlitligt sätt. Åren 1979, 1992 och 1998 är delvis undantagna eftersom landsomfattande kartläggningar genomfördes då, vilka tillåter mer utförliga beskrivningar. Avsnittet inleds med en kort genomgång av dessa undersökningar.

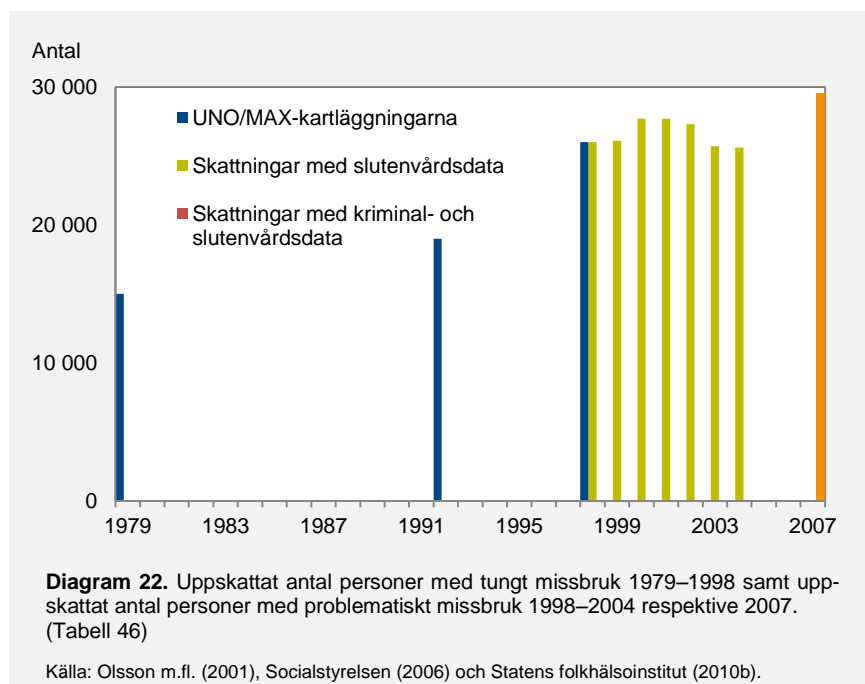
Narkotikautvecklingen

I övrigt beskrivs utvecklingen av tungt missbruk med så kallade indikatorer, det vill säga uppgifter om olika företeelser som antas ha samband med narkotikamissbruk. Sammantagna kan sådana indikatorer förhoppningsvis ge en någorlunda god bild av den övergripande utvecklingen även om de inte ger några estimat på missbrukets omfattning. En sådan genomgång följer efter att kartläggningarna presenterats.

Utvecklingen enligt kartläggningar

En efterbearbetning av en Stockholmsundersökning om narkotikamissbrukets omfattning ledde till uppskattningen att ca 6 000 personer hade injicerat eller på annat sätt missbrukat narkotika regelbundet i Sverige under 1967 (Ds S 1980:5).

Likartade och landsomfattande kartläggningar har genomförts 1979, 1992 samt 1998 och har gått till så att lokalt verksamma uppgiftslämnare som bedömts ha kunskap om narkotikamissbruket rapporterat de personer med missbruksproblem som de haft kännedom om via sitt arbete. Med en särskild statistisk metodik har därefter mörkertalet lagts till (Olsson m.fl. 2001).

För 1979 skattades antalet personer med ett s.k. tungt missbruk¹⁹ till 15 000, för 1992 till 19 000 och för 1998 beräknades antalet till 26 000 (tabell 46 och diagram 22). Resultaten är osäkra och bör snarast ses som skattningar av storleksordningar än som exakta beräkningar.

De allra flesta (runt 90 %) hade injicerat narkotika de senaste 12 månaderna. Centralstimulantia (främst amfetamin), opiater (främst heroin) och cannabis var de dominerande drogerna i kartläggningarna. Amfetaminet dominerade missbruket för ca 32 % 1998 medan 28 % hade opiater som dominerande drog. I tidigare kartläggningar tog amfetaminet en större plats. För 8 % var cannabis dominerande medel 1998, vilket innebar en nedgång mot tidigare.

Uppskattningar av antalet personer med ett problematiskt narkotikamissbruk²⁰ 1997–2001 – som antalsmässigt stämmer väl överens med de tidigare kartläggningarna – har presenterats av Brå (2003) och senare kompletterats av Socialstyrelsen (2006). Skattningarna utgår från statistik över narkotikavårdade och utifrån detta har statistiska bearbetningar gjorts för att uppskatta mörkertalet.

Enligt denna metod uppgick antalet personer med problematiskt missbruk till 26 000 såväl år 1998 som 2004, med en liten puckel däremellan. Medelåldern låg runt 37 år under hela perioden.

Ytterligare en registerstudie av den problematiska narkotikaanvändningen har publicerats av Statens folkhälsoinstitut (2010b). Denna utgår från en kombination av personer med narkotikadiagnoser i patientregistret och personer som klassificerats som narkotikamissbrukare inom kriminalvården och skattar som tidigare undersökningar även mörkertalet. Enligt denna studie uppgick antalet problematiska narkotikaanvändare²¹ till 29 500 år 2007. Siffran är något högre än i tidigare skattningar, även om man tar hänsyn till befolkningsökningen, men detta kan bero på att olika metoder använts och behöver inte innebära att missbruket ökat i omfattning.

Även resultaten från registerstudierna presenteras i diagram 22 och det bör återigen framhållas att värdena i diagrammet inte är direkt jämförbara eftersom de tagits fram med olika beräkningsmetoder. Tämmligen klart är i alla fall att det

¹⁹ Definitionen "tungt missbruk" innefattar i dessa kartläggningar personer som injicerat narkotika under de senaste 12 månaderna (oavsett frekvens) eller använt narkotika dagligen/så gott som dagligen de senaste 4 veckorna. Skattningarna påverkas givetvis av hur man väljer att definiera tungt missbruk, någon given eller entydig definition av detta finns inte i Sverige (SOU 2005:82).

²⁰ Med definitionen "problematiskt missbruk" läggs fokus på problem uppkomna av narkotikaanvändningen (här uttryckt i form av slutenvårdsbehov) snarare än intagningsätt och användningsfrekvens. Ett möjligt problem med skattningen är att den baseras på en enda typ av källa (slutenvårdsregistret) och att förändringar inom vårdens struktur och vårdutbudet i stort kan inverka på resultaten.

²¹ Personer som skrivits ut från den slutna hälso- och sjukvården med en narkotikadiagnos eller som klassats som grav narkotikamissbrukare inom kriminalvården.

Narkotikautvecklingen

tunga missbruket ökade till och med 1990-talet, men att utvecklingen är mera osäker därefter.

Ett sätt att uttrycka sjukdomsbördan i ett land från olika problemområden är med hjälp av DALYs, ett mått som visar antal förlorade friska år på grund av sjukdom eller för tidig död. Under 1990 tillskrevs narkotikabruk 1,0 % av den samlade sjukdomsbördan. År 2005 var motsvarande andel 1,2 % och 2010 1,3 % (Agardh m.fl. 2014). Således har andelen narkotikaorsakade DALYs ökat sedan 1990-talets början, och i något mindre omfattande grad gäller ökningen även i absoluta tal. Denna ökning är dock mindre brant än för de tidigare presenterade kartläggningarna.

I STAD:s undersökning från 2013 fann man att 0,6 % (ca 45 000 personer) uppvisade tecken på narkotikaberoende och att ytterligare 0,1 % (knappt 10 000 individer) uppfyllde kriterierna för narkotikamissbruk. Dessa värden är högre jämfört med de äldre kartläggningarna men metoden är också en annan. De tidigare studierna mätte konsumtionsmönster respektive vårdbehov till följd av missbruk, medan den senaste bygger på självrapporterade problem enligt frågeinstrument som används för att bedöma om beroende eller missbruk föreligger. Därför är det rimligt att STAD:s studie leder till högre skattningar av antalet personer med problematisk narkotikaanvändning.

Utvecklingen enligt indikatorer

I följande avsnitt analyseras narkotikamissbrukets utveckling med hjälp av olika källor som mer eller mindre direkt kan tänkas spegla trenderna. Man brukar säga att det moderna narkotikamissbruket etablerades i Sverige under senare delen av 1960-talet och fortsatte spridas inte minst under 1970-talet. Det kan exempelvis illustreras av data över narkotikabeslag och anmälda narkotikabrott²² (tabellerna 32 och 47).

Den uppgång som brottsanmälningarna uppvisade 1969 återspeglar dock inte bara ett ökande narkotikamissbruk utan också effekterna av den nya narkotikastrafflagen och utökade polisresurser, dvs. ett resultat av samhällets reaktioner på problemet. Noterbart i tabell 47 är att de nedlagda polisresurserna på narkotikaärenden aldrig varit mer omfattande än under de senaste fem åren, samtidigt som nivån över anmälda narkotikabrott är historiskt hög. År 2013 gjordes bortåt 100 000 anmälningar mot narkotikastrafflagen.

²² Egentligen vore antalet fall ett bättre mått eftersom man tidigare kodade flera händelser som olika brott, även om de härrörde ur en och samma situation, vilket är sällsynt sedan millennieskiftet. Använder man serien över antal anmälningar (fall) så skulle ökningen framstå som större och mer överensstämma med lagföringsstatistiken, samtidigt är denna typ av data inte lika vanlig eller går lika långt tillbaka i tiden (se Brå 2012).

Ovanstående illustrerar att det är viktigt att hålla i minnet att indirekta uppgifter kan påverkas inte bara av missbrukets omfattning utan även av samhällets insatser och prioriteringar, liksom förändringar inom själva statistikinsamlingen. För att få en så rättvisande bild som möjligt är det därför viktigt att använda så många källor som möjligt och jämföra dessa med varandra.

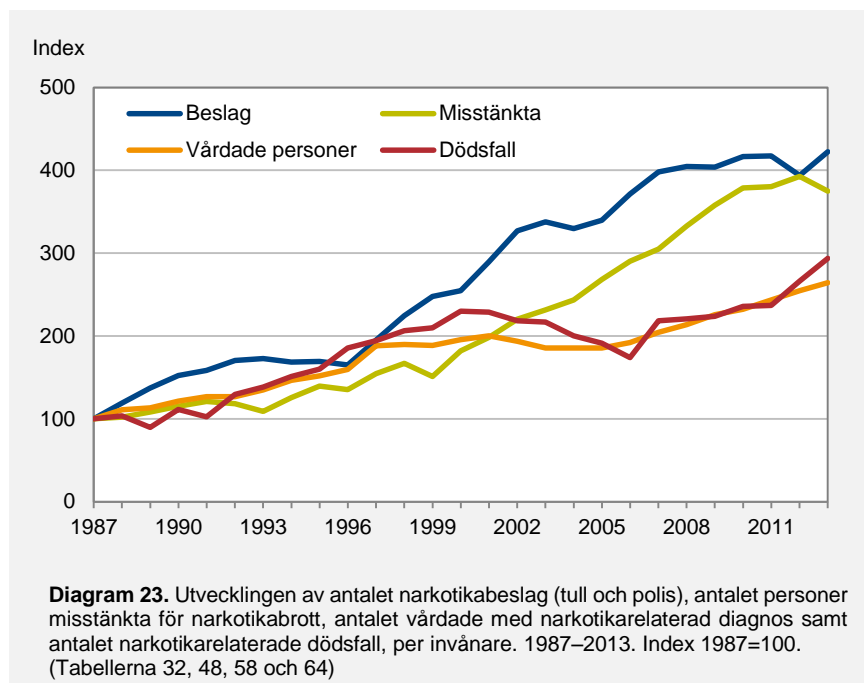
I diagram 23 redovisas utvecklingen av antalet narkotikabeslag, antalet personer misstänkta för narkotikabrott, antalet personer vårdade inom slutenvården med narkotikarelaterade diagnoser samt antalet narkotikarelaterade dödsfall. Tidsserierna är relaterade till invånarantal och har indexerats med utgångsåret 1987 satt till 100.

De kriminalstatistiska uppgifterna uppvisar en kraftigare uppgång under perioden 1987–2013 (närapå fyrfaldig) jämfört med uppgifterna gällande dödligheten (som tredubblats) och sjukligheten som ökat 2,5 gånger. Av dessa källor bedöms sjukligheten vara det minst känsliga måttet vad gäller förändringar i omständigheter som inte har med själva missbruksutvecklingen att göra. Att kriminalstatistiska data visar på ökningarna som nämnts delvis att göra med utökad lagstiftning och resurstill delning²³ medan ökningarna i dödligheten senaste åren sannolikt är lägre än vad diagrammet faktiskt visar (se nästa kapitel). Dessutom kan denna ökning även förklaras av ökade hälsoproblem hos ett åldrande missbrukskollektiv, eller att farligare drog(kombination)er används, och inte så mycket av att antalet droganvändare blivit fler. Denna invändning gäller förvisso även slutenvårdsstatistiken men i och med att denna omfattar många fler fall är den sannolikt inte lika känslig.

Kombinerat med uppgifterna från de kartläggningar som tidigare presenterats förefaller det i alla fall klart att narkotikamissbruket fortsatte öka i omfattning under 1990-talet, även om indikatorerna kanske överdriver ökningstakten. Frågan är om ökningen hejdats under 2000-talet eller inte. Läger man fokus på vårdade personer blir ökningen mindre jämfört med kriminalstatistiken men alla fyra källorna pekar samtidigt uppåt.

²³ Under 1980-talet skedde flera förändringar av betydelse för polisens och tullens arbete mot narkotika. Polisen fick bl.a. under denna period vidgade resurser och inriktade i ökad utsträckning sina insatser mot de senare leden i distributionskedjan (Kassman 1998). Detta ledde till fler beslag, misstänkta personer och uppdagade brott, samtidigt som mängderna och allvarlighetsgraden tenderade att sjunka. Denna utveckling har fortgått därefter. Enligt uppgifter från Rättsmedicinalverket har antalet provtagningar på misstänkta för eget bruk av narkotika ökat från ca 6 000 under 1994 till 38 000 år 2010, och därefter legat på denna nivå (Rättsmedicinalverket 2014). Detta förklaras av de lagändringar som gjordes 1993 för att lättare kunna detektera eget bruk genom kontroll av kroppsvätskor. Till det kan läggas att antalet anmälda narkotikabrott är som lägst under semestermånaden juli, dvs. ytterligare ett tecken på att rapporteringen delvis styrs av rättsväsendets insatser (Brå 2013).

Narkotikautvecklingen

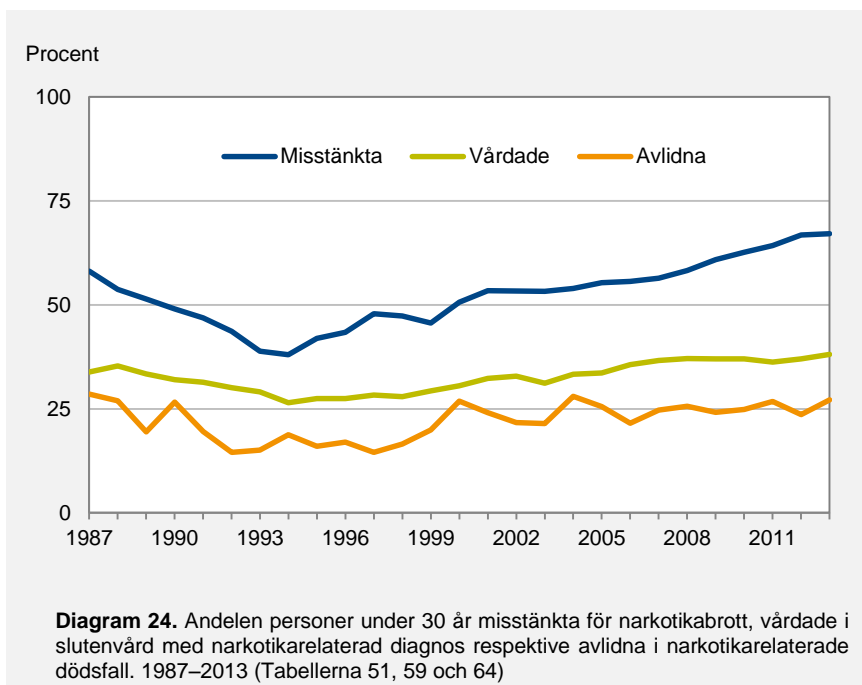

Samtidigt kan som nämnts källorna delvis vara påverkade av rent tekniska uppgångar. Vare sig för intravenöst överförd hiv eller hepatit finns några uppgångar under 1990-talet, tvärtom har läget förbättrats något. Samtidigt speglar dessa indikatorer injektionsmissbruk och det kan tänkas att frekvent oral användning istället blivit vanligare, exempelvis av narkotikaklassade läkemedel, nya syntetiska droger men även av klassisk narkotika som amfetamin och cannabis.

En faktor som talar för att det inte skett någon förbättring av läget gällande det missbruket under 2000-talet, oavsett intagningsätt, är att antalet nyutsläppta narkotikavårdade, dvs. ej tidigare inlagda individer med narkotikadiagnos, har ökat och att deras antal år 2013 – ca 6 800 – var högre än något tidigare år (diagram 26 och tabell 58)²⁴.

Ytterligare ett förhållande som pekar på att läget kan ha försämrats även under 2000-talet är att andelen personer under 30 år som misstänkts för narkotikabrott respektive vårdats för narkotikadiagnos har ökat, från 51 till 67 % i det förstnämnda fallet och från 31 till 38 % i det andra (diagram 24). Andelen unga avlidna i narkotikadiagnoser har dock legat still runt 25 % under 2000-talet, vilket är en stabilare, men dock högre nivå jämfört med 1990-talet. Andelen

²⁴ Detta mått beskrivs närmare i avsnittet "Vård, sjuklighet och dödlighet".

yngre minskar alltså inte i statistiken utan snarast ökar den, och ser man till de absoluta talen handlar det om relativt stora ökningar (tabellerna 51, 59 och 64).

Kartläggningarna i det föregående avsnittet visade på en ökning av det allvarligaste narkotikamissbruket fram till millennieskiftet, och möjligen även därefter. En liknande bild får man alltså om man studerar beslags-, kriminal-, sjuk- och dödlighetsstatistiken. De sistnämnda källorna pekar på ett ytterligare försämrat läge under 2000-talet. Med tanke på att tillgängligheten på narkotika bedöms ha ökat så är detta inte alls orimligt, även om det kan vara så att uppgången i så fall är mindre brant än vad indikatorerna antyder. Som framgår är det inte enkelt att göra någon säkrare bedömning av det tunga missbrukets utveckling utifrån tillgängliga indikatorer.

Könsskillnader

Liksom vid alkoholmissbruk är andelen kvinnor lägre också för narkotikamissbruk. I kartläggningarna av det tunga missbruket från 1979, 1992 och 1998 låg exempelvis andelen kvinnor runt 23 %.

Narkotikautvecklingen

Av tabell 51 framgår att andelen kvinnor som misstänkts respektive lagförts för narkotikabrott legat stabilt på ca 14 % alltsedan mitten av 1970-talet. Andelen kvinnor som sjukhusvårdats för narkotikamissbruk mellan 1987 och 2013 har också varit tämligen stabil men klart högre – runt 34 % enligt tabell 58. I statistiken över personer som inrapporterats som hiv-smittade via intravenöst missbruk från 1985 och framåt uppgår andelen kvinnor till 25 % för hela perioden, men den har sjunkit från ca 30 % de fem första åren till ca 20 % de fem senaste (tabell 62).

Av tabell 64 framgår att kvinnornas andel av de narkotikarelaterade dödsfallen i genomsnitt utgjort ca 24 % under 2000-talet men att andelen låg runt 30 % dessförinnan.

Om man använder kartläggningarna som utgångspunkt kan man dra slutsatsen att kvinnorna är underrepresenterade vad gäller (känd) kriminalitet samtidigt som de är överrepresenterade i slutenvård. Hiv- och dödsorsaksstatistiken är de källor som ligger kartläggningarna närmast vad gäller att spegla kvinnoandelen. Samtidigt kan det noteras att kvinnoandelen för dessa två indikatorer blivit lägre under 2000-talet.

Regionala skillnader

Inte minst när det gäller tyngre former av narkotikamissbruk är detta ofta koncentrerat till storstadsregionerna. I de tre tidigare nationella kartläggningarna exempelvis har storstadskommunerna alltid haft fler personer med tungt missbruk, relaterat till invånarantal, jämfört med riksgenomsnittet (Olsson m.fl. 2001). I alla tre mätningarna låg Malmö kommun dubbelt så högt som riket som helhet och 1998 gällde detta även Stockholms kommun medan överrepresentationen var något mindre för Göteborgs kommun.

Flertalet av de tidigare använda indikatorerna pekar på att det problematiska narkotikamissbruket främst är koncentrerat till storstäderna. Enligt tabell A är det bara för narkotikarelaterade hepatit C-fall som icke storstadslän bidrar med mer än den förväntade andelen befolkningsmässigt (57 %). För hepatit gäller dock att rapporteringen bygger på i vilket landsting smittan upptäcktes första gången, dvs. inte nödvändigtvis var smittan överfördes initialt. Vidare är smittvägen inte klarlagd i en stor andel av fallen. Om detta kan ha lett till den avvikande hepatitfördelningen är dock inte känt.

För de övriga indikatorerna i tabellen gäller emellertid att storstäderna uppvisar en överrepresentation gentemot övriga riket. Exempelvis är 84 % av narkotikasmugglingsbrotten rapporterade från storstadslän. Närmare bestämt är drygt hälften av smugglingsfallen rapporterade från Skåne län, vilket förvisso är naturligt med tanke på länets förbindelser med kontinenten.

Tabell A. Procentuell fördelning på län av befolkningen 15 år och äldre, personer misstänkta för brott mot varusmuggningslagen (narkotika), misstänkta för brott mot narkotikastrafflagen, slutenvårdstillfällena, injektionsrelaterade hepatit C-fall respektive hiv-fall samt narkotikarelaterade dödsfall. Medelvärden för de tre senaste tillgängliga åren. (Tabellerna 49, 50, 60, 61, 63 och 65)

	Stock- holm	Västra Götaland	Skåne	Övriga län	Totalt
<i>Population, 15+</i>	22	17	13	48	100
Misstänkta, VSL narkotika	19	12	53	16	100
Misstänkta, Narkotikastrafflagen	29	16	14	41	100
Slutenvårdstillfällena	31	18	11	39	100
Hepatit C-fall	17	16	10	57	100
Hiv-fall	51	6	4	37	100
Dödsfall	26	15	15	44	100

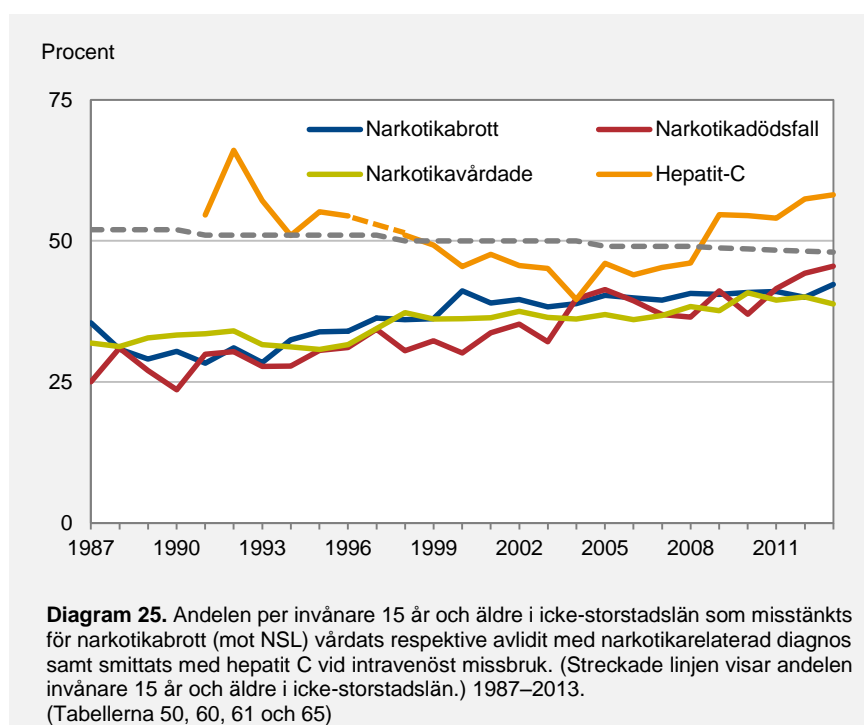
Även för de narkotikarelaterade hiv-fallen är storstadsläna tydligt överrepresenterade, med över 61 % av de inrapporterade fallen. Stockholm stod ensamt för över hälften av dessa och detta län har alltid varit mest drabbat. Av samtliga hittills kända fall härrör totalt 71 % från regionen. Stockholms län är uppenbarligen även överrepresenterat, i förhållande till folkmängden, för narkotikabrott och narkotikarelaterad sjuk- och dödlighet.

Västra Götalands proportion av de redovisade indikatorerna följer invånarandelen relativt väl, med undantag av en låg andel hiv-fall (6 %). Även Skåne län utmärker sig med en låg hiv-andel (4 %), däremot är andelen narkotikarelaterade dödsfall aningen högre i Skåne än förväntat med tanke på länets befolkningsandel.

Av samtliga dödsfall i riket har Stockholms andel sjunkit alltsedan 1990-talets början medan den ökade i Skåne fram till 2010, för att sedan återgå till andelar av den storleksordning som gällde innan uppgången.

Betraktar man länsfördelningen över tid kan man notera att andelen narkotikavårdade ökat i icke-storstadslän jämfört med 1990-talets början. Detta gäller även narkotikarelaterade dödsfall respektive personer misstänkta för brott mot narkotikastrafflagen (diagram 25). Sammantaget ger figuren intrycket att även om storstadsregionerna är överrepresenterade i narkotikamissbruk, eftersom närmare hälften av befolkningen 15 år och äldre bor i dessa regioner, har en förskjutning skett över tid i så måtto att narkotikamissbruket alltmer spridits till övriga län. Hepatit C-datat avviker från mönstret, möjligen har detta med provtagnings- och statistikföringsrutiner att göra.

Narkotikautvecklingen

Sociala faktorer

Det är med drogmissbruk som med andra sociala eller hälsorelaterade problem sällan fråga om en enskild bakomliggande orsak. Sambanden är komplexa och varierar dessutom på individ-, grupp- och samhällsnivå. En persons drog användning är resultatet av en interaktion mellan individuella egenskaper och miljöfaktorer, och behöver heller inte vara det ursprungliga eller allvarligaste problemet för en enskild individ.

Frånsett att narkotikakonsumtion är kriminell i sig hänger mera omfattande drogmissbruk och kriminalitet många gånger samman. Men trots att många kriminella använder droger och att många missbrukare är kriminella finns det ofta gemensamma och bakomliggande förklaringar såsom fattigdom, psykiska problem, brist på framtida karriärmöjligheter, dåligt självförtroende och låg social integration (UNDCP 2000).

Personer med missbruksproblem skiljer sig som grupp på ett antal områden (även om detta inte utesluter att en enskild individ kan utveckla ett missbruk oavsett under vilka omständigheter denne lever eller vilka personliga egenskaper han eller hon har). Solarz (1990) påvisade att det finns signifikanta samband mellan missbruk och ett antal sociala variabler. Vid en rangordning blev

listan följande: bruk av andra droger, kriminellt beteende, relationen till föräldrarna, skolprestation, personliga egenskaper och fritidsanpassning.

Den senaste kartläggningen av tungt missbruk visade att 1998 hade 60 % av personerna med tungt missbruk en obefintlig anknytning till arbetsmarknaden och att den var dålig eller begränsad för ytterligare 27 %. Bostadssituationen bland missbrukarna var också oviss, 26 % saknade bostad under hela eller stora delar av undersökningsperioden (Olsson m.fl. 2001). Någon senare mera omfattande kartläggning eller beskrivning av personer med tungt missbruk och deras psykosociala förhållanden och bakgrunder saknas dessvärre.

Ovanstående studier är gamla men inget pekar på att resultaten skulle vara ogiltiga idag. Goldberg (2010) konkluderar att många vetenskapliga undersökningar visar att ”problematiske konsumenter” tydligt skiljer ut sig negativt jämfört med dem som endast experimenterar med/använder narkotika tillfälligtvis (”rekreationskonsumenter”) avseende psykosocial bakgrund och negativa erfarenheter under uppväxten. Vidare konstaterar författaren att den lägsta socialgruppen är klart överrepresenterad bland kända problemkonsumenter.

Ungefär samma beskrivning ges av Statens folkhälsoinstitut (2010c) där man konstaterade att narkotikaanvändarna skiljer ut sig negativt avseende socioekonomiska skillnader, i synnerhet hos dem med skadligt bruk. De påpekar också att den mindre grupp kvinnor som ofta använder narkotika uppvisar en större grad av utsatthet och psykisk sjuklighet.

Vård, sjuklighet och dödlighet

Uppgifter om bl.a. sjuklighet och dödsfall har tidigare i rapporten använts som indikatorer på utvecklingen av missbrukets omfattning men här följer en noggrannare beskrivning och genomgång av dessa källor, dels för att uppgifterna är intressanta i sig, men också för att vissa metodologiska frågor bör belysas närmare.

Merparten av narkomanvården bedrivs i socialtjänstens och sjukvårdens regi, men även inom kriminalvården. Någon samlad statistik över alla dessa typer av vårdinsatser finns inte, vilket gör det svårt att få en god översikt, dessutom är uppgifterna inte helt enkla att tolka i och med att många strukturella förändringar skett, exempelvis en övergång från institutions- till öppenvård.

Beträffande socialtjänstens insatser är det bara tvångsvårdsstatistiken (LVM-vård) som särskiljer insatser för alkohol- respektive narkotikamissbruk. Denna vårdform är tämligen ovanlig och säger sannolikt mer om vårdens utformning än om utvecklingen av missbrukets omfattning. År 2013 tvångsvårdades en viss dag (1 november) drygt 200 personer för narkotikamissbruk medan 2 000

personer befann sig inom den frivilliga institutionsvården samma tidpunkt (med okänd form av missbruk). Den förstnämnda vårdtypen har ökat i omfattning senaste tio åren medan den senare minskat (Socialstyrelsen 2014a)

Vid en inventering 1 april 2003 fann Socialstyrelsen (2004) att 16 500 personer vårdades målinriktat för narkotikamissbruk en given dag. Denna undersökning har dock inte upprepats. Ca 55 % av samtliga som missbruksvårdades denna dag hade åtminstone narkotika som ett missbruksmedel.

Även inom Kriminalvården bedrivs vårdprogram riktade mot missbruk men denna typ av statistik bedöms inte kunna bidra till förståelsen av missbrukets egenskaper eller utveckling i och med att det handlar om en selekterad grupp och att förändringar i denna typ av statistik kan bero på alltför många faktorer som är svåra att ha kontroll på.

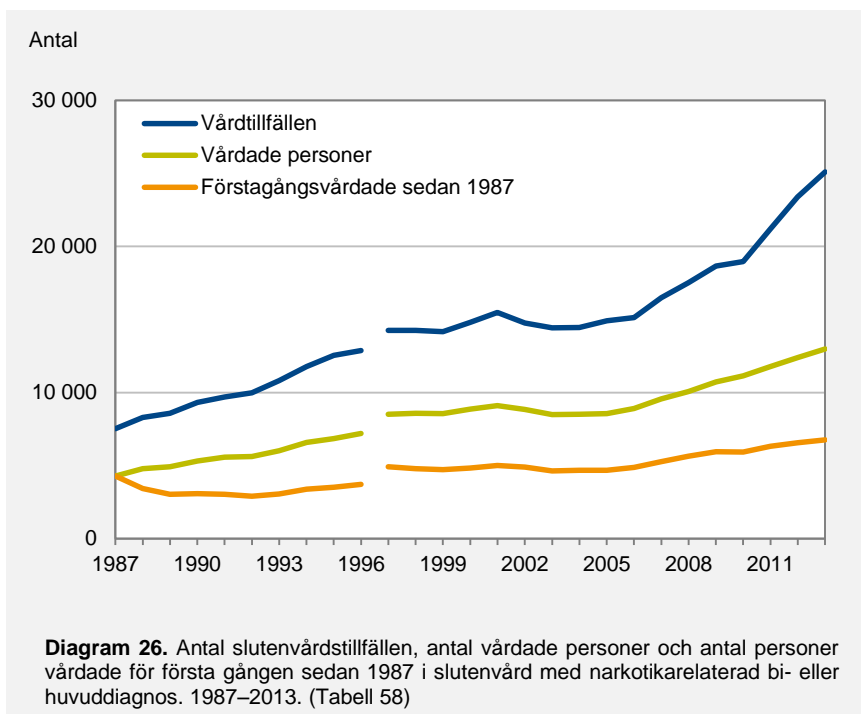
Sjuklighet; slutenvård och infektionssjukdomar

Användning av narkotika är av olika skäl förenat med mer eller mindre stora hälsorisker. Inte sällan leder mera omfattande missbruk till allvarliga komplikationer och i värsta fall till döden. Det är sedan länge känt att sjuklighet och dödlighet bland narkotikamissbrukare är mångfalt större än för normalbefolkningen i motsvarande åldrar. Orsakerna är flera, men kan schematiskt indelas i tre grupper: komplikationer till följd av de narkotiska preparatens farmakologiska effekter, administrationssättet, dvs. det sätt på vilket narkotikan intas, samt allmänna förhållanden i missbrukarnas livsföring. Ofta spelar psykisk ohälsa, eller svåra levnadsförhållanden med risk för olyckor och våld etc. större roll för sjukligheten än preparaten i sig.

Avgiftningar och vård av komplikationer till följd av narkotikamissbruk utförs inom sjukvården. Antalet narkotikarelaterade utskrivningar från slutenvården uppgick 2013 till ca 25 000 vilket är den högsta siffran sedan rikstäckande statistik blev tillgänglig 1987 (tabell 58 och diagram 26). Av samtliga vårdtillfällen utgjorde de narkotikarelaterade 0,5 % 1987 och 1,6 % 2013. Ökningen i vårdtillfällen beror inte på att samma personer återkommit allt oftare, uppgången består om man ser till antalet unika individer som vårdats under ett och samma år. Under 2013 erhöll drygt 13 000 individer någon form av narkotikarelaterad slutenvård, vilket är en tredubbling på 25 år.

Ett sätt att mäta nyrekrytering till narkotikamissbruk är att följa antalet personer som för första gången någonsin vårdas med narkotikarelaterad diagnos. I början är tidsserien över dessa (i diagram 26) missvisande hög därför att det saknas möjlighet att göra länkningslängre tillbaks än 1987²⁵. Under den första

²⁵ Som framgår är antalet förstagångsvårdade för 1987 därför identiskt med antalet individer som vårdats under detta år.

hälften av 1990-talet, efter att denna effekt torde ha avklingat, låg antalet årligen nytillkomna klienter runt 3 500.

Nya diagnosklassifikationer infördes 1997 vilka åter tycks ha lett till länkingsproblem bakåt i tiden (i diagrammet är samtliga tidsserier brutna pga. införandet av de nya ICD-koderna). Antalet sjunker från 4 900 år 1997 till 4 600 år 2003 men ökar åter därefter och 2013 uppgick antalet förstagångsvårdade med narkotikadiagnos till 6 800. Tillströmningen av patienter tidigare okända för narkotikaproblem inom slutenvården under 2013 var därmed den högsta hittills. Antalet förstagångsvårdade för narkotikadiagnos har därmed ökat med ca 50 % de senaste tio åren.

En viss del av ökningarna skulle dock kunna förklaras av att antalet noterade ICD-koder per vårdtillfälle generellt ökat, från i genomsnitt 1,8 år 1997 till 3,3 år 2012 (Socialstyrelsen 2014b). Uppgången i antalet diagnoser per vårdtillfälle har sannolikt mer att göra med förändrade statistikföringsrutiner än ökad multisjuklighet hos patienterna, men förändringen leder i sin tur till att det finns ett större antal möjliga diagnoser att fånga in personer med olika sjukdomstillstånd med.

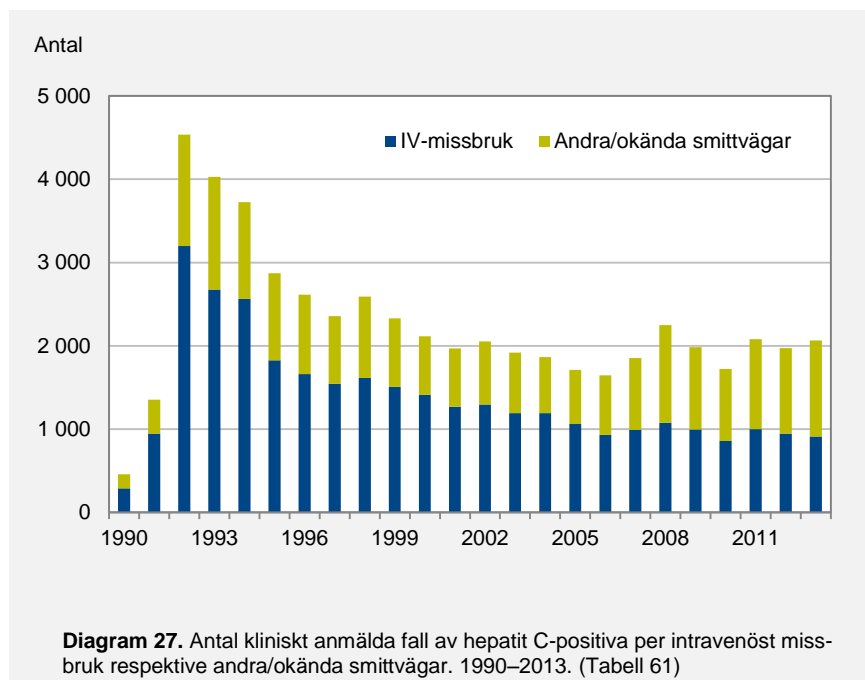
Hepatit

Den sedan länge vanligaste formen av gulsot bland narkomaner är hepatit C. En studie från Stockholm fann att 82 % av de drygt 700 personer man kom i kontakt med 2007–2008, vilka injicerat narkotika senaste 12 månaderna, var hepatit C-positiva (Britton m.fl. 2009). Även tidigare lokala svenska studier har visat på liknande nivåer (se www.emcdda.europa.eu). Hepatit C är alltså vanligt bland svenska injektionsmissbrukare.

Sammanlagt har ca 33 000 fall av hepatit C med intravenös smittväg anmälts kliniskt mellan 1990 och 2013 (diagram 27 och tabell 61). Dessa utgör knappt två tredjedelar av samtliga inrapporterade fall med hepatit C. I många (40 % 2010 och 50 % 2013) av de övriga fallen är dock smittvägen okänd vilket torde innebära att andelen injektionsrelaterade fall i själva verket är högre. Mellan 1995 och 2006 halverades antalet injektionsrelaterade fall, för att därefter årligen uppgå till i genomsnitt knappa 1 000.

Hiv

De första hiv-positiva narkomanerna diagnostiserades 1985 och många hade då burit på smittan under flera år. Det största antalet kliniskt hiv-anmälda med intravenös smittväg rapporterades därför under 1985 och 1986 (sammanlagt 346 fall enligt tabell 62). Mellan 1987–2000 sjönk antalet, från ca 100 till 16

fall per år, efterföljande tioårsperiod låg antalet runt 30 smittade personer och år men från 2011 har en nedgång skett och 2013 rapporterades 13 personer ha upptäckts vara intravenöst hiv-smittade.

Hittills har totalt närmare 1 200 personer inrapporterats vara hiv-smittade via intravenöst missbruk och den absoluta majoriteten av dessa smittifällen har inträffat i Sverige. En uppsökande studie från 2007–2008 gjord i Stockholm fann att 7 % av de drygt 700 personer man kom i kontakt med, som injicerat narkotika senaste 12 månaderna, var hiv-positiva (Britton m.fl. 2009)²⁶. I andra lokala svenska undersökningar utförda i storstadsregioner från 1994 och framåt har hiv-prevalensen varierat mellan 0–14 % bland injektionsnarkomana (se www.emcdda.europa.eu).

Dödlighet

Dödligheten bland narkotikamissbrukare är hög, i synnerhet för heroinmissbruk. ECNN (2011) anger att den enligt kohortundersökningar ligger på 1–2 % per år bland narkotikamissbrukarna i Europa, vilket är 10–20 gånger högre jämfört med normalbefolkningen i motsvarande åldrar. Aktuella kohortdata saknas för svensk del men liknande resultat framkom i en äldre undersökning från Stockholms län (Tunving, Olsson & Krantz 1989).

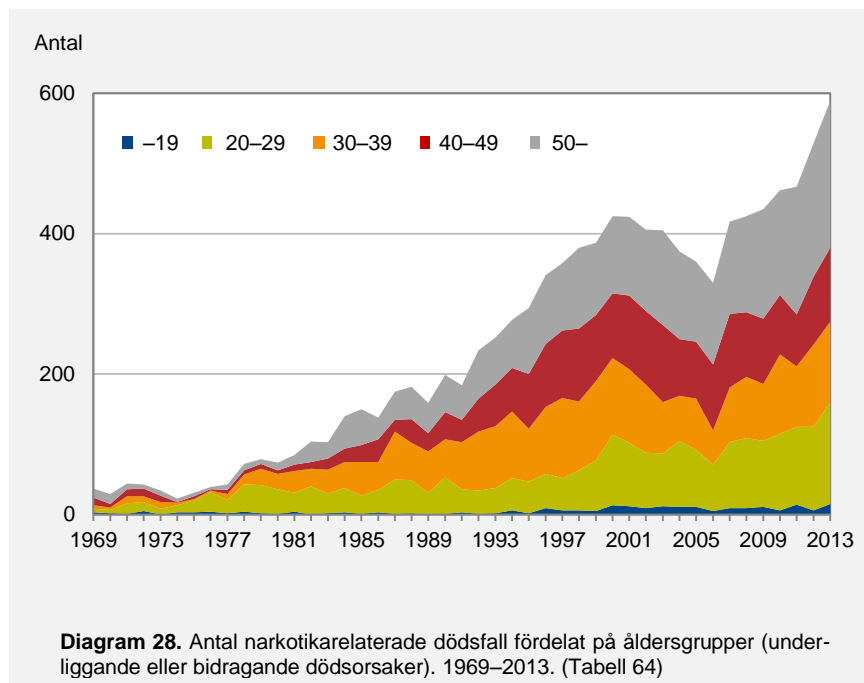
Liksom för sjukligheten beror dödligheten på en rad faktorer; de narkotiska preparaten i sig, hur narkotikan intas, om den blandas med andra droger samt omständigheter i missbrukarens livssituation. Även strukturella faktorer som tillgången till adekvat vård har relevans. Utöver detta är praxis för sättnings- och urval av relevanta diagnoser också betydelsefull när dödsorsaksstatistik ska sammanställas. Socialstyrelsen presenterar en tidsserie över narkotikarelaterade dödsfall som speglar utvecklingen sedan 1970-talet och innefattar både underliggande och bidragande dödsorsaker (vilka diagnoser indexet utgörs av framgår av metodkapitlet och Socialstyrelsen 2014c).²⁷

Fram till mitten av 1970-talet, dvs. innan heroin introducerades i Sverige, låg antalet narkotikarelaterade dödsfall relativt lågt och uppgick till runt 35 per år (diagram 28). Därefter ökade antalet kraftigt fram till 2001 och uppgick då till ca 400. Ökningen har sannolikt flera förklaringar, förutom att befolkningen totalt sett ökat; farligare droger och drogkombinationer, ett ökat antal missbrukare, en ökad sårbarhet i en åldrande missbrukarspopulation, etc.

²⁶ Sannolikt bidrog denna studie till den tillfälliga topp som syns i statistiken.

²⁷ Ett narkotikarelaterat dödsfall innebär inte att den avlidne nödvändigtvis motsvarar sinnebildens av en person med allvarligare och uttalat narkotikamissbruk, även om så ofta kan vara fallet.

Narkotikautvecklingen

En temporär nedgång inträffade runt 2006 men 2012 vidtar åter en kraftig ökning och 2013 redovisade Socialstyrelsen 589 narkotikarelaterade dödsfall, den högsta siffran någonsin även med hänsyn till befolkningsutvecklingen. Såvitt det går att bedöma beror en stor del av ökningen senare år på att diagnosammansättningen i indexet förändrats. Hade den gamla redovisningsmetoden behållits skulle 462 dödsfall istället redovisats 2013. Den nya metoden ger således en nivå som ligger 27 % högre för detta år jämfört med den gamla.

Förändringen består i att ett antal opiatläkemedel lagts till (gruppen T40.4 – förutom dextropropoxifen). Denna förändring har gjorts retroaktivt, från 1997 och framåt och här redovisas alltså den reviderade tidsserien. Till och med 2010 ledde det till att antalet registrerade narkotikarelaterade dödsfall ökade med i genomsnitt ca 7 % per år, men från 2011 har effekten av det nya indexet således blivit desto större (i snitt 22 procents ökning).

År 2011 avregistrerades läkemedlet dextropropoxifen på grund av att det förknippats med många dödsfall tidigare; under 1990-talet dog årligen ca 200 personer där detta opiatläkemedel varit inblandat, men med start under 2000-talet började dödsfallen minska. I majoriteten av de dextropropoxifenrelaterade dödsfallen var dödsorsaken självmord, men det förekom även missbrukssituationer eller oavsiktliga förgiftningar, inte sällan tillsammans med alkohol (Läkemedelsverket 2007).

Dextropropoxifen har aldrig inkluderats i indexet över narkotikarelaterade dödsfall. Personer som tidigare använde detta opiatläkemedel och där det ansågs ha betydelse för dödsfallet registrerades således inte (såvida inte andra skäl fanns för detta). Idag när detta medel avregistrerats konsumerar denna användargrupp sannolikt andra opiatläkemedel, och deras eventuella dödsfall med andra opiatläkemedel registreras då i indexet. Därmed finns en uppenbar risk att indexet över narkotikarelaterade dödsfall inte mäter fenomenet på ett likvärdigt sätt över tid. Det nya indexet finner alltså högre nivåer av narkotikarelaterad dödlighet sedan 1987, med 2011 som en tydlig brytpunkt.

ECNN menar att tillgången på behandling, i synnerhet substitutionsbehandling, är en viktig åtgärd för att minska antalet opiatrelaterade dödsfall, och eventuellt kan den utbyggda substitutionsbehandlingen i Sverige ha bidragit till att uppgången avstannade efter millennieskiftet. Den förnyade uppgången 2012 är mera svårförklarad men kan alltså vara av teknisk natur.

Om man ser till de underliggande dödsorsakerna i diagrammet (och tabell 64) är det värt att notera att antalet fall där förgiftning (med gatudroger eller läkemedel) bara är något högre än antalet som rubricerats som självmord. Utöver detta innehåller indexet även andra dödsfall där droger inte haft något uppenbart samband med själva dödsfallet, exempelvis tumörer, olyckor eller mord (Socialstyrelsen 2014d).

Intresseväckande är att antalet dödsfall bland personer 30 år och yngre inte minskat, snarare syns en liten uppgång. Detta tyder på att de totalt sett relativt höga dödstaten inte enbart kan förklaras med en sjukare och äldre missbrukspopulation. Detta kan i sin tur indikera att nyrekryteringen inte hejdats under 2000-talet.

En geografisk fördelning av de narkotikarelaterade dödsfallen från 1987 och framåt presenteras i tabell 65 och det kan konstateras att Stockholms län stod för runt hälften av dessa i början av perioden, men bara en fjärdedel mot slutet av densamma. År 2013 kom för ovanlighetens skull en något högre andel av dödsfallen från Västra Götaland än från Skåne (15 jämfört med 13 %). Icke-storstadslän har, mer eller mindre successivt, ökat sina andelar alltsedan 1990-talet.

Sammanfattningsvis ökade de narkotikarelaterade dödsfallen fram till millennieskiftet enligt Socialstyrelsens index och detta kan sannolikt inte enbart förklaras med en åldrande och sjukligare missbrukspopulation. Ett ökat missbruk under 1990-talet, i synnerhet vad gäller heroin, torde också vara en delförklaring. Efter en temporär nedgång är nivån tio år senare åter densamma som vid millennieskiftet. Det saknas djupare analyser som beskriver varför ökningen bröts, möjligen kan en ökad tillgång till LARO-behandling ha bidragit till att hejda 1990-talets ökning.

Narkotikautvecklingen

Slutligen kan det ifrågasättas om den påbörjade ökningen från 2012 är så pass drastisk som statistiken visar, delvis är uppgången sannolikt av teknisk natur orsakad av en ny beräkningsmetod.

Referenser

- Agardh E m.fl. (2014). *Hur stor del av Sveriges sjukdomsburda orsakas av alkohol, narkotika och tobaksrökning? – Kartläggning utifrån "DALY-metoden" 1990–2010*. Institutionen för folkhälsovetenskap. Stockholm: Karolinska Institutet.
- Borgeke M (2013). *Påföljdsbestämning i narkotikamål*. *Svensk Juristtidning* 2013/1.
- Britton m.fl. (2009). *Baslinjestudie om blodburen smitta bland injektionsnarkomaner i Stockholms län 1 juli 2007 – 31 augusti 2008*. Stockholm: Karolinska Institutet, Institutionen för medicin och Maria beroendecentrum AB.
- Brå (2013). *Brottsutvecklingen för vissa egendomsbrott, rattfylleri och narkotikabrott. Kortanalys*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2012). *Brottsutvecklingen i Sverige 2008–2011*. Brå-rapport 2012:13. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2010). *Narkotikastatistik 2009*. Brå-rapport 2010:16. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2003). *Polisens insatser mot narkotikabrottsligheten. Omfattning, karaktär och effekter*. Brå-rapport 2003:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- CAN (2014, under arbete). *Skolevers drogvanor 2014*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Carpentier C & Griffiths P (2004). *An overview of cannabis potency in Europe*. EMCDDA insights series; 6. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Ds S 1980:5 (1980). *Tungt narkotikamissbruk – en totalundersökning 1979*. Rapport från utredningen om narkotikamissbrukets omfattning (UNO). Stockholm: Socialdepartementet.
- Ds S 1977:8 (1977). *Undersökningar av narkotikavanor. En sammanställning från utredningen om narkotikamissbrukets omfattning*. Stockholm: Socialdepartementet.
- ECNN (2011). *Årsrapport 2011. Situationen på narkotikaområdet i Europa*. Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå.
- Folkhälsomyndigheten (2014). *Cannabisvanor – tidsserier och regionala resultat 2013* Data nedladdade 2014-08-10 från <http://www.folkhalsomyndigheten.se/>, sidan ändrad 2014-02-25.
- Guttormsson U (2013). *Läkemedel i missbruksmiljöer. Situationen 2012 enligt rapporter vid länspolismyndigheterna*. Rapport nr. 138. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Guttormsson U, Andersson A & Hibell B (2004). *Ungdomars drogvanor 1994–2003. Intervjuer med 16–24-åringar*. Rapport nr. 75. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Goldberg T (2010). *Hur blir man narkoman? – Och hur hindrar vi det?* Solna: Academic Publishing of Sweden.
- Holgerrson S & Knutsson J (2011). *Polisens arbete mot narkotika*. Rapport 2011:1. Stockholm: Rikspolisstyrelsens utvärderingsfunktion.

Narkotikautvecklingen

Jonasson U & Jonasson B (2006). *Beroendeskapande läkemedel – ett folkhälsoproblem som ökar*. Rapport nr A2006:05. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.

Leifman och Henriksson (2013). Ungdomar som använder nätdroger – vilka är de? Empiriska analyser av skolelevs drogvanor med fokus på nätdroger. Rapport nr. 137. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Läkemedelsverket (2007). www.lakemedelsverket.se/dextropropoxifen. Sidan uppdaterad 2007-06-25. Nedladdat 2014-09-30. Uppsala: Läkemedelsverket.

Olsson B (1994). *Narkotikaproblemets bakgrund. Användning av och uppfattningar om narkotika inom svensk medicin 1839–1965*. Rapport nr 39. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Olsson B, Adamsson Wahren C & Byqvist S (2001). *Det tunga narkotikamissbrukets omfattning i Sverige 1998. MAX-projektet, delrapport 3*. Rapport nr. 61. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Prop. 2010/11:47. *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken*. Stockholm: Socialdepartementet.

Ramstedt m.fl. (2014). *ANDT-bruket och dess negativa konsekvenser i den svenska befolkningen 2013 – en studie med fokus på missbruk och beroende samt problem för andra än brukaren relaterat till alkohol, narkotika, dopning och tobak*. Rapport 55. Stockholm: STAD.

Rikskriminalpolisen & Tullverket (2013). *Drogsituationen – Lägesbild i Sverige 2010–2012*. Stockholm: Rikskriminalpolisen och Tullverket.

Rättsmedicinalverket (2014). *Årsredovisning 2013*. Dnr X13-90112. Stockholm:

Statens folkhälsoinstitut (2010a). *Minskade skador av alkoholkonsumtion och ett narkotikafritt samhälle – Uppföljning av de nationella handlingsplanerna*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.

Statens folkhälsoinstitut (2010b). *Narkotikabruket i Sverige*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.

Statens folkhälsoinstitut (2010c). *Narkotika. Kunskapsunderlag för Folkhälsopolitisk rapport 2010. Målområde 11. Bruket i Sverige*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.

Socialstyrelsen (2014a). *Vuxna personer med missbruks- och beroendeproblem samt övriga vuxna. Insatser år 2013*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2014b). *DRG-statistik 2012 – En beskrivning av vårdkonsumtion i Sverige*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2014c). *Dödsorsaker 2013*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2014d). *Tillståndet och utvecklingen inom hälso- och sjukvård och socialtjänst – Lägesrapport 2014*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2006). *Individ och familjeomsorg – lägesrapporter 2005*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2004). *Insatser och klienter i behandlingsenheter inom missbrukarvården den 1 april 2003 – ”IKB 2003”*. Statistik. Artikelnr 2004-125-3. www.socialstyrelsen.se.

- Solarz A (1990). *Vem blir drogmissbrukare? Droger, kriminalitet och kontroll*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- SOU 2014:43. *Synnerligen grova narkotikabrott*. Betänkande av Narkotikastraffutredningen. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2011:35. *Bättre insatser vid missbruk och beroende – Individen, kunskapen och ansvaret*. Slutbetänkande av Missbruksutredningen. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2000:126. *Vägvalet – den narkotikapolitiska utmaningen*. Slutbetänkande av Narkotikakommissionen. Stockholm: Fritzes.
- Tunving K, Olsson B & Krantz P (1989). *Dödligheten bland narkotikamissbrukare i de nordiska länderna*. PM-serie nr 5. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- UNDCP (2000). *World Drug Report*. New York: Oxford University Press. UNODC
- UNODC (2013). *World Drug Report 2012*. Statistical Annex: CocaineHeroin_StandardPriceTables_web (1).
Hämtat från <http://www.unodc.org/wdr/en/maps-and-graphs.html> 2014-06-23.

Sniffningsutvecklingen

Inledning

Problemet med sniffande ungdomar uppmärksammades på 1950-talet. Då handlade det främst om inandning av flyktiga lösningsmedel som exempelvis tri, bensen och thinner (CAN m.fl. 1997). Under 1990-talet tillkom dessutom det snarlika beteendet ”boffning”. Med detta avses djupare inandning av gaser som exempelvis aerosoler som utgör drivgas i sprayburkar, lustgas och butangas för återfyllning av cigarettändare. I detta kapitel innefattas också boffning i sniffningsbegreppet för senare år, medan de historiska uppgifterna rör sniffning i mera klassisk bemärkelse.

Sniffning kan ge liknande effekter som alkoholberusning med minskad muskelkontroll och längre reaktionstid. Vid boffning kan syrebrist i hjärnan uppstå, som av användarna uppfattas som behaglig, men flera organ i kroppen drabbas och inte minst även hjärtats verksamhet påverkas. Berusningskänslan kommer hastigt och klingar även av ganska snabbt. Sniffning och boffning kan ge skador på både kort och lång sikt. Risken för överdosering är stor och kan leda till medvetslöshet och i värsta fall plötslig död, ofta kallad ”plötslig sniffningsdöd”. I kombination med andra droger som t.ex. alkohol ökar riskerna ytterligare (Vårdguiden 2014).

Sniffningssubstanser är förhållandevis enkla att tillgå eftersom det ofta rör sig om vanliga hushållsprodukter. Vissa insatser har dock gjorts för att begränsa tillgängligheten. I januari 1961 förbjöds exempelvis försäljning av thinner till personer under 18 år (SFS 1960:625). Sjutton år senare kom förordning (1977:994) om försäljning och förvaring av vissa flyktiga lösningsmedel m.m. (omtryckt till SFS 1985:854) där det bl.a. sägs att flyktiga lösningsmedel ”skall förvaras på ett sådant sätt att dess användning i berusningssyfte hindras eller motverkas. Vara får ej försälas, när det kan antagas att varan förvaras för att användas som berusningsmedel”.

Den senaste ändringen i förordningen gjordes 2008; numera ingår bland annat att Läkemedelsverket, i syfte att hindra eller motverka att varor som avses användas i berusningssyfte, får meddela särskilda föreskrifter om märkning, förvaring och försäljning efter samråd med Kemikalieinspektionen (varor som avses i förordningen 1977:944). Verket får även förbjuda försäljning av visst varuslag till den som inte har fyllt 18 år. Det är även bestämt att Läkemedelsverket utövar tillsynen över att denna förordning följs och ska, efter samråd

Sniffningsutvecklingen

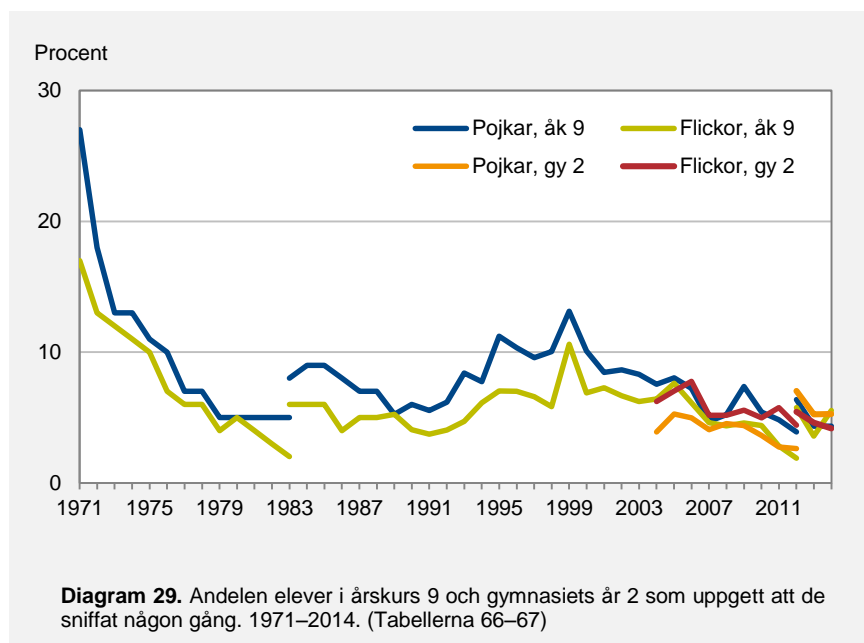
med Kemikalieinspektionen, offentliggöra vägledande förteckningar över de ämnen och varor som avses.

Användningens omfattning

Ungdomar

De bästa kunskapskällorna om sniffningens historiska utveckling och omfattning bland ungdomar utgörs av CAN:s regelbundna skolundersökningar (CAN 2014, under arbete) och av de avslutade mönstringsundersökningarna bland 18-åriga män (Guttormsson 2007). Studierna beskrivs närmare i metodkapitlet.

Sniffningsfrågor har funnits med i skolundersökningen alltsedan starten 1971. Eftersom beteendet har följts under så pass lång tid är det ofrånkomligt att frågornas utformning justerats, inte minst som det kan vara svårt att hitta tydliga och bestående definitioner av sniffning. År 1983 och 2012 gjordes genomgripande förändringar vilka ledde till förhöjda värden och brott i tidsserierna (Raninen och Nyström, 2013). Vid senaste revisionen 2012 förändrades sniffningsfrågan så att ”boffa” infördes som synonym till att sniffa, dessutom tillkom också exempel på sniffningssubstanser (lim och spray). Dubbla värden redovisas i diagram 29 (och tabellerna 66–67) på grund av dessa betydande förändringar.

Av diagrammet framgår att sniffning i årskurs 9 var som allra mest utbredd under 1970-talets första hälft och att dagens nivåer är avgjort lägre. År 2014 svarade ca 5 % av eleverna i årskurs 9 att de sniffat/boffat (CAN 2014, under arbete). Att den nya metoden/benämningen av sniffning (dvs. boffning) inte adresserades före 2012 kan ha inneburit att sniffnings-/boffningsnivån underskattats under ett flertal år. Dessa invändningar till trots framstår ändå dagens sniffningserfarenheter som förhållandevis låga. Tydligt är också att en ökning inträffade under 1990-talet, som vändes i en nedgång under 2000-talet. Även mönstringsundersökningarna från perioden 1971–2006 pekar på att sniffningen var särskilt omfattande under 1970-talet (Guttormsson 2007).

Noterbart är att ingen ökning av livstidsprevalensen sker mellan nian och gymnasiets andra år: även i gymnasiets år 2 svarade 5 % av eleverna att de sniffat någon gång. Detta kan förklaras med att det inte tillkommer särskilt många som debuterar med sniffning efter nian (enligt debutåldersfrågan). Vidare kan det vissa år till och med förekomma att nivåerna är något lägre på gymnasiet än vad de var två år tidigare i nian. Detta skulle kunna förklaras av att sniffning tenderar att överrapporteras i nian eller underrapporteras i gymnasiet eller att de med sniffningserfarenhet i lägre grad än andra studerar vidare på gymnasienivå²⁸. Sammantaget pekar tillgänglig information ändå på att det är relativt få ungdomar som debuterar med sniffning/boffning efter högstadiet.

Knappt 3 % av eleverna i årskurs 9 uppger att de sniffat senaste 12 månaderna och ca 1 % att de sniffat senaste 30 dagarna. Det innebär att ca 25 % av eleverna som sniffat har gjort så den senaste månaden. Bland eleverna i gymnasiets år 2 är andelen sniffningserfarna med månadsaktuell användning lägre (ca 15 %) och totalt uppgav 0,6 % att de sniffat senaste månaden.

I jämförelse med exempelvis månadsaktuell alkohol-, tobaks- eller narkotikaanvändning är månadsaktuell erfarenhet av sniffning/boffning tämligen ovanlig. Till skillnad från ovan nämnda substanser är dessutom månadsprevalensen i gymnasiet lägre än vad den är i nian. Detta pekar på att sniffning/boffning främst är något som yngre ungdomar sysslar med.

Den senaste riksrepresentativa undersökningen om sniffning i en bredare åldersgrupp gjordes 2003 och i denna svarade 3 % av de tillfrågade 16–24-åringarna att de sniffat någon gång (Guttormsson m.fl. 2004).

²⁸ I de nationella skolundersökningarna i USA kan man tydligt se att elever i gymnasieåldern återkommande rapporterar lägre livstidsprevalens för sniffning jämfört med elever i lägre årskurser (Johnston m.fl. 2014). Samma mönster vad gäller sniffningsfrågor kan alltså råda även i andra länder.

Typ av sniffningsmedel

De som uppger sniffningserfarenheter får i klartext ange vad de använt. Under perioden 2000–2002 var lim den enskilt vanligaste sniffningssubstansen bland niorna, följt av bensin, och samma förhållande rådde tio år senare (2010–2012). Därefter kom tändar-/butangas respektive olika sprayer (doftspray, hårspray etc.), och den sistnämnda kategorin tycks ha blivit något vanligare under den senare perioden.

Åren 2012B–2013 (då boffning införts i frågeformuleringen) var lim fortfarande den vanligaste substansen bland eleverna i årskurs 9. Därefter kom olika typer av spray, bensin och tändar-/butangas. Motsvarande år för gymnasieeleverna var dock spray vanligast, följt av bensin, lim samt butangas.

Vuxna

Kunskapen om omfattningen av missbruk av sniffningsmedel bland vuxna är begränsad. Enligt Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM), kan tvångsvård beslutas, inte bara på grund av alkohol- eller narkotikamissbruk, utan även till följd av missbruk av ”annat liknande beroendeframkallande medel” och detta medför att statistiken över tvångsvårdade även redovisar sniffningsmedel.

Under 2000-talet har andelen vuxna som en typisk dag varit föremål för tvångsvård där lösningsmedel ingått inte överstigit 1 % av samtliga tvångsvårdade (2013 särredovisades inte längre lösningsmedel eftersom detta missbruksmedel är så sällan förekommande). Under 1980- och 1990-talet låg motsvarande andel närmare 3 % i LVM-statistiken.

År 1992 och 1998 genomfördes undersökningar om narkotikamissbrukets omfattning i Sverige (Olsson m.fl. 2001). Antalet personer med tungt narkotikamissbruk beräknades till 19 000 respektive 26 000 dessa år. I studierna ingick en fråga om huruvida missbruk av ”lösningsmedel (thinner, gas, bensin)” förekommit de senaste 12 månaderna. År 1992 uppgavs för 1 % av de tunga missbrukarna att sniffning förekommit, och motsvarande siffra för 1998 var 2 %. Det är emellertid okänt vilken betydelse sniffningen har för missbruket som helhet, liksom det är oklart vilken kunskap rapportörerna egentligen har beträffande förekomsten av missbruk av lösningsmedel bland vuxna.

Det får konstateras att de få existerande källor som speglar sniffningsförekomst bland vuxna pekar på att denna missbruksform förefaller att vara sällsynt.

Könsskillnader

Kartläggningen av sniffning som görs bland ungdomar genom CAN:s årliga skolundersökning visar att bortsett från något enstaka år så redovisade pojkarna i årskurs 9 en högre livstidsprevalens än flickorna fram till 2012, då boffning började inräknas. Därefter förekommer inga direkta könsskillnader. Samma mönster framkommer bland gymnasieeleverna. Även om svarsmönstret inte förändrats dramatiskt förefaller den nya frågeformuleringen registrera något flera kvinnor som sniffningserfarna. Detta skulle i så fall innebära att andelen kvinnor underskattats något under de föregående åren.

Förekomsten av sniffning bland vuxna är inget som regelbundet undersöks och med de begränsade uppgifter som finns, är det mycket svårt att säga något om könsskillnader i den vuxna befolkningen.

Regionala skillnader

Tabell 17 visar sniffningserfarenheten hos skolelever i årskurs 9 respektive gymnasiets årskurs 2 i genomsnitt för perioden 2011–2014, fördelad på olika regioner²⁹. I årskurs 9 förekommer inga uppenbara regionala skillnader enligt tabellen, medan nivåerna för gymnasieungdomarna var något lägre i södra Sverige och aningen förhöjda i norra Sverige. Dessa regionskillnader var dock små.

Mönstringsundersökningarna bland 18-åriga män upphörde 2006. Enligt denna studie var sniffningserfarenheter ovanligare i mindre befolkningstäta delar av landet under 1990-talet, men i de senaste genomförda undersökningarna³⁰ minskade skillnaden mellan storstadsområden, tätorter och landsbygd och var i linje med skolundersökningens resultat tämligen liten.

Eftersom mönstringsundersökningen var mycket omfattande till antalet deltagande kunde materialet brytas ned på län för enskilda år. År 2006 återfanns de lägsta nivåerna i Jönköpings och Hallands län och de högsta i län norr om Dalälven (Guttormsson 2007).

Sociala faktorer

Det råder brist på undersökningar om sniffning i olika sociala grupper. Mönstringsundersökningarna och skolundersökningarna ger dock en viss möjlighet att studera sniffningens samvariation med några sociala faktorer.

²⁹ Sammanslagningen har gjorts eftersom urvalet är för litet för att redovisa enstaka år liksom för län med liten befolkning. Regionsammansättningen framgår av tabellen.

³⁰ Den allra sista undersökningen gjordes 2006.

Sniffningsutvecklingen

I den förhållandevis lilla grupp elever som hade sniffningserfarenhet var det under åren 2012–2014 ca tre gånger vanligare att trivas ganska eller mycket dåligt i skolan, jämfört med de elever som inte sniffat, och detta gäller för båda könen och årskurserna. Samma förhållande gäller även för att skolka ett par gånger i månaden eller oftare. Eleverna som sniffat svarade dessutom ungefär dubbelt så ofta att vandalism³¹ var vanligt i deras bostadsområde. Det var också något vanligare att elever som sniffat svarade att de skulle vilja flytta till ett annat bostadsområde (tabell 68).

I mönstringsundersökningen gick det år 1999 att se att det bland de mönstrande som enbart hade grundskoleutbildning, var betydligt vanligare att ha sniffat än bland dem med (pågående) gymnasieutbildning. Genom frågan om sysselsättning gick det år 2005 att se att erfarenhet av sniffning då var vanligast bland dem som varken studerade eller arbetade och minst vanligt bland dem som studerade. I 2003 års studie framkom att sniffningserfarenhet var något vanligare bland mönstrande vars båda föräldrar inte hade högre utbildning än grundskola, jämfört med dem som hade högskoleutbildade föräldrar. Beträffande nationell bakgrund framträdde i 2005 års undersökning inga skillnader i erfarenhet av sniffning mellan grupper med svensk respektive utländsk bakgrund. (Årtalen är de senaste åren då respektive fråga ställts).

I undersökningen bland ungdomar 16–24 år från 2003 framkom att dubbelt så många av dem som var mellan 21 och 24 år och saknade sysselsättning hade sniffat, jämfört med dem som arbetade eller studerade (Guttormsson m.fl. 2004). Liksom i mönstringsundersökningen samvarierade utbildningsnivån med sniffning. Jämfört med dem som hade högre utbildning hade dubbelt så många av dem som endast gått i grundskola sniffat.

Det är även känt från flera studier att sniffningserfarenhet samvarierar starkt med andra drogvanor. Har man sniffat är sannolikheten också stor att man röker, har provat narkotika, har en omfattande alkoholkonsumtion, och så vidare. I tabell 68 visas detta samband för skolelever. Exempelvis är det bland elever i årskurs 9 ca åtta gånger vanligare att ha använt narkotika bland dem som sniffat och i gymnasiet var det runt fyra gånger vanligare. Även benägenheten att dricka förhållandevis stora mängder alkohol – att *intensivkonsumera*³² någon gång i månaden eller oftare – liksom att röka cigaretter, var väsentligt större bland elever med sniffningserfarenheter, i synnerhet i årskurs 9.

Ungdomar med sniffningserfarenhet förefaller alltså mera benägna att även använda andra droger, dessutom finns alltså tecken på att såväl skol- som boendetrivsel är lägre hos dessa och att de erhåller en lägre utbildningsnivå än andra.

³¹ Med frågan avses klotter, olaglig graffiti och förstörelse.

³² Intensivkonsumtion = dricker alkohol motsvarande minst 18 cl. sprit eller en helflaska vin eller 4 burkar starköl/cider eller 6 burkar folköl vid samma tillfälle.

Referenser

- CAN (2014, under arbete). *Skolelevers drogvanor 2014*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- CAN, Riksförbundet Föräldraföreningen Mot Narkotika och Riksförbundet Hem och Skola (1997). *Tänk om dom sniffar...* Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Guttormsson U, Andersson A & Hibell B (2004). *Ungdomars drogvanor 1994–2003. Intervjuer med 16–24-åringar*. Rapport nr. 75. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Guttormsson U (2007). *Mönstrandens drogvanor 2006*. Rapport nr. 105. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Johnston L D m.fl. (2014). *Monitoring the Future national results on drug use: 1975-2013: Overview, Key Findings on Adolescent Drug Use*. University of Michigan Ann Arbor: Institute for Social Research, The University of Michigan.
- Raninen J & Nyström S (2013). *Reviderad enkät 2012. En analys av resultat skillnaderna*. Rapport nr. 134. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Olsson B, Adamsson Wahren C & Byqvist S (2001). *Det tunga narkotikamissbrukets omfattning i Sverige 1998. MAX-projektet, delrapport 3*. Rapport nr. 61. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Socialstyrelsen (2014). *Vuxna personer med missbruks- och beroendeproblem samt övriga vuxna. Insatser år 2013*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Vårdguiden (2014). www.vardguiden.se. Information hämtad 2014-09-01, sidan senast uppdaterad 2013-10-08.

Dopningsutvecklingen

Inledning

Förr var användning av dopningspreparat mera tydligt kopplat till idrottsutövande, men sedan några decennier tillbaka har användning även i andra aktiviteter som exempelvis träning på gym och kroppsbyggnad blivit vanligare. Enligt utredningen om kontroll av missbruksmedel (SOU 2008:120) återfinns exempelvis dopningsmissbruk utanför idrotten främst bland kroppsbyggare men även bland våldsbrottslingar (se även t.ex. Statens folkhälsoinstitut 2009).

Vid halvårsskiftet 1992 trädde Dopningslagen (SFS 1991:1969) i kraft. Denna kontrollerar hantering och bruk av syntetiska anabola steroider, testosteron och dess derivat, tillväxthormon och kemiska substanser vilka ökar produktion och frigörelse av testosteron samt dess derivat eller av tillväxthormon. Anabola androgena steroider (AAS), vanligen kallade anabola steroider, utgör den i samhället vanligast förekommande förbjudna preparatgruppen och det är i synnerhet detta dopningsmedel som behandlas i kapitlet.

Dopningslagen omfattar emellertid endast ett begränsat antal av de medel som ur ett idrottsligt perspektiv betraktas som dopning. World Anti-Doping Agency:s (WADA) lista omfattar ytterligare en mängd substanser som olika stimulantia, narkotiska analgetika, diuretika samt peptidhormoner och analoger till dessa, men även alkohol liksom metoder som blod- och gendopning.

Detta kapitel berör således bara några enstaka av alla de preparat som återfinns inom idrottens reglemente. Det kan nämnas att de flesta av de övriga medlen kontrolleras genom varusmuggnings-, läkemedels-, och/eller narkotikalagstiftningen. Att detta kapitel begränsats till substanser som omfattas av Dopningslagen, och i synnerhet anabola steroider, förklaras inte minst av tillgången på statistiska uppgifter, vilken i sin tur beror på att det är användningen av dessa dopningsmedel som man ur ett samhällsperspektiv sett allvarligast på, och vidtagit åtgärder mot.

Sedan Dopningslagen introducerades har denna skärpts vid två tillfällen. I och med införandet av grovt dopningsbrott 1 april 1999 skärptes straffskalan, från två till maximalt fyra års fängelse, och samtidigt kriminaliserades även själva bruket av dessa preparat. I linje med förslag i SOU 2008:120 höjdes maxstraffet för grovt brott åter i april 2011, nu till sex års fängelse. På Folkhälsomyn-

Dopningsutvecklingen

dighetens hemsida hålls en uppdaterad förteckning över de substanser som omfattas av lagstiftningen.

Den 1 januari 2008 övertog berörda myndigheter ansvaret att genomföra insatser mot dopning. Sveriges riksdag antog 2011 en samlad strategi för att förebygga användandet av alkohol, narkotika, dopning och tobak, den så kallade ANDT-strategin (Prop. 2010/11:47). Ett av de övergripande målen för strategin, som för närvarande gäller perioden 2011–2015, är bland annat ett samhälle fritt från dopning. Utvecklingen bevakas bland annat med hjälp av en serie indikatorer som redovisas och följs upp av Folkhälsomyndigheten, och på dopningsområdet handlar det om undersökningar om förekomst av dopning i befolkningen.

Utbudet – beslags- och kriminalstatistik

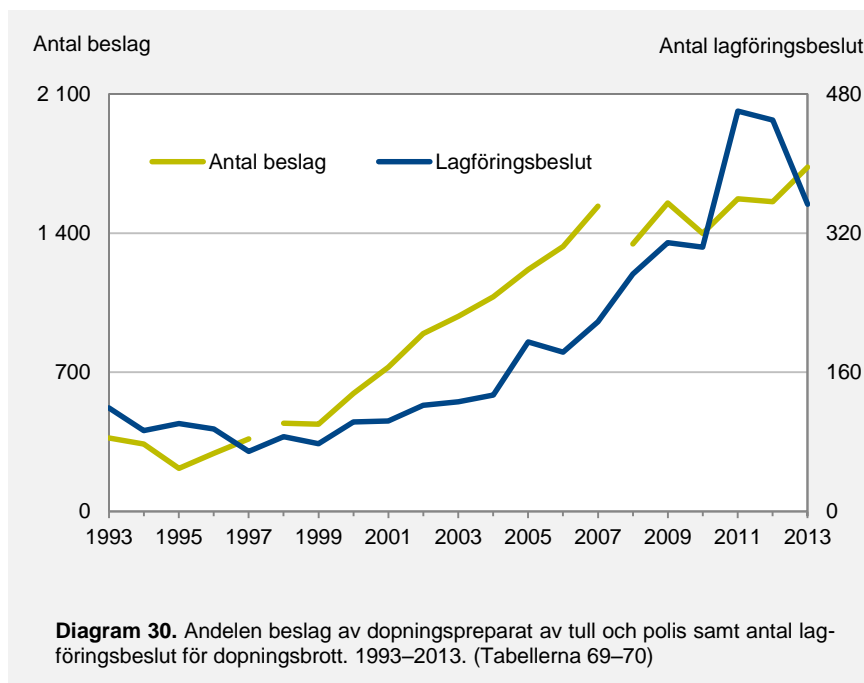
Ett sätt att bilda sig en uppfattning om förändringar i förekomst av dopningsmedel kan vara att följa rättsväsendets statistik på området. Av tabell 69 (och diagram 30) framgår exempelvis att tullens och polisens dopningsbeslag ökat i stort sett kontinuerligt under 2000-talet. De två brotten i linjen illustrerar att jämförbarheten är bruten dessa år till följd av statistikomläggningar³³. År 2013 gjorde tull och polis totalt ca 1 700 beslag, vilket är det högsta antalet sedan sådana beslag började göras. Antalet beslag av dopningsmedel är dock avgjort lägre än antalet narkotikabeslag, år 2013 gjordes exempelvis cirka tio gånger fler cannabisbeslag.

Beslagens storlek har fluktuerat genom åren. År 2013 togs ca 375 000 tabletter, vilket ligger nära årsgenomsnittet för hela 2000-talet. Under 1990-talet var mängden lägre då antalet beslagtagna tabletter årligen uppgick till ca 200 000. Sammantaget tycks dagens dopningsbeslag vara relativt omfattande, i synnerhet jämfört med 1990-talet, och någon uppenbar minskning kan inte skönjas även om de årliga beslagsmängderna varit än mer omfattande vid en handfull tillfällen tidigare.

Sedan 1993 finns statistik rörande brott mot dopningslagen (tabell 70). Antalet anmälningar för dopningsbrott var relativt många detta år och uppgick till närmare 600. Därefter sjönk de till knappt 300 år 1998 men sedan har de ökat kraftigt och uppgick till ca 2 500 under 2013³⁴.

³³ Statistikomläggningarna har gjorts av polisen och är båda av redovisningsteknisk natur. Den första innebär att något fler beslag noterades medan den senare medförde att jämförelsevis färre beslag noterades (se tabellkommentarerna).

³⁴ År 2011 registrerades 7 900 brottsanmälningar men de flesta härrörde från en och samma anmälan där ett mycket stort antal brott ingick.

Även misstänkta personer respektive lagföringar för dopningsbrott har ökat; sedan millennieskiftet har antalen i det närmaste fyrdubblats. År 2013 togs ca 350 lagföringsbeslut gällande brott mot dopningslagen (diagram 30). Samtidigt kan det konstateras att till skillnad från anmälningarna har en viss nedgång skett i antalet misstänkta personer och antalet lagföringsbeslut sedan 2011.

Andelen åtalsunderlåtelser³⁵ i lagföringsbesluten ökade från 15 % till ca 30 % 2008. Därefter har åtalsunderlåtelsernas andel åter sjunkit och utgjort ca 20 % de senaste åren. Samtidigt som anmälningarna och lagföringarna blev fler tenderade de rapporterade brotten (relativa) grovhet således att minska.

När kriminalstatistiska uppgifter som dessa används måste det beaktas att lagstiftningen rörande dopningsbrott skärpts samtidigt som statistikföringsrutiner, utbildning och kunskaper successivt har förbättrats genom åren. Inte minst ändrade prioriteringar inom rättsväsendet påverkar också utfallet för denna typ av uppgifter. Exempelvis narkotikabeslagen har ökat kraftigt sedan 1990-talets

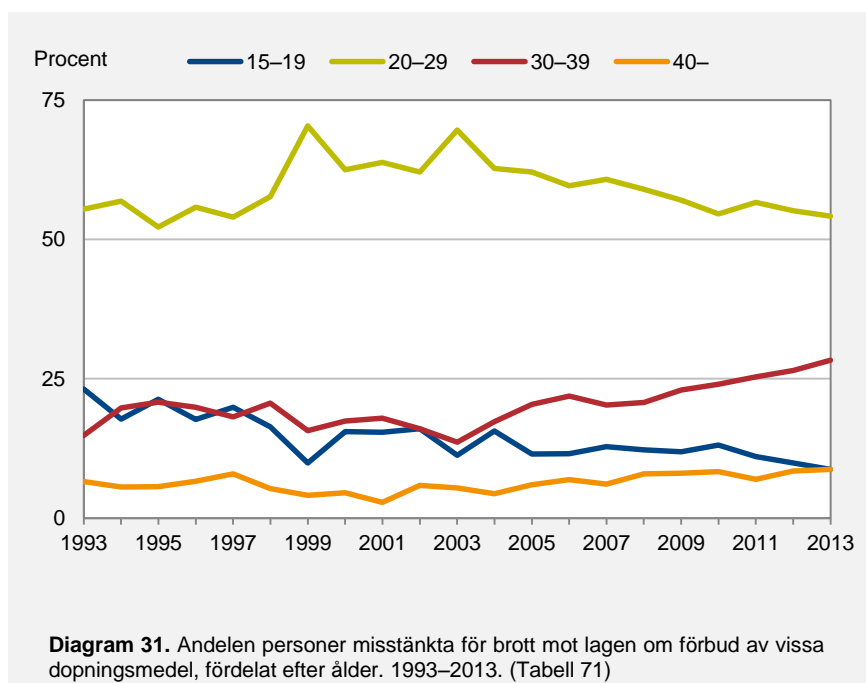
³⁵ Åtalsunderlåtelser innebär att den åtalade bedömts som skyldig men att åklagaren valt att inte väcka åtal. Detta kan gälla unga försttagångsförbrytare men förekommer även om den skyldige redan dömts för annan grovre brottslighet och att strafftiden inte skulle utökas av det nya brottet. Brottet noteras dock i belastningsregistret.

Dopningsutvecklingen

början, utan att detta nödvändigtvis tas som intäkt för att narkotikakonsumtionen ökat i motsvarande grad. Enligt Statens folkhälsoinstitut (2010) har polisen ökat antalet riktade dopningsinsatser, vilket åtminstone delvis kan förklara rättsväsendets ökande avtryck på dopningsstatistiken.

Ovanstående förhållanden kan ha spelat lika stor roll för uppgångarna som verkliga förändringar, inte minst som det är svårt att finna andra källor utöver de kriminalstatistiska som indikerar en motsvarande ökning av dopningsanvändningen. Samtidigt kan kriminalstatistiken ändå ge viss information om exempelvis ålders- och könsfördelningar, vilket gör den nog så intressant i sammanhanget.

Exempelvis förekommer kvinnor sällan i dopningsbrottslighet. Endast cirka 2–3 % av alla misstänkta för dopningsbrott är kvinnor (tabell 70). Av efterföljande tabell (och diagram 31) framgår att merparten av dem som misstänkts för dopningsbrott är i 20–29-årsåldern. Denna andel ökade från drygt hälften under 1990-talets första hälft till 70 % år 2003. Därefter har emellertid en återgång skett och istället har andelen äldre ökat: år 2003 var 19 % av de misstänkta 30 år och äldre medan motsvarande andel uppgick till 37 % år 2013. Detta indikerar att medelåldern i gruppen dopningsanvändare kan ha stigit, vilket inte förefaller orimligt med tanke på att fenomenet var förhållandevis nytt på 1990-talet men nu kommit att bli mera etablerat.

Tabell 72 visar hur dopningsmisstänkta fördelar sig på länsstillhörighet. År 2013 bodde ca 15 % av de misstänkta i Skåne län respektive Västra Götaland medan en dubbelt så stor andel bodde i Stockholms län och 42 % bodde i övriga landet. Över tid har andelen ökat i Skåne (från 5 %), minskat i Västra Götaland (från 27 %) och varit relativt oförändrad i Stockholms län respektive övriga Sverige. I förhållande till folkmängden förekommer en viss överrepresentation i Stockholm och en underrepresentation i gruppen icke storstadslän.

Dopningserfarenhet i befolkningsundersökningar

För att få en uppfattning om olika drogers utbredning i samhället och i olika befolkningsgrupper är man oftast hänvisad till frågeundersökningar. Under 1990-talets första hälft började frågor om dopning ställas i olika drogvaneeundersökningar. En närmare beskrivning av dessa återfinns i kapitlet *Metodproblem och tillförlitlighet*.

Alltsedan dopningsfrågor ställts till skolungdom i årskurs 9 respektive gymnasiet år 2 har normalt 1–2 % av pojkarna och 0–1 % av flickorna svarat att de provat anabola steroider någon gång (tabell 73–74). I 2004 års skolundersökning justerades frågeställningen, något som kan förklara att värdena i nian sedan detta år oftare legat på 2 respektive 1 % (CAN 2014, under arbete). Någon procent av pojkarna och ca 0,2 % av flickorna uppger att de använt anabola steroider under de senaste 30 dagarna.

Mellan 1994 och 2006 ställdes dopningsfrågor i den nu avslutade undersökningen bland mänstrande 18-åriga män (Guttormsson 2007). Under hela denna period sjönk andelen mänstrande som uppgav att de provat anabola steroider från 1,4 till 0,6 %. Även i de riksrepresentativa telefonintervjuer som gjordes 1993–2003 bland ungdomar 16–24 år var det endast någon enstaka procent av männen som uppgav erfarenhet av anabola steroider, liksom i dopningsutredningens omfattande telefonintervju från 1995 med ca 10 000 18–30-åriga män (Guttormsson m.fl. 2004 respektive SOU 1996:126).

Några regelbundna frågeundersökningar om dopning bland vuxna förekommer inte i Sverige. Den senaste nationella studien redovisades av STAD (Ramstedt m.fl. 2014) och av denna framkom att en knapp procent av männen och en knapp promille av kvinnorna i befolkningen 17–84 år någon gång använt anabola steroider eller tillväxthormon. Detta motsvarar totalt närmare 34 000 personer i åldersintervallet. Månadsaktuell användning uppgavs av endast 0,06 % av männen och ännu färre bland kvinnorna.

Tidigare större befolkningsstudier har visat på likartade nivåer. Statens folkhälsoinstitut (2009) fann att i åldersintervallet 15–54 år hade 1 % av männen

Dopningsutvecklingen

och 0 % av kvinnorna någon gång använt AAS. Omräknat till antal personer innebar det att cirka 22 000 män i åldersintervallet någon gång prövat sådana preparat, och detta var vanligare bland de yngre respondenterna. Året innan publicerade STAD resultat från en nationell webbenkät bland 18–50-åringar där man även där fann att 1 % av männen 0 % av kvinnorna någon gång använt hormondopningsmedel (Leifman och Rehnman 2008).

Dessa värden är i sin tur i linje med fyra tidigare besöksintervjuer genomförda i den vuxna befolkningen (15–75 år) under perioden 1993–2000. I dessa uppgav 0–1 % av männen upp till 50 år att de prövat AAS. Ingen i dessa studier uppgav erfarenhet av tillväxthormon (se CAN 2011).

Det måste således konstateras att under de ca 20 år man frågat om anabola steroider har ca 1 % av (de yngre) männen i olika frågeundersökningar svarat att de någon gång prövat sådana preparat medan färre, eller inga alls, uppger sådana erfarenheter i andra befolkningsgrupper. Att kvinnor redovisar hormondopningserfarenhet är alltså mycket sällsynt, liksom det är ovanligt att respondenterna redovisar aktuell eller frekvent dopningserfarenhet.

Samtidigt kan det påpekas att resultaten i frågeundersökningarna torde vara miniminivåer eftersom det kan vara känsligt att svara på frågor om droganvändning, samtidigt som bortfallen många gånger är förhållandevis stora och drogerfarna personer torde vara överrepresenterade i dessa. Jämförelsevis, förutsatt att rapporteringsbenägenheten är ungefär densamma för anabola steroider som för narkotika, är det enligt de olika frågeundersökningarna normalt 10–20 gånger fler pojkar/män som rapporterar att de prövat narkotika³⁶.

Könsskillnader

Som redan framgått är det mycket sällsynt att kvinnor uppger erfarenheter av anabola steroider i frågeundersökningar, i synnerhet vad gäller aktuell eller frekvent användning. De enda studier där det förekommer i någon mätbar omfattning är i årskurs 9 i skolundersökningarna.

Alla andra tillgängliga källor pekar tydligt på att steroiderfarenhet är ett manligt fenomen, inte minst statistiken över personer misstänkta för dopningsbrott; endast 2 % av dessa är kvinnor. Detta mönster styrks även av att ca 98 % av

³⁶ Även om dopningsanvändning ibland påstås vara mera stigmatiserande att uppge än narkotikaerfarenhet finns det även indikationer på det motsatta. Simon m.fl. (2006) fann t.ex. i en undersökning bland gymbesökare att rapporteringsviljan för dopningsmedel var klart högre än för narkotika. Dock är det inte osannolikt att de som prövat dopningsmedel har använt medlen i större omfattning jämfört med dem som prövat narkotika.

samtalen till Dopingjouren om eget missbruk rings av män (se www.dopingjouren.se). Det finns ingen uppenbar förklaring till varför flickornas svar i årskurs 9 avviker från mönstret.

Regionala skillnader

Av tillgängliga frågeundersökningar framgår att erfarenheten av anabola steroider är spridd över hela landet. Eftersom det är relativt få respondenter som uppger sådana erfarenheter är det dock svårt att påvisa eventuella regionala variationer med någon större säkerhet. Detta kan illustreras av tabell 17 där skolundersökningens resultaten redovisas regionalt. Några betydande skillnader mellan de sex länsgrupperna förekommer inte, vare sig i årskurs 9 eller gymnasiets år 2 åren 2012–2014.

En analys av den till respondentantalet mera omfattande mönstringsundersökningen visade att erfarenheten av anabola steroider avtog något med minskande befolkningstäthet. I storstadsregionerna var det normalt dubbelt så höga andelar som prövat anabola steroider jämfört med glesbygdsregionerna (Guttormsson 2007).

Enligt STAD:s undersökning från 2008 tenderade männen i Stockholms län att ha provat anabola steroider eller tillväxthormon i högre grad än i övriga riket men skillnaderna var små och ej statistiskt säkerställda.

Brå:s statistik över personer misstänkta för dopningsbrott visar att från år 2000 och framåt har storstadslänen varit något överrepresenterade: 59 % av misstänkta har riktats mot boende i något av de tre storstadslänen samtidigt som knappt 55 % av befolkningen bor där. I synnerhet är Stockholms län överrepresenterat i förhållande till folkmängd. Skåne län var tidigare underrepresenterat men bidrar sedan ett antal år enligt förväntan, samtidigt som den tidigare överrepresentationen i Västra Götaland upphört.

I den mån några tendenser till regionala variationer framkommer i tillgängliga källor tycks dopning alltså vara något vanligare i storstadsregioner, åtminstone verkar detta gälla för Stockholms län.

Sociala faktorer

Som tidigare nämnts brukar två grupper av hormondopningsanvändare utanför idrotten lyftas fram: kroppsbyggare och personer med känd våldsbrottslighet. Vidare har vårdsökande AAS-användare visat sig ha en relativt ofördelaktig social familjebakgrund, inte minst beträffande drog- och våldspenning (Statens folkhälsoinstitut 2009). Samtidigt är det svårt att beskriva hela gruppen (alltså även av myndigheter ej kända) dopningsmissbrukare eftersom den är relativt liten och därmed svår att belysa via frågeundersökningar.

Dopningsutvecklingen

Vissa statistiska samband kan ändå noteras utifrån enkätstudier, t.ex. fann Dopningsutredningens omfattande studie från 1995 att andelarna som prövat anabola steroider var något förhöjda bland arbetslösa respektive dem som enbart hade grundskoleutbildning. Även i mönstringsstudien förekom likartade men svaga samband, också i relation till föräldrarnas utbildningsnivåer.

Av CAN:s skolundersökningar i grundskolan och gymnasiet framgår att de som prövat anabola steroider trivs sämre i skolan och skolkar oftare, jämfört med dem som saknar sådana erfarenheter. De uppger också i högre grad att de bor i ett område där det förekommer klotter och vandalism samt att de i högre grad än andra vill flytta till ett annat bostadsområde.

Eftersom dopning förekommer bl.a. i kombination med träning och idrott kan det vara intressant att se hur det förhåller sig med omfattningen av andra drogvanor. Sådana samband har exempelvis framhållits av Statens folkhälsoinstitut (2009). Även i andra tidigare refererade frågeundersökningar har tydliga samvariationer mellan hormondopningserfarenhet och annan drogerfarenhet framkommit. Av skolundersökningarna framgår att sambandet utöver narkotika också gäller omfattande konsumtion av alkohol, rökning och erfarenhet av snifningsmedel.

Många som prövat anabola steroider tycks således vara allmänt benägna att pröva och använda droger. Samtidigt utesluter inte detta att det finns grupper av dopningsanvändare, även bland ungdomar, som är mycket återhållsamma med alkohol och andra droger men desto mer träningsmässigt aktiva.

Referenser

- CAN (2011). *Drogutvecklingen i Sverige 2011*. Rapport nr. 130. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- CAN (2014, under arbete). *Skolelevers drogvanor 2014*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Guttormsson U, Andersson A & Hibell B (2004). *Ungdomars drogvanor 1994–2003. Intervjuer med 16–24-åringar*. Rapport nr. 75. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Guttormsson U (2007). *Mönstrandens drogvanor 2006*. Rapport nr. 105. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Leifman H & Rehnman C (2008). *Studie om svenska folkets användning av dopningspreparat*. Rapport nr. 34. Stockholm: STAD.
- Prop. 2010/11:47. *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitik*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Ramstedt m.fl. (2014). *ANDT-bruket och dess negativa konsekvenser i den svenska befolkningen 2013 – en studie med fokus på missbruk och beroende samt problem för andra än brukaren relaterat till alkohol, narkotika, dopning och tobak*. Rapport 55. Stockholm: STAD.
- Simon m.fl. (2006). *Doping in fitness sports: estimated number of unreported cases and individual probability of doping*. *Addiction* 101; 1640–1644.
- SOU 1996:126. *Doping i folkhälsoperspektiv*. Utredningen om dopning. Stockholm: Statens offentliga utredningar.
- SOU 2008:120. *Bättre kontroll av missbruksmedel. En effektivare narkotika- och dopningslagstiftning m.m.* Betänkande av Narkotikautredningen. Stockholm: Statens offentliga utredningar.
- Statens folkhälsoinstitut (2009). *Dopningen i Sverige – en inventering av utbredning, konsekvenser och åtgärder*. 2009:15. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.
- Statens folkhälsoinstitut (2010). *Minskade skador av alkoholkonsumtion och ett narkotikafritt samhälle – Uppföljning av de nationella handlingsplanerna*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.

Tobaksutvecklingen

Inledning

Tobaksanvändningen har sitt ursprung i Syd- och Mellanamerika. Tobaksplantan användes från början vid religiösa ceremonier och man trodde att växten hade magiska krafter och en helande verkan.

Det antas att det var Kristoffer Columbus och hans män som, från sina resor till Amerika vid 1400-talets slut, tog med sig tobaksbruket till Europa. Sjömännen som besökt Amerika hade bland annat sett tobaken användas genom att man rullade in torra tobaksblad i majsblad, tände eld på rullen och sög i sig röken.

Vidare i Europa kom tobaken att spridas av fransmannen Jean Nicot som experimenterade med växten som läkemedel under 1500-talets andra hälft. Efter honom gav Carl von Linné tobaksplantan dess latinska namn *Nicotiana*.

Vid 1600-talets början nådde tobaksbruket Sverige där det snabbt spred sig. Från och med 1600-talets andra hälft kom tobaksodlingar att bre ut sig i Sverige och under 1700-talet gjordes ansträngningar, påbjudna av kung Fredrik I, för att landet skulle bli självförsörjande. Tobak användes på flera sätt men under denna period blev luktsnuset på modet. I början av 1800-talet förändrades snusvanorna och snusarna började lägga en prilla under läppen istället för att som tidigare snusa i näsan (Tobaks och tändsticksmuseum 2010–2011).

I början av 1900-talet var det vått snus som var den vanligaste tobaken i Sverige, men fr.o.m. andra världskriget har cigarettökning varit den vanligaste användningsformen i landet (CAN:s faktablad om tobak 2010). Den senaste mätningen från Statistiska centralbyrån (SCB) visar dock att denna trend kan vara på väg att brytas. Hur användningen av snus och cigaretter utvecklats i landet under de senaste decennierna kommer att beskrivas i detta kapitel.

I höginkomstländer kan omkring var femte dödsfall tillskrivas tobaksbruk och tobaken toppar därigenom listan av riskfaktorer för tidig död i dessa länder (WHO 2009).

Det övergripande målet för den svenska tobakspolitiken är att minska tobaksbruket. De nationella etappmålen för tobaksområdet är vägledande för regeringens satsningar på tobaksområdet (prop. 2002/03:35, bet. 2007/08:SoU11).

Tobaksutvecklingen

Etappmålen är: en tobaksfri livsstart från 2014, en halvering (från 2002 års nivåer) till 2014 av antalet ungdomar under 18 år som börjar röka eller snusa, en halvering till 2014 av andelen rökare bland de grupper som röker mest samt att ingen ofrivilligt ska utsättas för rök i sin omgivning.

I detta kapitel redovisas tobaksutvecklingen huvudsakligen med hjälp av information om försäljningen av tobaksprodukter samt med data från ett antal frågeundersökningar vilka belyser konsumtionens utveckling och fördelning inom olika grupper. Data redovisas så långt tillbaka som det är möjligt med hjälp av de datakällor som valts. En närmare beskrivning av dessa undersökningar återfinns i metodkapitlet. För att sätta konsumtionsutvecklingen i ett sammanhang återges här inledningsvis också ett urval av tobakspolitiska händelser och beslut som fattats under 1900-talet fram tills idag.

- 1915** All svensk tobaksindustri förstatligades genom inrättandet av AB Svenska Tobaksmonopolet.
- 1942** Monopolet utvidgades till att även omfatta import (Loewe 1990).
- 1960** Under 1960-talets början avskaffades det statliga tobaksmonopolet gradvis och Svenska Tobaks AB bildades 1961. Även import- och detaljhandelsmonopolen avskaffades och i slutet av 1960-talet var tobaksnäringen fri (Magnusson & Nordgren 1994). Sveriges sista tobak, odlad för kommersiellt bruk, skördas 1964 i Åhus (Tobaks och tändsticksmuseum 2010–2011).
- 1970** Socialstyrelsen publicerade under 1970-talets början en rapport som bland annat hävdade att rökning som sjukdomsorsak ”väger nu så tungt och expanderar nu så snabbt att samhället måste ingripa med full kraft”. Ett omfattande 25-årsprogram mot tobak föreslogs (Socialstyrelsen 1974). Senare under 1970-talet infördes bland annat restriktioner mot tobaksreklam och en lag tillkom om obligatoriska varningstexter på tobaksförpackningar respektive innehållsdeklarationer på cigarettpaket (Magnusson & Nordgren 1994).
- 1993** Tobakslagen (1993:581) infördes. Denna innehåller bland annat regler om rökfria miljöer men också nya bestämmelser om reklamrestriktioner och varningstexter.
- 1994** Tobakslagen skärptes och förbud mot tobaksreklam i pressen infördes.
- 1997** Tobakslagen skärptes ytterligare genom att försäljning av tobaksvaror till personer under 18 år förbjöds. Under 1990-talet användes tobaksskatten i högre grad än tidigare i konsumtionsdämpande syfte. Större skattehöjningar genomfördes 1997 i syfte att förverkliga ett EG-direktiv enligt vilket punktskatten på cigaretter måste utgöra minst 57 % av konsumentpriset.
- 1998** Indikationer på en ökande svart marknad för smuggelcigaretter ledde till en sänkning av punktskatten under 1998.

- 1999** Taxfreehandeln inom EU avskaffas.
- 2001** Varningstexterna på cigarettpaket gjordes avsevärt större. I Sverige ändrades också varningstexten på snus till: ”Denna tobaksprodukt kan skada din hälsa och orsakar beroende.” I direktivet behölls förbudet mot snus inom EU (utom Sverige). Detta har prövats i EG-domstolen som upprätthöll förbudet. Detta år introducerades även lågpriscigaretter på marknaden.
- 2002** Under våren 2002 ändrades punktskattedirektivet så att länder som redan hade punktskatter över en viss nivå inte behövde uppfylla 57-procentskravet. Det infördes även förbud mot så kallad indirekt tobaksreklam samt skyldighet för den som säljer tobak att anmäla detta till kommunen, som också gavs rätt att ta ut avgift för sin tillsyn över tobakshandeln.
- 2005** Den 1 juni 2005 infördes rökförbud på restauranger och andra serveringar. Ytterligare skärpningar av tobakslagen trädde i kraft detta år, bland annat förbjöds tobaksreklam utanför säljställen samt försäljning av cigaretter styckevis eller i paket om färre än nitton.
- 2007** 1 januari 2007 fördubblades snusskatten från 123 till 246 kronor per kilo. Skatten höjdes även något på cigaretter till 39,3 % av detaljhandelspriset samtidigt som minimipunktskatten höjdes till 1 krona och 14 öre per cigarett.
- 2008** Den 1 januari 2008 höjdes återigen minimipunktskatten på cigaretter, nu till 1 krona och 24 öre och skatten på snus till 336 kr per kilo (1994:1563). Inför 2008 och fram till och med 2010 gavs Statens folkhälsoinstitut (FHI) av regeringen det särskilda *Nationella tobaksuppdraget* vilket ämnade påverka normer och lagar som i sin tur påverkar tillgänglighet och social acceptans av tobak.
- 2009** Under 2009 har samtliga regioner och landsting i Sverige infört bestämmelser om rökfri arbetstid.
- 2010** Den 1 januari 2010 höjs minimipunktskatten på cigaretter till 1 krona och 29 öre per cigarett. Ändringar i tobakslagen ger polisen tillsynsansvar och straffsatserna för brott mot tobakslagen skärps – försäljningsförbud införs som möjlig påföljd (Statens folkhälsoinstitut 2011).
- 2011** Antalet kommuner som infört en policy om rökfri arbetstid har ökat från fyra stycken 2004 till 138 i februari 2011 (Statens folkhälsoinstitut 2011).
- 2012** Den 1 januari 2012 höjdes tobaksskatten igen (Regeringskansliet 2011).

Aktuella händelser 2013–2014

- 2013** Läkemedelsverket bedömer i oktober 2013 att e-cigarett är ett läkemedel. De förbjuder ett svenskt företags försäljning då företagets e-cigarett ännu inte blivit godkända som läkemedel (Läkemedelsverket 2013). Beslutet överklagas, men fastställs av förvaltningsrätten i juli 2014 (Förvaltningsrätten i Uppsala 2014), men även förvaltningsrättens dom har överklagats och ett prövningstillstånd har meddelats. Under tiden frågan behandlas får e-cigarett säljas.
- 2014** Förslag om ytterligare höjd punktskatt till år 2015 (Finansdepartementet 2014). De höjningar som föreslås för snus har dock kritiserats då dessa innebär att snusskatten under perioden 2006–2015 kommer att innebära en höjning på 283 % per kilo (från 123 kronor 2006 till 471 kronor 2015) medan motsvarande höjning för cigaretter är 50 % från 1 krona per cigarett 2006 till 1,51 kronor per styck). Priset för en snusdosa kommer då, för första gången, bli dyrare än ett paket cigaretter (SvD 13 september 2014).

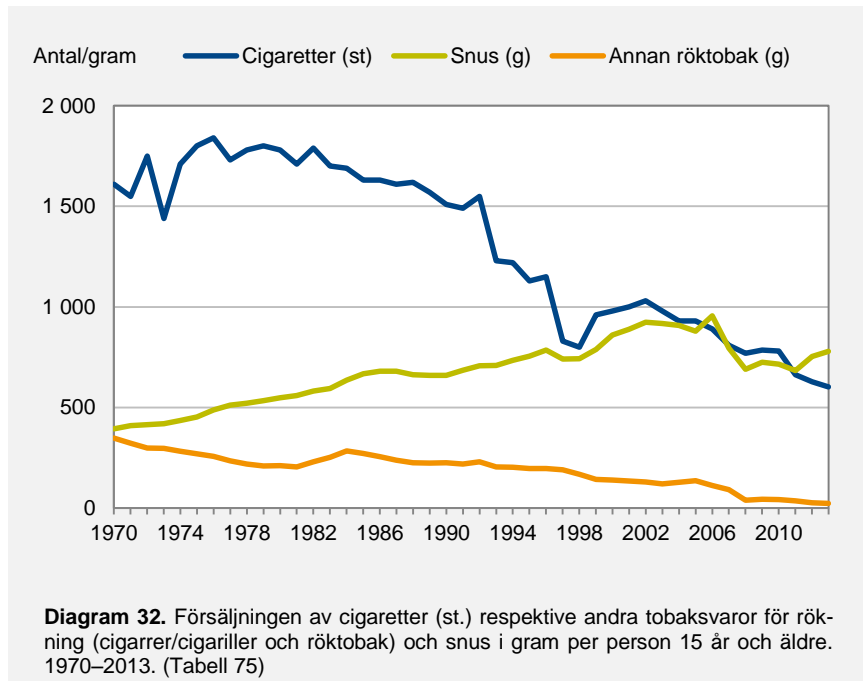
I juli beslutar regeringen att en utredning skall påbörjas för att ta fram ett förslag kring hur ett nationellt genomförande av EU:s tobaksprodukt direktiv skall genomföras. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag den 1 september 2015 och genomförandet av direktivet skall vara färdigt i maj 2016.

Försäljningsutvecklingen

Data över tobaksförsäljningen i Sverige finns sedan en lång tid tillbaka och presenteras översiktligt här nedan. Statistikens tillförlitlighet som mått på totalförbrukningen i landet har dock i någon mån minskat, särskilt under 1990-talets andra hälft, bland annat på grund av tilltagande smuggling och ökad resandeförsel samt för senare år även på grund av att all försäljning av lågpriscigarett inte ingår i statistiken. Mellan 2003 och 2012 finns uppgifter från SoRAD som kompenserar för dessa statistiska brister i försäljningsciffrorna och således speglar den faktiska konsumtionen mera korrekt. Dessa uppgifter presenteras under nästkommande rubrik – *Oregistrerad konsumtion*.

Under 1900-talets början var snus den produkt som dominerade marknaden tillsammans med piptobak och i någon mån cigarrer/cigariller. Fram tills andra världskrigets slut översteg den årliga konsumtionen av cigaretter aldrig 500 cigaretter per person 15 år och äldre (Socialstyrelsen 1986). Efter andra världskriget skedde dock en kraftig försäljningsökning och 1976 nådde ökningen sin kulmen. Detta år såldes över 1 800 cigaretter per person i samma åldersspann.

Av tabell 75 och diagram 32 framgår att cigarettförsäljningen därefter minskat. Efter den stora nedgången 1997–1998, vilken sammanföll med den temporära

cigarettskatt höjningen, återhämtade sig försäljningen under några år men har sedan 2002 åter sjunkit, från 1 030 cigaretter per person till 602 stycken 2013. Denna utveckling har skett i takt med att andelen rökare i befolkningen också minskat kraftigt.

Försäljningen av annan röktnobak (rulltobak, piptobak och cigarr/cigarill) minskade under hela 1970-talet men återhämtade sig något under 1980-talets första hälft för att därefter, och under hela 1990-talet, åter minska. Minskningen avtog och försäljningen låg relativt stadig runt 130 gram per person under 2000-talets första år. Sedan mitten av 2000-talets första decennium har försäljningen av annan tobak dock åter minskat drastiskt och 2013 såldes 23 gram per person 15 år och äldre. Detta motsvarar omkring en sjättedel av den mängd som såldes år 2005.

Försäljningen av snus minskade efter andra världskriget. År 1945 såldes cirka 1 200 gram snus per person 15 år och äldre och 1968 hade mängden minskat med två tredjedelar till knappt 400 gram. Under de nästkommande fyra decennierna var uppgången i snusförsäljningen dock relativt stadig och 2006 låg nivån på 950 gram. Året därpå, 2007, hade trenden vänt och liksom även följande år minskade snusförsäljningen. Därefter slätades kurvan ut och under de senaste åren har försäljningen än en gång ökat något. År 2013 låg den genomsnittliga försäljningen på 778 gram snus per person 15 år och äldre. Med andra ord

Tobaksutvecklingen

uttryckt skulle detta kunna motsvaras av att varje person äldre än 14 år i befolkningen snusat drygt 2 prillor portionssnus om dagen under året (à ca 1 gram/portion som är vanligt bland flera fabrikat).

2006 års ökning av snusförsäljningen skedde parallellt med en minskning av snusanvändandet i skolundersökningarna (tabellerna 77–78). Snusanvändandet i den vuxna befolkningen undersöks av Statens folkhälsoinstitut sedan 2004 och även här kan man se en svag minskning bland männen under denna period. Ökningen i försäljningen kan istället förklaras av en bunkringseffekt inför skatthöjningen 2007. Efter att skatthöjningen inträtt syns också en påtaglig nedgång under de första åren. Den uppgång som syns i den legala snusförsäljningen på senare år är däremot svårare att förklara då andelen snusare, både i den vuxna delen av befolkningen och bland skolelever, legat relativt stadigt kring samma nivå under dessa år.

Oregistrerad konsumtion

Som ovan nämnts ger försäljningsstatistiken inte en total bild av den svenska tobakskonsumtionen. Privat införsel och organiserad smuggling är ytterligare tobakskällor, liksom lågpriscigarett vilka inte distribueras av Swedish Match.

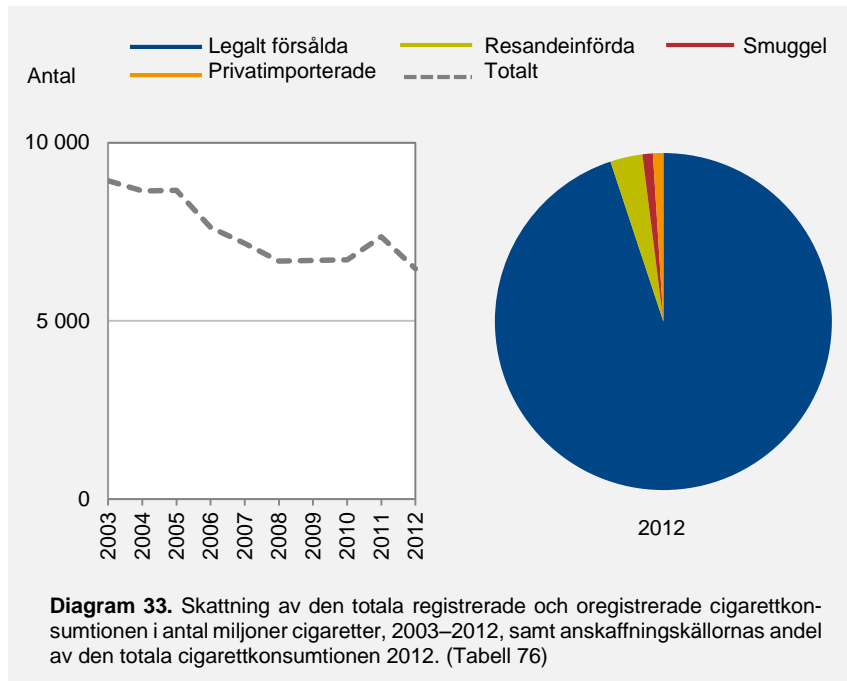
Enligt Persson (1999) uppskattades cirka 20 % av totalmarknaden av cigarettvården 1998 komma från taxfreehandeln. Den registrerade försäljningen skulle då sammantaget ha utgjort cirka tre fjärdedelar av den totala cigarettkonsumtionen 1998.

Efter indikationer på en ökande svart marknad för smuggelcigarett, sänktes punktskatten för tobak detta år och den 1 juli 1999 avskaffades taxfreeförsäljningen inom EU. Tillsammans bidrog dessa faktorer troligtvis till den uppgång av inhemsk försäljning som redovisas mellan 1998 och 1999.

Mellan 2003 och 2012 finns uppgifter från SoRAD som kompenserar för bristerna i försäljningsstatistiken. Antalet legalt sålda cigarettvården är i dessa uppgifter hämtade från Skatteverket³⁷ och inkluderar, till skillnad från tabell 75 och diagram 32, även lågpriscigarett.

Den oregistrerade tobaksanskaffningen beräknas utifrån respondenters uppgifter i månadsvisa telefonintervjuer av den vuxna befolkningen (i det s.k. Monitorprojektet). Under åren 2003–2008 beräknades den registrerade cigarettförsäljningen stå för omkring 90 % av den totala konsumtionen vilket således, i den mån beräkningsmetoderna är jämförbara, är en betydligt större andel

³⁷ Åren 2009–2012 baseras den legala försäljningen på uppgifter från Finansdepartementet.

än den Persson (1999) uppskattade för 1998. År 2009 hade siffran ökat ytterligare och enligt de senaste uppgifterna från 2012 beräknades andelen registrerade cigaretter stå för ca 95 % av den totala konsumtionen (tabell 76 och diagram 33).

Följaktligen har andelen oregistrerade cigaretter minskat sedan 2008. Den största andelen av den oregistrerade cigarettkonsumtionen har utgjorts av resandeförda cigaretter, men minskningen syns både gällande resandeförda cigaretter och köp av smuggelcigaretter.

År 2012 beräknade SoRAD den totala cigarettkonsumtionen³⁸ till runt 6,5 miljarder cigaretter³⁹. Detta motsvarar 813 cigaretter per person och år i befolkningen (15 år och äldre). Undantaget en tillfällig fluktuation år 2011 så har utvecklingen enligt såväl uppgifterna från SoRAD som Swedish Match⁴⁰ pekat på en tydligt minskad cigarettkonsumtion under perioden 2003–2012.

³⁸ Köp via Internet ej inkluderat.

³⁹ De resandeförda, smugglade och privatimporterade cigaretterna år 2012 är baserade på siffror för årets tre första kvartal (jan-sep).

⁴⁰ Denna serie har flera källor varav de senaste årens statistik kommer från Swedish Match som bevisligen redovisar en lägre försäljning än Skatteverket, troligen pga. att lågpriscigaretter ingår i Skatteverkets statistik men inte i statistiken från Swedish Match.

Tobaksutvecklingen

En minskning med omkring 30 % (SoRAD) till 35 % (Swedish Match) under dessa 10 år.

Beträffande smuggelcigaretter finns statistik över tullens beslag sedan en lång tid tillbaka. Fr.o.m. 1970 och fram till 1995 beslagtogs tullen som högst 6 miljoner cigaretter under ett år. Året därefter, 1997, skedde en markant uppgång, och några år framåt beslagtogs i genomsnitt närmare 40 miljoner cigaretter per år (tabell 75). Det förefaller som om uppgången skedde i samband med skatthöjningen 1997.

Sedan 2004 finns även uppgifter om antal beslag i tullens statistik. Under perioden 2004–2008 beslagtogs i genomsnitt 20 miljoner cigaretter per år, detta trots att antalen beslag varierade med flera hundra under perioden. Följande år, 2009, näst intill tredubblades antalet beslagtagna cigaretter och år 2010 ökade antalet ytterligare kraftigt, samtidigt som antalen beslag minskade. Nästan 77 miljoner cigaretter beslagtogs 2010. Följande tre år låg antalet beslagtagna cigaretter, trots fler beslag, åter på betydligt lägre nivåer (runt 20–25 miljoner).

Vad ökningarna i tullens uppgifter 2009 och 2010 beror på står ännu utan förklaring och relaterat till uppgifterna om konsumtion av oregistrerade cigaretter pekar SoRAD:s uppgifter, som beskrivet, omvänt på minskad konsumtion av smuggelcigaretter i Sverige dessa år. Skatthöjningar genomfördes den 1 januari 2008 då ingen ökning syns, och den 1 januari 2010 då ökningen fortsätter, men inte riktigt i samma omfattning som 2009. Det är därför troligt att de senaste ökningarna orsakats av andra faktorer än dessa skatthöjningar. En förklaring skulle kunna vara att Sverige används som transitland, något som Rikskriminalpolisen och Tullverket (2010) beskriver gällande flera droger. Beträffande tullens uppgifter kan såväl skillnader i antal beslag som skillnader i mängd som påträffas vid enskilda tillslag också få avgörande betydelse för statistiken.

Beträffande snus minskade, som ovan nämnts, den legala snusförsäljningen efter skatthöjningen 2007. Detta skedde parallellt med en tilltagande försäljning av smugglat snus enligt SoRAD:s undersökning (Sohlberg 2012). Tullen rapporterar att snus nu även smugglas in via Danmark, till skillnad från tidigare då smugglat snus främst kommit in till Sverige via finlandsbåtarna (SvD 15 september 2014). Den försiktiga uppgång av den legala försäljningen av snus som syns de senaste åren kan möjligtvis förklaras av den kraftigt minskade rapporteringen av smuggelsnus i SoRAD:s undersökning. Men Solhlberg poängterar att beräkningarna av snusinförsel baseras på svar från extremt få personer varför osäkerheten kring de uppgifter som redovisas är stor. I samma redovisning syns 2012 också en mycket kraftig ökning av mängden snus som rapporteras ha inhandlats via Internet detta år.

Konsumtionsvaneundersökningar

Frågeundersökningar rörande svenska folkets rökvanor har genomförts sporadiskt sedan mitten av 1940-talet. SCB:s undersökningar om levnadsförhållanden (ULF) är för närvarande den bästa källan till kunskap om tobaksvanorna i vuxenbefolkningen över en lång tid. Sedan 2004 samlar även Statens folkhälsoinstitut in uppgifter om snus- och rökvanor i befolkningen. Vad gäller ungdomars tobaksvanor finns årliga data från CAN:s skolundersökningar. Dessa studier beskrivs närmare i metodkapitlet.

Tobakskonsumtion bland ungdomar

Av tabell 77 framgår utvecklingen av andelen rökare i årskurs 9 mellan 1971 och 2014⁴¹ (CAN 2014, under arbete). I den vuxna befolkningen kan antas att olika typer av rökvanor naturligt är mer etablerade än då det handlar om skolelevers tobaksanvändning. Därför har man länge, gällande ungdomar, följt utvecklingen av rökning över huvud taget, medan man i den vuxna befolkningen länge främst tittat på utvecklingen av dagligrökning. År 2012 genomfördes en större revidering av det enkätformulär som skolundersökningen bygger på samt av vissa beräkningar av datamaterialet. I Skolelevers drogvanor 2013 beskrivs dessa beräknings- och frågeförändringar närmare.

Förändringar av tobaksfrågorna i skolundersökningen har även genomförts 1983 samt 1997. Då dubbla enkäter skickats ut de år förändringar genomförts och hälften av de deltagande eleverna besvarat det gamla formuläret medan hälften av eleverna besvarat det nya, finns två värden för dessa år i tobakstabellerna.

Sedan 2012 är skolundersökningens definition av rökare/snusare de elever som; först svarat att de har rökt/snusat någon gång under de senaste tolv månaderna och därefter även besvarat följdfrågan; *"Röker du fortfarande?"* respektive *"Snusar du fortfarande?"* med något av ja-alternativen (alternativ för såväl frekvent som mer sporadisk tobaksanvändning finns).

Alltsedan undersökningens start har fler flickor än pojkar varit rökare. Av allt att döma var rökningen mera utbredd bland skoleleverna i början av 1970-talet, för att sedan nå en relativt låg nivå under mitten av 1980-talet. Jämfört med dessa år pendlade andelen rökare på något högre nivåer från slutet av 1980-talet och under 1990-talets första hälft. Omkring millennieskiftet rökte ca 30 % av pojkarna i årskurs 9 och 36 % av flickorna.

Vid metodförändringen 2012 då frågan för sista gången ställdes med samma formulering, hade andelen rökande pojkar minskat med mer än 40 % sedan år

⁴¹ Pga. att frågeställningarna ändrats 1983, 1997 och 2012 är uppgifterna inte fullt jämförbara för hela perioden (se även tabellkommentarerna).

Tobaksutvecklingen

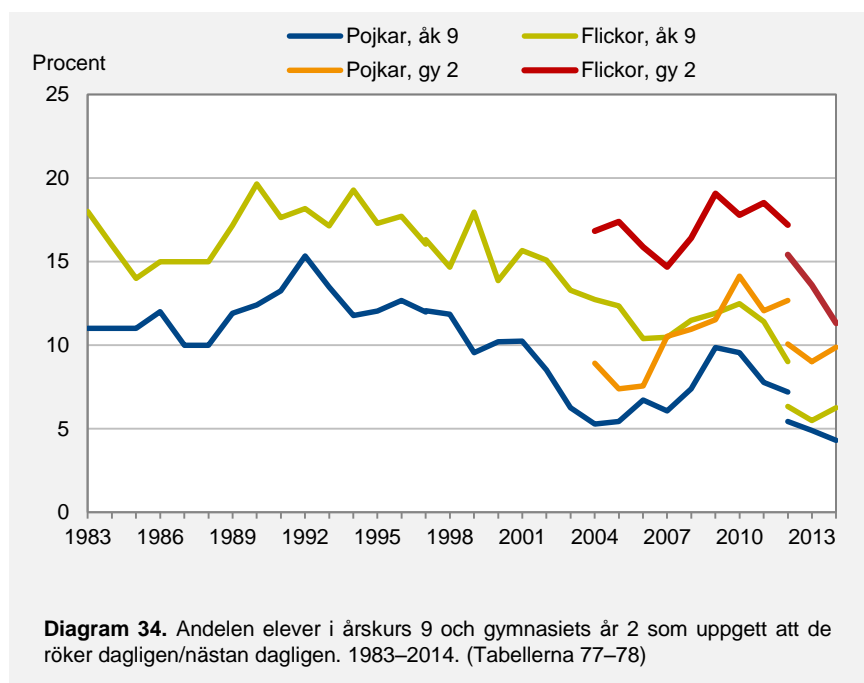
2000. Andelen rökande pojkar i årskurs 9 uppmättes detta år till 17 %. Motsvarande utveckling bland flickorna var en minskning med en dryg tredjedel och detta år svarade 24 % av flickorna att de rökte.

I undersökningen som innehöll den nya frågeformuleringen uppmättes andelen rökare till 14 % bland pojkarna och 18 % bland flickorna. Sedan dess har en viss fortsatt nedgång skönjts bland pojkarna medan flickorna legat kvar på, i stort sett, samma nivå. I 2014 års undersökning svarade 11 % av pojkarna och 17 % av flickorna i årskurs 9 att de rökte.

Från och med 1983 redovisas utöver andelen rökare även hur många elever som röker varje eller nästan varje dag (diagram 34 och tabell 77). Detta är således en siffra som lämpar sig bättre för direkta jämförelser med nivåerna av dagligrökningen som vanligtvis redovisas i den vuxna befolkningen.

De nya tobaksfrågor som infördes 1997 verkar inte ha medfört några större förändringar i detta avseende. Dock skiljer sig de nivåer av daglig/nästan daglig rökning som uppmätts med hjälp av den gamla respektive den nya frågeformuleringen i 2012 års undersökningar.

De högsta noteringarna av daglig eller nästan daglig rökning gjordes under 1990-talet och sedan dess har andelarna minskat både bland pojkar och flickor. Sett över 2000-talet var noteringarna som högst de första åren. År 2001 rökte

10 % av pojkarna och 16 % av flickorna dagligen eller nästan dagligen. Runt mitten av 2000-talets första decennium gjordes de lägsta noteringarna för perioden (5 % av pojkarna 2005 och 10 % av flickorna 2006 och 2007). Runt decenniets slut hade nivåerna ökat, men åren som därefter följde syntes åter en försiktig nedgång.

Lägre nivåer av dagliga och nästan dagliga rökare uppmättes i det nya frågeformuläret jämfört med det gamla 2012. I de två senaste undersökningarna som därefter genomförts, har andelen dagliga eller nästan dagliga rökare legat relativt stabilt kring samma nivå. I 2014 års undersökning svarade 4 % av pojkarna och 6 % av flickorna i årskurs 9 att de röker dagligen eller nästan dagligen. Med andra ord uttryckt var det ungefär var 20:e niondeklassare som rökte dagligen eller nästan dagligen detta år.

Sedan 2004 ställs tobaksfrågor även till gymnasieelever i årskurs 2. Som framgår av diagram 34 är daglig/nästan daglig rökning mer utbredd i gymnasiet än i årskurs 9. Detta gäller både bland pojkarna och flickorna, men först sedan gymnasiepojkarna efter flera års uppgång 2010 gick om flickorna i årskurs 9 (tabell 78). Därefter har andelen gymnasiepojkar som röker dagligen/nästan dagligen stegvis minskat, medan en mer stadig nedgång syns bland gymnasieflickorna de senaste åren. Som framgår av den brutna linjen i diagrammet år 2012, uppmäts även i gymnasiet lägre nivåer då den nya frågeformuleringen används. Omkring 10 % av pojkarna och 11 % av flickorna svarade att de röker dagligen eller nästan dagligen. Då också de elever som röker ibland räknas in var 28 % av pojkarna och 29 % av flickorna i gymnasiet rökare i 2014 års undersökning. Den tidigare skillnaden mellan könen i andelen rökare har således i stort sett försvunnit i årets undersökning av gymnasieelever.

Snusfrågan, liksom rökfrågan, ändrades 1983 och 1997. Därför är tidsserien något svårtolkad i båda dessa fall. Att snusning alltid varit ovanligare bland flickor framgår dock tydligt (tabell 78). Snusvanorna förefaller ha varit mer omfattande under 1970- och 1980-talen jämfört med 1990-talet. Detta innebär att snusvanornas utveckling bland niondeklassarna uppvisar en motsatt utveckling än den som framgår av försäljningsstatistiken under dessa år.

Liksom beträffande rökning uppmäts lägre nivåer av snusning 2012 jämfört med 2000-talets inledande år. År 2001 snusade 27 % av pojkarna och 5 % av flickorna. Tre år senare, 2004, hade andelen snusande pojkar minskat medan andelen flickor som snusat ökat något (21 % bland pojkarna och 8 % bland flickorna). Pojkarnas snusning fortsatte därefter att minska och bland flickorna vände trenden till att, liksom bland pojkarna, vara nedåtgående. År 2012 svarade 14 % av pojkarna och 2 % av flickorna i årskurs 9 att de snusade.

Tobaksutvecklingen

Andelen elever som klassificerades som snusare då den nya frågeformuleringen användes var 11 % bland pojkarna och, liksom med den gamla formuleringen, 2 % bland flickorna. I den senaste undersökningen 2014 svarade 9 % av pojkarna och 3 % av flickorna i årskurs 9 att de snusade.

De senaste årens minskningar i snusanvändandet bland niondeklassare sammanfaller med den nedåtgående snusförsäljningen som syntes fram till och med 2011. Därefter har försäljningen som nämnts tilltagit något, men utan att detta återspeglas i användningen av snus i årskurs 9.

Under hela den period som undersökningen genomförts i gymnasiets år 2 (2004–2014) har snusning varit vanligare förekommande bland gymnasieelever jämfört med grundskoleelever. Liksom i årskurs 9 går det bland gymnasieeleverna att se en minskning i snusanvändandet. Bland pojkarna från 29 % 2004 till 24 % 2012. Bland gymnasieflickorna var andelen snusare 9 % 2004. Efter den lilla uppgång som därpå följde, minskade nivån till 5 % 2012. Med den nya frågeformuleringen uppmättes något lägre nivåer och i de senaste mätningarna har dessa varit relativt stabila. 2014 snusade 22 % eller omkring var femte gymnasiepojke och 4 % eller omkring var 20:e gymnasieflicka.

Alltsedan 1971 har rökning varit mera utbredd bland flickorna än bland pojkarna i årskurs 9. Dock är det väsentligt många fler pojkar som snusar. Sett till den totala andelen tobakskonsumenter (rökare och/eller snusare) har pojkarna och flickorna därför länge legat omkring samma nivåer. I 2014 års undersökning är det något fler flickor som svarar att de använder tobak, men skillnaden är liten. Runt 15 % av pojkarna och 17 % av flickorna i årskurs 9 använde tobak i någon form. Beträffande daglig/nästan daglig tobakskonsumtion ligger pojkarna på 8 % medan flickorna ligger på 7.

I gymnasiets år 2 är dessa skillnader däremot desto större. Såväl tobaksbruk över huvud taget som dagligt eller nästan dagligt bruk av tobak är vanligare bland pojkar. 37 % av gymnasiepojkarna använder tobak i någon form och 22 % gör det dagligen. Motsvarande siffror bland gymnasieflickorna är 30 respektive 12 %.

Tobakskonsumtion bland vuxna

För drygt ett halvsekel sedan var rökning vanligast bland män. I den första rökvanundersökningen som genomfördes 1946 var rökning mer än fem gånger så vanligt bland män som bland kvinnor. Under denna tid rökte varannan vuxen man i landet (50 %) medan detsamma uppgavs av omkring var tionde kvinna (9 %).

Knappt två decennier senare, 1963, hade rökningen mer än fördubblats bland landets kvinnor. Nästan var fjärde kvinna (23 %) rökte dagligen enligt en stu-

die från SCB, medan andelen dagligrökande vuxna män i stort sett var densamma som vid den tidigare undersökningen (49 %) (Socialstyrelsen 1986). Rökningen var vid denna tidpunkt mest utbredd i de yngsta åldersgrupperna, vilket var särskilt märkbart bland kvinnor. En prognos då skulle antagligen ha pekat på en förestående ökning av andelen rökare i befolkningen, då äldre generationer med låga andelar rökare successivt ersattes av nya generationer där rökningen var mer utbredd. Så blev det dock inte. Visserligen fortsatte dagligrökningen att öka bland kvinnorna, sannolikt till slutet av 1970-talet, men bland männen kunde en minskning skönjas redan under 1970-talets början.

SCB:s undersökning av levnadsförhållanden (ULF) genomfördes första gången år 1980. Andelen dagligrökande män i befolkningen (16–84 år) var vid de tidigaste mättillfällena 1980–1981: 35 %. Motsvarande andel bland kvinnorna dessa år var 28 % (diagram 35 och tabell 79). Sedan dess har dagligrökningen minskat kraftigt för båda könen, men allra mest för männen.

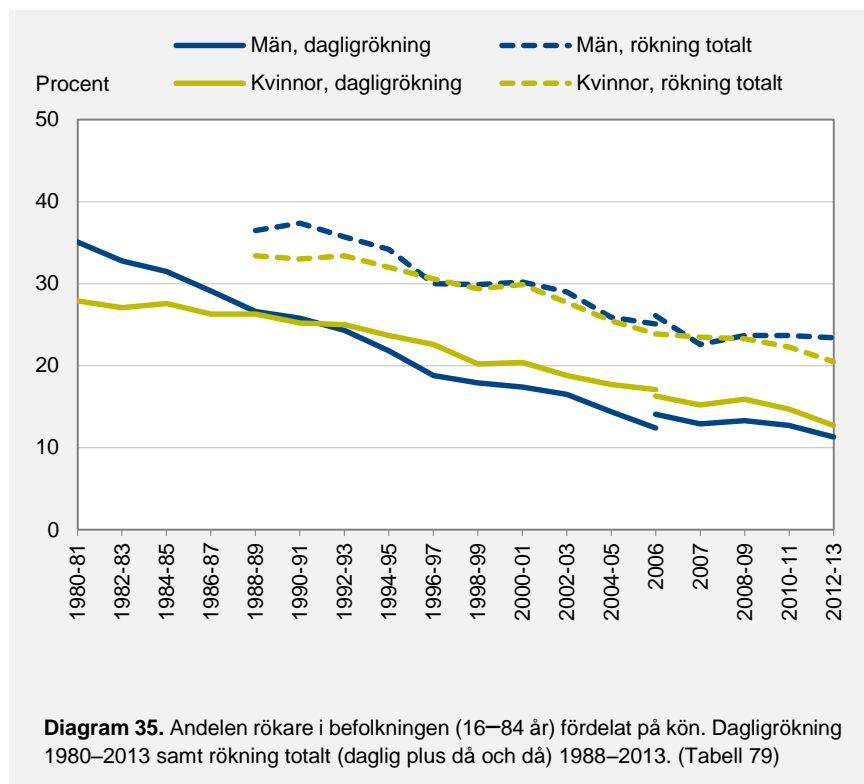
Som tidigare nämnts har man, till skillnad från då skolelever studeras, ofta koncentrerat sig på att följa utvecklingen av daglig tobaksanvändning i den vuxna befolkningen. Folkhälsomyndigheten har emellertid från sin nationella enkät *Hälsa på lika villkor* (HLV) även publicerat uppgifter om sporadiska tobaksbrukare i den vuxna befolkningen sedan 2004. Men redan 1988 började detta efterfrågas i SCB:s ULF-undersökning. Dock utan att resultaten från denna fråga publicerats.

Beträffande rökning har respondenter i ULF, som svarat nej på frågan om de röker dagligen, sedan år 1988 fått följdfrågan: ”*Händer det att du röker då och då?*”. För att teckna en mer komplett bild av rökningens utveckling i landet redovisas i tabell 79 även utvecklingen av detta sporadiska bruk (röker då och då) och i diagram 35 redovisas utvecklingen av daglig rökning samt rökning totalt, dvs. andelen män och kvinnor i befolkningen som röker över huvud taget oavsett om det är ett dagligt eller mer sporadiskt bruk.

År 2006 genomfördes ett metodbyte och undersökningen övergick från att genomföras med hjälp av besöksintervjuer till att genomföras med telefonintervjuer. Då detta byte genomfördes gjordes dubbla undersökningar – en med besöksintervjuer och en med telefonintervjuer. I figuren redovisas de dubbla värden som därigenom finns för detta år. På grund av ytterligare förändringar i uppgiftslämningen⁴² har Statistiska Centralbyrån (SCB) valt att redovisa uppgifterna från 2008 och framåt åtskilda från tidigare års uppgifter. För att ändå få en överblick av tobaksutvecklingen under en längre period redovisas här emellertid uppgifter från såväl före som efter 2008 i samma figur och tabell.

⁴² Undersökningarna av befolkningens levnadsförhållanden, ULF, integreras fr.o.m. 2008 med EUROSTAT:s undersökning Survey on Income and Living Conditions, SILC. Integreringen har inneburit förändringar i uppgiftsinsamlingen, vilket kan påverka jämförelser över tid.

Tobaksutvecklingen

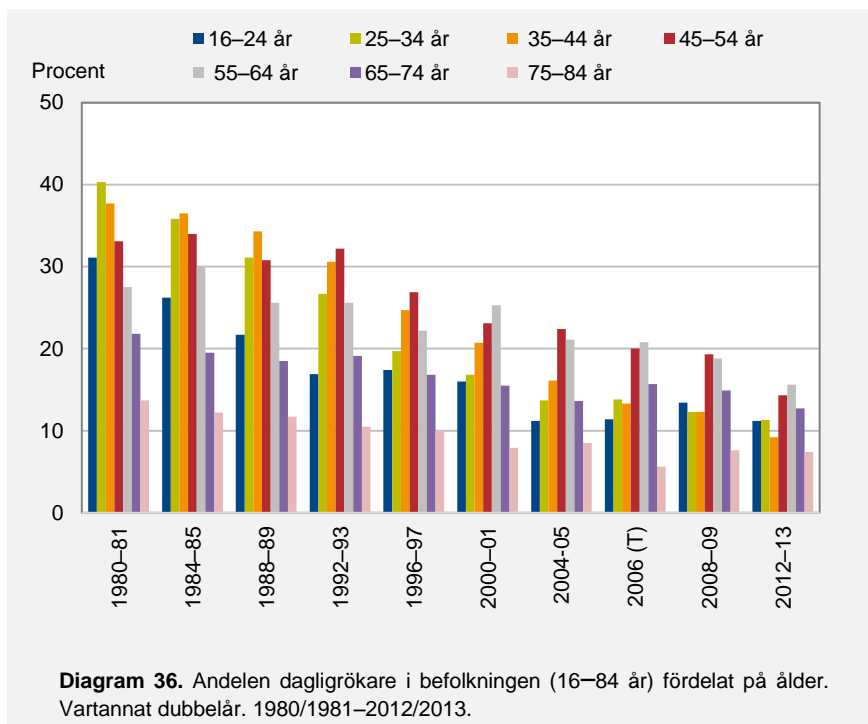

Av denna redovisning framgår att andelen män och kvinnor i befolkningen som röker över huvud taget – oavsett om de gör det dagligen eller mer sällan – har minskat markant under de senaste decennierna. Den minskade andelen dagligrökare som tidigare beskrivits har sålunda inte kompensrats av en ökad andel sporadiska rökare (vilket t.ex. skulle kunna vara fallet om dagligrökare minskade sin användning men inte slutade helt). Här framgår också att det framför allt är just den dagliga rökningen som minskat, medan andelen sporadiska rökare sammanlagt (män och kvinnor) i stort sett legat runt 10 % under hela den period som sporadisk rökning efterfrågats. Att en liknande minskning inte syns avseende sporadisk rökning medför att förhållandet mellan daglig och sporadisk rökning tydligt förändrats. Vid 1980-talets slut var den största andelen rökare dagliga rökare. Tre av fyra rökare var vid denna tid dagliga rökare (76 % åren 1988–89). I de senaste mätningarna är istället nästan varannan rökare en sporadisk rökare (45 % av rökarna röker då och då medan 55 % gör det dagligen).

Enligt den senaste ULF-undersökningen 2012–2013 var något mer än var femte person i Sverige en rökare (22 %). Omkring 12 % rökte dagligen och ytterligare 10 % rökte då och då.

I diagram 36 redovisas hur andelen dagligrökare fördelar sig i olika åldersgrupper i befolkningen. För att skapa en överskådlig figur av en längre utveckling redovisas i diagrammet endast vartannat dubbelår. I tabell 80 redovisas den fullkomliga utvecklingen från ULF-undersökningen.

Den dagliga rökningen har sedan de första mätningarna 1980–1981 minskat kraftigt i samtliga åldersgrupper, men har alltsedan 1980-talets början varit som mest utbredd bland personer födda under 1940- eller 1950-talet. Vid ULF-undersökningens första mätningar 1980–1981 var den dagliga rökningen som mest utbredd i åldersgruppen 25–34 år. I senare mätningar hamnade gruppen 25–34-åringar istället på 4–5:e plats gällande vilken åldersgrupp som innehöll flest dagligrökare. De yngre generationerna har således inte fyllt på gruppen av dagligrökare i befolkningen i samma utsträckning som de som var 25–34 år, 1980–81. Dessa år utgjordes gruppen mellan 25 och 34 år av personer som var födda 1946–1956.

Tobaksutvecklingen

Vid de senaste mätningarna 2012–2013 återfanns flest dagligrökare i stället i åldersgruppen 55–64 vilken alltså även dessa år utgjordes av personer födda under 1940- eller 1950-talet (2012–2013 utgjordes denna grupp av personer födda 1948–1958).

Det tycks således som att få nya dagligrökare tillkommer till en åldersgrupp efter det att ungdomsåren passerat, men att det finns människor i alla åldrar som slutar röka.

Som också framkommer av diagram 36 har skillnaderna mellan hur utbredd dagligrökning är i olika åldersgrupper också minskat. Vid de senaste mätningarna tecknas en bild av såväl lägre som jämnare förekomst av daglig rökning i olika åldersgrupper jämfört med tidigare år.

Som nämns i inledningen av detta kapitel, har cigaretrökning alltsedan andra världskriget dominerat tobaksanvändningen i Sverige. Om sporadiska tobaksanvändare medräknas gäller detta förhållande fortfarande, men jämförs enbart dagliga tobaksbrukare, är andelen dagligsnusare idag lika stor som andelen dagligrökare i befolkningen (män och kvinnor sammanslagna). Vardera gruppen av dagligrökare respektive dagligsnusare omfattar 12 % av befolkningen. Snusning är emellertid framför allt ett tobaksbruk bland män, medan kvinnor i betydligt mindre utsträckning använder snus. Som tidigare nämnts kunde en nedgång i andelen män som dagligrökte skönjas redan under 1970-talets första år samtidigt som försäljningen av snus tilltagit alltsedan dess.

Andelen snusare i befolkningen har dock inte studerats med samma kontinuitet som då det gäller rökning. I ULF-undersökningen efterfrågades tobaksbruk i form av snusning första gången 1988–89. Nästa gång frågan ställdes var vid mätningarna 1996–97. Sedan 2004 efterfrågas snusning årligen, men 2006 genomfördes som ovan nämnts en metodförändring och 2008 skedde ytterligare förändringar i uppgiftslämningen. Snusanvändning har emellertid också efterfrågats årligen i den nationella folkhälsoenkäten HLV sedan 2004 och SCB:s uppgifter kan därigenom jämföras med dessa.

För bästa jämförelse med rökningens utveckling (tabell 79) samt för en redovisning av det totala tobaksbrukets utveckling (tabell 83) redovisas också i tabell 81 de uppgifter som samlats in i SCB:s ULF-undersökning. Liksom för rökning redovisas i tabell 81 såväl andelen dagligsnusare som andelen sporadiska snusare (snusar då och då).

I samtliga undersökningar har snusning varit betydligt vanligare bland män än bland kvinnor. 1988–89 snusade 21 % av männen. Omkring 17 % av männen gjorde det dagligen och ytterligare knappt 5 % gjorde det då och då. Bland kvinnorna var det samma år sammanlagt 1 % som snusade. 0,6 % gjorde det dagligen och 0,7 % då och då.

I undersökningarna 1996–97 hade andelen snusande män ökat till 24 % (20 % snusade dagligen och 4 % då och då). Bland kvinnorna var andelen snusare dessa år 2 % (knappt 1 % dagligen och 1 % då och då).

Till åren 2004–2005 hade nivåerna ökat ytterligare. Andelen snusande män låg då på 27 % (23 % dagligen och 4 % då och då) och bland kvinnorna var motsvarande andel 5 % (3 % dagligen och 2 % då och då). Omkring samma nivåer uppmättes dessa år i HLV (Folkhälsomyndigheten 2013). År 2006 var det sista året då ULF genomfördes med besöksintervjuer. I denna undersökning låg andelen snusare kvar omkring samma nivåer som vid den föregående redovisningen. I den undersökning som samtidigt genomfördes med hjälp av telefonintervjuer uppmättes dock något högre nivåer, men främst bland männen, vilket alltså främst torde vara en metodeffekt. Med det nya undersökningsförfarandet uppmättes 31 % av männen och 6 % av kvinnorna snusa. Andelen snusande kvinnor har därefter legat kvar runt samma nivå och sedan 2007, då andelen snusande män minskat till 25 %, har också andelen manliga snusare stabiliserats kring samma nivå. Även i Folkhälsomyndighetens undersökning ligger andelen snusande män på något högre nivåer åren 2004 och 2005 för att därefter sjunka något och beträffande både män och kvinnor redovisas en relativt stabil utveckling mellan åren 2006/2007 till 2012.

Åren 2012–2013 svarade 21 % av männen i ULF-undersökningen att de snusade dagligen och 4 % att de gjorde det då och då. Bland kvinnorna uppgavs detsamma av 4 % (dagligen) och 2 % (då och då).

Det ska också tilläggas att det är mycket vanligt bland dagligsnusande män att också röka då och då (eller dagligen), medan detsamma eller det omvända mönstret – att röka dagligen och snusa då och då – inte förekommer lika ofta bland kvinnor (Folkhälsomyndigheten 2014).

Sammantaget gällande rökning och snusning svarade 23 %, eller nästan var fjärde svensk, att de dagligen använde tobak (rökte och/eller snusade) i de senaste mätningarna från SCB, 2012–2013. Om de tobaksbrukare som röker och/eller snusar sporadiskt läggs till dessa, omfattar tobaksbruket istället nästan en tredjedel (31 %) av befolkningen (tabell 83).

Könsskillnader

Som ovan omtalat var cigarettanvändning vid det förra seklets mitt en vana som främst förekom bland män. Sedan dess har förhållandet mellan könen beträffande rökning emellertid förändrats kraftigt.

Både den försäljningsstatistik och de konsumtionsvaneundersökningar som redovisats i detta kapitel visar att rökningen i befolkningen har minskat kraftigt sedan 1980-talets början. Minskningen gäller båda könen, men den är störst bland män. Sedan mätningarna 1992–1993 har fler kvinnor än män uppgett att

Tobaksutvecklingen

de röker dagligen. Detta är ovanligt ur ett internationellt perspektiv. Emellertid är sporadisk rökning vanligare bland män. Under de senaste ca 25 åren har 11–12 % av männen rökt sporadiskt medan motsvarande andel bland kvinnorna legat runt 8 %. En likartad bild av den sporadiska rökningens utveckling tecknas i den nationella folkhälsoenkäten HLV under den kortare period (2004–2013) som detsamma har undersökts där (Folkhälsomyndigheten 2013).

Andelen män som svarade att de dagligen rökte i ULF-undersökningen 2012–2013 var 11 % medan motsvarande andel var 13 % bland kvinnorna (tabell 79). Tillsammans med den mindre andelen sporadiska rökare som finns bland kvinnorna uppräknas den totala andelen rökare (inkl. sporadiska rökare) därmed till något högre nivåer bland männen (23 %) jämfört med kvinnorna (21 %).

Att Sverige avviker från mönstret med en mindre andel dagligrökande män, kan sannolikt förklaras av att snus är såväl lagligt som vitt använt – framför allt av män i Sverige. Detta mönster – att männen i befolkningen snusar i mångdubbelt så stor utsträckning som kvinnorna – återfinns så långt tillbaka som snusuppgifter finns att tillgå. Bland kvinnor har snus användning länge varit en ytterst marginell förekomst och även om bruket under 2000-talet legat på något högre nivåer än tidigare, är snus användningen bland männen i befolkningen fortfarande mer än fyrdubbelt så hög (tabell 81).

Följaktligen är såväl andelen rökare som snusare större bland män om både dagligt och sporadiskt bruk räknas in. Även beträffande den totala tobakskonsumtionen (andelen i befolkningen som sammanlagt använder tobak oavsett om de snusar och/eller röker) är utbredningen vidare bland männen än bland kvinnorna i Sverige. Enligt SCB var 31 % av männen dagliga tobaksbrukare 2012–2013 vilket näst intill var dubbelt så många som bland kvinnorna där motsvarande andel var 16 %. Sammanlagt med dem som använde tobak då och då, låg andelen tobaksbrukare totalt på 39 % bland männen och 24 % bland kvinnorna (tabell 83). Det är dock viktigt att påminna om att dagligrökning förekommer i större utsträckning bland kvinnor än bland män i landet och att det främst är rökning som, i studier av tobakens påverkan på människors hälsa, förknippats med ohälsa och tidig död.

När det gäller skolelever har det alltsedan skolundersökningens början 1971, varit fler flickor än pojkar som uppgett att de röker i årskurs 9. Detta såväl avseende sporadisk rökning som daglig- nästan dagligrökning. Skillnaden i andelen rökare totalt sett är dessutom större än i övriga befolkningen.

Vad gäller snusning är mönstret däremot detsamma som i den vuxna befolkningen, med en större andel pojkar än flickor som snusar, men här är skillnaden mellan könen istället något mindre. Då rökning och snusning slås samman är andelen tobaksbrukare totalt därmed något större bland flickorna, men skillnaden är ytterst liten. I 2014 års undersökning svarade 17 % av flickorna att de,

sporadiskt eller ofta, använde tobak jämfört med 15 % av pojkarna. Beträffande dagligt- eller nästan dagligt tobaksbruk i årskurs 9, låg pojkarnas och flickornas nivåer i stort sett jämsides i samma undersökning (8 % bland pojkarna och 7 % bland flickorna).

Elever i gymnasiets årskurs 2 ingår i skolundersökningen sedan 2004 och dessa äldre elever liknar i större utsträckning, än eleverna i årskurs 9, den vuxna befolkningen i sina tobaksmönster. Framför allt i den senaste undersökningen.

Beträffande daglig eller nästan daglig rökning har flickorna sedan gymnasieundersökningens början, liksom i den vuxna befolkningen under samma period, varit överrepresenterade. Däremot har gymnasieflickorna, till skillnad från de vuxna kvinnorna, under hela perioden också legat på högre nivåer vad gäller rökning totalt. I den senaste undersökningen har pojkarna emellertid landat på näst intill samma nivå. Beträffande snusning har pojkarna under hela mätperioden legat på mångdubbelt högre nivåer än flickorna, både avseende daglig/nästan daglig snusning och snusning totalt. Det totala tobaksbruket är därmed, liksom bland de vuxna männen, tydligt mer utbrett bland gymnasiepojkarna. Det är 37 % av pojkarna och 30 % av flickorna i gymnasiets år 2 som använder tobak i någon form, sporadiskt eller dagligen eller nästan dagligen. Liksom i den vuxna befolkningen är andelen dagliga/nästan dagliga tobaksbrukare också i gymnasiet nästan dubbelt så stor bland pojkarna som bland flickorna. Drygt 22 % av pojkarna använder tobak dagligen eller nästan dagligen jämfört med knappt 12 % av flickorna.

Regionala skillnader

Enligt sammanslagningar av undersökningarna i årskurs 9 från perioden 2012–2014 förefaller andelen rökare vara relativt jämnt fördelad sett till olika regioner i landet (runt 12 % för pojkarna och runt 17 % för flickorna). Undantaget är pojkarna i Skåne län där något högre värden uppvisas (15 %). Bland flickorna återfinns den största andelen rökare i Stockholm, men här är nivån (19 %) ändå inte nämnvärt skild från genomsnittet (tabell 17).

Bland pojkar i gymnasiet är rökvanornas regionala fördelning tämligen jämn (runt 26 %). Högst andel rökande pojkar återfinns i Stockholm, men inte heller de sticker ut i någon ansenlig bemärkelse (knappt 28 %). Bland flickorna är fördelningen jämn i fem av de sex regionerna (runt 31 %). Den region som utmärker sig är Skåne län där rökningen är som mest utbredd (35 %).

Ser man till snusvanorna bland eleverna i nian finner man att norra Sverige⁴³ är den region där det snusas som mest. Bland pojkarna i norra Sverige snusar omkring 13 % medan motsvarande andel ligger runt 10 % i övriga regioner, undantaget Skåne län som urskiljer sig i motsatt riktning (7 %). Bland flickorna

⁴³ "Norra Sverige" utgörs av Västernorrland, Jämtland, Västerbotten och Norrbotten.

Tobaksutvecklingen

i norra Sverige snusar omkring 5 % medan det är omkring 2 % av flickorna i övriga regioner som snusar (tabell 17).

Till skillnad från då det gäller rökvanor är den regionala fördelningen av snusvanor mer spridd. Liksom i årskurs 9 är snus användning vanligast bland gymnasiepojkar i norra Sverige (26 %), därefter följer södra Sverige⁴⁴ (25 %). Minst snusar gymnasiepojkarna i Stockholms län (18 %).

Även bland gymnasieflickorna snusas det som mest i norra Sverige (11 %) där mer än dubbelt så många snusar jämfört med övriga regioner (mellan knappt 2 och 5 %).

Folkhälsomyndigheten redovisar från sin folkhälsoenkät ett åldersstandardiserat genomsnitt för åren 2009–2012 på antalet dagligrökare och dagligsnusare, uppdelat på region. Dagligrökningen har under dessa år varit relativt jämt spridd över landet (runt 12 %). De län som sticker ut är Västerbotten där den lägsta nivån av dagligrökning påträffas (8 %) samt Jönköping som följer därefter (9 %). Någon geografisk riktning vad gäller dagligrökningens utbredning är således svår att finna. Vanligast är dagligrökning i län och regioner som ligger söderut i Sverige: Skåne, Gotland, Östergötland och Södermanland (14 %), men därefter följer, tillsammans med Kalmar, Sveriges nordligaste län: Norrbotten (13 %).

Daglig snusning har under perioden 2009–2012 legat runt 11 % i landet, enligt Folkhälsomyndighetens enkät, men här framträder ett tydligt mönster av en övervikt av dagliga snusare i norra delen av landet. De län och regioner där det snusas som mest är: Västerbotten (18 %), Norrbotten (17 %) och Jämtland (16 %). Även i Västernorrland och Värmland snusas det förhållandevis mycket (15 %). Som ovan redovisats är snusning framför allt en tobaksvana utbredd bland män och även om det fortfarande är betydligt fler män än kvinnor som snusar i dessa län, så är också andelen dagligsnusande kvinnor högre i samtliga dessa län/regioner än i andra län/regioner.

Sociala faktorer

För ett halvsekel sedan var rökningen allra mest utbredd i mera välsituerade grupper. Särskilt bland kvinnor var detta tydligt då arbetarklassens kvinnor knappt rökte alls på 1940-talet. Numera är förhållandena dock de omvända. I ett längre perspektiv har således rökningen minskat mest i socialt och ekonomiskt gynnade grupper.

I 2011 års skolundersökning framkommer att skolk är betydligt vanligare bland elever som röker och/eller snusar än bland dem som inte använder tobak. Vad

⁴⁴ "Södra Sverige" utgörs av Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Gotland, Blekinge och Halland.

gäller otrivsel i skolan var skillnad mellan tobaksbrukare och icke-tobaksbrukare inte lika stor, men fler rökare uppgav att de trivdes dåligt i skolan. I gymnasiet var skillnaden mellan tobakskonsumenter och icke-konsumenter av tobak avseende trivsel i skolan än mindre, men även i gymnasiet var det vanligare att de som rökte och/eller snusade svarade att de skolkade ett par gånger i månaden eller oftare.

Enligt SCB:s ULF-undersökning återfanns år 2012–2013 störst andel rökare bland icke facklärdare arbetare därefter kom i fallande ordning facklärdare arbetare, lägre tjänstemän, företagare och jordbrukare, studerande, tjänstemän på mellannivå och högre tjänstemän. Samma mönster återfanns emellertid inte beträffande snusning. Snusning förekom i ungefär samma utsträckning bland samtliga tjänstemän, dvs. oavsett om de var högre eller lägre. Däremot var snusningen mer utbredd bland företagare och jordbrukare än bland tjänstemän och ytterligare mer utbredd bland arbetare. Dock var det vanligare att facklärdare arbetare snusade dagligen än att icke facklärdare arbetare gjorde detsamma.

Enligt samma studie var dagligrökning dubbelt så vanligt bland utlandsfödda män, jämfört med män som var födda i Sverige av svenskfödda föräldrar. Beträffande daglig snusning var förhållandena emellertid de omvända: jämfört med utrikesfödda män var det mer än dubbelt så vanligt att inrikesfödda män med inrikesfödda föräldrar snusade varje dag.

Bland kvinnorna var skillnaderna i rökvanor med avseende på utländsk bakgrund relativt små. I den mån kvinnor över huvud taget snusade var det däremot betydligt fler av de svenskfödda kvinnorna med svenskfödda föräldrar som dagligsnusade jämfört med hur snusbruket såg ut bland de utlandsfödda kvinnorna.

Beträffande olika hushållstyper framgår även i ULF-undersökningen att dagligt tobaksbruk är vanligare bland ensamstående personer än bland sammanboende. Det är dessutom vanligare att ensamstående personer med barn använder tobak dagligen, än att ensamstående personer utan barn gör detsamma. Det är därmed många fler ensamstående kvinnor med barn som dagligen röker än sammanboende kvinnor med barn. Bland männen är det emellertid inte fler av de ensamstående föräldrarna som röker, men däremot en betydligt större andel som dagligen snusar jämfört med män som lever sammanboende med både partner och barn (SCB 2014).

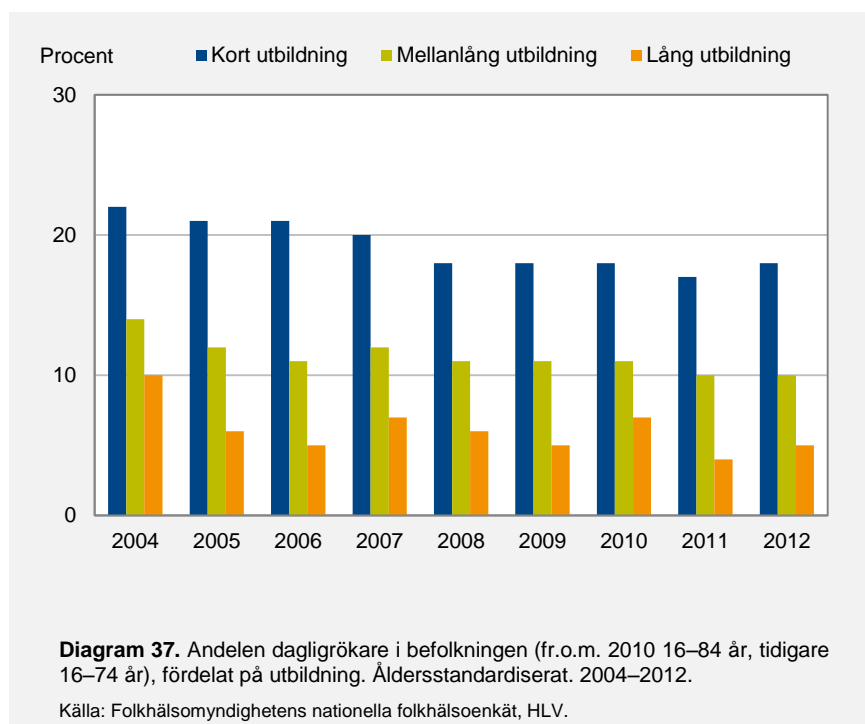
I Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät HLV, som sedan 2004 årligen genomförs, bekräftas SCB:s uppgifter om rökvanornas fördelning mellan olika yrkesgrupper och sysselsättningar. I HLV framgår också att arbetslösa personer och personer som lever på någon form av sjukpenning/ersättning i större utsträckning än yrkesarbetande personer är dagligrökare.

Tobaksutvecklingen

I diagram 37 redovisas, utifrån HLV, hur ofta dagliga rökvanor förekommer bland personer med olika utbildningsnivå. Alltsedan undersökningens start har den största andelen dagligrökare återfunnits bland personer med kort utbildning medan den minsta andelen dagligrökare har återfunnits bland personer med lång utbildning.

Vidare så är såväl dagligrökning som dagligsnusning vanligare bland dem som saknar kontantmarginal. Dagligrökning förekommer också oftare bland dem som har låg inkomst än bland dem som har det bättre ekonomiskt ställt. Detta gäller emellertid inte vanor av daglig snusning.

Sammanfattningsvis kan sägas att flera faktorer som pekar på viss social utsatthet sammanfaller med mer utbredda tobaksvanor. Framförallt syns ett sådant mönster då det handlar om daglig rökning, medan snusning tycks ha en större spridning även i socialt och ekonomiskt gynnade grupper.

Konsekvenser av tobakskonsumtion

Till större del än sociala skadeverkningar medför rökning medicinska sådana. Sambandet mellan rökning och ohälsa har sedan början av 1960-talet dokumenterats i ett stort antal vetenskapliga rapporter (Folkhälsoinstitutet 1997).

Alla rökare skadas av sitt bruk (Socialstyrelsen 2013). I höginkomstländer kan omkring vart femte dödsfall tillskrivas tobaksbruk och tobaken toppar därmed listan över riskfaktorer för tidig död i dessa länder. Årligen dör drygt fem miljoner människor i världen på grund av sin tobaksrökning (WHO 2009).

Enligt en studie från Karolinska Institutet 2014 stod tobaksrökning för omkring 8 % av den totala sjukdomsördan i Sverige år 2010 mätt i DALYs⁴⁵. Sjukdomsördan orsakad av tobaksrökning bland kvinnor låg år 2010 kvar på samma nivå som 1990 (runt 7 %), medan den bland männen minskat med 40 % (från nästan 13 % till drygt 8 %). Både bland män och kvinnor och vid tre mätningar, 1990, 2005 och 2010, har sjukdomsördan orsakad av tobaksrökning varit som högst i åldrarna 60–79 år. År 2010 förlorade män och kvinnor sammanlagt 190 629 år i för tidig död och sjukdom, mätt i DALYs (Agardh m.fl. 2014).

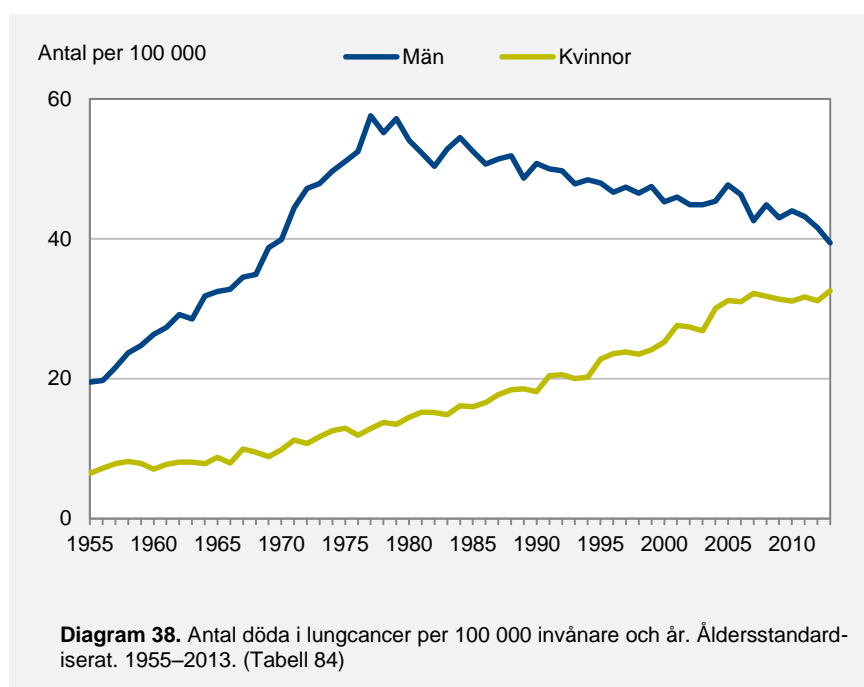
Rökning orsakar omkring 8 av 10 lungcancerfall och personer som röker ett paket cigaretter om dagen löper en 15 gånger så hög risk att drabbas av lungcancer som personer som inte röker (Cancerfonden 2014).

I och med att skadorna av rökning uppkommer först efter en tid sker en viss eftersläpning i dödsorsaksstatistiken jämfört med konsumtionsstatistiken. I diagram 38 syns effekten av att andelen rökande män var hög under 1940-talet och till slutet av 1960-talet (Socialstyrelsen 2009). Tobaksrökningen bland männen började minska tidigare än bland kvinnorna och efter 1980 kan man se en minskning av lungcancerfall bland män. Samtidigt är lungcancer fortfarande vanligare bland män än bland kvinnor (Socialstyrelsen 2008). Som framgår av diagrammet är antalet kvinnor som dör i lungcancer emellertid fortfarande på väg uppåt.

Kronisk obstruktiv lungsjukdom (KOL) är en vanligare konsekvens av rökning än vad lungcancer är. Sedan 1990-talet har dödligheten i kroniska sjukdomar i andningsorganen (inklusive KOL) ökat långsamt bland kvinnorna samtidigt som den minskat något bland männen (Socialstyrelsen 2008).

⁴⁵ DALY står för "Disability Adjusted Life Years".

Tobaksutvecklingen

Utöver de drygt fem miljoner människor som varje år dör på grund av sitt tobaksbruk beräknas ytterligare omkring 600 000 människor runtom i världen dö på grund av att de utsätts för andras rökning (Öberg m.fl. 2011). Det är således inte bara de personer som själva använder tobak som drabbas.

Inom ramen för regeringens ANDT-strategi (regeringsbeslut 2012/11:2) genomförde Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem (STAD) år 2013 en studie i Sverige för att kartlägga personers negativa konsekvenser av andras ANDT-bruk. Sålunda studerades hur ofta andra personer än rökare själva upplevde att de påverkats negativt av att någon röker dagligen i deras närhet. Enligt studien har drygt 42 % av befolkningen någon som röker dagligen i sin närhet. Drygt 4 % av befolkningen (motsvarande 330 000 personer) upplever att de drabbas mycket negativt av detta och ytterligare 9 % upplever att de drabbas lite negativt. Sammantaget innebär detta att närmare en miljon vuxna personer i Sverige har påverkats negativt under de senaste 12 månaderna. Några av dem som upplevt negativa konsekvenser har också sökt medicinsk behandling för åkomma som läkaren ”misstänkte ha orsakats av andra personers rökning”. Studien visade också att andras rökning kunde innebära en negativ konsekvens i form av oro för familjeekonomin hos andra familjemedlemmar än rökarna själva.

Referenser

- Agardh E m.fl. (2014). *Hur stor del av Sveriges sjukdomsburda orsakas av alkohol, narkotika och tobaksrökning? – Kartläggning utifrån "DALY-metoden" 1990–2010*. Stockholm: Karolinska Institutet. Institutionen för folkhälsovetenskap.
- Boström G & Nykvist K (2004). *Levnadsvanor och Hälsa – de första resultaten från den nationella folkhälsoenkäten*. Rapport nr: R 2004:48 Östersund: Statens folkhälsoinstitut. Tillgänglig på internet.
- Cancerfonden (2014). Uppgifter om antal lungcancerfall som orsakas av rökning. Hämtad 11 september 2014 från: <http://www.cancerfonden.se>
- Currie C m.fl. (red) (2008). *Inequalities in young people's health: HBSC international report from the 2005/2006 survey*. Copenhagen: World Health Organization.
- CAN (2014, under arbete). *Skolelevers drogvanor 2014*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Finansdepartementet (2014). *Vissa skattefrågor inför budgetpropositionen för 2015*. Stockholm.
- Folkhälsoinstitutet (1997). *Längre liv och bättre hälsa – en rapport om prevention*. Folkhälsoinstitutet i samarbete med SBU. Stockholm: Folkhälsoinstitutet 1997:2.
- Folkhälsomyndigheten (2014). Uppgifter om blandvanor rökning och snusning. Hämtad 16 september 2014 från: <http://www.folkhalsomyndigheten.se>.
- Folkhälsomyndigheten (2014). Tabellfiler för tobaksvanor i: *Hälsa på lika villkor (HLV)*. Hämtade 11 september 2014 från: <http://www.folkhalsomyndigheten.se>.
- Förvaltningsrätten i Uppsala (2014). *Mål nr. 5262-13*. Enhet 2.
- Henriksson C & Leifman H (2011). *Skolelevers drogvanor 2011*. Rapport nr. 129. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Johnston L D m.fl. (2011). *Marijuana use continues to rise among U.S. teens, while alcohol use hits historic lows*. University of Michigan News Service: Ann Arbor, MI. www.monitoringthefuture.org
- Loewe W (1990). *Petum optimum*. Borås: NORMA Bokförlag AB.
- Läkemedelsverket (2013). *Beslut om förbud att saluföra e-cigarett*. Diarienummer: 6.10.1-2013-031131.
- Magnusson S & Nordgren P (1994). *Om tobak. Bakgrund och kommentar till tobakslagen*. Stockholm: Fritzes.
- Persson LGW (1999). *Kontrollnivå och lönsamhet vid organiserad cigarettsmuggling*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Ramstedt M, Sundin E, Landberg J & Raninen J (2014). *ANDT-bruket och dess negativa konsekvenser i den svenska befolkningen 2013 – en studie med fokus på missbruk och beroende samt problem för andra än brukaren relaterat till alkohol, narkotika, dopning och tobak*. Rapportserie 2014. Rapport 55. Stockholm: Stockholm förebygger Alkohol- och Drogproblem.
- Rikskriminalpolisen & Tullverket (2010). *Drogsituationen – Lägesbild i Sverige 2008–2009*. Stockholm: Rikskriminalpolisen och Tullverket.

Tobaksutvecklingen

Regeringskansliet (2011). *Viktiga lagar och förändringar inför årsskiftet 2011/2012*. Stockholm: Regeringskansliet, Information Rosenbad.

SCB (2014). Tabellfiler för tobaksvanor i: *Undersökningen av levnadsvanor (ULF)*. Hämtade augusti–september 2014 från: <http://www.scb.se>. De uppgifter som där publiceras har kompletterats med specialbeställningar från undersökningen framtagna av Charlotte Samuelsson.

Socialstyrelsen (1974). *Tobaksrökning. En rapport från Socialstyrelsens tobaksutredning*. Stockholm: Publica/Allmänna Förlaget.

Socialstyrelsen (1986). *Tobaksvanor i Sverige*. Stockholm: Socialstyrelsen redovisar 1986:9.

Socialstyrelsen och Epidemiologiskt Centrum (2005). *Folkhälsorapport 2005*. Stockholm: Socialstyrelsen och Epidemiologiskt Centrum.

Socialstyrelsen (2009). *Folkhälsorapport 2009*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2014). *Folkhälsan i Sverige 2013*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Sohlberg T (2011). *Tal om tobak 2010. Tobakskonsumtionen i Sverige 2010*. Forskningsrapport nr 63. Stockholm: SoRAD.

Statens folkhälsoinstitut (2011). *Tobak – kunskapsunderlag för folkhälsopolitisk rapport 2010*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut 2011:2.

Tobaks och tändsticksmuseum (2010–2011). *Tobakens historia – Röka tobak är ett bruk som vi från Indien lärde...* Hämtad 26 augusti 2014 från: <http://www.tobaksochtandsticksmuseum.se>

WHO (2007). *The European Tobacco Control Report 2007*. Copenhagen, WHO.

WHO (2002). *The World Health Report 2002*. Geneva, WHO.

WHO (2014). Uppgifter om antal tobaksorsakade dödsfall i världen. Hämtad 11 september 2014 från: <http://www.who.int>.

Metodproblem och tillförlitlighet

Inledning

Till grund för bedömningar av omfattningen och utvecklingen av användningen av de olika medlen i denna rapport ligger en rad olika uppgifter, insamlade med olika metoder, speglade olika delar av det totala komplex som bruk och missbruk utgör. I en del fall är uppgifterna insamlade med det direkta syftet att ta reda på omfattningen av användningen, t.ex. genom konsumtionsvaneundersökningar av olika slag. I andra fall kan informationen komma från indirekta källor som antas vara kopplade till konsumtionen. Det kan gälla konsekvenser av användningen, exempelvis uppgifter om förgiftningar, olyckor, hepatitfall eller antalet personer dömda för narkotikabrott.

Ibland används uppgifter om själva preparaten i sig, främst narkotikabeslag eller försäljningsstatistik. Dessa uppgifter är betydelsefulla när man vill studera utvecklingen på aggregerad nivå men de säger inget om hur användningen fördelar sig mellan olika grupper, vilket är en viktig poäng med frågeundersökningar.

En grundläggande svårighet när det gäller att bedöma missbrukets omfattning och utveckling är att missbruksbegreppet är vagt och att det inte finns några klara gränser mellan olika konsumtionskategorier. Detta är uppenbart och välkänt inom alkoholområdet. Det finns till exempel många olika definitioner av alkoholproblem samtidigt som klara gränsdragningar saknas mellan socialt dryckesmönster, riskbruk, storkonsumtion och missbruk (för en närmare diskussion se SOU 2005:82). Detta gäller även narkotikakonsumtion; olika kategorier av narkotikaanvändning överlappar gradvis varandra utan klara skiljelinjer. Vad som komplicerar bilden inom detta område är att missbruksbegreppet här ibland har en annan innebörd eftersom all icke läkarförskrivna användning av sådana medel som finns upptagna i narkotikaförordningen är att betrakta missbruk i juridisk mening.

Samtidigt används begreppet narkotikamissbruk ofta med en mera skadeorienterad innebörd, liknande den gällande alkoholmissbruk, och så även i denna rapport. Inom alkoholområdet kan begrepp som ”alkoholmissbruk”, ”alkoholberoende” och ”riskbruk” förekomma. Man försöker också hålla isär socialt bruk och missbruk. Inom narkotikaområdet är det alltså inte lika självklart att skilja mellan den legala missbruksdefinitionen och den mera skadeorienterade.

Metodproblem och tillförlitlighet

Naturligtvis kommer man fram till helt andra uppskattningar av antalet narkotikamissbrukare om man räknar med varje person som någon gång under det senaste året använt något narkotiskt medel jämfört med dem som använder dem frekvent. Att olika definitioner leder till skilda bedömningar av missbrukets omfattning är en självklarhet. Något som komplicerar situationen ytterligare är dels att olika typer av data och olika undersökningsmetoder fångar in olika användarkategorier, dels att tillgängliga metoder och tillgängliga uppgifter har uppenbara brister när de används som underlag för bedömningar av missbrukets omfattning och utveckling.

Vissa metoder är bäst ägnade att belysa det sociala alkoholbruket eller den tillfälliga narkotikaanvändningen, medan de inte ger någon kunskap alls om omfattningen av missbruket. Andra metoder eller data kan i sin tur tas som utgångspunkt för bedömningar av missbrukets omfattning utan att säga något om tillfällighetsanvändarnas antal.

I följande två avsnitt redovisas en del av de metodproblem och svårigheter som föreligger, dels gällande frågeundersökningar om droganvändning och dels för mera indikativa källor.

Frågeundersökningar och metodproblem

Det vanligaste tillvägagångssättet för att få reda på människors handlingar och åsikter är genom frågeundersökningar. Inom samhällsvetenskaperna är sådana mycket vanliga och i många sammanhang den enda möjliga metoden.

De datainsamlingsmetoder som förekommer är besöksintervjuer, telefonintervjuer, postenkäter, webbenkäter och gruppenkäter. En enkät innebär att uppgiftslämnaren själv fyller i svaren på frågorna. De olika datainsamlingsmetoderna har olika användningsområden liksom olika för- och nackdelar, bl.a. i fråga om risken för olika slags fel.

Resultaten beskriver mer eller mindre väl den verklighet som undersökningarna syftar till att beskriva. Genomförs undersökningen på ett urval – vilket är regel snarare än undantag – kan fel uppkomma just på grund av att det rör sig om ett urval. Ytterligare ett fel – bortfallsfelet – har att göra med att alla personer som är utvalda att ingå i undersökningen inte deltar, antingen på grund av att de inte går att få tag på eller på grund av att de vägrar att vara med.

Med ett rätt genomfört urvalsförfarande utgör urvalsfelet inget större problem, ett större bekymmer utgörs av stora bortfall. Om bortfallet inte är alltför stort och det man vill mäta inte är alltför ovanligt så behöver inte bortfallet påverka resultaten i någon avgörande grad. Man har t.ex. i efterhand intervjuat frånvarande elever i skolundersökningar och kompletterat undersökningen med deras

svar. Även om drogvanorna många gånger var mer omfattande bland frånvarande elever så påverkas normalt inte totalresultatet i någon avgörande omfattning eftersom de är förhållandevis få (Andersson & Hibell 1993). Det är mera osäkert hur ett 50-procentigt bortfall i vuxenundersökningar påverkar resultaten.

Det är inte heller säkert att frågorna blir korrekt besvarade. Detta kan bero på lässvårigheter, på att frågorna varit oklart formulerade, på att de som svarar glömt eller inte vill tala om hur det förhöll sig. Man brukar i sådana fall tala om mätfel. Allmänt kan man anta att den tillfrågade medvetet eller omedvetet försöker beskriva sina vanor, handlingar och åsikter på ett sådant sätt att han framstår som en "normal" person, ett fenomen som kallas social önskvärdhet (Björkman 1979). När frågorna gäller känsliga områden, som illegal drog användning, kan risken för mätfel antas vara särskilt stor. En viktig faktor för att respondenterna ska medverka och svara uppriktigt är att de upplever att de kan lita på anonymiteten.

I allmänhet antar man att frågeundersökningar tenderar att underskatta t.ex. bruk och missbruk av droger. Gjorda metodstudier visar som regel att så ofta är fallet. Det händer också att de lämnade svaren ibland kan innebära en överskattning av det faktiska bruket. En yngre respondent kan t.ex. överdriva sina alkoholvanor. Normalt antas underrapporteringseffekterna vara större än överrapporteringseffekterna.

Trots ovanstående problematik används frågeundersökningar i stor utsträckning med syfte att belysa såväl omfattningen av bruk och missbruk såväl som olika sociala och personliga förhållanden. Detta medför dock att resultaten måste tolkas med försiktighet.

Förutsatt att eventuella rapporteringsfel är konstanta över tid kan resultaten ändå ge ett tillfredsställande underlag för att bedöma utvecklingen. Det är dock inte uteslutet att rapporteringsviljan varierar med åren, beroende på attitydförändringar till ett visst beteende. Det är inte undersökt om detta har skett och om det eventuellt påverkat svaren i drogvaneundersökningar.

Viktigt är att osäkerheten i skattningarna beaktas och att man tar hänsyn till statistiska felmarginaler. När det gäller tidsserier är det även meningsfullt att inte endast notera signifikanta skillnader från ett år till ett annat utan också beakta mindre men mera långsiktiga pågående förändringar. Om utvecklingen går åt samma håll under flera på varandra följande år blir slutsatserna om en förändring säkrare.

Indikativa källor

Många gånger saknas undersökningar eller mera direkta uppgifter om de fenomen man vill beskriva. I sådana fall kan man använda olika typer av data som indirekt speglar företeelsen. Sådana uppgifter benämns indikatorer i denna rapport. Denna typ av informationer är alltså inte insamlade i första hand för att spegla drogutvecklingen, utan används alltså snarast i brist på mera direkta källor.

Konsumtion och missbruk av olika droger kan leda till en rad olika konsekvenser för användarna. Ju allvarigare en persons missbruk är desto större är sannolikheten för att detta leder till komplikationer, blir känt och därmed registreras. Det kan gälla intagning på sjukhus eller behandlingshem eller rent av dödsfall. Missbruk uppmärksammas också via socialtjänsten eller rättsväsendet.

Det finns även exempel på data som inte är individrelaterade men som ändå indirekt kan antas ha ett samband med konsumtions- respektive skadeutvecklingen, t.ex. alkoholförsäljning eller narkotikabeslagsstatistik.

Normalt används indikatorerna som utgångspunkt för bedömningar av utvecklingen snarare än för att bestämma omfattningen av olika fenomen. Vidare är det en fördel om flera oberoende källor kan användas vid analyserna (benämns ibland triangulering). När tidsserier som speglar olika konsekvenser av en viss företeelse pekar i samma riktning, kan slutsatser dras med större säkerhet än när statistiken går åt olika håll.

De svårigheter och den osäkerhet som är förknippade med tolkningarna har främst att göra med att indikatorerna också påverkas av andra faktorer än utvecklingen av substansanvändningen. De speciella förhållanden som kan antas inverka på olika data som analyseras i rapporten tas upp i respektive avsnitt men vissa källor beskrivs närmare även i detta kapitel. Nedan följer först en kortare och mera generell genomgång om föreliggande tolkningsproblem.

Flera av de dataserier som redovisas i rapporten kommer från vården. Det förefaller rimligt att ett ökande missbruk förr eller senare leder till en ökning av efterfrågan på vård och behandling. Antalet vårdade kan emellertid också påverkas av antalet behandlingsplatser, rådande vårdideologier och förändrad praxis vid diagnossättning. Uppgifterna om t.ex. omhändertagande av berusade personer, trafiknykterhetsbrott och narkotikabrott och beslag av narkotika påverkas vidare av polisens effektivitet och prioriteringar.

Många gånger är det svårt eller rent av omöjligt att avgöra i vilken utsträckning förändringar i en sifferserie beror på faktiska förändringar eller på andra faktorer. Beror en minskning av antalet registrerade omhändertaganden på att färre dricker sig berusade, eller på att man väljer att ta hand om en allt mindre del? Beror en ökning av antalet cannabisbeslag på att fler använder cannabis,

eller upptäcker rättsväsendet en större del av innehaven? För varje indikator är det viktigt att bedömningen görs med hänsynstagande till eventuella organisatoriska och resursmässiga förändringar, samtidigt som förändringar i själva statistikproduktionen dessutom kan ha betydelse.

Slutligen kan olika indikatorer också antas ge utslag mer eller mindre snabbt när missbruket förändras. För vissa finns ett direkt och omedelbart samband. Ökar alkoholkonsumtionen bör detta kunna avläsas i antalet omhändertaganden av berusade, under förutsättning att det inte sker några andra förändringar som påverkar siffrorna i motsatt riktning. Detsamma gäller t.ex. olika typer av olyckor. Däremot kommer ökad cigarettkonsumtion först efter en tid att kunna avläsas i mera kroniska sjukdomstillstånd.

Källbeskrivningar

Nedan följer ett antal kortfattade beskrivningar av de undersökningar och datakällor som är ofta återkommande i rapporten. Även några begrepp utvecklas närmare.

Dödsorsaksstatistik

Socialstyrelsen för ett index över alkoholrelaterade dödsorsaker samt ett över narkotikarelaterade dödsorsaker. Dödsorsaksregistret omfattar alla avlidna personer som vid tidpunkten för dödsfallet var folkbokförda i Sverige det år de avled, oavsett om själva dödsfallet inträffade inom eller utom landet. Nedan listas de koder som ingår i indexen från 1997.

Rikstäckande uppgifter om dödsorsaker presenteras från 1960 i denna rapport. Revisioner av ICD-koderna har skett 1969, 1987 och 1997. Jämförelseproblem över tid kan uppstå vid sådana byten. Uttaget av narkotikarelaterade dödsfall gjordes om enligt delvis nya principer 2012 och tidsserien reviderades bakåt till 1997 (Socialstyrelsen 2014). De resultat som tidigare publicerats i Drogutvecklingen i Sverige har således ändrats. Det nya består i att flera opioidläkemedel har kommit att inkluderas i indexet. Detta gäller dock inte substansen dextropropoxifen, vilken var vanlig fram till 2011 då den avregistrerades och ersattes utav andra opioidläkemedel.

Förändringen innebär ingen större ökning i antalet registrerade dödsfall perioden 1997–2007. Mellan 2008–2010 blir antalsökningen dock 8–10 % och 2011, då dextropropoxifen inom sjukvården helt ersatts av andra opioidläkemedel, registrerades hela 22 % fler dödsfall med den nya definitionen och år 2013 gav den nya definitionen 27 % högre värden jämfört med den gamla. Förändringen kan innebära att jämförbarheten över tid brutits med det nya indexet, och då i synnerhet från och med 2011.

Metodproblem och tillförlitlighet

Socialstyrelsens index över alkoholrelaterade dödsorsaker

ICD-10-kod	Diagnos i klartext
E244	Alkoholutlöst pseudocushingsyndrom
F10	Psykiska störningar och beteendestörningar orsakade av alkohol
G312	Degeneration i nervsystemet orsakad av alkohol
G621	Alkoholutlöst polyneuropati
G721	Alkoholutlöst myopati
I426	Alkohol-kardiomyopati
K292	Gastrit orsakad av alkohol
K70.0–70.9	Lever sjukdom orsakad av alkohol
K85.2	Akut pankreatit orsakad av alkohol
K860	Kronisk pankreatit orsakad av alkohol
O354	Vård av blivande moder för (misstänkt) skada på fostret på grund av alkoholmissbruk hos modern
P043	Foster och nyfödd som påverkats av alkoholbruk hos modern
Q860	Fetalt alkoholsyndrom
T510–519	Toxisk effekt av alkohol
Y901–Y909	Tecken på alkoholpåverkan, fastställd genom mätning av blodets alkoholhalt
Y911–Y919	Tecken på alkoholpåverkan med kliniskt fastställd intoxikationsgrad
Z502	Rehabilitering av alkoholmissbrukare
Z714	Rådgivning och kontroll vid alkoholmissbruk
Z721	Livsstilsproblem genom alkoholbruk

Socialstyrelsens index över narkotikarelaterade dödsorsaker

ICD-10-kod	Diagnos i klartext
F11–F16, F18, F19	Psykiska störningar och beteendestörningar orsakade av psykoaktiva substanser
O35.5	Vård av blivande moder för (misstänkt) skada på fostret av läkemedel
P04.4	Foster och nyfödd som påverkats av bruk av tillvänjande droger hos modern
T40 ^{a)}	Förgiftning med narkotiska och psykodysleptiska medel
T43.6	Förgiftning med psykostimulantia med missbruksrisk
Z50.3	Rehabilitering av läkemedelsmissbrukare
Z71.5	Rådgivning och kontroll vid drogmissbruk
Z72.2	Livsstilsproblem genom drogbruk

a) Substansen dextropropoxifen ingår inte.

ICD-koder

Från och med 1997 övergick man inom sjukvården till att klassificera sjukdomar och dödsfall enligt den tionde internationella diagnos- och dödsorsaks-klassifikationen (*International Classification of Diseases – ICD*). Den svenska versionen heter Klassifikation av sjukdomar och hälsoproblem 1997 (KSH97) och utges av Socialstyrelsen.

Även om ICD 10 är bättre än de föregående, i så måtto att den mera korrekt beskriver sjukdomar och dödsfall i enlighet med dagens kunskaper, så kan det vara problematiskt med översättningar och jämförelser med tidigare versioner. Detta för med sig att man måste vara försiktig med tolkningar där tidsserierna passerar över årtalen då nya revisioner införts; 1969, 1987 och 1997. När det är möjligt skrivs de aktuella ICD-koderna ut i tabellrubrikerna. För en närmare beskrivning av koderna i den 9:e revisionen hänvisas till *Drogutvecklingen i Sverige – Rapport 99*.

Mönstringsundersökningarna

Mönstringsundersökningarna var årliga undersökningar av de som infann sig till mönstring vid pliktverkets regionkontor perioden 1970–2006. Detta gjorde samtliga män som fyllde 18 år under det aktuella kalenderåret, med undantag för de som saknade svenskt medborgarskap, liksom personer som med läkarintyg kunde styrka att de saknade möjlighet att genomföra någon form av totalförsvarsplicht (Guttormsson 2007). Inför 2007 förändrades mönstringsverksamheten i så pass hög grad att drogvane studien upphörde till följd av den kraftigt försämrade representativiteten.

Redan under 2000-talet försämrades representativiteten något eftersom alltför sjukdomstillstånd och lindrigare besvär kom att leda till att den mönstringsaktuella inte behövde infinna sig om läkarintyg skickades in och godkändes. Det är dock svårt att avgöra om, och i så fall i vilken grad, detta haft betydelse för drogvaneenkätens resultat.

Studien genomfördes med anonyma gruppenkäter vilka besvarades enskilt och därefter lades i svarslådor av respondenterna. Under studiens sista 10 år låg bortfallet runt 10 %. Till följd av diverse tekniska problem finns inga data från perioden 1989–1991 och bortfallet var relativt omfattande omkringliggande år, vilket dock inte bedömts ha påverkat resultaten i någon avgörande omfattning.

Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på lika villkor

Våren 2004 startades Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät – *Hälsa på lika villkor* (HLV). Undersökningen är årlig och görs i samarbete med Sveriges landsting/regioner. I enkäten ställs bl.a. frågor om användning av alkohol, cannabis och tobak.

Metodproblem och tillförlitlighet

Datainsamlingen genomförs av SCB och omfattar personer i åldrarna 16–84 år (18–84 år 2004). Urvalet dras som ett obundet slumpmässigt urval från SCB:s Register över totalbefolkningen (RTB) och består av 20 000 personer. År 2007 tillkom möjlighet att svara via webben för dem som föredrar det istället för att besvara enkäten via brev. År 2011 inkom 14 % av svaren den vägen (SCB 2011). Resultaten baseras numer på ca 10 000 svar per år. Bortfallet har ökat med tiden, från 39 % vid starten till 51 % år 2013 (Folkhälsomyndigheten 2014). För att kompensera detta viktas resultaten. En bortfallsanalys publicerades av Boström (2010) men därefter har ingen motsvarande gjorts.

Skolundersökningarna

Skolundersökningarna genomförs regelbundet sedan 1971 i årskurs 9 samt sedan 2004 i gymnasiet år 2. Studierna genomförs med hjälp av gruppenkäter som distribueras till riksrepresentativa urval av klasser och fylls i anonymt av eleverna under skrivningsliknande former. Per årskurs dras 300 klasser. Andelen ej medverkande klasser har ökat något med tiden och uppgick till ca 20 % 2012. Till följd av förbättrade kontakter med skolorna sänktes klassbortfallet till 12 % år 2013. Enkäten besvaras normalt av uppåt 5 000 elever i nian och 3 500–4 000 elever i gymnasiet. Bortfallet till följd av frånvarande elever har de senaste 10 åren uppgått till ca 17 % bland gymnasieeleverna och 15 % bland niorna (CAN 2014, under arbete).

Frågeformuläret innehåller en grundstomme av frågor som använts under i stort sett hela perioden. Vid några tillfällen har mera genomgripande förändringar ägt rum och 2012 var ett sådant. Det är väl känt att förändringar av frågeformuleringar kan påverka resultaten. I avgörande fall framgår detta av text och tabeller. De revideringar som genomfördes av frågeformuläret 2012 samt andra förändringar av undersökningens metod beskrivs närmare i Rani-
nen och Nyström (2013).

Slutenvårdsstatistik

Socialstyrelsen för ett index över alkoholrelaterad slutenvård samt ett över narkotikarelaterad slutenvård. Rikstäckande uppgifter om alla vårdtillfällen finns från 1987. År 1997 övergick man från att koda enligt ICD 9 till ICD 10, vilket kan innebära vissa jämförelseproblem över denna tidpunkt (Socialstyrelsen 2013). Nedan listas de koder som ingår i indexen från 1997 och framåt (vilka hämtats från Socialstyrelsens databas på www.socialstyrelsen.se). Tidigare index framgår av tidigare utgåvor av Drogutvecklingen i Sverige. Uppgifterna om förstagångsvårdade inom slutenvården reviderade av Socialstyrelsen 2014 för hela tidsperioden och innebar väsentligen förhöjda nivåer.

Socialstyrelsens index över alkoholrelaterade slutenvårdsdiagnoser ^{a)}

ICD-10-kod	Diagnos i klartext
E244	Alkoholutlöst pseudocushingsyndrom
F10	Psykiska störningar och beteendestörningar orsakade av alkohol
G312	Degeneration i nervsystemet orsakad av alkohol
G621	Alkoholutlöst polyneuropati
G721	Alkoholutlöst myopati
I426	Alkoholkardiomyopati
K292	Gastrit orsakad av alkohol
K700–709	Leversjukdom orsakad av alkohol
K860	Kronisk pankreatit orsakad av alkohol
O354	Vård av blivande moder för (misstänkt) skada på fostret på grund av alkoholmissbruk hos modern
P043	Foster och nyfödd som påverkats av alkoholbruk hos modern
Q860	Fetalt alkoholsyndrom
T510–519	Toxisk effekt av alkohol
Y901–Y909	Tecken på alkoholpåverkan, fastställd genom mätning av blodets alkoholhalt
Y911–Y919	Tecken på alkoholpåverkan, fastställd genom intoxikationsgrad
Z502	Rehabilitering av alkoholmissbrukare
Z714	Rådgivning och kontroll vid alkoholmissbruk
Z721	Livsstilsproblem genom alkoholbruk

a) Även K852 "Akut pankreatit orsakad av alkohol" ingår i index över alkoholdiagnoser (vård). Alkoholindex i patientregistret och dödsorsaksregistret är identiska.

Socialstyrelsens index över narkotikarelaterade slutenvårdsdiagnoser

ICD-10-kod	Diagnos i klartext
F11–F16, F18, F19	Psykiska störningar och beteendestörningar orsakade av psykoaktiva substanser
O35.5	Vård av blivande moder för (misstänkt) skada på fostret av läkemedel
P04.4	Foster och nyfödd som påverkats av bruk av tillvänjande droger hos modern
T40.0–T40.3, T40.5–T40.9	Förgiftning med narkotiska och psykodysleptiska medel
T43.6	Förgiftning med psykostimulantia med missbruksrisk
Z50.3	Rehabilitering av läkemedelsmissbrukare
Z71.5	Rådgivning och kontroll vid drogmissbruk

Monitorprojektet

År 2013 övertog CAN den undersökning som kallas Monitorprojektet från Centrum för Socialvetenskaplig Alkohol- och Drogforskning (SoRAD). Monitorprojektet har pågått sedan år 2000 och baseras på löpande telefonintervjuer i den vuxna befolkningen (numera 17–84 år, tidigare 16–80). För telefonintervjuerna ansvarar undersökningsföretaget Ipsos. Urvalet till undersökningen är slumpmässigt och bestod tidigare av en dragning av hushåll, men görs sedan 2013 från en databas innehållande samtliga, för undersökningar, tillgängliga telefonabbonenter i Sverige.

Frågorna rör bl.a. resandeförsel, smuggling och hemtillverkning av alkoholdrycker, men i undersökningen efterfrågas också om tobaksprodukter köpts från smugglare eller förts in i landet vid en utlandsresa (sedan 2003). Frågorna avser den senaste 30-dagarsperioden. Dessutom finns frågor om konsumtion av alkohol och tobaksprodukter.

Genom att kombinera uppgifter om den i Sverige registrerade alkoholkonsumtionen (försäljningen) med svaren om anskaffningssätt i månadsmätningarna kan skattningar av den totala alkoholkonsumtionen göras. Det bör påpekas att uppgifterna om oregistrerad alkoholkonsumtion är just skattningar av de olika delmängderna, eftersom det finns olika metodologiska problem förknippade med självrapporterade svar uppgivna i frågeundersökningar.

Bortfallet i undersökningen har ökat, från ca 40 % fram t.o.m. 2004 till runt 50 % åren 2007–2008 och under de senaste åren har det legat runt 60 %. Under ett år genomförs totalt ca 18 000 intervjuer (Leifman & Trolldal 2014).

Mätningarna har genomförts enligt samma principer under hela 2000-talet och torde ge en god bild av utvecklingen av de olika mängderna oregistrerad alkohol. I och med 2013 års rapport gjordes en noggrann revidering av tidigare data och beräkningsmetoder vilket ledde till vissa smärre justeringar av tidigare presenterade resultat.

Ungdomsundersökningarna

Perioden 1979–2003 genomfördes en serie ungdomsundersökningar i åldrarna 16–24 år. Med varierande kontinuitet genomfördes dessa på riksrepresentativa urval. Urvalsstorlek och bortfall förändrades med åren och i den sista undersökningen 2003 gjordes 3 000 intervjuer och bortfallet uppgick till 28 %.

Till och med 1994 genomförde SIFO undersökningarna. Detta år gjorde även TEMO en undersökning, liksom 1996 och 1998, medan undersökningen 2003 utfördes av ARS. En tidigare redovisad undersökning från 2000 har uteslutits då man i efterhand funnit att den inte var genomförd på ett metodologiskt godtagbart sätt (Guttormsson m.fl. 2004).

På grund av vissa metodologiska förändringar, bl.a. byten av opinionsinstitut men också en övergång från besöks- till telefonintervjuer i 1994 års undersökning, samt en del frågeförändringar, försvåras möjligheten att göra jämförelser över tid. Ytterligare en reservation är det ringa antalet intervjuade i TEMO:s del av 1994 års undersökning (n=500) vilket gör att resultaten bör tolkas med särskild försiktighet detta år.

Undersökningen om svenska folkets levnadsförhållanden (ULF)

När det gäller beskrivningen av tobaksvanor i befolkningen är det främst Statistiska Centralbyråns undersökningar av svenska folkets levnadsförhållanden (ULF) som erbjuder mera långsiktig information. Undersökningarna innehåller sedan 1980 frågor om rökvanor, och vissa år kompletteras dessa även med snusfrågor. Sedan början av 1990-talet har nettourvalen i regel omfattat omkring 7 500 personer. Bortfallet låg under denna tid runt 20 %, men har sedan dess ökat och 2013 uppgick bortfallet till 43 %. För att mildra bortfallseffekterna viktas resultaten och på senare år har också urvalet utökats. I 2013 års undersökning deltog närmare 7 000 personer mellan 16–84 år (SCB 2014).

Undersökningarna genomgick åren 2006–2008 förändringar som på olika sätt kan ha påverkat resultaten och möjligheten att kunna göra jämförelser över tid. Bland annat genomförs intervjuerna numer via telefon istället för, som tidigare, via besök. Samtidigt har även viktningssystemet uppdaterats. Till skillnad från vissa andra frågor har rökfrågan dock varit oförändrad under hela perioden och i en jämförelse mellan de svar som erhållits på frågan via telefon respektive via besök visar de olika tillvägagångssätten inga statistiskt säkerställda skillnader i resultaten. Inte heller beträffande snusfrågan påträffas statistiskt säkerställda skillnader, men gällande snusning uppger SCB att det tycks som att telefonintervjun fångar in fler män som snusar än besöksintervjun gör (SCB 2010).

UNO- och MAX-undersökningarna

Vid tre tillfällen har det genomförts nationella kartläggningar, eller s.k. case finding-studier, av narkotikamissbrukets omfattning i Sverige; 1979, 1992 och 1998. Case-finding innebär helt enkelt att man samlar in uppgifter om de personer (cases) som uppfyller ett visst kriterium. Uppgifterna samlas in från myndigheter och organisationer som har kontakt med personerna, t.ex. socialtjänst, sjukhus, beroendevård, polis och kriminalvård. År 1979 gjordes en totalundersökning medan de två andra genomfördes i ett urval av kommuner (Olsson m.fl. 2001).

Uppgiftslämnarna har naturligtvis inte kännedom om samtliga personer med missbruksproblem. Utifrån de rapporter som inkommer genomförs statistiska

Metodproblem och tillförlitlighet

beräkningar för att skatta och lägga till även mörkertalet. Den använda metoden kallas för capture-recapture och härstammar från biologin. Metoden förutsätter emellertid bl.a. att alla individer har samma sannolikhet att infångas och att ett oberoende råder mellan insamlingssystemen, något som i detta sammanhang inte är helt realistiskt. Av den anledningen bör resultaten från UNO- och MAX-undersökningarna användas som fingervisare för vilka preparat som är vanligast och som en ungefärlig omfattning av narkotikabruket, snarare än som precisa mått på detsamma.

Vid tidpunkten för den sista kartläggningen återanalyserades också datamängderna för undersökningarna genomförda 1979 och 1992 eftersom analysmetoderna utvecklats, något som ledde till delvisa förändringar av resultaten (Olsson 2000).

Vuxenundersökningarna

Mellan 1982 och 2000 studerades alkoholvanorna, samt delvis även narkotikavanorna, i den allmänna befolkningen (15/16–75 år) genom en serie intervjuundersökningar. Till och med 1990 genomfördes datainsamlingarna av SIFO men perioden 1992–2000 stod TEMO för arbetet.

Perioden 1988–1994 omfattade urvalet 1 000 personer, med undantag för 1991 då endast 500 intervjuer gjordes. Efter 1996 ingick åtminstone 1 500 personer (Helmersson-Bergmark 2001). Urvalets storlek kan anses ge tillförlitliga resultat för gruppen som helhet. När man däremot studerar undergrupper i materialet, t.ex. ett snävare åldersintervall, blir skattningarna mer osäkra. I de senare undersökningarna låg bortfallet runt 40 %. För att i någon mån kompensera för detta vägdes materialet med avseende på kön, ålder och boendeort.

Referenser

- Andersson B & Hibell B (1993). *Skolelevers drogvanor 1993*. Rapport nr. 36. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Björkman NM (1979). *Social önskvärdhet som felkälla i frågeundersökningar: en jämförelse mellan två datainsamlingsmetoder*. Akademisk avhandling. Sociologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Boström (2010). *Vad betyder bortfallet för resultatet i folkhälsoenkäter?* Statens folkhälsoinstitut: www.fhi.se.
- CAN (2014, under arbete). *Skolelevers drogvanor 2014*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Folkhälsomyndigheten (2014). *Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på lika villkor?* www.folkhalsomyndigheten.se. Nedladdat 2014-09-29. Stockholm: Folkhälsomyndigheten.
- Guttormsson U (2007). *Mönstrandens drogvanor 2006*. Rapport nr. 105. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Guttormsson U, Andersson A & Hibell B (2004). *Ungdomars drogvanor 1994–2003. Intervjuer med 16–24-åringar*. Rapport nr. 75. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Helmersson-Bergmark K (2001). *Svenskarna och alkoholen år 2000*. Rapport nr. 11. Stockholm: Folkhälsoinstitutet och Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Leifman H & Trolldal B (2014). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2013*. Rapport nr. 142. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Olsson U (2000). *Estimation of the number of drug addicts in Sweden – an application of capture-recapture methodology*. Swedish University of Agricultural Sciences, Department of Biometry and Informatics, Report 55.
- Olsson B, Adamsson Wahren C & Byqvist S (2001). *Det tunga narkotikamissbrukets omfattning i Sverige 1998. MAX-projektet, delrapport 3*. Rapport nr. 61. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Raninen J & Nyström S (2013). *Reviderad enkät 2012 – En analys av resultatkillnaderna*. Rapport nr. 134. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- SCB (2010). *Förändringar i Undersökningarna av levnadsförhållandena 2006–2008. En studie av jämförbarheten över tid för välfärdsindikatorerna*. Befolknings- och välfärdsstatistik 2010:4. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SCB (2011). *Hälsa på lika villkor? Enkätundersökning 2011, nationellt urval*. Teknisk rapport. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SCB (2014). *Bortfallsutvecklingen i ULF 1975–2013*, nedladdad från SCB:s hemsida 2014-09-29: www.scb.se.
- Socialstyrelsen (2014). *Statistikdatabas för diagnoser i slutenvård*. Informationen hämtad 2014-09-30. www.socialstyrelsen.se.

Metodproblem och tillförlitlighet

Socialstyrelsen (2014). *Dödsorsaker 2013*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2013). *Sjukdomar i slutenvård 1987–2012*. Stockholm: Socialstyrelsen.

SOU 2005:82. *Personer med tungt missbruk. Stimulans till bättre vård och behandling*. Betänkande av utredningen om en vårdöverenskommelse om missbrukarvården. Stockholm: Fritzes.

Tabeller

Inledande tabellkommentarer

I tabellbilagan finns ett antal tabellkommentarer inkluderade. Dessa berör olika block av sammanhängande tabeller och förtydligar innehållet i dessa samt förklarar vissa definitioner. Huvudsakligen fokuserar de på att kommentera metodologiska förändringar som på något sätt kan ha påverkat de redovisade trenderna. För att få full förståelse för innehållet i tabellerna är det således viktigt att utöver fotnoterna i tabellerna också kontrollera tabellkommentarerna.

I flera fall har uppgiftslämnande källa varierat med åren. T.ex. erhöles vissa alkoholförsäljningsdata förut av Socialstyrelsen, därefter av Alkoholinspektionen och numer av Folkhälsomyndigheten. Som källa anges i tabellerna endast aktuell uppgiftslämnare samtidigt som eventuella tidigare uppgiftslämnare framgår av tidigare utgåvor av Drogutvecklingen i Sverige.

Eftersom vissa data samlats in under många år är det ibland inte möjligt att presentera hela tidsserierna i tryckversionen. När tabellhuvudet anger en längre tidsserie än vad som återges i tryckversionen innebär det att hela tidsserien redovisas i den digitala tabellbilagan, vilken återfinns på www.can.se.

I tabellerna återges data i heltal eller med en decimal. Dessutom används följande beteckningar:

- 0 Betyder ingen frekvens (när det rör sig om antal) och mindre än 0,5 % när det rör sig om procentandelar.
- Betyder ingen procentandel, när frekvensen varit 0 således.
- .. Betyder att uppgiften existerar men ansetts för osäker att återge.
- . Betyder att ingen uppgift finns att tillgå, frågan inte ställd detta år, m.m.

Tabellkommentarer: Alkoholutvecklingen; Tillgänglighet till alkohol (tabellerna 1–2)

I tabell 1 redovisas prisutvecklingen på alkohol i detaljhandel och servering. Uppgifterna har hämtats från andruppfoljning.se och ansvarig rapportör av dessa data är Folkhälsomyndigheten. Priserna är bland annat prisjusterade och indexerade med år 2011 som basår (=100) för att underlätta jämförelser mellan åren. När det gäller pris på servering bör det noteras att det förekommer stort internt bortfall för respektive dryck. För detaljerad information kring beräkningsgrunderna av pris hänvisas till andruppfoljning.se.

Tabell 1. Prisutvecklingen för spritdrycker, vin, starköl och folköl för detaljhandel och servering. 1980–2013. Basår 2011=100.

År	Detaljhandel				Servering		
	Spritdrycker	Vin	Starköl	Folköl	Spritdrycker	Vin	Starköl
1980	104	104	122	104	.	.	.
1981	106	103	124	106	.	.	.
1982	105	102	118	105	.	.	.
1983	110	109	123	110	.	.	.
1984	111	108	129	111	.	.	.
1985	108	111	134	108	.	.	.
1986	104	110	135	104	.	.	.
1987	112	112	141	112	.	.	.
1988	110	107	148	110	.	.	.
1989	111	107	148	111	.	.	.
1990	109	109	151	109	.	.	.
1991	104	105	150	104	.	.	.
1992	101	100	147	101	.	.	.
1993	99	96	139	99	.	.	.
1994	103	99	137	103	.	.	.
1995	103	103	132	103	.	.	.
1996	106	106	136	106	.	.	.
1997	108	107	114	108	.	.	.
1998	111	110	113	111	.	.	.
1999	113	114	112	113	.	.	.
2000	114	116	111	106	.	.	.
2001	113	113	109	105	.	.	.
2002	111	106	107	106	.	.	.
2003	109	105	106	104	.	.	.
2004	109	106	102	103	.	.	.
2005	108	106	99	101	.	.	.
2006	107	105	96	101	.	.	.
2007	104	102	94	98	85	74	95
2008	101	100	98	102	96	90	93
2009	103	102	101	103	91	91	97
2010	102	102	102	103	93	94	99
2011	100	100	100	100	100	100	100
2012	99	100	99	101	101	105	102
2013	100	101	100	101	103	108	105

Källa: andtuppföljning.se.

Tabell 2. Antal serveringstillstånd vid slutet av respektive år med tillstånd att servera spritdrycker, vin och starköl till allmänheten samt antal serveringstillstånd till slutna sällskap. 1977–2013. ^{a)} (Diagram 1)

År	Till allmänheten					Till slutna sällskap	Summa totalt
	Sprit-drycker	Vin	Starköl	Övriga	Summa till allmänheten		
1977	1 527	863	64	69	2 523	486	3 009
1978	1 614	938	63	86	2 701	827	3 528
1980	1 739	991	56	100	2 886	968	3 854
1981	1 768	1 013	56	109	2 946	995	3 941
1982	1 850	1 064	49	117	3 080	1 007	4 087
1983	1 966	1 103	51	135	3 255	1 030	4 285
1984	2 161	1 191	57	116	3 525	1 123	4 648
1985	2 460	1 215	57	142	3 874	1 204	5 078
1986	2 712	1 225	53	154	4 144	1 265	5 409
1987	2 943	1 292	58	166	4 459	1 377	5 836
1988	3 124	1 328	56	184	4 692	1 477	6 169
1989	3 463	1 415	61	208	5 147	1 601	6 748
1990	3 729	1 492	63	244	5 528	1 692	7 220
1991	4 005	1 612	65	263	5 945	1 812	7 757
1992	4 345	1 735	75	282	6 437	1 844	8 281
1993	4 758	1 825	87	286	6 956	1 894	8 850
1994	5 143	1 934	105	296	7 478	1 918	9 396
1995	5 812	1 937	86	286	8 121	2 021	10 142
1996	..	..	..	..	..	..	..
1997	6 532	1 760	78	266	8 636	1 871	10 507
1998	7 067	1 614	74	273	9 028	1 851	10 879
1999	7 371	1 447	46	281	9 145	1 855	11 000
2000	7 960	1 341	42	288	9 631	1 866	11 497
2001	8 090	1 269	42	289	9 690	1 861	11 551
2002	8 502	1 240	49	271	10 062	1 897	11 959
2003	8 707	1 188	49	267	10 211	1 879	12 090
2004	8 933	1 048	36	268	10 285	1 778	12 063
2005	9 210	1 001	37	278	10 526	1 780	12 306
2006	9 491	968	37	289	10 785	1 757	12 542
2007	9 604	863	27	288	10 782	1 611	12 393
2008	9 715	809	20	293	10 837	1 561	12 398
2009	9 965	766	18	294	11 043	1 556	12 599
2010	10 217	713	12	286	11 228	1 483	12 711
2011	10 463	666	13	290	11 432	1 662	13 094
2012	10 846	639	17	299	11 801	1 827	13 628
2013	11 199	632	18	304	12 153	1 990	14 143

Källa: Folkhälsomyndigheten.

a) Tillstånd att servera endast folköl är inte inräknade.

Tabellkommentarer: Alkoholutvecklingen; Konsumtionsutvecklingen (tabellerna 3–17)

I tabell 3 framgår alkoholförsäljningen uppdelat på olika drycker sedan 1967 (perioden före redovisas i den digitala tabellbilagan på can.se). Mellanölsförsäljningen gäller från och med kvartal fyra för år 1965 till och med kvartal två för år 1977. Cider, alkoholisk och liknande produkter kan med nuvarande lagstiftning och statistikföringsrutiner inte särredovisas. Dessa drycker återfinns registrerade under såväl sprit-, som vin- och maldryckskategorierna, beroende på vilken alkoholbas som använts. Kategorin ”folköl” i samma tabell avser även tidigare ölvarianter svagare än starköl; det vill säga ”pilsner” och likande.

Tabellerna 5 och 6 bygger på uppgifter från Monitorprojektet vid CAN. Det bör observeras att på grund av avrundning är summan av delmängderna i tabellerna inte alltid densamma som totalsumman. För mer ingående uppgifter om data i tabellerna 5 och 6 och beräkningsgrunder hänvisas till rapport nr. 142 ”Alkoholkonsumtionen i Sverige 2013” (CAN 2014) där tabellerna också finns återgivna fast med två decimaler.

Tabellerna 7–8 redovisar den genomsnittliga totala årskonsumtionen i liter alkohol 100 % bland skolelever. För dessa tabeller bör det påtalas att år 1989 byttes metod för att beräkna totalkonsumtionen, något som ledde till högre tal, i alla fall för pojkar. Vidare tillkom blanddrycker, dvs. alkoholisk och stark cider, år 1998 i skolundersökningen. I och med att inga frågor ställdes om dessa drycker de närmast föregående åren, samtidigt som dryckerna fanns att tillgå, innebär det att totalkonsumtionsvolymen då var underskattad. Mellan 2012 och 2013 ändrades frågeformuläret men inga signifikanta skillnader mellan dessa två formulär uppstod avseende total genomsnittlig årskonsumtion. För detaljerad information om förändringar av frågeformuläret och dess eventuella betydelse hänvisas till rapport nr. 134 ”Reviderad enkät 2012. En analys av resultatskillnaderna” (CAN 2013).

Data till den självrapporterade alkoholkonsumtionen som belyses i tabell 9 har hämtats från andtuppföljning.se och bygger på konsumtionsdata från Monitormätningarna vid CAN. Nedan återges valda delar om självrapporterad konsumtion som anges på andtuppföljning.se.

”Data bygger på uppgifter från respektive respondent om hur mycket alkohol man druckit och kan, i motsats till total anskaffning, brytas ner på olika undergrupper såsom män och kvinnor och olika åldersgrupper. Att konsumtionsmängder som beräknats utifrån sådana data är avsevärt lägre än de faktiska (dvs. jämfört med försäljningsuppgifter) och därför inte kan användas som mått på den faktiska konsumtionen är sedan lång tid känt inom alkoholforskningen. Detta beror på att bortfallet i större utsträckning än de svarande består

av storkonsumenter av alkohol men också, och framför allt, på att de som svarar i stor utsträckning underrapporterar sin alkoholkonsumtion. Däremot anses de kunna spegla trender över tid trots konstant lägre nivåer än de faktiska” (andruppfoljning.se).

Av tabellerna 10–13 framgår andelen intensivkonsumenter särredovisat för pojkar respektive flickor. Tidsserien (för eleverna i årskurs 9) är lång och under årens lopp har en del revideringar av frågeformuläret gjorts, bland annat under 1980- och 1990-talen, se fotnot i anslutning till tabellerna. Dessutom ändrades formuläret 2012 vilket medförde att det uppstod signifikanta skillnader mellan nya (2012B) och gamla formuläret (2012A) avseende andelen intensivkonsumenter. För detaljerad information om förändringar av frågeformuläret och dess betydelse hänvisas till rapport nr. 134 ”Reviderad enkät 2012. En analys av resultatskillnaderna” (CAN 2013).

I tabell 14 redovisas andelen riskkonsumenter bland män respektive kvinnor i olika åldrar baserat på Folkhälsomyndighetens årliga enkätundersökning ”Hälsa på lika villkor”. År 2004 ingick inte 16–17-åringar i urvalet till skillnad mot senare år. Vid jämförelser över tid som inkluderar år 2004 och speciellt för åldersgruppen 16–29 år bör detta beaktas. Riskkonsumtion definieras som 6–12 poäng för män respektive 5–12 poäng för kvinnor enligt AUDIT-C.

Tabellerna 15–16 redovisar olika alkoholvanor bland elever i årskurs 9 och år 2 på gymnasiet fördelat på olika regioner från 1989/1990 (årskurs 9) och 2004/2005 (år 2 gymnasiet) fram till 2012/2013. Det bör påtalas att de siffror som redovisas för åren 2012/2013 avseende andelen intensivkonsumenter inte är jämförbara med tidigare års data på grund av ändringar i frågeformuläret 2012. För detaljerad information om förändringar av frågeformuläret och dess betydelse hänvisas till rapport nr. 134 ”Reviderad enkät 2012. En analys av resultatskillnaderna” (CAN 2013).

I tabellerna bygger indelningen i regioner på grupper av län förutom för Stockholm, Västra Götaland och Skåne som utgörs av enskilda län. ”Södra Sverige” utgörs av Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Gotland, Blekinge och Halland, ”Mellersta Sverige” av Uppsala, Södermanland, Östergötland, Värmland, Örebro, Västmanland, Dalarna och Gävleborg. ”Norra Sverige” av Västernorrland, Jämtland, Västerbotten och Norrbotten.

Tabell 17 baseras på data från åren 2012–2014, som lagts samman för att möjliggöra regional redovisning kombinerat med könsuppdelning. I tabellen redovisas även andra drogvanor än alkoholvanor. Regionindelningarna är de samma som i tabell 15–16.

Tabell 3. Försäljning av sprit, vin och öl i liter alkohol 100 % per invånare 15 år och äldre samt dryckernas andel av totala försäljningen. 1861–2013. (Diagram 2)

År	Sprit		Vin		Starköl		Mellanöl (kl II B)		Folköl (kl II A)		Totalt		Index 1985 = 100
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	
1967	3,4	54	0,9	14	0,2	3	1,4	22	0,5	8	6,3	100	103
1968	3,2	48	0,9	14	0,3	5	1,7	26	0,5	8	6,6	100	108
1969	3,3	47	1,0	14	0,3	4	2,1	30	0,4	6	7,0	100	115
1970	3,3	46	1,1	15	0,3	4	2,1	29	0,4	6	7,2	100	118
1971	3,2	46	1,1	16	0,3	4	2,1	30	0,4	6	7,0	100	115
1972	3,3	45	1,3	18	0,2	3	2,1	29	0,3	4	7,3	100	120
1973	3,4	49	1,2	17	0,2	3	2,0	29	0,3	4	7,0	100	115
1974	3,7	50	1,3	18	0,2	3	2,0	27	0,2	3	7,4	100	121
1975	3,8	50	1,4	18	0,2	3	2,1	28	0,2	3	7,6	100	125
1976	3,9	51	1,4	18	0,2	3	2,1	27	0,1	1	7,7	100	126
1977	3,7	51	1,5	21	0,4	5	1,0	14	0,7	10	7,3	100	120
1978	3,8	54	1,5	21	0,7	10	.	.	1,1	16	7,0	100	115
1979	3,8	54	1,5	21	0,8	11	.	.	1,0	14	7,1	100	116
1980	3,4	51	1,5	22	0,8	12	.	.	1,0	15	6,7	100	110
1981	3,1	49	1,5	24	0,8	13	.	.	0,9	14	6,3	100	103
1982	3,0	47	1,6	25	0,8	13	.	.	1,0	16	6,4	100	105
1983	2,8	46	1,6	26	0,8	13	.	.	0,9	15	6,1	100	100
1984	2,6	43	1,7	28	0,9	15	.	.	0,9	15	6,0	100	98
1985	2,5	41	1,7	28	0,9	15	.	.	1,0	16	6,1	100	100
1986	2,6	41	1,8	29	1,0	16	.	.	1,0	16	6,3	100	103
1987	2,4	39	1,8	29	1,0	16	.	.	1,0	16	6,2	100	102
1988	2,3	36	1,8	28	1,2	19	.	.	1,1	17	6,4	100	105
1989	2,3	35	1,9	29	1,3	20	.	.	1,2	18	6,5	100	107
1990	2,1	33	1,8	28	1,3	20	.	.	1,2	19	6,4	100	105
1991	2,1	33	1,8	29	1,2	19	.	.	1,2	19	6,3	100	103
1992	2,0	32	1,8	29	1,2	19	.	.	1,3	21	6,3	100	103
1993	1,9	31	1,8	29	1,3	21	.	.	1,3	21	6,2	100	102
1994	1,7	27	1,9	30	1,3	21	.	.	1,4	22	6,3	100	103
1995	1,6	26	1,8	29	1,4	23	.	.	1,4	23	6,2	100	102
1996	1,5	25	1,9	32	1,3	22	.	.	1,3	22	6,0	100	98
1997	1,3	22	2,0	34	1,4	24	.	.	1,2	20	5,9	100	97
1998	1,3	22	2,0	34	1,4	24	.	.	1,1	19	5,8	100	95
1999	1,3	21	2,1	34	1,6	26	.	.	1,1	18	6,1	100	100
2000	1,3	21	2,2	35	1,7	27	.	.	1,0	16	6,2	100	102
2001	1,4	22	2,4	37	1,8	28	.	.	0,9	14	6,5	100	107
2002	1,4	20	2,8	41	1,9	28	.	.	0,8	12	6,9	100	113
2003	1,3	19	2,8	41	2,0	29	.	.	0,8	12	6,9	100	113
2004	1,1	17	2,8	43	1,9	29	.	.	0,7	11	6,5	100	107
2005	1,1	17	2,9	44	1,9	29	.	.	0,7	11	6,6	100	108
2006	1,2	18	3,0	44	2,0	29	.	.	0,7	10	6,9	100	111
2007	1,1	16	3,1	45	2,1	30	.	.	0,6	9	6,9	100	113
2008	1,1	16	3,2	46	2,1	30	.	.	0,6	9	7,0	100	115
2009	1,1	15	3,4	47	2,2	30	.	.	0,6	8	7,3	100	120
2010	1,1	15	3,5	48	2,1	29	.	.	0,6	8	7,3	100	120
2011	1,1	15	3,6	49	2,1	29	.	.	0,6	8	7,3	100	120
2012	1,1	15	3,6	49	2,1	29	.	.	0,6	8	7,3	100	120
2013	1,1	15	3,6	49	2,1	28	.	.	0,6	8	7,4	100	121

Källa: Folkhälsomyndigheten. Perioden före 1967 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.

Tabell 4. Restaurangserveringens andel av den totala försäljningen av liter spritdrycker, vin och starköl. 1977–2013.

År	Spritdrycker %	Vin %	Starköl %	Totalt (räknat som del av alkohol 100 %)
1977	3	6	24	5
1978	3	7	22	6
1979	3	7	22	6
1980	3	7	24	7
1981	3	7	25	7
1982	3	8	24	8
1983	3	8	25	8
1984	3	8	25	9
1985	3	8	27	9
1986	4	9	28	10
1987	3	8	29	10
1988	4	8	33	12
1989	4	8	34	13
1990	4	7	35	13
1991	4	6	37	12
1992	4	6	41	14
1993	4	6	44	15
1994	5	7	45	17
1995	6	8	46	18
1996	7	10	46	20
1997	7	12	44	20
1998	8	12	43	20
1999	9	12	41	21
2000	10	11	37	17
2001	14	13	35	19
2002	14	13	34	18
2003	12	11	32	16
2004	15	12	32	17
2005	16	11	31	15
2006	16	11	29	..
2007	14	13	28	16
2008	17	10	28	16
2009	15	8	25	14
2010	14	9	26	14
2011	13	10	26	15
2012	14	9	26	14
2013	17	10	27	15

Källa: Folkhälsomyndigheten.

Tabell 5. Alkoholkonsumtionens olika delmängder i Sverige i liter alkohol 100 % per invånare 15 år och äldre. 2001–2013. (Diagram 4)

Delmängd	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	För- ändring 2001–2013	Andel 2013
Total konsumtion	8,8	9,5	10,0	10,6	10,3	10,1	9,9	9,8	9,5	9,4	9,5	9,1	9,9	+12 %	100 %
Registrerad del	6,5	6,9	6,9	6,5	6,5	6,8	7,0	7,0	7,3	7,3	7,4	7,2	7,4	+13 %	75 %
Systembolaget	4,6	5,0	5,1	4,8	4,9	5,1	5,3	5,4	5,8	5,8	5,8	5,8	5,8	+25 %	59 %
Restauranger	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	0,9	1,0	-3 %	10 %
Livsmedelsbutiker (folköl)	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	-33 %	6 %
Oregistrerad del	2,3	2,7	3,1	4,1	3,7	3,3	2,9	2,8	2,2	2,1	2,2	1,9	2,5	+8 %	25 %
Resandeförsel	1,6	1,7	2,1	2,7	2,3	1,9	1,9	1,9	1,4	1,4	1,4	1,3	1,6	-2 %	16 %
Smuggling	0,4	0,5	0,7	1,0	1,2	1,1	0,8	0,7	0,6	0,5	0,5	0,4	0,6	+50 %	6 %
Hemtillverkning	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	-44 %	2 %
Internet	..	..	..	..	..	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	..	2 %

Källa: CAN.

Tabell 6. Oregistrerad, registrerad och total alkoholskaffning, per alkoholdryck och totalt i liter alkohol 100 %. 2001–2013.

Delmängd	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	För- ändring 2001–2013	Andel 2013
Spritdrycker, totalt	2,4	2,5	2,6	2,9	2,9	2,7	2,5	2,5	2,2	2,2	2,1	2,0	2,3	-5 %	100 %
Registrerad	1,4	1,4	1,3	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	-25 %	46 %
Oregistrerad	1,0	1,1	1,3	1,8	1,8	1,6	1,4	1,4	1,0	1,1	1,0	1,0	1,3	+22 %	54 %
Vin, totalt	3,0	3,4	3,5	3,6	3,5	3,5	3,6	3,7	3,8	3,8	4,0	3,8	4,0	+32 %	100 %
Registrerad	2,4	2,6	2,7	2,7	2,7	2,9	3,0	3,1	3,3	3,4	3,5	3,4	3,5	+45 %	87 %
Oregistrerad	0,6	0,8	0,8	0,9	0,8	0,6	0,6	0,6	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	-18 %	13 %
Starköl, totalt	2,5	2,7	2,9	3,2	3,1	3,0	3,0	2,9	2,8	2,6	2,7	2,6	2,8	+16 %	100 %
Registrerad	1,8	1,9	2,0	1,9	1,9	2,0	2,1	2,1	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1	+21 %	75 %
Oregistrerad	0,7	0,8	1,0	1,3	1,2	1,1	0,9	0,9	0,7	0,5	0,6	0,5	0,7	+2 %	25 %
Cider, totalt	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	..	100 %
Registrerad	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	+24 %	69 %
Oregistrerad	..	..	..	..	..	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	..	31 %
Folköl	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	-33 %	100 %
Registrerad konsumtion	6,5	6,9	6,9	6,5	6,5	6,8	7,0	7,0	7,3	7,3	7,4	7,2	7,4	+13 %	100 %
Oregistrerad konsumtion	2,3	2,7	3,1	4,1	3,7	3,3	2,9	2,8	2,2	2,1	2,2	1,9	2,5	+8 %	100 %
Total konsumtion	8,8	9,5	10,0	10,6	10,3	10,1	9,9	9,8	9,5	9,4	9,5	9,1	9,9	+12 %	100 %

Källa: CAN.

Tabell 7a. Genomsnittlig total årskonsumtion mätt i liter alkohol 100 % samt olika dryckers andel av den totala alkoholkonsumtionen bland **pojkar**. Årskurs 9. 1977–2014. (Diagram 5)

Pojkar	Totalt		Sprit		Vin		Blanddrycker ^{a)}		Starköl		Folköl	
	Liter	%	Liter	%	Liter	%	Liter	%	Liter	%	Liter	%
1977	4,0	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1978	3,7	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1979	3,3	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1980	2,7	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1981	2,3	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1982	2,5	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1983	..	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1984	..	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1985	..	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1986	2,3	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1987	2,3	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1988	2,2	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1989A	2,3	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1989B	2,8	100	0,9	32	0,2	7	.	.	0,9	30	0,9	32
1990	3,0	100	1,0	33	0,2	6	.	.	0,9	30	0,9	31
1991	3,3	100	1,2	35	0,2	6	.	.	0,9	29	1,0	31
1992	3,4	100	1,2	35	0,2	6	.	.	0,9	27	1,1	33
1993	3,3	100	1,2	38	0,2	6	.	.	0,9	27	1,0	31
1994	3,5	100	1,2	33	0,2	5	.	.	0,9	26	1,3	38
1995	3,0	100	1,0	35	0,2	5	.	.	0,6	21	1,2	40
1996	2,8	100	0,7	25	0,2	6	.	.	0,8	28	1,3	47
1997	3,2	100	1,0	30	0,2	5	.	.	0,8	26	1,3	40
1998	4,0	100	1,1	28	0,2	4	0,6	15	0,8	21	1,3	32
1999	4,5	100	1,5	32	0,2	4	0,6	14	1,0	23	1,2	27
2000	5,5	100	1,8	32	0,2	4	0,9	16	1,4	26	1,4	25
2001	5,1	100	1,6	31	0,2	4	0,9	17	1,4	28	1,0	20
2002	4,5	100	1,3	28	0,2	4	0,9	20	1,3	28	0,9	21
2003	4,2	100	1,1	26	0,1	4	0,9	21	1,4	33	0,7	17
2004	4,3	100	1,1	26	0,1	3	1,0	23	1,5	35	0,6	14
2005	4,1	100	1,2	29	0,1	3	1,1	26	1,4	34	0,4	9
2006	4,4	100	1,4	32	0,1	2	1,0	22	1,5	34	0,4	10
2007	3,5	100	1,1	31	0,1	3	0,7	19	1,3	38	0,4	10
2008	3,7	100	1,1	30	0,1	3	0,8	21	1,4	37	0,4	10
2009	4,1	100	1,2	29	0,1	3	0,9	21	1,5	35	0,5	12
2010	3,3	100	1,0	30	0,1	3	0,6	19	1,1	35	0,5	14
2011	3,0	100	0,9	31	0,1	3	0,6	21	1,0	35	0,3	10
2012A	2,4	100	0,8	32	0,1	4	0,5	23	0,7	30	0,3	12
2012B	2,3	100	0,5	24	0,1	5	0,5	22	0,8	35	0,3	13
2013	1,8	100	0,5	30	0,1	5	0,4	22	0,6	32	0,2	12
2014	1,6	100	0,5	31	0,1	4	0,3	19	0,5	33	0,2	13

Källa: CAN.

a) Sedan 1998 ingår blanddrycker i den totala årskonsumtionen.

Tabell 7b. Genomsnittlig total årskonsumtion mätt i liter alkohol 100 % samt olika dryckers andel av den totala alkoholkonsumtionen bland **flickor**. Årskurs 9. 1977–2014. (Diagram 5)

Flickor	Totalt		Sprit		Vin		Blanddrycker ^{a)}		Starköl		Folköl	
	Liter	%	Liter	%	Liter	%	Liter	%	Liter	%	Liter	%
1977	3,5	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1978	2,9	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1979	2,7	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1980	2,1	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1981	1,6	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1982	1,6	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1983	..	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1984	..	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1985	..	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1986	1,3	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1987	1,4	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1988	1,4	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1989A	1,4	..	..	..	..	..	.	.	..	..	..	..
1989B	1,5	100	0,5	37	0,2	13	.	.	0,4	27	0,3	23
1990	1,9	100	0,7	38	0,2	13	.	.	0,5	28	0,4	21
1991	1,7	100	0,7	40	0,2	13	.	.	0,4	26	0,4	22
1992	1,6	100	0,7	44	0,2	11	.	.	0,4	24	0,3	21
1993	1,7	100	0,7	41	0,2	11	.	.	0,4	25	0,4	25
1994	1,9	100	0,7	38	0,2	10	.	.	0,4	22	0,6	32
1995	2,0	100	0,7	36	0,2	11	.	.	0,4	19	0,7	35
1996	1,6	100	0,4	25	0,2	13	.	.	0,4	25	0,7	42
1997	2,0	100	0,7	36	0,2	11	.	.	0,4	21	0,6	32
1998	2,6	100	0,8	32	0,2	8	0,6	22	0,4	17	0,6	21
1999	2,7	100	1,0	37	0,2	8	0,6	21	0,4	17	0,5	18
2000	2,9	100	1,1	39	0,3	9	0,6	22	0,5	16	0,4	15
2001	2,8	100	1,1	40	0,2	9	0,6	22	0,5	18	0,4	13
2002	3,0	100	1,1	37	0,2	8	0,7	22	0,6	20	0,4	14
2003	2,9	100	1,0	33	0,2	7	0,8	27	0,6	22	0,4	12
2004	3,0	100	0,9	31	0,2	8	0,8	28	0,7	24	0,3	10
2005	3,3	100	1,1	34	0,2	6	1,0	29	0,8	25	0,2	7
2006	3,0	100	1,1	36	0,2	5	0,9	31	0,6	21	0,2	7
2007	2,5	100	0,9	35	0,2	6	0,7	27	0,6	24	0,2	8
2008	2,7	100	1,1	39	0,2	6	0,7	28	0,6	20	0,2	8
2009	2,3	100	0,8	35	0,2	7	0,7	29	0,5	20	0,2	9
2010	2,1	100	0,7	34	0,2	8	0,6	28	0,5	22	0,2	8
2011	1,9	100	0,7	38	0,2	8	0,6	30	0,3	16	0,2	9
2012A	1,7	100	0,5	32	0,1	8	0,6	39	0,3	16	0,1	6
2012B	1,7	100	0,5	28	0,2	11	0,7	42	0,2	14	0,1	6
2013	1,3	100	0,5	37	0,1	11	0,5	36	0,1	11	0,1	6
2014	1,4	100	0,5	38	0,1	9	0,5	37	0,2	11	0,1	5

Källa: CAN.

a) Sedan 1998 ingår blanddrycker i den totala årskonsumtionen.

Tabell 8. Genomsnittlig total årskonsumtion mätt i liter alkohol 100 % samt olika dryckers andel av den totala alkoholkonsumtionen efter kön. Gymnasiets år 2. 2004–2014. (Diagram 5)

	Totalt		Sprit		Vin		Bland- drycker		Starköl		Folköl	
	Liter	%	Liter	%	Liter	%	Liter	%	Liter	%	Liter	%
Pojkar												
2004	7,4	100	1,8	25	0,2	3	1,3	18	3,1	42	1,0	13
2005	7,4	100	1,9	26	0,2	3	1,2	17	3,2	43	0,8	11
2006	8,0	100	2,1	26	0,2	3	1,4	18	3,5	43	0,8	10
2007	7,5	100	2,1	28	0,2	3	1,1	15	3,4	45	0,7	10
2008	6,7	100	1,9	28	0,2	3	1,0	15	3,0	45	0,6	9
2009	6,7	100	1,7	25	0,2	4	1,0	15	3,1	46	0,7	10
2010	6,6	100	1,7	26	0,2	3	0,9	14	3,1	47	0,6	10
2011	6,2	100	1,6	26	0,2	4	0,8	13	3,0	48	0,6	10
2012A	5,8	100	1,5	27	0,2	4	0,9	16	2,6	45	0,5	9
2012B	5,1	100	1,2	24	0,3	6	0,9	17	2,2	43	0,5	10
2013	4,1	100	1,0	25	0,2	6	0,6	15	1,7	41	0,5	12
2014	4,3	100	1,1	25	0,2	5	0,6	15	1,8	42	0,5	12
Flickor												
2004	4,1	100	1,1	26	0,5	12	1,4	33	0,9	23	0,3	7
2005	4,6	100	1,2	25	0,5	10	1,5	32	1,3	28	0,3	6
2006	4,7	100	1,4	29	0,5	11	1,4	31	1,1	24	0,3	6
2007	4,3	100	1,4	31	0,5	12	1,2	27	1,1	26	0,2	5
2008	4,0	100	1,2	30	0,6	14	1,1	29	0,9	22	0,2	5
2009	4,3	100	1,2	28	0,7	16	1,3	29	1,0	23	0,2	4
2010	4,1	100	1,3	30	0,6	15	1,2	29	0,9	22	0,2	4
2011	3,4	100	0,9	27	0,6	18	1,1	32	0,6	18	0,2	5
2012A	3,5	100	0,9	27	0,6	17	1,2	34	0,6	17	0,2	6
2012B	3,6	100	0,9	25	0,7	21	1,3	36	0,5	15	0,1	4
2013	2,7	100	0,7	25	0,5	20	1,1	39	0,3	12	0,1	4
2014	2,7	100	0,8	28	0,5	19	1,1	39	0,3	10	0,1	3

Källa: CAN.

Tabell 9. Självrapporterad alkoholkonsumtion i liter alkohol 100 %, efter kön och ålder. 2004–2012. (Diagram 6)

År	Män	Kvinnor	Män och kvinnor			
	16–80	16–80	16–29	30–49	50–64	65–80
2004	6,6	2,8	5,8	4,9	4,5	2,9
2005	6,4	2,8	5,8	4,6	4,3	3,0
2006	6,4	2,9	5,4	4,8	4,6	3,1
2007	6,2	2,7	5,3	4,6	4,4	2,9
2008	6,3	2,9	4,8	5,0	4,6	3,3
2009	6,0	2,9	4,8	4,4	4,6	3,6
2010	5,7	2,7	4,5	4,5	4,3	3,2
2011	5,8	2,8	4,8	4,3	4,4	3,5
2012	6,0	2,7	4,6	4,5	4,6	3,6

Källa: andtuppföljning.se.

Tabell 10a. Andelen **pojkar** som vid ett och samma tillfälle druckit alkohol motsvarande minst fyra stora burkar starköl/starkcider eller 18 cl. (en halv kvartering) sprit eller en helflaska vin eller sex burkar folköl. Årskurs 9^a. 1972–2012A^b). (Diagram 7)

	Dricker inte alkohol	Någon gång veckan	Någon/ ett par ggr/mån	Några gångar per år	Mer sällan	Aldrig	Intensiv- konsumerar minst en gång per månad	Ej svar
Pojkar								
1974	15	6	26	18	14	21	32	1
1975	15	5	26	17	13	23	31	1
1976	13	8	30	17	10	21	38	1
1977	13	9	28	16	11	22	37	1
1978	13	7	29	17	13	21	36	1
1979	15	6	29	19	11	20	35	1
1980	15	4	22	19	11	20	26	1
1981	22	3	18	19	14	23	21	1
1982	25	4	19	16	13	23	23	1
1983	..	..	22	..	..	..	..	..
1984	.	.	.	.	.	.	.	.
1985	.	.	.	.	.	.	.	.
1986	22	3	20	18	14	23	23	1
1987	23	3	19	17	13	24	22	1
1988	26	3	20	17	12	22	23	1
1989	25	3	22	18	12	19	26	0
1990	25	3	23	17	11	21	26	1
1991	19	3	26	18	12	21	29	1
1992	17	4	25	19	13	21	29	1
1993	17	4	25	19	12	21	29	2
1994	18	4	26	18	12	20	30	2
1995	21	4	24	18	12	18	28	2
1996	20	5	25	18	11	18	30	2
1997	20	4	25	18	11	21	29	1
1998	24	4	26	18	11	16	30	1
1999	26	5	25	17	10	16	29	1
2000	23	6	27	17	11	15	33	1
2001	24	6	25	17	10	17	31	1
2002	26	6	23	16	12	17	29	1
2003	29	4	21	15	11	19	26	1
2004	30	5	21	12	11	20	25	1
2005	33	5	20	13	11	18	25	0
2006	33	5	19	12	11	19	24	1
2007	34	3	20	14	9	18	23	1
2008	33	4	20	14	10	18	24	1
2009	33	5	19	14	10	19	24	1
2010	36	3	17	15	10	18	20	1
2011	38	3	15	14	10	19	18	2
2012A	40	3	13	14	9	19	16	2

Källa: CAN. Perioden före 1974 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.

a) T.o.m. 1977 års undersökning stod det "5 burkar mellanöl" i frågan. "Fyra stora burkar starköl" tillkom 1988. "Fyra stora flaskor stark cider" tillkom 1997. T.o.m. år 1999 var alternativet för sprit "en halvflaska sprit (s.k. 'kvartering)". Dessa förändringar har skett för att motsvara tidsenliga dryckesvanor, och kan ha haft betydelse för resultatjämförelser mellan de olika tidsperioderna.

b) För värden för 2012B–2014, se tabell 11. Det finns statistiskt säkerställd skillnad mellan gamla (2012A) och nya (2012B) formuläret.

Tabell 10b. Andelen **flickor** som vid ett och samma tillfälle druckit alkohol motsvarande minst fyra stora burkar starköl/starkcider eller 18 cl. (en halv kvarting) sprit eller en helflaska vin eller sex burkar folköl. Årskurs 9 ^{a)}. 1972–2012A ^{b)}. (Diagram 7)

	Dricker inte alkohol	Någon gång veckan	Någon/ ett par ggr/mån	Några gångar per år	Mer sällan	Aldrig	Intensiv- konsumerar minst en gång per månad	Ej svar
Flickor								
1974	15	2	17	13	17	35	19	1
1975	14	2	20	15	17	31	22	1
1976	14	4	21	14	16	31	25	1
1977	12	6	23	13	14	31	29	1
1978	12	4	22	16	17	29	26	1
1979	12	4	26	15	14	29	30	0
1980	15	3	17	15	16	34	20	0
1981	21	2	14	14	14	34	16	0
1982	23	2	14	14	14	33	16	0
1983	..	..	18	..	..	..	..	..
1984	.	.	.	.	.	.	.	.
1985	.	.	.	.	.	.	.	.
1986	26	1	13	13	14	33	14	1
1987	24	2	13	13	13	35	15	1
1988	29	2	14	14	12	29	16	1
1989	29	2	15	14	11	28	17	1
1990	25	2	17	17	13	26	19	0
1991	21	2	18	16	14	29	19	1
1992	19	2	18	17	13	31	19	1
1993	20	2	20	15	13	28	22	1
1994	19	2	21	16	13	27	23	2
1995	19	3	22	17	14	25	24	2
1996	19	2	18	18	15	26	21	2
1997	18	3	20	18	13	28	22	1
1998	21	3	19	17	14	26	21	1
1999	22	2	20	17	13	25	22	0
2000	20	2	21	16	16	24	23	0
2001	20	3	23	15	14	25	26	1
2002	23	4	22	16	13	22	25	0
2003	24	3	21	14	14	24	24	1
2004	27	3	20	14	11	24	23	1
2005	28	4	19	13	12	23	23	0
2006	30	3	19	13	13	21	22	1
2007	28	3	20	16	12	21	23	1
2008	28	3	22	13	12	20	25	1
2009	28	3	20	15	12	21	23	1
2010	31	3	18	15	12	21	20	0
2011	35	2	18	13	10	21	20	1
2012A	37	2	15	12	11	22	17	1

Källa: CAN. Perioden före 1974 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.

a) T.o.m. 1977 års undersökning stod det "5 burkar mellanöl" i frågan. "Fyra stora burkar starköl" tillkom 1988. "Fyra stora flaskor stark cider" tillkom 1997. T.o.m. år 1999 var alternativet för sprit "en halvflaska sprit (s.k. 'kvarting')". Dessa förändringar har skett för att motsvara tidsenliga dryckesvanor, och kan ha haft betydelse för resultatjämförelser mellan de olika tidsperioderna.

b) För värden för 2012B–2014, se tabell 11. Det finns statistiskt säkerställd skillnad mellan gamla (2012A) och nya (2012B) formuläret.

Tabell 11. Andelen elever som, under de senaste 12 månaderna, vid ett och samma tillfälle druckit alkohol motsvarande minst fyra stora burkar starköl/starkcider eller 25 cl. sprit eller en helflaska vin eller sex burkar folköl (s.k. intensivkonsumtion) efter kön. Årskurs 9. 2012B–2014. (Diagram 7)

	Dricker inte alkohol	1 gång/vecka eller oftare	2–3 ggr/mån.	1 gång/mån.	2–6 ggr de sen. 12 mån.	1 gång de sen. 12 mån.	Ingen gång de sen. 12 mån.	Minst 1 gång/mån.	Ej svar
Pojkar									
2012B	47	2	6	5	12	8	18	13	2
2013	58	2	4	5	11	8	11	10	2
2014	59	1	4	5	10	8	11	10	2
Flickor									
2012B	41	2	6	6	13	9	23	13	1
2013	50	1	4	5	13	9	16	10	2
2014	51	1	4	5	12	9	15	11	2

Källa: CAN.

Tabell 12. Andelen elever som vid ett och samma tillfälle druckit alkohol motsvarande minst 18 cl. (en halv kvartering) sprit eller en helflaska vin eller fyra stora flaskor starkcider/alkoläsk eller fyra burkar starköl eller sex burkar folköl, efter kön. Gymnasiets år 2. 2004–2012A ^{a)}. (Diagram 7)

	Dricker inte alkohol	Någon gång veckan	Någon/ett par ggr/mån	Några gånger per år	Mer sällan	Aldrig	Intensiv-konsumerar minst en gång per månad	Ej svar
Pojkar								
2004	12	9	40	19	9	11	49	1
2005	12	9	41	18	10	10	50	1
2006	11	10	42	19	8	10	52	0
2007	11	10	42	18	7	10	52	1
2008	11	10	41	18	8	10	51	1
2009	13	8	39	19	9	11	48	1
2010	15	9	39	17	9	12	48	1
2011	13	7	40	17	9	13	47	1
2012A	16	6	37	18	8	12	43	2
Flickor								
2004	10	5	33	22	14	16	38	0
2005	10	6	37	20	12	15	42	0
2006	12	5	37	19	12	15	42	1
2007	10	6	37	20	11	15	43	1
2008	13	6	37	19	10	16	42	1
2009	12	6	36	21	11	14	42	1
2010	12	5	39	18	10	14	45	1
2011	12	4	35	21	11	16	39	1
2012A	15	4	32	20	11	16	37	1

Källa: CAN.

a) För värden för 2012B–2014, se tabell 13. Det finns statistiskt säkerställd skillnad mellan gamla (2012A) och nya (2012B) formuläret.

Tabell 13. Andelen elever som, under de senaste 12 månaderna, vid ett och samma tillfälle druckit alkohol motsvarande minst fyra stora burkar starköl/starkcider eller 25 cl. sprit eller en helflaska vin eller sex burkar folköl (s.k. intensivkonsumtion) efter kön. Gymnasiets år 2. 2012B–2014. (Diagram 7)

	Dricker inte alkohol	1 gång/vecka eller oftare	2–3 ggr/mån.	1 gång/mån.	2–6 ggr de senaste 12 mån.	1 gång de senaste 12 mån.	Ingen gång de senaste 12 mån.	Minst 1 gång/mån.	Ej svar
Pojkar									
2012B	19	5	16	15	22	9	12	36	1
2013	23	3	15	15	23	9	11	33	1
2014	24	4	15	14	22	9	11	32	1
Flickor									
2012B	15	3	13	16	21	10	20	33	2
2013	22	2	11	12	23	12	18	25	1
2014	19	2	11	13	23	12	19	25	2

Källa: CAN.

Tabell 14. Andelen 16–84-åringar med riskkonsumtion ^{a)}, efter kön och ålder ^{b)}. 2004–2013. (Diagram 8)

År	Män					Kvinnor					Alla
	Ålder				Totalt	Ålder				Totalt	
	16–29	30–44	45–64	65–84		16–29	30–44	45–64	65–84		
2004	43	24	19	8	23	30	13	11	3	13	18
2005	37	24	19	7	22	29	14	10	4	14	18
2006	38	22	19	9	22	28	12	11	3	13	17
2007	34	23	17	6	21	31	11	13	3	14	17
2008	35	20	17	8	20	31	11	12	3	14	17
2009	38	22	18	9	22	30	13	11	3	14	18
2010	36	21	20	8	21	27	10	11	4	13	17
2011	33	22	18	9	20	28	10	12	4	13	17
2012	30	20	20	10	20	30	9	11	4	13	17
2013	31	18	19	10	19	24	9	11	5	12	16

Källa: Folkhälsomyndigheten, Hälsa på lika villkor.

a) Riskkonsumtion definieras som 6–12 (män) resp. 5–12 (kvinnor) poäng på AUDIT-C.

b) 2004 ingick inte 16–17-åringar i urvalet.

Tabell 15. Olika alkoholvanor och erfarenhet av att ha druckit hemtillverkad respektive smugglad alkohol fördelat på (grupper av) län ^{a)}. Tvåårsmedelvärden. Procentuell fördelning samt medelvärde liter. Årskurs 9. 1989–2013.

	n=	Andel alkohol-kons. ^{b)} (%)	Intensiv-konsumtion av alkohol ^{c)} ngn g/mån el. oftare (%)	Genom-snittskons. i ren alkohol (liter)	Druckit smugglad sprit de senaste 12 mån.	Druckit hemtillverkad sprit de senaste 12 mån.
Stockholm						
1989/1990	2 006	80	23	2,6	.	.
1991/1992	1 866	81	25	2,4	.	23
1993/1994	1 964	80	25	2,6	.	32
1995/1996	1 649	79	27	2,2	.	33
1997/1998	1 583	81	24	3,0	18	32
1999/2001	1 878	77	26	3,7	17	27
2002/2003	2 011	73	22	3,3	14	18
2004/2005	2 136	70	21	2,9	15	16
2006/2007	1 797	67	25	3,7	28	11
2008/2009	1 981	65	24	3,3	29	9
2010/2011	1 861	60	20	2,5	26	8
2012/2013	1 884	53	11	1,6	19	5
Västra Götaland						
1989/1990	1 791	76	22	2,1	.	.
1991/1992	1 863	80	24	2,5	.	29
1993/1994	1 976	80	31	2,8	.	39
1995/1996	2 036	78	26	2,3	.	39
1997/1998	1 936	80	26	3,2	19	36
1999/2001	1 762	81	29	3,9	21	35
2002/2003	1 742	81	27	4,1	20	27
2004/2005	1 825	74	25	4,0	23	21
2006/2007	1 694	68	22	3,3	24	13
2008/2009	1 701	69	23	3,0	27	10
2010/2011	1 618	63	21	2,8	27	10
2012/2013	1 523	53	13	1,9	19	6
Skåne						
1989/1990	1 485	83	21	2,6	.	.
1991/1992	1 623	85	25	3,1	.	37
1993/1994	1 488	83	27	3,0	.	44
1995/1996	2 038	81	26	2,7	.	40
1997/1998	1 981	78	24	2,8	31	33
1999/2001	1 730	83	30	4,4	34	38
2002/2003	1 595	81	29	5,0	31	27
2004/2005	1 691	77	27	4,4	30	17
2006/2007	1 483	72	25	3,7	31	14
2008/2009	1 197	73	26	4,4	34	12
2010/2011	1 554	70	24	3,1	33	11
2012/2013	1 570	57	14	2,1	24	6

Källa: CAN.

Forts.

a) Regionernas sammansättning framgår av tabellkommentarerna.

b) Av tekniska skäl definieras alkoholkonsument här som att någon gång ha druckit alkohol.

c) Alkoholkonsumtion motsvarande minst en flaska vin vid ett och samma tillfälle. Frågans konstruktion ändrades 2012 och är inte jämförbar med tidigare år.

Forts. **Tabell 15.** Olika alkoholvanor och erfarenhet av att ha druckit hemtillverkad respektive smugglad alkohol fördelat på (grupper av) län ^{a)}. Tvåårsmedelvärden. Procentuell fördelning samt medelvärde liter. Årskurs 9. 1989–2013.

	n=	Andel alkohol-kons. ^{b)} (%)	Intensiv-konsumtion av alkohol ^{c)} ngn g/mån el. oftare (%)	Genom-snittskons. i ren alkohol (liter)	Druckit smugglad sprit de senaste 12 mån.	Druckit hemtillverkad sprit de senaste 12 mån.
Södra Sverige						
1989/1990	1 809	79	23	2,3	.	.
1991/1992	1 780	82	27	2,7	.	29
1993/1994	1 792	82	27	2,6	.	37
1995/1996	1 328	82	29	2,6	.	43
1997/1998	1 182	82	30	3,5	22	45
1999/2001	1 603	82	30	4,4	27	40
2002/2003	1 854	81	30	4,2	23	30
2004/2005	1 776	77	26	3,7	22	21
2006/2007	1 782	71	25	3,8	26	14
2008/2009	1 573	70	26	3,3	29	12
2010/2011	1 564	65	20	2,2	29	9
2012/2013	1 693	58	13	1,7	21	7
Mellersta Sverige						
1989/1990	3 317	78	23	2,4	.	.
1991/1992	3 313	79	25	2,5	.	38
1993/1994	3 174	79	26	2,7	.	41
1995/1996	2 129	80	25	2,4	.	46
1997/1998	2 146	79	27	2,8	14	46
1999/2001	1 832	78	26	3,6	16	46
2002/2003	1 812	75	26	3,2	14	33
2004/2005	1 806	73	26	4,0	19	28
2006/2007	1 788	68	22	3,0	25	20
2008/2009	2 298	67	24	3,0	27	14
2010/2011	1 485	60	18	2,5	25	14
2012/2013	1 759	51	11	1,7	18	7
Norra Sverige						
1989/1990	1 259	70	17	1,8	.	.
1991/1992	1 249	70	17	1,8	.	33
1993/1994	1 356	71	18	1,7	.	35
1995/1996	2 411	72	21	1,7	.	40
1997/1998	2 288	73	21	2,4	12	41
1999/2001	1 829	73	23	3,0	12	46
2002/2003	1 501	66	20	2,7	9	32
2004/2005	1 608	60	17	2,5	10	30
2006/2007	1 631	61	18	2,5	19	24
2008/2009	1 161	57	19	3,0	24	22
2010/2011	1 325	56	16	2,6	23	19
2012/2013	1 563	49	10	1,5	15	13

Källa: CAN.

a) Regionernas sammansättning framgår av tabellkommentarerna.

b) Av tekniska skäl definieras alkoholkonsument här som att någon gång ha druckit alkohol.

c) Alkoholkonsumtion motsvarande minst en flaska vin vid ett och samma tillfälle. Frågans konstruktion ändrades 2012 och är inte jämförbar med tidigare år.

Tabell 16. Elevernas alkoholvanor fördelade på (grupper av) län ^{a)}. Tvåårsmedelvärden. Procentuell fördelning samt medelvärde liter. Gymnasiets år 2. 2004–2013.

	n=	Andel alkohol-konsumenter ^{b)} (%)	Intensivkons. av alkohol ^{c)} ngn g/mån el. oftare (%)	Genomsnittskonsumtion i ren alkohol (liter)
Stockholm				
2004/2005	1 762	88	45	6,3
2006/2007	1 218	90	50	7,0
2008/2009	1 491	88	48	5,9
2010/2011	1 629	84	44	5,3
2012/2013	1 673	80	31	3,8
Västra Götaland				
2004/2005	1 536	90	47	5,7
2006/2007	1 374	89	48	6,4
2008/2009	1 343	90	48	5,7
2010/2011	1 449	84	43	4,8
2012/2013	1 328	80	32	3,5
Skåne				
2004/2005	1 398	92	47	7,0
2006/2007	1 381	90	47	7,0
2008/2009	1 072	89	47	7,0
2010/2011	1 075	87	49	6,1
2012/2013	1 191	80	37	5,3
Södra Sverige				
2004/2005	1 457	90	46	6,2
2006/2007	1 380	88	48	5,8
2008/2009	1 282	87	48	5,3
2010/2011	1 160	86	45	5,6
2012/2013	1 345	84	32	4,2
Mellersta Sverige				
2004/2005	1 581	90	44	5,6
2006/2007	1 684	89	47	5,5
2008/2009	1 783	86	44	4,7
2010/2011	1 131	86	45	4,6
2012/2013	1 473	81	30	3,3
Norra Sverige				
2004/2005	1 263	83	37	4,2
2006/2007	1 033	86	41	5,2
2008/2009	827	82	39	4,3
2010/2011	1 007	83	44	4,8
2012/2013	1 039	80	31	3,7

Källa: CAN.

a) Regionernas sammansättning framgår av tabellkommentarerna.

b) Av tekniska skäl definieras alkoholkonsument här som att någon gång ha druckit alkohol.

c) Alkoholkonsumtion motsvarande minst en flaska vin vid ett och samma tillfälle. Frågans konstruktion ändrades 2012 och är inte jämförbar med tidigare år.

Tabell 17. Drogvänor bland elever i årskurs 9 samt gymnasiets år 2, i olika regioner efter kön. Procent. Genomsnittsvärden för åren 2012–2014 ^{a)}.

	Stock- holms län	Västra Göta- lands län	Skåne län	Södra Sverige	Mellersta Sverige	Norra Sverige	Riket
Pojkar, åk 9 (n)	(1357)	(1217)	(1190)	(1259)	(1299)	(1267)	(7589)
Alkoholkonsument	44	47	52	49	42	40	45
Årskonsumtion (liter 100 % alkohol)	1,8	2,0	2,2	1,8	1,9	1,6	1,9
Intensivkonsumtion ^{b)}							
någon g/mån eller oftare	11	12	14	11	10	9	11
Prövat narkotika ngn gång	11	7	10	6	6	5	8
Sniffat någon gång	4	6	4	5	5	5	5
Prövat AAS någon gång	2	1	2	2	2	1	2
Röker	13	12	15	11	11	11	12
Snusar	9	10	7	12	10	13	10
Flickor, åk 9 (n)	(1316)	(1142)	(1146)	(1296)	(1231)	(1157)	(7288)
Alkoholkonsument	53	50	53	55	50	49	52
Årskonsumtion (liter 100 % alkohol)	1,3	1,7	1,8	1,4	1,3	1,3	1,5
Intensivkonsumtion ^{b)}							
någon g/mån eller oftare	11	12	14	14	10	9	11
Prövat narkotika ngn gång	8	7	8	4	6	4	6
Sniffat någon gång	5	4	5	4	6	6	5
Prövat AAS någon gång	1	1	0	0	1	0	1
Röker	19	17	18	17	15	17	17
Snusar	1	2	1	2	3	5	2
Pojkar, gymn, år 2 (n)	(1071)	(1026)	(913)	(973)	(1067)	(777)	(5841)
Alkoholkonsument	77	77	78	79	75	75	77
Årskonsumtion (liter 100 % alkohol)	4,7	4,0	6,1	4,8	3,8	4,1	4,5
Intensivkonsumtion ^{b)}							
någon g/mån eller oftare	35	33	39	34	31	31	34
Prövat narkotika ngn gång	27	21	22	15	16	15	20
Sniffat någon gång	7	6	5	5	5	8	6
Prövat AAS någon gång	1	0	2	2	1	1	1
Röker	28	26	26	27	25	27	26
Snusar	18	21	19	25	23	26	22
Flickor, gymn, år 2 (n)	(1203)	(1047)	(922)	(972)	(1120)	(758)	(6038)
Alkoholkonsument	81	82	77	82	81	76	80
Årskonsumtion (liter 100 % alkohol)	3,1	3,1	3,7	3,0	2,5	2,7	3,0
Intensivkonsumtion ^{b)}							
någon g/mån eller oftare	27	31	31	28	25	27	28
Prövat narkotika ngn gång	19	13	19	12	11	11	14
Sniffat någon gång	6	4	4	4	4	7	5
Prövat AAS någon gång	0	0	0	0	0	0	0
Röker	32	29	35	32	31	30	31
Snusar	2	4	2	4	5	11	4

Källa: CAN.

a) Regionernas sammansättning framgår av tabellkommentarerna.

b) Intensivkonsumtion = dricker alkohol motsvarande minst 25 cl. sprit eller en helflaska vin eller 4 burkar starköl/cider eller 6 burkar folköl vid samma tillfälle.

Tabellkommentarer: Alkoholutvecklingen; Skadeutvecklingen; (tabellerna 18–31)

Omhändertaganden enligt LOB uppvisar numera en klart lägre nivå jämfört med 1980-talet (tabell 18.). Detta speglar snarast ett förändrat arbete mot fylleri från polisens sida och inte en faktisk nedgång i fylleriet. Perioden 1991–2000 inkluderades inte personer under 15 år i tabell 18. Dessa var dock så få (257 personer år 2000) att detta saknar betydelse för statistikens utseende. Vidare ingår andra droger än alkohol men exempelvis 2009 utgjorde de endast 1 % av ingripandena.

I tabell 19 redovisas Brå:s statistik över anmälda trafiknykterhetsbrott. Denna statistik speglar rattfylleri och grovt rattfylleri men mörkertalet antas vara stort. Det har skett förändringar av bland annat inrapporteringssystem av anmälda brott vilket kan ha påverkat jämförbarheten över tid. Uppgifterna till tabell 19 (1975–2013) har hämtats från Brottsförebyggande rådets databas om anmälda brott.

Trafiksäkerhetskäten har genomförts årligen 1981–2003 (höst) samt 2005–2013 (vår). År 2004 genomfördes dock inte undersökningen – därav brott i tidsserien i tabell 20. För personer som uppgivit att de åkt med förare påverkad av alkohol finns data sedan 1994. Data redovisas avrundat till heltal. För originaldata med en decimal, se Trafikverkets publikation ”Trafiksäkerhet. Resultat från trafiksäkerhetskäten 2013”.

I tabellerna 22–31 redovisas uppgifter för slutenvård och dödlighet relaterat till alkohol. Det bör påpekas att 1997 infördes det senaste klassifikationssystemet för sjukdomar och dödsorsaker, ICD-10. Detta medför att jämförbarheten med tidigare år minskar, även om klassifikationen är detaljrikare än tidigare. Som framgår av noteringar i anslutning till tabellerna har klassifikationssystemet ändrats även vid tidigare tillfällen, närmare bestämt 1969 samt 1987, vilket också bör beaktas vid jämförelser över tid. I denna publikation av Drogutvecklingen i Sverige har uppgifter om slutenvård och dödlighet reviderats (jämfört med föregående utgåva) i samband med 2014 års dataleverans från Socialstyrelsen.

Tabellerna 22–24 visar utvecklingen av de som vårdats med alkoholrelaterad bi- eller huvuddiagnos, såväl vid somatiska som psykiatriska kliniker, enligt Socialstyrelsens index över alkoholrelaterad slutenvård (ICD-koderna listas i kapitlet *Metodproblem och tillförlitlighet*). Av tabell 22 framgår antalet unika individer som vårdats med alkoholdiagnos någon gång sedan 1987. Tidsserien över antalet förstagsångsvårdade blir missvisande (för hög) i början av perioden eftersom eventuella vårdtillfällen före 1987 inte kan kontrolleras. ICD-kodbytet 1997 kan ha lett till försämringar av jämförbarheten över tid också för detta mått.

I tabellerna 25–26 redovisas åldersstandardiserade dödstal, enligt Socialstyrelsens index, (underliggande eller bidragande dödsorsak) över alkoholrelaterad dödlighet per 100 000 invånare för att eliminera de skillnader som beror på variationer i åldersstrukturen och denna är gjord med år 2000 som standardpopulation.

Tabellerna 27–31 redovisar utvecklingen av alkoholrelaterade dödsfall för fyra diagnostyper. I tabell 31 redovisas endast underliggande dödsorsaker, till skillnad från föregående tabeller.

Tabell 18. Ingripanden i antal och per 1 000 invånare 15 år och äldre enligt brottsbalken för fylleri eller (från 1977) enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB), efter kön. 1963–2013.

År	Män		Kvinnor		Totalt	Per 1 000 invånare 15 år och äldre			Index 1985 =100
	Antal	%	Antal	%		Män	Kvinnor	Totalt	
1969	105 784	97	3 747	3	109 531	34	1	17	121
1970	100 403	97	3 640	3	104 043	32	1	16	114
1971	100 248	96	3 693	4	103 941	32	1	16	114
1972	106 539	96	4 103	4	110 642	34	1	17	121
1973	106 890	96	4 783	4	111 673	34	2	17	121
1974	114 518	96	5 097	4	119 615	36	2	18	129
1975	114 538	95	5 562	5	120 100	36	2	18	129
1976	104 981	95	5 206	5	110 187	33	2	17	121
1977	78 499	95	4 467	5	82 966	24	1	13	93
1978	105 941	94	6 298	6	112 239	33	2	17	121
1979	117 448	95	6 830	5	124 278	36	2	19	136
1980	119 231	94	7 405	6	126 636	36	2	19	136
1981	113 174	94	6 811	6	119 985	34	2	18	129
1982	118 437	94	7 396	6	125 833	36	2	19	136
1983	110 718	94	7 282	6	118 000	33	2	17	121
1984	103 300	94	6 985	6	110 285	31	2	16	114
1985	90 771	94	5 941	6	96 712	27	2	14	100
1986	91 558	94	5 964	6	97 522	27	2	14	100
1987	87 542	94	6 013	6	93 555	26	2	14	100
1988	81 324	93	6 128	7	87 452	24	2	13	93
1989	75 780	93	6 092	7	81 872	22	2	12	86
1990	69 812	93	5 587	7	75 399	20	2	11	79
1991	66 053	92	5 994	8	72 047	19	2	10	71
1992	62 130	92	5 514	8	67 644	18	1	10	71
1993	61 504	92	5 694	8	67 198	18	1	9	64
1994	72 707	91	7 141	9	79 848	21	2	11	79
1995	57 791	91	5 922	9	63 713	16	1	9	64
1996	52 440	91	5 440	9	57 880	15	1	8	57
1997	55 544	91	5 780	9	61 324	16	1	9	64
1998	60 061	90	6 340	10	66 401	17	1	9	64
1999	47 170	90	4 961	10	52 131	13	1	7	50
2000	43 020	90	4 626	10	47 646	12	1	7	50
2001	40 893	90	4 685	10	45 578	11	1	6	43
2002	39 504	89	4 823	11	44 327	11	1	6	43
2003	39 997	89	4 884	11	44 881	11	1	6	43
2004	40 350	89	5 200	11	45 550	11	1	6	43
2005	43 031	88	5 774	12	48 805	12	1	7	50
2006	49 084	88	6 729	12	55 813	13	2	7	53
2007	54 771	88	7 777	12	62 548	15	2	8	58
2008	57 723	87	8 443	13	66 166	15	2	9	64
2009	53 592	87	8 175	13	61 767	14	2	8	57
2010	55 287	86	8 659	14	63 946	14	2	8	57
2011	60 357	86	9 716	14	70 073	15	2	9	64
2012	57 858	86	9 234	14	67 092	15	2	8	57
2013	54 644	86	8 724	14	63 368	14	2	8	57

Källa: Transportstyrelsen. Perioden före 1969 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.

Tabell 19. Anmälda trafiknykterhetsbrott. Antal samt per 100 000 invånare. 1950–2013 ^{a)}.

År	Anmälda brott		År	Anmälda brott	
	Antal	Per 100 000 invånare		Antal	Per 100 000 invånare
1950	3 460	49	1985	19 767	237
1951	4 658	66	1986	23 150	277
1952	5 530	78	1987	22 923	273
1953	6 508	91	1988	24 351	289
1954	7 442	103	1989	26 167	308
1955	9 071	125	1990	25 508	298
1956	11 694	160	1991	26 100	303
1957	12 026	163	1992	24 563	283
1958	12 286	166	1993	24 298	279
1959	13 490	181	1994	21 015	239
1960	12 702	170	1995	16 778	190
1961	13 329	177	1996	14 806	167
1962	12 678	168	1997	12 686	143
1963	12 592	166	1998	11 962	135
1964	14 822	193	1999 ^{b)}	13 941	157
1965	16 494	213	2000 ^{b)}	17 115	193
1966	17 031	218	2001	14 258	160
1967	18 001	229	2002	14 929	167
1968	15 923	201	2003	15 351	171
1969	18 442	231	2004	15 588	173
1970	17 036	212	2005	15 809	175
1971	18 672	231	2006	17 420	192
1972	18 108	223	2007	18 122	198
1973	19 680	242	2008	18 845	204
1974	20 931	256	2009	17 847	192
1975	21 695	265	2010	17 064	182
1976	20 766	253	2011	16 979	180
1977	22 185	269	2012	15 244	160
1978	22 670	274	2013	13 999	146
1979	21 698	262			
1980	21 678	261			
1981	21 065	253			
1982	21 217	255			
1983	22 492	270			
1984	21 922	263			

Källa: Brå.

a) Förändrade inrapporteringsystem av anmälda brott kan ha påverkat statistiken över tid.

b) 1999 och 2000 ingår även rattfylleri under påverkan av narkotika.

Tabell 20. Andel (18–74 år) som svarat att de någon gång under de senaste 12 månaderna kört bil i samband med att de druckit alkohol (utöver lättöl), samt andel (15–74 år) som åkt med förare påverkad av alkohol. 1981–2013. (Diagram 9)

År	Förare	Passagerare
1981	9	.
1982	9	.
1983	9	.
1984	7	.
1985	9	.
1986	10	.
1987	11	.
1988	14	.
1989	14	.
1990	12	.
1991	12	.
1992	10	.
1993	12	.
1994	10	7
1995	9	5
1996	7	6
1997	9	5
1998	10	6
1999	9	5
2000	9	6
2001	7	5
2002	7	6
2003	9	5
2004	.	.
2005	6	5
2006	8	5
2007	5	5
2008	6	5
2009	5	4
2010	6	5
2011	4	5
2012	5	5
2013	5	4

Källa: Trafikverket, Trafiksäkerhetsenkäten.

Tabell 21. Anmälda misshandelsbrott (15 år och äldre) utomhus, obekant gärningsman, per 100 000 invånare 15 år och äldre ^{a)}. 2000–2012. (Diagram 10)

År	Totalt
2000	235
2001	243
2002	249
2003	266
2004	271
2005	310
2006	332
2007	345
2008	333
2009	333
2010	318
2011	316
2012	290

Källa: andtuppföljning.se

a) De anmälda brotten baseras på brottskoderna 355, 357, 375, 377, 9317, 9319, 9341 och 9343.

Tabell 22. Antal slutenvårdstillfällen, antal vårdade personer och antal personer vårdade för första gången sedan 1987 i slutenvård med alkoholrelaterad bi- eller huvuddiagnos. 1987–2013 ^{a)}. (Diagram 11)

År	Alkoholrelaterade vårdtillfällen						Andel av alla vårdtillfällen (%)	Vårdade personer	Förstagångsvårdade sedan 1987
	Män	%	Kvinnor	%	Totalt	%			
1987	41 459	81	9 520	19	50 979	100	3,1	26 619	26 619
1988	40 609	81	9 453	19	50 062	100	3,1	26 531	15 544
1989	37 896	80	9 186	20	47 082	100	2,9	25 398	12 151
1990	35 752	80	8 814	20	44 566	100	2,7	24 298	10 661
1991	36 070	80	8 917	20	44 987	100	2,7	24 332	10 084
1992	35 341	80	8 942	20	44 283	100	2,7	24 015	9 895
1993	36 514	81	8 816	19	45 330	100	2,7	23 995	10 107
1994	36 958	80	9 408	20	46 366	100	2,8	24 551	10 772
1995	35 297	79	9 210	21	44 507	100	2,8	23 901	10 536
1996	32 829	79	8 948	21	41 777	100	2,7	22 610	9 829
1997	30 641	77	8 979	23	39 620	100	2,6	22 072	10 671
1998	28 634	77	8 550	23	37 184	100	2,4	21 245	10 070
1999	29 456	76	9 183	24	38 639	100	2,6	21 572	10 283
2000	29 819	76	9 656	24	39 475	100	2,7	21 489	10 738
2001	28 704	76	9 292	24	37 996	100	2,6	21 160	10 730
2002	29 691	75	9 731	25	39 422	100	2,8	21 590	11 089
2003	31 413	76	9 805	24	41 218	100	2,9	21 961	11 206
2004	31 848	75	10 786	25	42 634	100	3,0	22 914	12 079
2005	30 989	74	11 039	26	42 028	100	2,9	23 269	12 248
2006	32 754	74	11 672	26	44 426	100	3,0	24 412	13 198
2007	34 635	73	12 501	27	47 136	100	3,2	25 546	13 910
2008	37 009	74	13 135	26	50 144	100	3,3	26 288	14 213
2009	37 860	74	13 356	26	51 216	100	3,3	26 641	14 171
2010	36 176	73	13 077	27	49 253	100	3,2	26 977	14 333
2011	39 652	73	14 738	27	54 390	100	3,5	28 221	14 856
2012	41 490	73	15 152	27	56 642	100	3,5	28 560	15 046
2013	40 359	73	15 040	27	55 399	100	3,5	28 125	14 523

Källa: Socialstyrelsen.

a) En viss försiktighet bör iaktas vid jämförelser av perioden fram till 1996 då nya principer för klassificering av diagnoser infördes 1997 (ICD-10) och detta gäller i synnerhet för uppgifterna om förstagångsvårdade.

Tabell 23. Antal personer vårdade i slutenvård med alkoholrelaterad bi- eller huvuddiagnos, efter ålder. 1987–2013 ^{a)}. (Diagram 12)

År	Ålder										Totalt	
	-19		20–39		40–49		50–59		60–		Antal	%
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%		
1987	623	2	7 623	29	7 652	29	5 323	20	5 398	20	26 619	100
1988	826	3	7 399	28	7 646	29	5 164	19	5 496	21	26 531	100
1989	817	3	6 801	27	7 558	30	5 033	20	5 189	20	25 398	100
1990	899	4	6 340	26	7 263	30	4 740	20	5 056	21	24 298	100
1991	955	4	5 710	23	7 339	30	4 974	20	5 354	22	24 332	100
1992	947	4	5 516	23	7 270	30	5 084	21	5 198	22	24 015	100
1993	1 054	4	5 400	23	7 202	30	5 241	22	5 098	21	23 995	100
1994	1 314	5	5 490	22	7 136	29	5 479	22	5 132	21	24 551	100
1995	1 330	6	5 224	22	6 646	28	5 742	24	4 959	21	23 901	100
1996	1 220	5	4 615	20	6 311	28	5 773	26	4 691	21	22 610	100
1997	1 327	6	4 467	20	5 956	27	5 723	26	4 599	21	22 072	100
1998	1 447	7	4 173	20	5 369	25	5 764	27	4 492	21	21 245	100
1999	1 583	7	4 046	19	5 310	25	5 852	27	4 781	22	21 572	100
2000	1 725	8	3 926	18	5 001	23	6 060	28	4 777	22	21 489	100
2001	1 859	9	3 698	17	4 781	23	5 950	28	4 872	23	21 160	100
2002	1 737	8	3 618	17	4 732	22	6 232	29	5 271	24	21 590	100
2003	1 441	7	3 652	17	4 752	22	6 412	29	5 704	26	21 961	100
2004	1 858	8	3 698	16	4 691	20	6 430	28	6 237	27	22 914	100
2005	2 095	9	3 707	16	4 591	20	6 282	27	6 594	28	23 269	100
2006	2 264	9	3 869	16	4 575	19	6 525	27	7 179	29	24 412	100
2007	2 508	10	4 196	16	4 657	18	6 461	25	7 724	30	25 546	100
2008	2 333	9	4 302	16	4 878	19	6 592	25	8 183	31	26 288	100
2009	2 396	9	4 521	17	4 706	18	6 428	24	8 590	32	26 641	100
2010	2 084	8	4 837	18	4 676	17	6 372	24	9 008	33	26 977	100
2011	2 024	7	5 342	19	4 752	17	6 555	23	9 548	34	28 221	100
2012	1 899	7	5 548	19	4 543	16	6 491	23	10 079	35	28 560	100
2013	1 577	6	5 452	19	4 420	16	6 384	23	10 292	37	28 125	100

Källa: Socialstyrelsen.

a) En viss försiktighet bör iakttas vid jämförelser av perioden fram till 1996 då nya principer för klassificering av diagnoser infördes 1997 (ICD 10).

Tabell 24. Antal slutenvårdstillfällen med alkoholrelaterad bi- eller huvuddiagnos i Stockholm, Västra Götaland, Skåne län samt övriga landet. 1987–2013 ^{a)}.

År	Län								Totalt	
	Stockholm		Västra Götaland		Skåne		Övriga landet ^{b)}		Antal	%
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%		
1987	11 428	22	10 959	21	7 283	14	21 309	42	50 979	100
1988	11 152	22	10 540	21	6 673	13	21 697	43	50 062	100
1989	10 011	21	10 320	22	6 065	13	20 686	44	47 082	100
1990	9 661	22	9 994	22	5 961	13	18 950	43	44 566	100
1991	10 428	23	9 538	21	6 107	14	18 914	42	44 987	100
1992	10 971	25	8 837	20	5 770	13	18 705	42	44 283	100
1993	11 417	25	9 849	22	5 750	13	18 314	40	45 330	100
1994	12 540	27	9 688	21	5 676	12	18 462	40	46 366	100
1995	12 416	28	8 799	20	5 145	12	18 147	41	44 507	100
1996	10 839	26	8 471	20	5 112	12	17 355	42	41 777	100
1997	9 701	24	8 018	20	4 925	12	16 976	43	39 620	100
1998	9 865	27	6 212	17	4 858	13	16 249	44	37 184	100
1999	11 330	29	6 886	18	4 426	11	15 997	41	38 639	100
2000	13 665	35	5 838	15	4 047	10	15 925	40	39 475	100
2001	13 107	34	5 319	14	3 743	10	15 827	42	37 996	100
2002	13 416	34	6 256	16	3 714	9	16 036	41	39 422	100
2003	15 199	37	6 239	15	3 934	10	15 846	38	41 218	100
2004	15 056	35	6 849	16	4 117	10	16 612	39	42 634	100
2005	13 729	33	6 787	16	4 472	11	17 040	41	42 028	100
2006	14 945	34	6 926	16	4 841	11	17 714	40	44 426	100
2007	16 384	35	7 027	15	4 802	10	18 923	40	47 136	100
2008	17 626	35	7 477	15	5 200	10	19 841	40	50 144	100
2009	18 348	36	7 003	14	5 209	10	20 656	40	51 216	100
2010	15 848	32	7 096	14	5 247	11	21 062	43	49 253	100
2011	18 545	34	7 647	14	5 383	10	22 815	42	54 390	100
2012	19 952	35	7 949	14	5 753	10	22 988	41	56 642	100
2013	18 771	34	7 571	14	5 445	10	23 612	43	55 399	100

Källa: Socialstyrelsen.

a) En viss försiktighet bör iaktas vid jämförelser med perioden före 1996 då nya principer för klassificering av diagnoser infördes 1997 (ICD-10).

b) Inklusive enstaka utskrivningar där länsuppgift saknas.

Tabell 25. Antal dödsfall med alkoholdiagnos som underliggande eller bidragande dödsorsak. Ålder, kön och åldersstandardiserade dödstal per 100 000 invånare. 1969–2013. ^{a)} (Diagram 13–14)

År	Ålder					Män		Kvinnor		Totalt	
	-39	40-49	50-59	60-69	70-	Antal	Stand- ardise- rade döds- tal	Antal	Stand- ardise- rade döds- tal	Antal	Index per inv. 1985 =100
1972	160	246	303	270	120	973	25,9	126	3,1	1 099	59
1973	203	231	344	303	136	1 081	28,4	136	3,5	1 217	65
1974	248	312	423	309	158	1 262	33,4	188	4,8	1 450	77
1975	276	305	396	320	160	1 240	32,7	217	5,6	1 457	78
1976	314	338	440	373	183	1 369	36,0	279	7,0	1 648	87
1977	320	372	497	413	193	1 518	39,6	277	7,1	1 795	95
1978	371	350	559	445	211	1 629	42,3	307	7,7	1 936	102
1979	421	405	684	537	231	1 893	49,1	385	9,6	2 278	120
1980	368	436	584	474	310	1 810	47,4	362	9,1	2 172	114
1981	327	348	554	482	264	1 661	43,0	314	7,7	1 975	103
1982	358	359	532	527	334	1 775	45,9	335	8,2	2 110	110
1983	313	358	494	493	300	1 639	42,5	319	7,9	1 958	102
1984	324	354	510	457	307	1 636	42,3	316	7,8	1 952	102
1985	297	372	463	478	306	1 570	40,3	346	8,3	1 916	100
1986	299	393	475	490	316	1 624	41,6	349	8,4	1 973	103
1987	273	378	472	466	272	1 545	39,4	316	7,7	1 861	97
1988	242	406	457	460	289	1 537	39,2	317	7,7	1 854	96
1989	223	401	438	454	322	1 545	39,3	293	7,0	1 838	94
1990	177	410	472	488	332	1 563	39,5	316	7,6	1 879	96
1991	197	440	477	527	338	1 626	40,9	353	8,2	1 979	100
1992	166	407	496	533	399	1 652	41,5	349	8,1	2 001	101
1993	171	386	483	472	409	1 613	40,2	308	7,1	1 921	96
1994	174	392	519	442	375	1 559	38,5	343	7,8	1 902	94
1995	187	372	543	450	398	1 581	38,5	369	8,5	1 950	96
1996	135	344	527	491	371	1 532	37,2	336	7,7	1 868	92
1997	169	333	572	435	388	1 544	37,4	353	8,0	1 897	93
1998	152	323	610	477	371	1 522	36,3	411	9,2	1 933	95
1999	136	328	570	491	389	1 530	36,2	384	8,5	1 914	94
2000	138	290	608	484	373	1 491	34,9	402	8,9	1 893	93
2001	153	289	688	495	389	1 621	37,6	393	8,6	2 014	99
2002	128	280	606	536	411	1 555	35,7	406	8,8	1 961	96
2003	132	280	647	614	390	1 640	37,0	423	9,1	2 063	100
2004	136	263	661	621	438	1 682	37,7	437	9,2	2 119	103
2005	132	274	618	669	451	1 672	37,0	472	9,9	2 144	103
2006	116	221	592	704	452	1 637	35,9	448	9,2	2 085	100
2007	136	233	579	792	452	1 708	36,8	484	9,8	2 192	104
2008	108	228	566	786	444	1 676	35,4	456	9,3	2 132	101
2009	100	208	527	793	462	1 651	34,5	439	8,7	2 090	98
2010	100	172	459	721	487	1 549	32,1	390	7,6	1 939	90
2011	93	177	439	647	522	1 489	31,0	389	7,7	1 878	87
2012	74	189	373	756	519	1 489	29,9	422	8,0	1 911	88
2013	84	172	363	681	501	1 384	27,7	417	7,9	1 801	82

Källa: Socialstyrelsen. Perioden före 1972 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.

a) Åren 1987 och 1997 infördes nya principer för klassificering av dödsorsaker (ICD-9 och ICD-10). En viss försiktighet bör iaktas vid jämförelser över dessa årtal.

Tabell 26. Dödlighet i alkoholdiagnos länsvis som underliggande eller bidragande dödsorsak. Åldersstandardiserade dödstal per 100 000 invånare. 1993–2013.

År	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13
Stockholm	31	29	26	29	26	28	29	27	26	25	26	24	22	24	20	19
Uppsala	18	15	18	17	21	16	19	19	16	18	17	18	14	12	14	17
Södermanland	17	15	17	20	22	22	26	21	23	26	23	18	16	13	20	17
Östergötland	19	14	13	23	20	20	20	19	17	19	19	19	15	14	17	15
Jönköping	16	14	13	14	14	17	14	16	14	19	18	13	13	14	17	16
Kronoberg	21	21	24	18	14	24	29	22	22	20	19	25	19	17	14	16
Kalmar	18	12	11	18	13	18	18	20	22	20	15	17	16	16	19	15
Gotland	17	23	19	19	30	17	34	17	24	25	22	21	25	25	29	21
Blekinge	22	23	21	23	22	18	20	19	23	24	21	28	21	15	21	21
Skåne	22	24	26	27	25	26	24	25	24	28	26	21	22	22	21	19
Halland	21	19	23	16	13	19	22	18	20	17	17	19	18	17	12	13
V:a Götaland	23	23	23	23	20	23	23	25	21	22	22	22	17	18	17	18
Värmland	16	18	21	26	21	22	24	22	24	24	26	32	16	18	19	19
Örebro	17	15	18	15	20	21	18	21	22	19	18	19	20	20	19	19
Västmanland	21	20	21	18	21	20	19	25	25	29	24	26	20	21	20	18
Dalarna	17	21	22	17	21	19	17	18	20	18	18	20	19	12	21	13
Gävleborg	19	22	21	20	25	24	20	23	18	26	25	18	22	18	21	13
Västernorrland	23	20	17	19	20	24	21	26	23	21	22	23	30	28	18	20
Jämtland	23	18	19	19	23	13	28	20	27	22	14	25	31	23	20	25
Västerbotten	14	15	12	15	15	14	17	15	18	17	17	17	16	16	14	11
Norrbottn	25	25	20	22	30	19	25	23	23	24	22	18	22	15	21	16
Hela riket	22	22	21	22	22	22	23	23	22	23	22	21	19	19	19	17

Källa: Socialstyrelsen. Perioden före 1998 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.

Tabell 27. Alkoholrelaterad dödlighet (antal): Levercirrhos m.fl. kroniska leversjukdomar (K70.0-K70.4, K70.9, K74.0-K74.6, K76-K76.1, K76.6). 1956–2013. ^{a)}

År	Underliggande dödsorsak	Bidragande dödsorsak	Män	Kvinnor	Totalt
1967	582	462	649	395	1 044
1968	576	582	753	405	1 158
1969	637	592	781	448	1 229
1970	653	597	793	457	1 250
1971	751	575	870	456	1 326
1972	825	556	949	432	1 381
1973	843	613	975	481	1 456
1974	859	611	1 022	448	1 470
1975	998	579	1 095	482	1 577
1976	1 062	566	1 093	535	1 628
1977	1 022	560	1 103	479	1 582
1978	1 031	572	1 122	481	1 603
1979	1 013	569	1 102	480	1 582
1980	1 013	557	1 053	517	1 570
1981	873	550	942	481	1 423
1982	726	623	945	404	1 349
1983	687	594	860	421	1 281
1984	680	568	826	422	1 248
1985	621	539	756	404	1 160
1986	665	568	843	390	1 233
1987	599	534	718	415	1 133
1988	604	530	720	414	1 134
1989	643	520	769	394	1 163
1990	649	513	775	387	1 162
1991	593	545	759	379	1 138
1992	632	487	734	385	1 119
1993	569	586	771	384	1 155
1994	550	587	751	386	1 137
1995	589	576	727	438	1 165
1996	501	588	731	358	1 089
1997	450	461	622	289	911
1998	548	467	674	341	1 015
1999	539	403	632	310	942
2000	518	406	594	330	924
2001	580	413	651	342	993
2002	590	477	685	382	1 067
2003	628	494	731	391	1 122
2004	609	485	702	392	1 094
2005	639	540	799	380	1 179
2006	642	510	750	402	1 152
2007	624	561	792	393	1 185
2008	644	492	780	356	1 136
2009	612	592	811	393	1 204
2010	601	498	762	337	1 099
2011	596	546	768	374	1 142
2012	668	564	829	403	1 232
2013	604	554	763	395	1 158

Källa: Socialstyrelsen. Perioden före 1967 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.
a) Åren 1969, 1987 och 1997 infördes nya principer för klassificering av dödsorsaker (ICD-8, ICD-9 och ICD-10). En viss försiktighet bör iaktas vid jämförelser över dessa årtal.

Tabell 28. Alkoholrelaterad dödlighet (antal): Alkoholberoende (F10.2). 1956–2013. ^{a)}

År	Underliggande dödsorsak	Bidragande dödsorsak	Män	Kvinnor	Totalt
1968	145	220	345	20	365
1969	190	238	389	39	428
1970	224	279	445	58	503
1971	159	509	594	74	668
1972	159	641	717	83	800
1973	204	650	778	76	854
1974	213	722	840	95	935
1975	181	694	768	107	875
1976	237	858	936	159	1 095
1977	254	962	1 063	153	1 216
1978	297	1 006	1 130	173	1 303
1979	383	1 303	1 454	232	1 686
1980	430	1 286	1 472	244	1 716
1981	407	1 107	1 308	206	1 514
1982	473	1 176	1 424	225	1 649
1983	383	1 138	1 321	200	1 521
1984	448	1 039	1 282	205	1 487
1985	442	1 006	1 223	225	1 448
1986	519	1 011	1 299	231	1 530
1987	341	1 033	1 167	207	1 374
1988	339	1 038	1 115	222	1 377
1989	350	999	1 171	178	1 349
1990	388	1 025	1 204	209	1 413
1991	376	1 139	1 271	244	1 515
1992	301	1 230	1 295	236	1 531
1993	320	1 175	1 288	207	1 495
1994	319	1 161	1 237	243	1 480
1995	289	1 155	1 188	256	1 444
1996	260	1 179	1 200	239	1 439
1997	391	628	852	167	1 019
1998	407	628	860	175	1 035
1999	386	587	802	171	973
2000	363	619	811	171	982
2001	256	742	830	168	998
2002	278	679	782	175	957
2003	301	653	791	163	954
2004	312	615	789	138	927
2005	248	626	712	162	874
2006	221	591	659	153	812
2007	235	634	698	171	869
2008	202	539	609	132	741
2009	182	537	588	131	719
2010	185	516	599	102	701
2011	146	454	503	97	600
2012	90	445	431	104	535
2013	89	418	414	93	507

Källa: Socialstyrelsen. Perioden före 1968 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.
a) Åren 1969, 1987 och 1997 infördes nya principer för klassificering av dödsorsaker (ICD-8, ICD-9 och ICD-10). En viss försiktighet bör iakttas vid jämförelser över dessa årtal.

Tabell 29. Alkoholrelaterad dödlighet (antal): Alkoholpsykos (F10.3–F10.9), 1956–2013. ^{a)}

År	Underliggande dödsorsak	Bidragande dödsorsak	Män	Kvinnor	Totalt
1968	11	20	28	3	31
1969	15	19	29	5	34
1970	9	17	24	2	26
1971	12	25	35	2	37
1972	16	26	39	3	42
1973	10	30	38	2	40
1974	18	26	41	3	44
1975	11	27	35	3	38
1976	31	19	42	8	50
1977	8	45	48	5	53
1978	9	34	39	4	43
1979	11	25	35	1	36
1980	14	27	34	7	41
1981	10	24	29	5	34
1982	7	32	35	4	39
1983	11	35	36	10	46
1984	10	35	39	6	45
1985	14	38	48	4	52
1986	14	36	42	8	50
1987	11	25	36	0	36
1988	14	38	48	4	52
1989	17	34	44	7	51
1990	27	35	53	9	62
1991	18	28	38	8	46
1992	23	37	55	5	60
1993	29	46	66	9	75
1994	23	34	42	15	57
1995	19	45	48	16	64
1996	24	42	55	11	66
1997	20	41	49	12	61
1998	23	40	45	18	63
1999	19	55	59	15	74
2000	11	44	44	11	55
2001	19	52	62	9	71
2002	23	43	58	8	66
2003	26	46	59	13	72
2004	20	46	47	19	66
2005	17	54	52	19	71
2006	18	52	53	17	70
2007	16	64	60	20	80
2008	23	72	76	19	95
2009	35	65	77	23	100
2010	24	64	69	19	88
2011	29	76	81	24	105
2012	39	90	91	38	129
2013	36	191	183	44	227

Källa: Socialstyrelsen. Perioden före 1968 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.
a) Åren 1969, 1987 och 1997 infördes nya principer för klassificering av dödsorsaker (ICD-8, ICD-9 och ICD-10). En viss försiktighet bör iaktas vid jämförelser över dessa årtal.

Tabell 30. Alkoholrelaterad dödlighet (antal): Alkoholförgiftning (T51.0–T51.9). 1956–2013. ^{a)}

År	Underliggande dödsorsak	Bidragande dödsorsak	Män	Kvinnor	Totalt
1967	86	30	109	7	116
1968	110	54	148	16	164
1969	19	7	23	3	26
1970	23	12	30	5	35
1971	157	41	178	20	198
1972	154	96	214	36	250
1973	206	128	288	46	334
1974	276	215	407	84	491
1975	268	234	403	99	502
1976	254	235	381	108	489
1977	320	242	454	108	562
1978	337	277	485	129	614
1979	334	276	447	163	610
1980	216	230	334	112	446
1981	211	290	388	113	501
1982	245	303	422	126	548
1983	268	271	426	113	539
1984	304	268	448	124	572
1985	238	284	394	128	522
1986	201	259	354	106	460
1987	160	281	331	110	441
1988	181	290	352	119	471
1989	142	384	387	139	526
1990	163	238	276	125	401
1991	175	260	300	135	435
1992	141	228	264	105	369
1993	136	224	253	107	360
1994	129	208	239	98	337
1995	122	250	261	111	372
1996	139	202	247	94	341
1997	65	273	240	98	338
1998	72	272	238	106	344
1999	63	249	209	103	312
2000	81	232	212	101	313
2001	138	175	232	81	313
2002	139	145	208	76	284
2003	156	148	219	85	304
2004	132	167	203	96	299
2005	145	216	255	106	361
2006	155	205	258	102	360
2007	151	188	250	89	339
2008	126	219	237	108	345
2009	141	239	287	93	380
2010	142	236	265	113	378
2011	128	189	234	83	317
2012	120	207	231	96	327
2013	124	196	224	96	320

Källa: Socialstyrelsen. Perioden före 1967 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.
a) Åren 1969, 1987 och 1997 infördes nya principer för klassificering av dödsorsaker (ICD-8, ICD-9 och ICD-10). En viss försiktighet bör iaktas vid jämförelser över dessa årtal.

Tabell 31. Antal dödsfall i alkoholpsykos, alkoholberoende, levercirrhos och alkoholförgiftning per 100 000 invånare (underliggande dödsorsaker). 1956–2013. ^{a)}

År	Alkoholpsykos (F10.3-F10.9)	Alkoholberoende (F10.2)	Lever- cirrhos ^{b)}	Alkoholför- giftning (T51)	Totalt per 100 000 inv.
1965	0,1	0,9	6,3	0,7	8,0
1966	0,2	1,2	6,8	0,7	8,9
1967	0,2	1,9	7,4	1,1	10,6
1968	0,1	1,8	7,3	1,4	10,6
1969	0,2	2,4	8,0	0,2	10,8
1970	0,1	2,8	8,1	0,3	11,3
1971	0,2	2,0	9,3	1,9	13,3
1972	0,2	2,0	10,2	1,9	14,2
1973	0,1	2,5	10,4	2,5	15,5
1974	0,2	2,6	10,5	3,4	16,7
1975	0,1	2,2	12,2	3,3	17,8
1976	0,4	2,9	12,9	3,1	19,3
1977	0,1	3,1	12,4	3,9	19,5
1978	0,1	3,6	12,5	4,1	20,2
1979	0,1	4,6	12,2	4,0	21,0
1980	0,2	5,2	12,2	2,6	20,1
1981	0,1	4,9	10,5	2,5	18,0
1982	0,1	5,7	8,7	2,9	17,4
1983	0,1	4,6	8,3	3,2	16,2
1984	0,1	5,4	8,2	3,7	17,3
1985	0,2	5,3	7,4	2,9	15,8
1986	0,1	6,2	8,0	2,4	16,7
1987	0,1	4,1	7,1	1,9	13,2
1988	0,2	4,0	7,1	2,1	13,5
1989	0,2	4,1	7,6	1,7	13,6
1990	0,3	4,5	7,6	1,9	14,3
1991	0,2	4,4	6,9	2,0	13,5
1992	0,3	3,5	7,3	1,6	12,7
1993	0,3	3,7	6,5	1,6	12,1
1994	0,3	3,6	6,3	1,5	11,6
1995	0,2	3,3	6,7	1,4	11,5
1996	0,3	2,9	5,7	1,6	10,5
1997	0,2	4,4	5,1	0,7	10,5
1998	0,3	4,6	6,2	0,8	11,9
1999	0,2	4,4	6,1	0,7	11,4
2000	0,1	4,1	5,8	0,9	10,9
2001	0,2	2,9	6,5	1,6	11,2
2002	0,3	3,1	6,6	1,6	11,6
2003	0,3	3,4	7,0	1,7	12,4
2004	0,2	3,5	6,8	1,5	12,0
2005	0,2	2,7	7,1	1,6	11,6
2006	0,2	2,4	7,0	1,7	11,4
2007	0,2	2,6	6,8	1,6	11,2
2008	0,2	2,2	7,0	1,4	10,8
2009	0,4	2,0	6,6	1,5	10,4
2010	0,3	2,0	6,4	1,5	10,2
2011	0,3	1,5	6,3	1,4	9,5
2012	0,4	0,9	7,0	1,3	9,6
2013	0,4	0,9	6,3	1,3	8,9

Källa: Socialstyrelsen. Perioden före 1965 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.

a) Åren 1969, 1987 och 1997 infördes nya principer för klassificering av dödsorsaker (ICD-8, ICD-9 och ICD-10). En viss försiktighet bör iaktas vid jämförelser över dessa årtal.

b) K70.0–K70.4, K70.9, K74.0–K74.6, K76.0–K76.1, K76.6.

Tabellkommentarer: Narkotikautvecklingen; Beslagsstatistik (tabellerna 32–37)

Beslagsstatistiken i tabellerna 32–37 har hämtats från Rikspolisstyrelsens s.k. BAR-register (beslags- och analysregistret). Detta innehåller bl.a. uppgifter om narkotikabeslag gjorda av tull och polis.

I totalsiffran i tabell 32 ingick t.o.m. 2003 samtliga beslagtagna narkotiska preparat. Sedan 2004 saknas statistik för vissa mera sällsynta medel varför totalantalet blir något lägre jämfört med tidigare (en nedgång med uppskattningsvis två procent 2004). Vidare ändrades tullens rapporteringsrutiner detta år, vilket också kan ha påverkat jämförbarheten över tid.

I Rikskriminalpolisens redovisning av narkotikabeslag inkluderades t.o.m. 2003 även poppers, hälsofarliga varor och dopningsmedel i narkotikabeslagsstatistiken. Sådana icke narkotikaklassade medel ingår dock inte i totalsiffran i tabell 32. Kategorin ”läkemedel” i tabellen innehåller till största delen olika bensodiazepinpreparat, även om andra narkotikaklassade läkemedel – ofta av smärtstillande typ – också kan ingå.

År 2013 uppdaterade polisen sättet på vilken statistiken sammanställs. Denna uppdatering gäller från 2008 och framåt och leder till rekommendationen att vara försiktig vid jämförelser av tidigare år. Från 2008 baseras totala antalet beslag i tabell 32 enbart på följande droger: amfetamin, ecstasy, hasch, heroin, kat, kokain, marijuana, metamfetamin, narkotiska läkemedel och opium.

När cannabisplantor påträffas i Sverige vägs och registreras allt växtmaterial ovan mark, således även sådant som inte används i russyfte. Under senare år har större beslag av cannabisplantor gjorts, vilket torde ha lett till att marijuanaandelen i någon mån överdrivits i tabell 33. I amfetaminbeslagen i tabell 34 ingår även de närbesläktade preparaten metamfetamin och fenmetrazin. Metamfetaminbeslagen har under senaste femtonårsperioden ökat sin viktandel från enstaka procent till att utgöra ca 20 % av alla amfetaminbeslag senaste fem åren.

I tabell 37 redovisas prisutvecklingen för fem narkotikasorter. Prisuppgifterna är rapporterade av representanter för länspolismyndigheterna inom ramen för CAN:s rapporteringssystem om droger (CRD) och uttrycks i 2013 års penningvärde, omräknade enligt SCB:s konsumentprisindex (KPI).

Tabell 32. Antal beslag av tull och polis av olika narkotiska preparat. 1965–2013 ^{a)}.
(Diagram 15 och 23)

År	Preparat					Antal beslag ^{b)}				
	Canna- bis	Heroin	Am- feta- min	Kokain	Läke- medel ^{c)}	Av tull	Av polis	Totalt	Per 100.000 inv.	Index/ 100.000 inv. 1987= 100
1974	2 465	12	701	3	69	612	2 838	3 450	42	57
1975	1 779	12	1 021	1	138	471	2 645	3 116	38	51
1976	2 082	81	1 453	6	124	676	3 250	3 926	48	64
1977	2 637	90	1 457	10	152	929	3 504	4 433	54	72
1978	2 944	210	836	18	218	1 028	3 359	4 387	53	71
1979	3 310	297	852	21	187	1 170	3 569	4 739	57	77
1980	5 073	483	1 262	23	293	1 508	5 772	7 280	88	118
1981	5 394	524	1 686	28	475	1 282	6 992	8 274	99	134
1982	4 928	277	2 142	32	531	1 331	6 726	8 057	97	130
1983	4 599	211	1 705	40	567	1 288	5 842	7 130	86	115
1984	3 897	164	1 906	29	501	1 162	5 343	6 505	78	105
1985	3 746	162	1 684	25	490	1 062	5 153	6 215	74	100
1986	3 653	160	1 509	30	306	1 187	4 545	5 732	68	92
1987	3 612	210	1 900	48	430	1 342	4 897	6 239	74	100
1988	4 406	294	1 965	78	501	1 587	5 880	7 467	88	119
1989	4 896	319	2 572	101	701	1 567	7 100	8 667	102	137
1990	5 321	445	2 889	80	869	1 712	7 996	9 708	113	152
1991	5 328	608	2 851	84	1 137	1 561	8 594	10 155	117	158
1992	4 964	645	3 538	128	1 472	1 501	9 482	10 983	126	170
1993	3 948	723	4 288	117	1 807	1 211	10 004	11 215	128	173
1994	3 838	663	4 359	114	1 794	1 301	9 726	11 027	125	169
1995	3 852	805	4 386	64	1 778	828	10 265	11 093	126	169
1996	3 557	780	4 199	107	1 645	762	10 061	10 823	122	165
1997	4 545	833	4 639	116	2 090	1 952	10 861	12 813	145	195
1998	5 061	1 285	4 859	172	2 512	1 828	12 908	14 736	166	224
1999	5 989	1 244	5 073	346	2 643	2 280	13 995	16 275	184	248
2000	6 050	1 264	4 978	405	2 725	2 520	14 261	16 781	189	255
2001	6 935	1 271	5 837	328	3 223	2 735	16 392	19 127	215	290
2002	7 397	1 052	6 922	440	4 476	1 520	20 152	21 672	242	327
2003	8 247	1 057	6 972	545	4 347	2 228	20 251	22 479	250	338
2004	8 102	900	6 977	524	4 715	2 086	19 932	22 018	244	330
2005	8 345	804	6 887	546	5 347	1 832	20 964	22 796	252	340
2006	9 365	800	7 201	772	6 032	2 354	22 739	25 093	275	371
2007	10 052	871	6 962	725	7 443	3 179	23 917	27 096	295	398
2008	11 686	757	6 201	1 108	7 375	3 373	24 384	27 757	300	404
2009	12 450	678	5 377	957	7 917	3 068	24 905	27 973	299	404
2010	12 874	570	5 667	924	8 380	4 064	25 022	29 086	309	417
2011	14 405	441	4 795	990	7 987	4 949	24 400	29 349	309	417
2012	15 061	417	3 754	1 129	6 662	5 760	22 145	27 905	292	394
2013	16 158	480	4 515	1 436	6 640	5 052	25 165	30 217	313	423

Källa: Rikspolisstyrelsen och Tullverket. Perioden före 1974 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.

a) Åren 2004 och 2008 har vissa tekniska förändringar genomförts vilka kan begränsa jämförbarheten med tidigare år (se tabellkommentarerna).

b) Inkluderar även narkotiska preparat som inte särredovisas i tabellen, dock inte samtliga beslagtagna narkotikaklassade preparat (se tabellkommentarerna).

c) Narkotikaklassade läkemedel, företrädesvis bensodiazepiner men även smärtstillande o.dyl. Värdena för 2013 har sammanställts av CAN.

Tabell 33. Polisens och tullens beslag av cannabis. 1970–2013. ^{a)} (Diagram 17)

År	Polisbeslag			Tullbeslag			Samtliga beslag		
	Cannabis		Varav hasch	Cannabis		Varav hasch	Cannabis		Varav hasch
	Antal beslag	Kilo	Kilo (%)	Antal beslag	Kilo	Kilo (%)	Antal beslag	Kilo	Kilo (%)
1971	1 342	126	.	366	111	.	1 708	237	.
1972	1 381	89	.	282	144	.	1 663	234	.
1973	1 782	168	.	306	87	.	2 088	255	.
1974	1 927	135	.	538	103	.	2 465	238	.
1975	1 337	137	.	442	132	.	1 779	269	.
1976	1 471	122	.	611	197	.	2 082	320	.
1977	1 750	239	.	887	419	.	2 637	658	.
1978	1 928	213	.	1 016	265	.	2 944	478	.
1979	2 190	453	.	1 120	351	.	3 310	804	.
1980	3 597	355	.	1 476	366	.	5 073	721	.
1981	4 152	193	.	1 242	256	.	5 394	449	.
1982	3 675	279	.	1 253	230	.	4 928	509	.
1983	3 386	1 439	.	1 213	186	.	4 599	1 625	.
1984	2 789	321	.	1 108	143	.	3 897	464	.
1985	2 755	1 100	.	991	314	.	3 746	1 414	.
1986	2 529	138	.	1 124	188	.	3 653	326	.
1987	2 358	343	.	1 254	236	.	3 612	579	.
1988	2 903	94	.	1 503	328	.	4 406	423	.
1989	3 512	222	.	1 384	248	.	4 896	470	.
1990	3 838	177	95	1 483	424	94	5 321	601	94
1991	4 019	158	96	1 309	481	88	5 328	639	90
1992	3 856	120	93	1 108	256	97	4 964	376	96
1993	3 111	228	86	837	336	37	3 948	563	57
1994	2 931	245	83	907	213	72	3 838	457	78
1995	3 219	167	83	633	360	99	3 852	527	94
1996	3 221	131	86	336	157	66	3 557	287	75
1997	3 335	103	72	1 210	557	99	4 545	660	95
1998	3 931	187	75	1 130	310	81	5 061	496	79
1999	4 550	249	74	1 439	942	99	5 989	1 191	94
2000	4 429	398	92	1 621	843	97	6 050	1 241	95
2001	5 191	480	97	1 744	259	90	6 935	739	94
2002	6 487	315	83	910	502	91	7 397	817	88
2003	7 005	522	90	1 242	458	90	8 247	980	90
2004	7 389	344	88	713	532	96	8 102	876	94
2005	7 767	619	82	578	833	91	8 345	1 452	87
2006	8 433	550	63	932	464	75	9 365	1 014	68
2007	8 640	828	90	1 412	657	95	10 052	1 485	93
2008	10 254	701	60	1 432	553	81	11 686	1 254	69
2009	10 722	570	57	1 728	1 192	96	12 450	1 762	83
2010	10 851	714	57	2 023	514	70	12 874	1 228	62
2011	11 791	824	67	2 614	576	81	14 405	1 400	73
2012	12 235	991	53	2 826	1 504	73	15 061	2 495	65
2013	13 444	1 182	49	2 714	910	64	16 158	2 092	56

Källa: Rikspolisstyrelsen och Tullverket. År 1970 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.
a) Åren 2004 och 2008 har vissa tekniska förändringar genomförts vilka kan begränsa jämförbarheten med tidigare år.

Tabell 34. Polisens och tullens beslag av amfetamin^{a)}. 1970–2013^{b)}. (Diagram 17)

År	Polisbeslag		Tullbeslag		Samtliga beslag			
	Antal beslag	Kilo	Antal beslag	Kilo	Antal beslag	Kilo	Liter	Antal tabletter
1970	..	3	46	0	..	3	0	4 511
1971	130	2	39	0	169	2	0	8 349
1972	82	2	33	1	115	3	0	24 315
1973	385	31	29	1	414	32	0	74 022
1974	660	13	41	10	701	24	1	219 292
1975	1 000	36	21	4	1 021	40	0	32 413
1976	1 424	74	29	25	1 453	99	0	3 788
1977	1 427	47	30	6	1 457	53	2	4 266
1978	820	27	16	4	836	30	1	379
1979	834	19	18	2	852	21	0	2 165
1980	1 242	18	20	3	1 262	22	0	823
1981	1 665	22	21	7	1 686	30	0	353
1982	2 106	100	36	6	2 142	106	1	211
1983	1 670	76	35	6	1 705	82	0	299
1984	1 866	76	40	10	1 906	86	0	287
1985	1 641	64	43	42	1 684	106	0	41
1986	1 458	51	51	26	1 509	77	0	0
1987	1 830	89	70	68	1 900	157	0	54
1988	1 898	86	67	12	1 965	98	0	54
1989	2 487	51	85	53	2 572	104	1	290
1990	2 781	62	108	46	2 889	108	0	1 396
1991	2 782	59	69	45	2 851	104	1	2 287
1992	3 445	47	93	73	3 538	121	1	1 383
1993	4 183	74	105	68	4 288	142	1	1 331
1994	4 269	118	90	93	4 359	210	1	1 164
1995	4 305	204	81	74	4 386	279	1	3 888
1996	4 154	91	45	37	4 199	127	2	11 321
1997	4 503	133	136	53	4 639	186	4	17 105
1998	4 577	56	282	79	4 859	135	7	173
1999	4 974	71	99	53	5 073	124	2	1 100
2000	4 847	69	131	39	4 978	108	1	284
2001	5 716	151	121	89	5 837	240	1	782
2002	6 846	205	76	145	6 922	350	1	92
2003	6 883	184	89	170	6 972	354	8	1 993
2004	6 885	258	92	199	6 977	457	..	..
2005	6 887	160	94	304	6 981	464	..	..
2006	7 079	230	122	231	7 201	461	..	..
2007	6 824	209	138	134	6 962	343	..	..
2008	6 071	258	130	198	6 201	456	..	..
2009	5 247	353	130	274	5 377	627	..	..
2010	5 540	271	127	181	5 667	452	..	..
2011	4 718	281	77	60	4 795	341	..	..
2012	3 609	407	145	171	3 754	578	..	..
2013	4 144	429	371	254	4 515	683	..	..

Källa: Rikspolisstyrelsen och Tullverket.

a) Inklusive metamfetamin (se tabellkommentarerna).

b) Åren 2004 och 2008 har vissa tekniska förändringar genomförts vilka kan begränsa jämförbarheten med tidigare år.

Tabell 35. Polisens och tullens beslag av kokain. 1974–2013 ^{a)}. (Diagram 17)

År	Polisbeslag		Tullbeslag		Samtliga beslag	
	Antal beslag	Kilo	Antal beslag	Kilo	Antal beslag	Kilo
1974	2	0	1	0	3	0
1975	0	0	1	0	1	0
1976	2	0	4	0	6	0
1977	6	1	4	0	10	1
1978	12	1	6	0	18	1
1979	15	2	6	0	21	2
1980	17	1	6	0	23	2
1981	21	0	7	0	28	0
1982	21	0	11	0	32	0
1983	25	1	15	0	40	1
1984	22	0	7	43	29	43
1985	19	0	6	1	25	1
1986	20	0	10	3	30	3
1987	29	1	19	1	48	1
1988	60	1	18	6	78	6
1989	75	3	26	1	101	5
1990	50	5	30	4	80	9
1991	58	63	26	163	84	226
1992	82	4	46	57	128	61
1993	92	8	25	6	117	14
1994	79	5	35	24	114	29
1995	52	2	12	1	64	4
1996	91	7	16	11	107	18
1997	79	1	37	33	116	34
1998	129	8	43	11	172	19
1999	305	10	41	410	346	420
2000	365	18	40	32	405	50
2001	271	11	57	28	328	39
2002	407	6	33	35	440	41
2003	493	13	52	29	545	42
2004	468	7	56	23	524	29
2005	505	6	41	28	546	34
2006	683	8	89	1 350	772	1 358
2007	617	13	108	26	725	39
2008	1031	18	77	21	1 108	39
2009	863	38	94	45	957	83
2010	855	22	69	26	924	48
2011	921	72	69	28	990	100
2012	1046	20	83	26	1 129	46
2013	1219	48	217	30	1 436	78

Källa: Rikspolisstyrelsen och Tullverket.

a) Åren 2004 och 2008 har vissa tekniska förändringar genomförts vilka kan begränsa jämförbarheten med tidigare år.

Tabell 36. Polisens och tullens beslag av heroin, 1970–2013 ^{a)}. (Diagram 17)

År	Polisbeslag		Tullbeslag		Samtliga beslag	
	Antal beslag	Kilo	Antal beslag	Kilo	Antal beslag	Kilo
1970	..	0	..	0	..	0
1971	1	0	0	0	1	0
1972	0	0	0	0	0	0
1973	3	0	1	0	4	0
1974	9	0	3	0	12	0
1975	12	0	0	0	12	0
1976	69	2	12	15	81	17
1977	82	1	8	1	90	2
1978	198	3	12	1	210	4
1979	271	3	26	1	297	4
1980	464	1	19	1	483	2
1981	485	8	39	3	524	11
1982	248	4	29	1	277	6
1983	188	2	23	1	211	4
1984	152	1	12	1	164	1
1985	133	1	29	5	162	6
1986	135	2	25	2	160	4
1987	185	3	25	2	210	5
1988	260	6	34	4	294	9
1989	281	4	38	5	319	9
1990	405	7	40	5	445	12
1992	581	11	64	14	645	25
1993	669	5	54	17	723	22
1994	619	6	44	15	663	21
1995	786	5	19	26	805	31
1996	765	14	15	12	780	26
1997	797	6	36	6	833	12
1998	1 257	6	28	65	1 285	71
1999	1 203	21	41	43	1 244	64
2000	1 126	11	138	19	1 264	30
2001	1 239	10	32	22	1 271	32
2002	1 042	30	10	29	1 052	59
2003	1 038	5	19	8	1 057	13
2004	880	16	20	18	900	34
2005	776	10	28	9	804	19
2006	777	39	23	64	800	103
2007	852	22	19	8	871	30
2008	735	34	22	26	757	60
2009	663	5	15	26	678	31
2010	543	10	27	48	570	58
2011	419	4	22	18	441	22
2012	392	2	25	6	417	8
2013	395	3	85	3	480	6

Källa: Rikspolisstyrelsen och Tullverket.

a) Åren 2004 och 2008 har vissa tekniska förändringar genomförts vilka kan begränsa jämförbarheten med tidigare år.

Tabell 37. Realprisjusterade gatupriser i 2013 års penningvärde för hasch, marijuana, amfetamin, kokain och brunt heroin. Kronor per gram, medianvärden. Index 1988=100. 1988–2013. (Diagram 16)

År	Hasch		Marijuana		Amfetamin		Kokain		Heroin (brunt)	
	Median	Index	Median	Index	Median	Index	Median	Index	Median	Index
1988	178	100	169	100	711	100	1 422	100	3 022	100
1989	142	80	83	49	668	94	1 503	106	3 339	111
1990	133	75	128	76	605	85	1 814	128	3 023	100
1991	117	66	90	53	553	78	1 382	97	2 765	91
1992	115	65	61	36	473	67	1 351	95	2 534	84
1993	116	65	90	54	467	66	1 291	91	1 937	64
1994	101	57	61	36	379	53	1 264	89	2 212	73
1995	111	62	105	62	370	52	1 233	87	2 465	82
1996	104	59	98	58	337	47	1 227	86	1 656	55
1997	98	55	112	67	366	52	1 343	94	1 526	50
1998	110	62	122	72	367	52	1 161	82	1 680	56
1999	110	62	103	61	316	45	1 338	94	2 221	73
2000	96	54	82	49	301	42	1 084	76	1 205	40
2001	94	53	82	49	294	41	1 176	83	1 176	39
2002	92	52	81	48	288	40	921	65	1 151	38
2003	90	51	79	47	282	40	903	64	1 242	41
2004	90	51	79	47	281	40	900	63	1 125	37
2005	90	50	90	53	280	39	896	63	1 344	44
2006	88	50	88	52	276	39	884	62	1 105	37
2007	86	49	86	51	243	34	865	61	1 081	36
2008	84	47	94	56	261	37	888	62	1 045	35
2009	86	48	105	62	262	37	838	59	1 153	38
2010	98	55	103	61	259	36	931	66	1 138	38
2011	101	57	101	60	252	35	908	64	1 008	33
2012	100	56	110	65	250	35	900	63	1 100	36
2013	100	56	100	59	250	35	900	63	1 200	40

Källa: CAN.

Tabellkommentarer: Narkotikautvecklingen; Narkotikaerfarenhet i frågeundersökningar (tabellerna 38–46)

Som framgår av tabellkommentarerna i tabellerna 38–39 har frågan om livstidserfarenhet av narkotika ändrats under årens lopp. Det finns dock inga belegg för att detta skulle ha påverkat svarsmönstrens utseende i någon avgörande grad, även om detta självfallet inte kan uteslutas.

Samma sak gäller frågan om månadsaktuell narkotikaanvändning, exempelvis rörde den endast cannabis 1986–1997 (årskurs 9). Även för detta mått kan viss försiktighet motiveras vid jämförelser mellan olika tidsperioder. Data saknas 1984–1985 eftersom månadsaktuell erfarenhet inte efterfrågades denna period.

Det stora internbortfallet i mönstringsundersökningen 1985 och 1987 berodde på tekniska svårigheter att läsa de optiska blanketterna (tabell 42). Resultaten bedöms inte ha påverkats i någon avgörande grad av detta, vilket också gäller det under 1990-talets första hälft tämligen höga externbortfallet.

I tabell 43–45 redovisas data från Folkhälsomyndighetens årliga enkät Hälsa på lika villkor (HLV). År 2004 ingick inte 16–17-åringar i urvalet vilket bör beaktas, inte minst vid jämförelser av åldersgruppen 16–29 år. Från och med 2012 efterfrågas ”senaste 12 månaderna” och ”senaste 30 dagarna” istället för ”senaste året” respektive ”månaden”. Vissa revideringar av resultaten har dessutom gjorts av Folkhälsomyndigheten jämfört med föregående utgåva av Drogutvecklingen i Sverige.

Tabell 38. Andelen elever som använt narkotika, efter kön. Årskurs 9. 1971–2014. (Diagram 18–19)

År	Någon gång ^{a)}		Senaste 12 mån		Senaste 30 dagarna ^{b)}		Aldrig		Ej svar	
	Po	FI	Po	FI	Po	FI	Po	FI	Po	FI
1973	12	14	.	.	5	4	..	..	..	..
1974	8	7	.	.	3	2	..	..	..	..
1975	6	6	.	.	2	2	..	..	..	..
1976	7	6	.	.	3	1	..	..	..	..
1977	9	8	.	.	3	3	..	..	..	..
1978	8	8	.	.	3	3	..	..	..	..
1979	7	6	.	.	2	1	..	..	..	..
1980	8	8	.	.	3	2	..	..	..	..
1981	9	9	.	.	4	3	..	..	..	..
1982	8	8	.	.	3	3	..	..	..	..
1983	5	6	.	.	2	1	..	..	..	..
1984	5	5	.	.	.	.	..	..	..	..
1985	4	4	.	.	.	.	..	..	..	..
1986	5	3	.	.	1	1	..	..	..	..
1987	3	3	.	.	1	0	..	..	..	..
1988	4	3	.	.	1	1	..	..	..	..
1989	3	3	.	.	0	0	96	97	0	0
1990	4	3	.	.	1	1	95	97	1	0
1991	3	3	.	.	1	1	96	96	0	0
1992	4	3	.	.	1	1	95	97	0	0
1993	5	5	.	.	1	1	95	95	0	1
1994	5	4	.	.	1	1	94	95	1	1
1995	7	5	.	.	2	1	93	94	1	0
1996	8	6	.	.	2	1	90	93	2	1
1997	9	7	.	.	3	1	91	92	1	1
1998	9	6	.	.	3	2	89	93	2	1
1999	10	8	.	.	3	2	89	92	1	1
2000	9	8	.	.	3	2	89	92	1	1
2001	9	9	.	.	3	2	90	91	1	0
2002	8	8	.	.	3	2	91	92	1	1
2003	7	7	.	.	2	2	93	92	1	1
2004	7	7	.	.	3	2	92	93	1	0
2005	7	7	.	.	2	2	92	92	1	1
2006	7	5	.	.	2	1	92	94	1	1
2007	6	5	4	4	2	1	93	94	1	1
2008	7	5	5	4	2	1	93	94	0	1
2009	9	7	7	5	3	1	90	93	0	0
2010	10	7	8	5	4	2	89	93	1	0
2011	10	6	7	4	2	1	90	93	1	1
2012	7	7	6	5	3	2	91	93	1	1
2013	7	6	6	4	3	2	92	94	1	0
2014	9	7	7	6	2	2	90	92	1	1

Källa: CAN. Perioden före 1973 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.

a) Frågeformuleringen ändrades 1981 och 1983 vilket kan ha betydelse för resultatjämförelser mellan perioderna.

b) Frågekonstruktionen ändrades 1972, 1981, 1986, 1994, 1998 och 2007. En större skillnad var att under perioden 1994–1997 efterfrågades endast cannabis. Frågeförändringen kan ha betydelse för resultatjämförelser mellan perioderna.

Tabell 39. Andelen elever som använt narkotika, efter kön. Gymnasiets år 2. 2004–2014. (Diagram 18–19)

År	Någon gång		Senaste 12 mån		Senaste 30 dagarna ^{a)}		Aldrig		Ej svar	
	Po	FI	Po	FI	Po	FI	Po	FI	Po	FI
2004	16	13	.	.	4	2	83	87	0	0
2005	17	13	.	.	4	2	83	87	1	0
2006	17	14	.	.	5	3	83	86	1	1
2007	18	13	12	9	4	2	82	86	1	0
2008	17	14	12	8	4	2	83	86	0	0
2009	18	16	14	10	5	2	81	84	0	0
2010	21	15	15	10	5	2	79	85	0	0
2011	20	14	15	8	6	2	79	86	0	0
2012	20	15	14	11	6	3	79	85	1	1
2013	19	14	14	10	5	3	79	85	2	1
2014	20	14	14	10	5	2	79	85	1	1

Källa: CAN.

a) Frågekonstruktionen ändrades 2007, vilket kan ha betydelse för resultatjämförelser mellan perioderna.

Tabell 40. Använda narkotikasorter bland elever i årskurs 9. Procentuell fördelning. 1989–2014. (Diagram 19)

	Canna- bis ^{a)}	Amfe- tamin	Ko- kain ^{b)}	Ecstasy	LSD	Heroin	GHB	Benso- diazepin- preparat ^{c)}	Annan narko- tika	Använt narko- tika >20 ggr
1989	2	0	0	.	0	0	.	.	0	0
1990	3	0	0	.	0	0	.	.	0	0
1991	3	0	0	.	0	0	.	.	0	0
1992	4	0	0	.	0	0	.	.	0	0
1993	4	0	0	0	0	0	.	.	0	0
1994	4	1	0	0	1	0	.	.	0	0
1995	5	0	0	0	0	0	.	.	1	0
1996	7	1	0	1	1	0	.	.	1	1
1997	7	1	1	1	1	1	.	.	1	1
1998	7	1	0	1	1	0	.	.	1	0
1999	7	1	1	1	1	1	.	.	2	0
2000	7	1	0	1	1	1	1	.	0	1
2001	7	1	1	1	1	1	1	.	1	1
2002	7	1	1	2	1	1	0	.	0	1
2003	6	0	0	1	0	0	0	.	0	1
2004	6	1	1	1	0	1	0	.	0	1
2005	6	1	1	1	0	1	0	.	0	1
2006	5	1	1	1	0	1	0	.	0	1
2007	5	1	1	1	0	1	0	1	0	1
2008	5	1	1	1	0	0	0	1	1	1
2009	7	1	1	1	1	0	0	1	0	1
2010	7	1	1	1	1	1	0	1	0	1
2011	7	1	1	1	1	1	0	1	1	1
2012	6	1	1	1	.	1	0	1	1	1
2013	5	0	1	1	.	0	0	1	0	2
2014	7	1	1	1	.	0	0	1	0	1

Källa: CAN.

a) Perioden 1989–1999 ingick även cannabisolja.

b) Perioden 1990–1999 ingick även crack.

c) Receptbelagda sömn- och lugnande medel utan läkarordination (exempel på olika bensodiazepiner ges).

Tabell 41. Använda narkotikasorter bland elever i gymnasiets år 2. Procentuell fördelning, 2004–2014. (Diagram 19)

	Canna- bis	Amfe- tamin	Kokain	Ecstasy	LSD	Heroin	GHB	Benso- diazepin- preparat ^{a)}	Annan narko- tika	Använt narko- tika >20 ggr
2004	13	2	1	3	1	0	1	.	1	2
2005	14	2	1	2	1	0	0	.	1	3
2006	14	2	1	2	0	1	0	.	1	3
2007	15	1	1	2	1	0	0	2	1	2
2008	14	1	1	1	1	0	0	2	1	2
2009	16	2	1	1	1	0	0	2	1	3
2010	17	2	1	1	1	0	0	2	1	3
2011	16	2	1	1	1	0	0	2	1	3
2012	16	1	1	1	.	0	0	2	1	3
2013	15	1	1	1	.	0	0	1	1	3
2014	16	1	1	2	.	0	0	1	1	4

Källa: CAN.

a) Receptbelagda sömn- och lugnande medel utan läkarordination (exempel på olika bensodiazepiner ges).

Tabell 42. Andelen mönstrande som erbjudits narkotika samt använt narkotika någon gång respektive senaste månaden. Procent. 1970/71–2006. (Diagram 18)

År	Antal tillfrågade	Erbjudits narkotika ^{a)}	Använt någon gång ^{b)}	Använt senaste 30 dagarna		
				En gång	Flera gånger	Totalt
1970–71	53 392	..	15,7	1,3	3,4	4,7
1971–72	55 469	..	16,1	1,3	3,5	4,9
1972–73	57 992	..	18,0	1,2	3,5	4,7
1974	54 328	..	17,1	1,1	3,5	4,6
1975	54 711	..	15,6	1,0	3,1	4,1
1976	52 361	32,0	15,9	1,0	2,0	3,0
1977	52 129	32,2	16,7	1,0	2,0	3,1
1978	47 659	33,3	18,4	1,0	2,5	3,5
1979	49 658	33,3	18,5	1,1	2,5	3,6
1980	49 902	..	19,2	1,3	2,4	3,7
1981	54 363	..	17,2	1,2	1,8	3,0
1982	51 932	33,9	16,3	1,0	1,4	2,4
1983	52 011	28,3	11,3	0,7	0,8	1,5
1984	49 358	22,7	8,8	0,5	0,5	1,0
1985	35 278	19,7	7,2	0,4	0,4	0,8
1986	46 646	18,7	7,0	0,4	0,3	0,7
1987	34 437	16,8	6,1	0,4	0,3	0,7
1988	41 125	20,5	5,8	0,4	0,3	0,7
1992	27 839	20,8	5,8	0,4	0,3	0,7
1993	33 956	23,3	7,3	0,6	0,5	1,0
1994	39 519	29,4	8,9	0,7	0,6	1,3
1995	44 878	34,2	12,0	1,1	0,7	1,9
1996	47 544	37,5	14,3	1,3	1,1	2,5
1997	38 878	41,3	15,0	1,5	1,1	2,6
1998	44 437	44,1	16,4	1,4	1,3	2,7
1999	42 751	44,9	16,9	1,6	1,4	3,1
2000	37 566	46,2	17,2	1,5	1,6	3,1
2001	39 276	47,4	17,7	1,5	1,5	3,0
2002	39 742	47,7	17,9	1,5	1,6	3,1
2003	40 369	43,6	16,2	1,2	1,3	2,5
2004	42 469	42,7	15,3	1,2	1,1	2,3
2005	41 901	39,5	13,5	1,0	1,0	2,0
2006	36 802	38,1	12,6	1,0	1,0	1,9

Källa: CAN.

a) 1976–1988 endast cannabis.

b) 1971 löd frågan "Har du någon gång använt narkotika (knark) utan läkares ordination?", 1972–1975 "Har du någon gång använt narkotika (knark)?" och fr.o.m. 1976 enligt nästkommande tabell.

Tabell 43. Andelen 16–84-åringar som någon gång prövat cannabis, efter kön och ålder. 2004–2013. (Diagram 21)

År	Män					Kvinnor					Alla
	Ålder				Totalt	Ålder				Totalt	
	16–29	30–44	45–64	65–84		16–29	30–44	45–64	65–84		
2004 ^{a)}	26	20	11	1	15	18	11	5	0	8	11
2005	21	18	10	1	13	17	11	4	0	8	10
2006	23	19	9	1	13	16	10	4	0	7	10
2007	20	19	12	1	14	15	10	5	0	7	10
2008	18	17	10	1	12	13	10	4	0	7	9
2009	26	21	12	0	15	16	8	6	0	7	11
2010	23	20	13	1	15	16	12	6	0	8	12
2011	23	20	11	1	14	18	12	5	0	9	11
2012	22	21	11	2	14	20	15	5	1	10	12
2013	25	21	12	2	15	15	13	5	1	8	12

Källa: Folkhälsomyndigheten.
a) 18–84 år.

Tabell 44. Andelen 16–84-åringar som använt cannabis senaste 12 månaderna^{a)}, efter kön och ålder. 2004–2013. (Diagram 20–21)

År	Män					Kvinnor					Alla
	Ålder				Totalt	Ålder				Totalt	
	16–29	30–44	45–64	65–84		16–29	30–44	45–64	65–84		
2004 ^{b)}	9	2	1	0	2	5	1	0	0	1	2
2005	9	2	0	0	2	3	1	0	0	1	2
2006	8	2	0	0	2	5	0	0	0	1	2
2007	7	2	1	0	2	4	1	0	0	1	2
2008	6	2	1	0	2	5	1	0	0	1	2
2009	12	2	1	0	4	5	1	0	0	1	2
2010	9	2	1	0	3	6	1	0	0	1	2
2011	9	3	0	0	3	5	0	0	0	1	2
2012	10	3	1	0	3	7	1	0	0	2	2
2013	9	3	1	0	3	5	2	0	0	2	2

Källa: Folkhälsomyndigheten.
a) Till och med 2011 "senaste året".
b) 18–84 år.

Tabell 45. Andelen 16–84-åringar som använt cannabis senaste 30 dagarna ^{a)}, efter kön och ålder. 2004–2013. (Diagram 21)

År	Män					Kvinnor					Alla
	Ålder				Totalt	Ålder				Totalt	
	16–29	30–44	45–64	65–84		16–29	30–44	45–64	65–84		
2004 ^{b)}	4	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1
2005	4	1	0	0	1	1	1	0	0	0	1
2006	3	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1
2007	2	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1
2008	2	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0
2009	4	1	1	0	1	1	0	0	0	0	1
2010	4	1	1	0	1	1	0	0	0	0	1
2011	3	1	0	0	1	2	0	0	0	0	1
2012	4	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1
2013	2	1	0	0	1	2	1	0	0	1	1

Källa: Folkhälsomyndigheten.

a) Till och med 2011 "senaste månaden".

b) 18–84 år.

Tabell 46. Beräknad åldersfördelning bland personer med tungt narkotikamissbruk ^{a)} 1979, 1992 och 1998. (Diagram 22)

Ålder	År 1979		År 1992		År 1998	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
–17	202	1	65	0	206	1
18–19	773	5	219	1	591	2
20–24	4 609	31	1 618	9	3 220	12
25–29	4 728	32	4 085	22	3 567	14
30–34	2 473	17	4 755	25	5 136	20
35–39	1 122	8	4 232	22	5 394	21
40–44	460	3	2 258	12	4 248	16
45–49	217	1	1 041	6	2 366	9
50–	212	1	689	4	1 197	5
Okänt	204	1	38	0	75	0
Totalt	15 000	100	19 000	100	26 000	100

Källa: Olsson B, Adamsson Wahren C & Byqvist S (2001).

a) Med tungt narkotikamissbruk avses att ha injicerat den senaste 12-månadersperioden (oavsett frekvens) eller att ha använt narkotika dagligen eller så gott som dagligen under de senaste fyra veckorna (UNO:s definition).

Tabellkommentarer: Narkotikautvecklingen; Kriminalstatistik (tabellerna 47–57)

I tabell 47 redovisas antalet resurstimmar som polisen lagt ned på narkotikaärenden, omräknat till ett ungefärligt antal årsarbetskrafter. Beräkningsgrunderna för dessa siffror har förändrats 1985, 1992, 1997, 2007 och 2012. Den första förändringen innebar att rikskriminalpolisens resurser inte längre medräknades medan man fr.o.m. 1997 utöver utredning även inkluderar ledning, planering samt förebyggning och fr.o.m. 2007 inkluderas samtliga polisens resurstimmar för narkotikabekämpning och inte enbart – som var fallet dessförinnan – de vid polismyndigheterna. Detta innebär således att rikskriminalpolisens resurser åter inkluderas och att detta inneburit delvis artificiella ökning av årsarbetskrafterna. År 2012 hade införandet av tidsredovisningssystemet Cops slagit igenom nationellt.

Narkotikabrott reglerades enbart av Narkotikaförordningen (NF) fram till 1968 då Narkotikastrafflagen (NSL) infördes. T.o.m. 30 juni 1983 användes båda lagrummen och därefter endast det senare. Efter 1969 minskade anmälningarna enligt NF successivt och kom inte att överstiga 171 stycken något år (redovisas sammanslaget med NSL i tabell 47). Ökningen av anmälda smuglingsbrott 2001 i tabell 47 är åtminstone delvis artificiell och beror på tekniska förbättringar av inrapporteringen från Tullverket.

År 1997 slogs Malmöhus län samman med Kristianstads län till Skåne län och 1998 slogs Göteborg och Bohus län samman med Älvsborgs län och Skaraborgs län till Västra Götalands län. Motsvarande sammanslagningar har gjorts även för tidigare år i tabellerna 49–50.

I tabellerna 53–57 redovisas specialbearbetningar av lagföringsbeslut där narkotikabrott ingått. Efter 2009 har inte denna statistik tagits fram av Brå, och det är oklart om detta kommer att göras framöver på grund av omfattande kodningskostnader. Till skillnad från Brå:s vanliga redovisningar ingår här både bi- och huvudbrott. Åldersuppgift kan fr.o.m. år 2000 saknas för enstaka personer, varför delsummer och total inte alltid överensstämmer.

I tabell 57 överstiger ibland summan av narkotiska preparat totalen pga. att flera typer av preparat kan ingå i ett och samma lagföringsbeslut. I totalen ingår även övriga narkotiska preparat, förutom dem som redovisas i tabellen.

Tabell 47. Antalet resurstimmar omräknat till ungefärligt antal polisårsarbetskrafter nedlagda på narkotikaärenden samt antalet anmälda brott enligt varusmuggningslagen gällande narkotika (VSL) respektive narkotikastrafflagen (NSL). 1965–2013.

År	Antal polisårs- arbetskrafter nedlagda på narkotika- ärenden ^{a)}	Anmälda narkotikabrott			NSL	NSL per 100 000 invånare	NSL, index 1987=100
		VSL ^{b)}	VSL per 100 000 invånare	VSL, index 1987=100			
1970	512	.	.	.	15 803	196	39
1971	389	.	.	.	18 075	223	45
1972	272	.	.	.	19 047	235	47
1973	223	.	.	.	21 005	258	52
1974	223	1 227	15	68	18 926	232	46
1975	222	904	11	50	21 075	258	52
1976	230	963	12	55	17 871	218	44
1977	304	1 370	17	77	20 737	252	51
1978	309	1 103	13	59	20 647	249	50
1979	322	1 335	16	73	22 598	273	55
1980	335	2 554	31	141	59 421	715	143
1981	391	2 330	28	127	67 500	811	163
1982	440	2 045	25	114	68 502	822	165
1983	481	1 993	24	109	47 993	577	116
1984	523	1 887	23	105	38 223	458	92
1985	495	1 595	19	86	35 945	431	86
1986	538	1 507	18	82	38 004	454	91
1987	528	1 856	22	100	41 857	499	100
1988	482	1 644	19	86	28 976	343	69
1989	478	1 556	18	82	33 601	395	79
1990	466	1 498	18	82	26 496	309	62
1991	551	1 379	16	73	30 746	357	72
1992	560	1 500	17	77	29 182	337	68
1993	632	995	11	50	40 621	466	93
1994	670	816	9	41	30 785	351	70
1995	676	682	8	36	28 413	321	64
1996	721	632	7	32	30 817	349	70
1997	914	564	6	27	30 383	343	69
1998	901	451	5	23	31 845	359	72
1999	901	546	6	27	36 525	412	83
2000	869	381	4	18	32 443	366	73
2001	889	1 366	15	68	32 415	365	73
2002	964	1 478	17	77	38 018	425	85
2003	1 006	1 355	15	68	40 860	455	91
2004	1 053	874	10	45	45 093	502	101
2005	1 005	755	8	36	51 807	573	115
2006	1 284	910	10	45	66 857	736	147
2007	1 335	1 273	14	64	71 546	782	157
2008	1 464	1 607	17	77	78 188	848	170
2009	1 496	1 752	19	86	80 256	862	173
2010	1 765	2 180	23	105	87 890	937	188
2011	1 841	2 554	27	123	89 167	947	190
2012	1 767	2 777	29	132	94 602	994	199
2013	1 846	2 988	31	141	95 539	1 000	200

Källor: Rikspolisstyrelsen och Brå. Perioden före 1970 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.
a) 1985, 1992, 1997, 2007 och 2012 ändrades statistikrutinerna vilket kan begränsa jämförbarheten över tid.

b) Ökningen 2001 är åtminstone delvis artificiell och beror på förbättrad inrapportering av dataunderlagen från Tullverket.

Tabell 48. Antal personer som misstänkts för narkotikabrott eller varusmuggling (narkotika). 1970–2013. (Diagram 23)

År	Mot narkotikastrafflagen (NSL)			Mot varusmuggningslagen som gällt narkotika (VSL)	Totalt	Per 100 000 invånare	Index, per 100 000 invånare 1987=100
	Totalt	Därav överlåtelse					
		Antal	%				
1971	4 955	.	.	523	5 478	68	87
1972	5 245	.	.	444	5 689	70	90
1973	5 080	.	.	418	5 498	68	87
1974	4 677	.	.	611	5 288	65	83
1975	3 763	1 468	39	514	4 277	52	67
1976	3 923	1 297	33	529	4 452	54	70
1977	3 636	1 276	35	713	4 349	53	68
1978	3 778	1 299	34	753	4 531	55	70
1979	3 557	1 253	35	700	4 257	51	66
1980	5 936	2 228	38	1 180	7 116	86	110
1981	7 091	2 570	36	1 289	8 380	101	129
1982	7 496	2 590	35	1 243	8 739	105	135
1983	6 360	2 046	32	1 154	7 514	90	116
1984	5 595	2 033	36	1 136	6 731	81	104
1985	5 649	2 047	36	918	6 567	79	101
1986	5 530	1 949	35	896	6 426	77	99
1987	5 521	1 952	35	1 012	6 533	78	100
1988	5 678	1 911	34	1 019	6 697	79	102
1989	6 216	1 864	30	947	7 163	84	108
1990	6 668	1 862	28	1 008	7 676	90	115
1991	7 052	1 896	27	1 071	8 123	94	121
1992	7 077	1 855	26	897	7 974	92	118
1993	6 706	1 685	25	688	7 394	85	109
1994	7 984	1 860	23	620	8 604	98	126
1995	9 110	1 711	19	463	9 573	108	139
1996	8 782	1 719	20	496	9 278	105	135
1997	10 159	1 936	19	466	10 625	120	154
1998	11 049	1 964	18	441	11 490	130	167
1999	10 020	1 696	17	380	10 400	117	151
2000	11 966	1 665	14	579	12 545	141	182
2001	12 954	1 767	14	760	13 714	154	198
2002	14 376	1 958	14	924	15 300	171	220
2003	15 443	1 949	13	693	16 136	180	231
2004	16 482	2 094	13	558	17 040	189	243
2005	18 357	2 129	12	487	18 844	208	267
2006	20 080	2 261	11	459	20 539	225	289
2007	21 220	2 046	10	532	21 752	237	305
2008	23 284	2 340	10	636	23 920	258	332
2009	25 219	2 613	10	743	25 962	279	359
2010	26 771	2 821	11	908	27 679	295	379
2011	27 237	2 728	10	774	28 011	295	380
2012	28 049	2 460	9	1 084	29 133	305	393
2013	27 058	2 338	9	1 011	28 069	291	375

Källa: Brå. År 1970 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.

Tabell 49. Personer misstänkta för brott mot varusmuggningslagen (narkotika) fördelat på län. 1977–2013.

År	Län								Totalt	
	Stockholm		Västra Götaland		Skåne		Övriga län		Antal	%
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%		
1977	112	16	58	8	529	74	14	2	713	100
1978	46	6	80	11	565	75	62	8	753	100
1979	37	5	66	9	516	74	81	12	700	100
1980	97	8	148	13	762	65	173	15	1180	100
1981	104	8	171	13	753	58	261	20	1289	100
1982	140	11	151	12	672	54	280	23	1243	100
1983	107	9	115	10	678	59	254	22	1154	100
1984	111	10	126	11	675	59	224	20	1136	100
1985	71	8	96	10	598	65	153	17	918	100
1986	69	8	106	12	578	65	143	16	896	100
1987	84	8	126	12	627	62	175	17	1012	100
1988	92	9	131	13	625	61	171	17	1019	100
1889	88	9	106	11	603	64	150	16	947	100
1990	62	6	123	12	663	66	160	16	1008	100
1991	89	8	116	11	720	67	146	14	1071	100
1992	77	9	107	12	609	68	104	12	897	100
1993	99	14	72	10	454	66	63	9	688	100
1994	110	18	68	11	383	62	59	10	620	100
1995	102	22	68	15	216	47	77	17	463	100
1996	112	23	35	7	299	60	50	10	496	100
1997	82	18	29	6	289	62	66	14	466	100
1998	64	15	44	10	262	59	71	16	441	100
1999	113	30	28	7	200	53	39	10	380	100
2000	143	25	72	12	283	49	81	14	579	100
2001	158	21	83	11	431	57	88	12	760	100
2002	198	21	100	11	520	56	106	11	924	100
2003	149	22	78	11	386	56	80	12	693	100
2004	140	25	50	9	287	51	81	15	558	100
2005	86	18	64	13	277	57	60	12	487	100
2006	101	22	70	15	236	51	52	11	459	100
2007	143	27	65	12	254	48	70	13	532	100
2008	134	21	95	15	325	51	82	13	636	100
2009	187	25	107	14	336	45	113	15	743	100
2010	197	22	112	12	464	51	135	15	908	100
2011	218	22	122	12	506	51	150	15	996	100
2012	199	18	119	11	617	57	149	14	1 084	100
2013	164	52	135	13	530	52	182	18	1 011	100

Källa: Brå.

Tabell 50. Personer misstänkta för brott mot narkotikastrafflagen fördelat på län. 1977–2013. (Diagram 25)

År	Län								Totalt	
	Stockholm		Västra Götaland		Skåne		Övriga län		Antal	%
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%		
1977	1 204	33	522	14	557	15	1 353	37	3 636	100
1978	1 360	36	568	15	643	17	1 207	32	3 778	100
1979	1 255	35	581	16	503	14	1 218	34	3 557	100
1980	2 172	37	1 009	17	812	14	1 943	33	5 936	100
1981	2 551	36	1 035	15	1 028	14	2 477	35	7 091	100
1982	2 628	35	1 197	16	914	12	2 757	37	7 496	100
1983	2 417	38	1 063	17	774	12	2 106	33	6 360	100
1984	1 961	35	971	17	739	13	1 924	34	5 595	100
1985	1 910	34	1 151	20	856	15	1 732	31	5 649	100
1986	1 597	29	1 473	27	781	14	1 679	30	5 530	100
1987	1 407	25	1 221	22	934	17	1 959	35	5 521	100
1988	1 601	28	1 204	21	1 124	20	1 749	31	5 678	100
1989	1 964	32	1 222	20	1 224	20	1 806	29	6 216	100
1990	2 100	31	1 307	20	1 233	18	2 028	30	6 668	100
1991	2 307	33	1 442	20	1 307	19	1 996	28	7 052	100
1992	2 346	33	1 220	17	1 313	19	2 198	31	7 077	100
1993	2 404	36	1 184	18	1 213	18	1 905	28	6 706	100
1994	2 532	32	1 375	17	1 486	19	2 591	32	7 984	100
1995	2 700	30	1 533	17	1 790	20	3 087	34	9 110	100
1996	2 637	30	1 483	17	1 679	19	2 983	34	8 782	100
1997	3 061	30	1 729	17	1 679	17	3 690	36	10 159	100
1998	3 358	30	1 871	17	1 838	17	3 982	36	11 049	100
1999	3 108	31	1 675	17	1 610	16	3 627	36	10 020	100
2000	3 465	29	1 870	16	1 711	14	4 920	41	11 966	100
2001	3 413	26	2 464	19	2 028	16	5 049	39	12 954	100
2002	3 933	27	2 864	20	1 884	13	5 695	40	14 376	100
2003	4 512	29	3 042	20	1 974	13	5 915	38	15 443	100
2004	4 592	28	3 060	19	2 422	15	6 408	39	16 482	100
2005	5 050	28	3 205	17	2 694	15	7 408	40	18 357	100
2006	5 344	27	3 541	18	3 190	16	8 005	40	20 080	100
2007	5 948	28	3 607	17	3 289	15	8 376	39	21 220	100
2008	6 142	26	4 044	17	3 620	16	9 478	41	23 284	100
2009	7 181	28	4 023	16	3 799	15	10 216	41	25 219	100
2010	7 158	27	4 632	17	4 046	15	10 935	41	26 771	100
2011	7 978	29	4 205	15	3 873	14	11 181	41	27 237	100
2012	8 127	29	4 568	16	4 134	15	11 220	40	28 049	100
2013	7 726	29	4 408	16	3 482	13	11 442	42	27 058	100

Källa: Brå.

Tabell 51. Personer misstänkta för brott mot narkotikastrafflagen (NSL) fördelat på ålder och kön. 1975–2013. (Diagram 24)

År	Ålder										Totalt a)	Andel kvinnor	
	-19		20-29		30-39		40-49		50-				
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
1975	1 328	35	1 969	52	353	9	90	2	23	1	3 763	100	..
1976	1 140	29	2 220	57	459	12	83	2	23	1	3 925	100	..
1977	832	23	2 189	60	479	13	117	3	19	1	3 636	100	..
1978	863	23	2 233	59	548	15	94	2	40	1	3 778	100	..
1979	823	23	2 104	59	507	14	100	3	23	1	3 557	100	..
1980	1 474	25	3 467	58	823	14	137	2	35	1	5 936	100	..
1981	1 788	25	4 041	57	1 065	15	155	2	42	1	7 091	100	..
1982	1 751	23	4 224	56	1 248	17	207	3	66	1	7 496	100	..
1983	1 233	19	3 641	57	1 229	19	198	3	59	1	6 360	100	..
1984	904	16	3 135	56	1 273	23	234	4	49	1	5 595	100	..
1985	701	12	3 000	53	1 557	28	327	6	64	1	5 649	100	..
1986	583	11	2 969	54	1 591	29	318	6	69	1	5 530	100	15
1987	322	6	2 888	52	1 820	33	419	8	72	1	5 521	100	14
1988	324	6	2 726	48	2 049	36	489	9	90	2	5 678	100	15
1989	389	6	2 808	45	2 340	38	580	9	99	2	6 216	100	14
1990	403	6	2 866	43	2 529	38	746	11	124	2	6 668	100	14
1991	380	5	2 927	42	2 728	39	859	12	158	2	7 052	100	13
1992	329	5	2 757	39	2 825	40	984	14	182	3	7 077	100	13
1993	326	5	2 280	34	2 751	41	1 140	17	209	3	6 706	100	15
1994	451	6	2 587	32	3 248	41	1 431	18	267	3	7 984	100	15
1995	796	9	3 025	33	3 536	39	1 511	17	242	3	9 110	100	15
1996	935	11	2 890	33	3 266	37	1 472	17	247	3	8 810	100	14
1997	1 310	13	3 554	35	3 346	33	1 644	16	305	3	10 159	100	15
1998	1 386	13	3 843	35	3 531	32	1 961	18	328	3	11 049	100	15
1999	1 077	11	3 495	35	3 158	32	1 891	19	399	4	10 020	100	14
2000	1 649	14	4 414	37	3 378	28	2 060	17	425	4	11 966	100	15
2001	2 105	16	4 815	37	3 355	26	2 205	17	460	4	12 954	100	15
2002	2 333	16	5 335	37	3 656	25	2 448	17	581	4	14 376	100	15
2003	2 260	15	5 964	39	3 753	24	2 740	18	713	5	15 443	100	15
2004	2 483	15	6 410	39	3 724	23	2 976	18	862	5	16 482	100	15
2005	2 961	16	7 194	39	3 887	21	3 218	18	1 081	6	18 357	100	15
2006	3 206	16	7 967	40	4 146	21	3 493	17	1 244	6	20 080	100	15
2007	3 414	16	8 557	40	4 228	20	3 636	17	1 365	6	21 220	100	15
2008	3 920	17	9 640	41	4 376	19	3 774	16	1 553	7	23 284	100	15
2009	4 842	19	10 501	42	4 540	18	3 590	14	1 737	7	25 219	100	14
2010	5 794	22	10 977	41	4 693	18	3 426	13	1 863	7	26 771	100	14
2011	5 956	22	11 551	42	4 631	17	3 243	12	1 851	7	27 237	100	13
2012	6 224	22	12 503	45	4 662	17	2 881	10	1 757	6	28 049	100	13
2013	5 810	21	12 344	46	4 613	17	2 606	10	1 665	6	27 058	100	13

Källa: Brå.

a) Inklusive enstaka fall med ålder okänd.

Tabell 52. Brotts mot narkotikastrafflagen. Lagföringsbeslut efter huvudbrott och huvudpåföljd. 1993–2012.

År	Typ av narkotikabrott				Typ av lagföringsbeslut		
	Ringa	Normalt	Grovt ^{a)}	Totalt	Åtals- under- låtelse	Straff- före- lägganden	Dom- slut
1993	..	..	..	4 383	777	1 067	2 539
1994	3 471	1 767	306	5 544	1 255	1 419	2 870
1995	4 170	1 706	288	6 164	1 514	1 788	2 862
1996	3 760	1 708	394	5 862	1 267	1 713	2 882
1997	4 747	1 829	283	6 859	1 563	2 332	2 964
1998	5 225	1 954	262	7 441	1 563	2 517	3 361
1999	4 996	2 016	279	7 291	1 347	2 026	3 918
2000	5 838	1 883	334	8 055	1 512	2 515	4 028
2001	5 562	2 114	329	8 005	1 339	2 388	4 278
2002	6 207	2 438	347	8 992	1 683	2 701	4 608
2003	7 105	2 633	368	10 106	2 027	2 970	5 109
2004	7 843	2 605	360	10 808	2 100	3 435	5 273
2005	9 124	2 392	346	11 862	2 310	4 040	5 512
2006	10 992	2 567	373	13 932	3 203	4 553	6 176
2007	11 556	3 309	314	15 179	4 224	4 449	6 506
2008	13 860	2 617	340	16 817	4 842	4 859	7 116
2009	15 474	2 672	379	18 525	5 492	5 136	7 897
2010	16 952	2 701	368	20 021	5 661	5 588	8 772
2011	18 623	2 545	314	21 482	6 267	6 127	9 088
2012	20 027	2 444	201	22 672	6 607	6 220	9 845

Källa: Brå.

a) Här ingår även enstaka fall av vårdslöshet med narkotika och olovlig befattningsmedel med narkotikapreparater.

Tabell 53. Antal godkända strafförelägganden och domslut där narkotikabrott med ett eller flera preparat ingått. 1975–2009.

År	Endast en typ av medel		Flera typer av medel				Totalt
	Antal	Andel av totalen, %	Cs och cannabis	Cs och opiater	Cannabis och opiater	Övriga kombinationer	
1975	1 955	84	254	10	10	96	2 325
1976	1 930	81	309	22	32	82	2 375
1977	2 142	84	261	19	28	87	2 537
1978	2 211	86	185	22	41	110	2 569
1979	2 238	86	216	11	29	104	2 598
1980	3 684	87	327	21	48	140	4 220
1981	5 057	87	506	33	52	196	5 844
1982	5 256	86	584	30	50	169	6 089
1983	4 347	86	526	17	24	151	5 065
1984	3 960	86	474	14	27	131	4 606
1985	3 959	86	377	27	26	198	4 587
1986	4 319	87	413	23	18	186	4 959
1987	4 210	86	438	36	20	209	4 913
1988	4 179	84	490	27	48	227	4 971
1989	4 275	84	473	30	54	268	5 100
1990	4 575	84	480	24	79	284	5 442
1991	4 773	83	494	36	72	361	5 736
1992	5 156	81	550	54	107	468	6 335
1993	4 784	80	510	53	70	529	5 946
1994	5 475	77	787	83	111	664	7 120
1995	5 574	71	1 078	100	107	973	7 832
1996	5 567	68	1 156	120	153	1 234	8 230
1997	6 270	66	1 398	109	161	1 511	9 449
1998	6 558	65	1 634	113	148	1 691	10 144
1999	7 086	66	1 656	121	170	1 738	10 771
2000	7 285	64	1 724	109	172	2 036	11 326
2001	7 687	62	1 662	149	169	2 653	12 320
2002	8 779	63	1 852	151	174	2 935	13 891
2003	9 043	62	1 836	177	151	3 284	14 491
2004	9 318	63	2 081	181	191	3 003	14 774
2005	10 282	65	2 028	221	196	3 150	15 877
2006	11 743	67	2 102	282	235	3 257	17 619
2007	..	..	..	..	..	..	..
2008	..	..	..	..	..	..	..
2009	15 273	72	1 965	270	282	3 463	21 253

Källa: Brå.

Tabell 54. Antal godkända strafförelägganden och domslut där narkotikabrott med cannabis ingått. 1975–2009.

År	Ålder										Totalt	
	15–17		18–20		21–24		25–39		40–		Antal	%
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%		
1975	43	3	457	34	520	39	308	23	9	1	1 337	100
1976	38	3	327	29	426	38	317	28	10	1	1 118	100
1977	49	4	327	26	505	40	377	30	14	1	1 272	100
1978	67	4	385	24	586	37	525	33	14	1	1 577	100
1979	58	4	388	24	598	37	558	34	20	1	1 622	100
1980	153	5	712	24	1 018	35	997	34	44	2	2 924	100
1981	261	6	1 018	23	1 393	32	1 665	38	34	1	4 371	100
1982	259	6	988	22	1 307	29	1 841	41	61	1	4 456	100
1983	151	4	699	20	1 043	29	1 622	45	69	2	3 584	100
1984	104	3	591	18	891	27	1 590	49	82	3	3 258	100
1985	65	2	437	16	699	25	1 505	54	105	4	2 811	100
1986	84	3	474	15	829	25	1 738	53	131	4	3 256	100
1987	68	2	395	12	774	24	1 697	54	233	7	3 167	100
1988	77	3	360	12	665	22	1 701	57	193	6	2 996	100
1989	100	3	356	10	676	19	1 853	53	483	14	3 468	100
1990	109	3	369	11	653	19	1 987	59	264	8	3 382	100
1991	96	3	315	9	567	17	2 023	60	355	11	3 356	100
1992	82	2	308	9	578	16	2 118	60	434	12	3 520	100
1993	68	3	253	9	355	13	1 585	59	412	15	2 673	100
1994	122	4	328	11	399	13	1 663	55	528	17	3 040	100
1995	167	5	336	10	434	13	1 833	55	569	17	3 339	100
1996	191	6	368	11	485	15	1 657	50	624	19	3 325	100
1997	275	7	569	14	636	16	1 844	46	699	17	4 023	100
1998	281	6	634	15	721	16	1 920	44	816	19	4 372	100
1999	359	8	747	16	806	17	1 901	40	933	20	4 746	100
2000	395	8	817	16	986	20	1 875	37	948	19	5 021	100
2001	427	8	948	19	1 035	20	1 693	33	951	19	5 054	100
2002	449	8	1 042	18	1 257	22	1 985	34	1 066	18	5 799	100
2003	415	7	1 042	18	1 284	22	1 849	32	1 222	21	5 812	100
2004	488	8	1 144	18	1 439	23	1 905	30	1 341	21	6 317	100
2005	540	8	1 453	21	1 568	23	2 005	29	1 380	20	6 946	100
2006	487	6	1 653	22	1 813	24	2 167	29	1 468	19	7 588	100
2007	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
2008	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
2009	824	8	2 437	23	2 661	25	2 994	29	1 564	15	10 481	100

Källa: Brå.

Tabell 55. Antal godkända strafförelägganden och domslut där narkotikabrott med centralstimulantia ingått, 1975–2009.

År	Ålder										Totalt	
	15–17		18–20		21–24		25–39		40–		Antal	%
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%		
1975	12	1	229	22	321	31	419	40	59	6	1 040	100
1976	10	1	261	19	443	32	605	44	55	4	1 374	100
1977	5	0	324	23	408	29	615	43	75	5	1 427	100
1978	8	1	107	13	195	24	447	54	66	8	823	100
1979	9	1	120	14	208	23	473	53	78	9	888	100
1980	11	1	165	15	304	27	558	50	76	7	1 114	100
1981	18	1	151	11	323	23	797	56	132	9	1 421	100
1982	19	1	183	10	388	22	1 017	57	176	10	1 783	100
1983	11	1	156	10	353	22	916	58	136	9	1 572	100
1984	6	0	120	8	294	20	881	59	192	13	1 493	100
1985	5	0	113	7	295	17	1 072	63	220	13	1 705	100
1986	2	0	84	5	322	19	1 076	63	225	13	1 709	100
1987	11	1	93	5	281	16	1 129	65	235	13	1 749	100
1988	8	0	91	5	256	13	1 239	65	307	16	1 901	100
1989	5	0	82	5	235	14	1 088	63	320	18	1 730	100
1990	3	0	57	3	218	12	1 223	66	346	19	1 847	100
1991	8	0	65	3	206	11	1 226	64	419	22	1 924	100
1992	10	0	81	4	226	10	1 404	64	458	21	2 179	100
1993	14	1	101	4	257	10	1 566	62	575	23	2 513	100
1994	23	1	132	4	342	10	2 017	61	797	24	3 311	100
1995	43	1	163	4	372	10	2 230	60	880	24	3 688	100
1996	69	2	216	5	402	10	2 230	56	1 048	26	3 965	100
1997	98	2	362	8	593	14	2 296	53	1 021	23	4 370	100
1998	90	2	382	8	661	14	2 341	50	1 208	26	4 682	100
1999	106	2	377	8	634	13	2 402	49	1 370	28	4 889	100
2000	125	3	431	9	713	15	2 290	47	1 269	26	4 828	100
2001	138	3	527	10	747	15	2 217	44	1 441	28	5 070	100
2002	162	3	554	10	874	15	2 505	44	1 571	28	5 666	100
2003	142	2	549	9	833	14	2 565	44	1 805	31	5 894	100
2004	174	3	579	9	978	15	2 688	42	2 006	31	6 425	100
2005	138	2	661	10	1 039	16	2 693	41	2 111	32	6 642	100
2006	119	2	706	9	1 116	15	3 042	40	2 596	34	7 579	100
2007	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
2008	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
2009	80	1	572	8	1 164	15	3 093	41	2 612	35	7 521	100

Källa: Brå.

Tabell 56. Antal godkända strafförelägganden och domslut där narkotikabrott med opiater ingått. 1975–2009.

År	Ålder										Totalt	
	15–17		18–20		21–24		25–39		40–		Antal	%
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%		
1975	1	1	13	17	34	44	28	36	1	1	77	100
1976	1	1	23	17	72	52	42	30	1	1	139	100
1977	3	2	19	12	67	43	65	42	2	1	156	100
1978	4	2	21	10	73	33	120	55	1	0	219	100
1979	0	0	13	8	53	31	104	60	3	2	173	100
1980	1	0	33	9	103	28	224	60	12	3	373	100
1981	2	1	14	4	72	20	267	72	14	4	369	100
1982	0	0	14	5	62	22	195	69	12	4	283	100
1983	4	2	9	4	53	22	170	70	6	2	242	100
1984	0	0	8	5	32	20	118	74	2	1	160	100
1985	2	1	2	1	23	11	174	82	10	5	211	100
1986	0	0	5	3	22	13	136	79	9	5	172	100
1987	0	0	13	5	34	13	192	75	16	6	255	100
1988	0	0	6	2	45	17	197	73	21	8	269	100
1989	0	0	5	2	51	15	261	79	15	5	332	100
1990	2	1	10	3	37	12	244	76	27	8	320	100
1991	3	1	18	4	73	16	329	71	40	9	463	100
1992	6	1	16	3	79	13	447	75	51	9	599	100
1993	2	0	24	4	60	10	420	71	88	15	594	100
1994	5	1	26	3	92	12	550	70	113	14	786	100
1995	8	1	30	4	86	12	508	68	115	15	747	100
1996	3	0	50	6	88	10	557	65	158	18	856	100
1997	20	2	55	7	134	16	510	61	119	14	838	100
1998	11	1	56	6	137	15	531	59	160	18	895	100
1999	2	0	63	7	171	18	526	55	190	20	952	100
2000	10	1	63	7	142	15	530	56	208	22	953	100
2001	13	1	70	7	162	16	534	54	203	21	982	100
2002	3	0	49	5	186	20	507	53	206	22	951	100
2003	3	0	51	5	150	16	503	54	225	24	932	100
2004	11	1	48	5	182	19	483	51	216	23	940	100
2005	4	0	53	6	159	17	473	50	250	27	939	100
2006	7	1	55	5	195	17	608	53	274	24	1 139	100
2007	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
2008	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
2009	16	1	87	7	219	18	617	50	300	24	1 239	100

Källa: Brå.

Tabell 57. Antal godkända strafförelägganden och domslut där narkotikabrott med olika preparat ingått ^{a)}. 1975–2009.

År	Medel						Samtliga domar och strafförelägganden	
	Cannabis		Centralstimulantia		Opiater			
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1975	1 337	58	1 040	45	77	3	2 325	100
1976	1 118	47	1 374	58	139	6	2 375	100
1977	1 272	50	1 427	56	156	6	2 537	100
1978	1 577	61	823	32	219	9	2 569	100
1979	1 622	62	888	34	173	7	2 598	100
1980	2 924	69	1 114	26	373	9	4 220	100
1981	4 371	75	1 421	24	369	6	5 844	100
1982	4 456	73	1 783	29	283	5	6 089	100
1983	3 584	71	1 572	31	242	5	5 065	100
1984	3 258	71	1 493	32	160	3	4 606	100
1985	2 811	61	1 705	37	211	5	4 587	100
1986	3 256	66	1 709	34	172	3	4 959	100
1987	3 167	64	1 749	36	255	5	4 913	100
1988	2 996	60	1 901	38	269	5	4 971	100
1989	3 468	68	1 730	34	332	7	5 100	100
1990	3 382	62	1 847	34	320	6	5 442	100
1991	3 356	59	1 924	34	463	8	5 736	100
1992	3 520	56	2 179	34	599	9	6 335	100
1993	2 673	45	2 513	42	594	10	5 946	100
1994	3 040	43	3 311	47	786	11	7 120	100
1995	3 339	43	3 688	47	747	10	7 832	100
1996	3 325	40	3 965	48	856	10	8 230	100
1997	4 023	43	4 370	46	838	9	9 449	100
1998	4 372	43	4 682	46	895	9	10 144	100
1999	4 746	44	4 889	45	952	9	10 771	100
2000	5 021	44	4 828	43	953	8	11 326	100
2001	5 054	41	5 070	41	982	8	12 320	100
2002	5 799	42	5 666	41	951	7	13 891	100
2003	5 812	40	5 894	41	932	6	14 491	100
2004	6 317	43	6 425	43	940	6	14 774	100
2005	6 946	44	6 642	42	939	6	15 877	100
2006	7 588	43	7 579	43	1 139	6	17 619	100
2007	..	..	..	..	..	..	..	..
2008	..	..	..	..	..	..	..	..
2009	10 481	49	7 521	35	1 239	6	21 253	100

Källa: Brå.

a) Flera preparat kan ingå i en lagföring. I totalen ingår även andra narkotikasorter än de i tabellen specificerade.

Tabellkommentarer: Narkotikautvecklingen; Sjuklighet och dödlighet (tabellerna 58–65)

I tabellerna 58–60 och 64–65 redovisas uppgifter rörande slutenvård och dödlighet. Eftersom EpC 1997 införde det senaste klassifikationssystemet för sjukdomar och dödsorsaker – ICD-10 – minskar jämförbarheten med tidigare år samtidigt som klassifikationen är detaljrikare än tidigare. (ICD-koderna listas i kapitlet *Metodproblem och tillförlitlighet*.)

År 2014 reviderade Socialstyrelsen datauttaget gällande vårdade enligt narkotikaindexet. Detta gav inga större resultatskillnader, utom för förstagångsvårdade, där värdena blev väsentligt mycket högre än tidigare redovisat, till följd av en programmeringsjustering. Det bör påpekas att tidsserien över antalet förstagångsvårdade blir missvisande (för hög) i början av perioden eftersom eventuella vårdtillfällen före 1987 inte kan kontrolleras.

Tabell 61 visar antalet kliniskt anmälda fall av hepatit C, totalt och via intravenöst missbruk. Hepatit C-diagnostik blev möjlig först 1990 varför statistiken uppvisar en puckel under 1990-talets början. Tabellen innefattar inte fall som enbart är laboratorieanmälda. Det är viktigt att komma ihåg att smittvägen är okänd eller inte uppgiven för bortåt 50 % av fallen 2013, här kan alltså ytterligare fall med intravenös smittväg inrymmas. Den regionala fördelningen gäller i vilket landsting smittan upptäcktes första gången, vilket inte behöver vara samma sak som var smittan överfördes.

Tabellerna 62–63 visar utvecklingen av kliniskt anmälda fall av hiv via intravenöst missbruk. Länsindelningen baseras på i vilket landsting den behandlande läkaren är verksam när det årliga statistikuttaget görs, och överensstämmer därmed inte nödvändigtvis med i vilket län smittan upptäcktes (eller för den delen inträffade).

Av tabell 64 framgår utvecklingen av antalet narkotikarelaterad dödlighet enligt Socialstyrelsens index. För att eliminera de skillnader som beror på variationer i åldersstrukturen redovisas även bl.a. åldersstandardiserade dödstal per 100 000 av medelfolkmängden, och denna är gjord med år 2000 som standardpopulation.

År 2013 reviderade Socialstyrelsen den tidigare redovisade tidsserien för 1997–2011 pga. av ett förändrat sätt att inkludera opiatläkemedel. Förändringen innebar t.o.m. 2010 en viss ökning av tidigare värden, och därefter en desto kraftigare ökning. Resultatet för 2013 är 27 % högre med det nya beräkningssättet. Denna förändring beskrivs närmare i metodkapitlet, och där framgår även att de internationella ICD-koderna ändrats 1969 samt 1987.

Tabell 58. Antal slutenvårdstillfällen, antal vårdade personer och antal personer vårdade för första gången sedan 1987 i slutenvård med narkotikarelaterad bi- eller huvuddiagnos. 1987–2013. ^{a)} (Diagram 23 och 26)

År	Narkotikarelaterade vårdtillfällen					Andel av alla vårdtillfällen, %	Vårdade personer		Förstagångsvårdade sedan 1987	
	Män	%	Kvinnor	%	Totalt		%	Antal		Index per inv. 1987=100
1987	5 002	66	2 535	34	7 537	100	0,5	4 295	100	4 295
1988	5 466	66	2 830	34	8 296	100	0,5	4 791	111	3 424
1989	5 634	66	2 959	34	8 593	100	0,5	4 918	113	3 040
1990	6 259	67	3 075	33	9 334	100	0,6	5 315	121	3 083
1991	6 533	67	3 160	33	9 693	100	0,6	5 584	127	3 040
1992	6 770	68	3 219	32	9 989	100	0,6	5 628	127	2 916
1993	7 349	68	3 472	32	10 823	100	0,7	6 015	135	3 071
1994	8 045	68	3 735	32	11 780	100	0,7	6 581	147	3 399
1995	8 637	69	3 915	31	12 552	100	0,8	6 855	152	3 518
1996	8 855	69	4 030	31	12 888	100	0,8	7 213	160	3 722
1997	9 303	65	4 958	35	14 261	100	0,9	8 516	188	4 930
1998	9 057	64	5 198	36	14 255	100	0,9	8 588	190	4 785
1999	9 075	64	5 086	36	14 161	100	1,0	8 552	189	4 717
2000	9 496	64	5 300	36	14 796	100	1,0	8 875	196	4 845
2001	9 883	64	5 606	36	15 489	100	1,1	9 110	200	5 002
2002	9 467	64	5 285	36	14 752	100	1,0	8 844	194	4 911
2003	9 309	65	5 117	35	14 426	100	1,0	8 498	185	4 648
2004	9 428	65	5 036	35	14 464	100	1,0	8 525	185	4 679
2005	9 693	65	5 225	35	14 918	100	1,0	8 565	185	4 688
2006	10 045	66	5 090	34	15 135	100	1,0	8 917	192	4 875
2007	10 881	66	5 604	34	16 485	100	1,1	9 559	204	5 267
2008	11 303	65	6 212	35	17 515	100	1,2	10 080	214	5 637
2009	12 227	66	6 430	34	18 657	100	1,2	10 740	226	5 946
2010	12 606	66	6 361	34	18 967	100	1,2	11 142	232	5 937
2011	13 883	66	7 311	34	21 194	100	1,3	11 771	244	6 320
2012	15 574	67	7 812	33	23 386	100	1,5	12 397	255	6 562
2013	17 017	68	8 077	32	25 094	100	1,6	12 987	264	6 768

Källa: Socialstyrelsen.

a) En viss försiktighet bör iaktas vid jämförelser av perioden fram till 1996 då nya principer för klassificering av diagnoser infördes 1997 (ICD-10) och detta gäller i synnerhet för uppgifterna om förstagångsvårdade. ICD-koderna listas i kapitlet *Metodproblem och tillförlitlighet*.

Tabell 59. Antal personer vårdade inom slutenvården med narkotikarelaterad bi- eller huvuddiagnos fördelat på ålder. 1987–2013. ^{a)} (Diagram 24)

År	Ålder										Totalt	
	-19		20–29		30–39		40–49		50–		Antal	%
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%		
1987	115	3	1 340	31	1 618	38	655	15	567	13	4 295	100
1988	252	5	1 440	30	1 772	37	745	16	582	12	4 791	100
1989	254	5	1 389	28	1 824	37	829	17	622	13	4 918	100
1990	271	5	1 431	27	1 929	36	1 018	19	666	13	5 315	100
1991	272	5	1 482	27	2 014	36	1 103	20	713	13	5 584	100
1992	273	5	1 420	25	2 115	38	1 133	20	687	12	5 628	100
1993	272	5	1 479	25	2 239	37	1 266	21	759	13	6 015	100
1994	317	5	1 427	22	2 422	37	1 511	23	904	14	6 581	100
1995	353	5	1 530	22	2 389	35	1 607	23	976	14	6 855	100
1996	416	6	1 566	22	2 453	34	1 727	24	1 051	15	7 213	100
1997	571	7	1 840	22	2 676	31	1 957	23	1 472	17	8 516	100
1998	507	6	1 894	22	2 666	31	1 991	23	1 530	18	8 588	100
1999	597	7	1 908	22	2 467	29	2 021	24	1 559	18	8 552	100
2000	628	7	2 083	23	2 391	27	2 136	24	1 637	18	8 875	100
2001	680	7	2 263	25	2 423	27	2 115	23	1 629	18	9 110	100
2002	678	8	2 226	25	2 171	25	2 079	24	1 690	19	8 844	100
2003	510	6	2 139	25	2 041	24	2 035	24	1 773	21	8 498	100
2004	612	7	2 226	26	1 902	22	2 066	24	1 719	20	8 525	100
2005	669	8	2 212	26	1 804	21	2 062	24	1 818	21	8 565	100
2006	720	8	2 459	28	1 842	21	1 993	22	1 903	21	8 917	100
2007	785	8	2 719	28	1 973	21	2 108	22	1 974	21	9 559	100
2008	868	9	2 870	28	2 057	20	2 145	21	2 140	21	10 080	100
2009	845	8	3 131	29	2 230	21	2 197	20	2 337	22	10 740	100
2010	836	8	3 291	30	2 347	21	2 165	19	2 503	22	11 142	100
2011	803	7	3 463	29	2 497	21	2 199	19	2 809	24	11 771	100
2012	829	7	3 764	30	2 614	21	2 262	18	2 928	24	12 397	100
2013	830	6	4 118	32	2 914	22	2 130	16	2 995	23	12 987	100

Källa: Socialstyrelsen.

a) En viss försiktighet bör iaktas vid jämförelser av perioden fram till 1996 då nya principer för klassificering av diagnoser infördes 1997 (ICD 10). ICD-koderna listas i kapitlet *Metodproblem och tillförlitlighet*.

Tabell 60. Antal slutenvårdstillfällen med narkotikarelaterad bi- eller huvuddiagnos i Stockholm, Västra Götaland, Skåne län samt övriga landet. 1987–2013. ^{a)} (Diagram 25)

År	Län								Totalt	
	Stockholm		Västra Götaland		Skåne		Övriga landet ^{b)}		Antal	%
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%		
1987	2 817	37	1 284	17	1 031	14	2 405	32	7 537	100
1988	3 269	39	1 334	16	1 098	13	2 595	31	8 296	100
1989	3 238	38	1 401	16	1 135	13	2 819	33	8 593	100
1990	3 502	38	1 555	17	1 166	12	3 111	33	9 334	100
1991	3 600	37	1 623	17	1 220	13	3 250	34	9 693	100
1992	3 774	38	1 486	15	1 330	13	3 399	34	9 989	100
1993	3 975	37	1 902	18	1 528	14	3 418	32	10 823	100
1994	4 414	37	1 947	17	1 741	15	3 678	31	11 780	100
1995	4 906	39	2 028	16	1 756	14	3 862	31	12 552	100
1996	4 926	38	2 087	16	1 799	14	4 076	32	12 888	100
1997	4 934	35	2 431	17	1 987	14	4 909	34	14 261	100
1998	4 336	30	2 524	18	2 082	15	5 313	37	14 255	100
1999	4 645	33	2 417	17	1 984	14	5 115	36	14 161	100
2000	5 140	35	2 265	15	2 033	14	5 358	36	14 796	100
2001	5 454	35	2 502	16	1 900	12	5 633	36	15 489	100
2002	5 083	34	2 347	16	1 786	12	5 536	38	14 752	100
2003	4 997	35	2 344	16	1 828	13	5 257	36	14 426	100
2004	5 140	36	2 365	16	1 728	12	5 231	36	14 464	100
2005	5 002	34	2 710	18	1 694	11	5 512	37	14 918	100
2006	4 843	32	2 880	19	1 961	13	5 451	36	15 135	100
2007	5 348	32	3 073	19	2 004	12	6 060	37	16 485	100
2008	5 513	31	3 277	19	2 010	11	6 715	38	17 515	100
2009	5 938	32	3 352	18	2 343	13	7 024	38	18 657	100
2010	5 313	28	3 538	19	2 380	13	7 736	41	18 967	100
2011	6 481	31	3 941	19	2 397	11	8 375	40	21 194	100
2012	7 263	31	4 196	18	2 559	11	9 368	40	23 386	100
2013	7 876	31	4 465	18	3 006	12	9 747	39	25 094	100

Källa: Socialstyrelsen.

a) En viss försiktighet bör iaktas vid jämförelser med perioden före 1996 då nya principer för klassificering av diagnoser infördes 1997 (ICD-10). ICD-koderna listas i kapitlet *Metodproblem och tillförlitlighet*.

b) Inklusive enstaka utskrivningar där länsuppgift saknas.

Tabell 61. Antal kliniskt anmälda fall av hepatit C med intravenös smittväg per landsting ^{a)} respektive samtliga anmälda fall. 1990–2013. (Diagram 25 och 27)

År	Intravenös smittväg					Totalt antal hepa- tit C-fall ^{b)}	Andelen kända intrave- nösa fall (%)
	Stock- holm	Västra Götaland	Region Skåne	Övriga	Summa		
1990	..	..	..	..	289	459	63
1991	223	91	115	516	945	1 355	70
1992	521	349	216	2 114	3 200	4 537	71
1993	600	318	228	1 528	2 674	4 028	66
1994	767	271	219	1 306	2 563	3 726	69
1995	463	181	176	1 008	1 828	2 872	64
1996	398	174	186	905	1 663	2 613	64
1997	..	..	..	..	1 545	2 358	66
1998	428	93	271	824	1 616	2 593	62
1999	412	111	243	743	1 509	2 330	65
2000	320	199	251	642	1 412	2 116	67
2001	249	203	213	604	1 269	1 970	64
2002	291	191	222	591	1 295	2 052	63
2003	285	152	217	538	1 192	1 917	62
2004	334	168	219	473	1 194	1 864	64
2005	266	163	145	489	1 063	1 710	62
2006	212	169	141	410	932	1 646	57
2007	226	174	143	449	992	1 854	54
2008	249	197	134	496	1 076	2 251	48
2009	140	154	158	544	996	1 983	50
2010	140	153	97	467	857	1 723	50
2011	162	156	142	541	1 001	2 080	48
2012	136	171	96	544	947	1 974	48
2013	189	130	63	531	913	2 066	44

Källa: Folkhälsomyndigheten, enheten för epidemiologi och hälsoekonomi.

a) Där smittan detekterades, inte nödvändigtvis var den överfördes.

b) Smittvägen är många gånger okänd (i 50 % av samtliga fall 2013).

Tabell 62. Totalt antal HIV-positiva personer kliniskt anmälda respektive per intravenös smittväg, 1983–2013.

År	Intravenöst HIV-smittade			Samtliga HIV-smittade	Andel intravenöst smittade (%)
	Män	Kvinnor	Totalt		
1983	0	0	0	6	–
1984	0	0	0	10	–
1985	88	54	142	315	45
1986	151	53	204	964	21
1987	78	20	98	396	25
1988	28	17	45	304	15
1989	32	13	45	305	15
1990	33	11	44	335	13
1991	19	11	30	327	9
1992	16	11	27	349	8
1993	16	10	26	388	7
1994	23	6	29	258	11
1995	13	6	19	248	8
1996	15	7	22	224	10
1997	17	10	27	240	11
1998	14	3	17	249	7
1999	13	3	16	211	8
2000	14	2	16	242	7
2001	27	11	38	270	14
2002	22	10	32	282	11
2003	23	4	27	379	7
2004	24	3	27	427	6
2005	22	3	25	392	6
2006	29	6	35	390	9
2007	44	17	61	541	11
2008	22	7	29	448	6
2009	21	6	27	486	6
2010	18	9	27	465	6
2011	12	4	16	463	3
2012	18	4	22	441	5
2013	12	1	13	461	3

Källa: Folkhälsomyndigheten, enheten för epidemiologi och hälsoekonomi.

Tabell 63. Geografisk fördelning av antalet kliniskt anmälda fall av HIV med intravenös smittväg, per landsting. 1985–2013.

År	Stockholm	Västra Götaland	Region Skåne	Övriga	Riket totalt
1985	119	1	0	21	141
1986	168	4	4	28	204
1987	63	4	10	21	98
1988	36	1	3	5	45
1989	25	2	9	9	45
1990	33	2	2	7	44
1991	20	0	5	5	30
1992	18	3	2	4	27
1993	18	2	1	5	26
1994	20	1	6	3	30
1995	8	0	2	9	19
1996	12	1	2	7	22
1997	17	1	2	5	25
1998	11	0	2	3	16
1999	10	1	2	2	15
2000	11	2	3	1	17
2001	25	0	0	11	36
2002	17	1	0	11	29
2003	19	2	1	5	27
2004	16	1	4	6	27
2005	18	3	1	3	25
2006	28	1	0	6	35
2007	49	2	1	9	61
2008	17	0	3	9	29
2009	20	2	1	4	27
2010	16	1	1	9	27
2011	9	1	1	5	16
2012	9	1	1	11	22
2013	7	1	0	3	11

Källa: Folkhälsomyndigheten, enheten för epidemiologi och hälsoekonomi.

Tabell 64. Antal narkotikarelaterade dödsfall som underliggande eller bidragande dödsorsak. Kön, ålder och åldersstandardiserade dödstal per 100 000 invånare. 1969–2013 ^{a)}. (Diagram 23, 24 och 28)

År	Ålder					Män		Kvinnor		Totalt	Index per inv. 1987=100
	-19	20-29	30-39	40-49	50-	Antal	Standardiserade dödstal	Antal	Standardiserade dödstal		
1974	3	10	4	1	5	19	0,5	4	0,1	23	14
1975	3	17	2	4	5	19	0,5	12	0,4	31	18
1976	4	28	2	2	3	28	0,6	11	0,2	39	23
1977	2	19	8	6	8	34	0,9	9	0,3	43	25
1978	4	39	14	6	9	54	1,3	18	0,5	72	42
1979	2	40	23	7	7	62	1,4	17	0,4	79	46
1980	1	35	22	5	11	58	1,4	16	0,4	74	43
1981	4	27	31	9	14	58	1,4	27	0,7	85	49
1982	0	40	25	10	29	64	1,6	40	1,0	104	60
1983	2	28	34	16	23	67	1,7	36	1,0	103	59
1984	3	35	37	19	46	95	2,8	45	1,3	140	81
1985	1	26	48	24	51	104	2,9	46	1,5	150	86
1986	3	32	40	32	31	81	2,2	57	1,5	138	79
1987	1	49	68	17	40	126	3,0	49	1,2	175	100
1988	2	47	53	34	46	122	2,9	60	1,4	182	104
1989	0	31	59	26	43	111	2,6	48	1,1	159	90
1990	1	52	54	39	53	151	3,5	48	1,1	199	112
1991	3	33	67	32	49	144	3,4	40	0,9	184	102
1992	1	33	84	47	69	167	4,0	67	1,5	234	130
1993	2	36	88	59	67	181	4,2	71	1,7	252	139
1994	6	46	95	62	68	204	4,6	73	1,6	277	151
1995	2	45	75	78	94	210	4,8	84	1,9	294	160
1996	9	49	95	90	98	237	5,4	104	2,4	341	185
1997	6	46	114	96	96	269	6,1	89	2,0	358	195
1998	6	57	98	104	115	284	6,4	96	2,2	380	206
1999	5	72	113	94	103	287	6,4	100	2,2	387	210
2000	13	101	109	92	110	332	7,4	93	2,1	425	230
2001	12	90	105	105	112	327	7,3	97	2,1	424	229
2002	9	79	97	105	116	319	7,1	87	1,9	406	218
2003	12	75	73	110	135	300	6,7	105	2,3	405	217
2004	11	94	64	81	125	297	6,7	78	1,7	375	200
2005	11	81	73	81	114	269	5,9	91	2,0	360	191
2006	5	66	49	94	116	258	5,7	72	1,6	330	174
2007	9	94	78	105	131	318	7,0	99	2,2	417	218
2008	9	100	87	92	137	327	7,2	98	2,1	425	221
2009	11	94	81	93	156	333	7,2	102	2,2	435	224
2010	6	109	113	85	149	356	7,7	106	2,3	462	236
2011	14	111	86	74	182	342	7,2	125	2,6	467	237
2012	6	119	117	97	190	395	8,3	134	2,8	529	266
2013	15	145	115	105	209	434	9,0	155	3,2	589	294

Källa: Socialstyrelsen. Perioden före 1974 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.

a) Åren 1987 och 1997 infördes nya principer för klassificering av dödsorsaker. År 2013 reviderades tidsserien från 1997 och framåt pga. av ett nytt sätt inkludera opiatläkemedel. Försiktighet bör iaktas vid jämförelser över dessa år. ICD-koderna listas i kapitlet *Metodproblem och tillförlitlighet*.

Tabell 65. Antal narkotikarelaterade dödsfall som underliggande eller bidragande dödsorsak i Stockholm, Västra Götaland, Skåne län samt övriga landet. 1987–2013. ^{a)} (Diagram 25)

År	Län								Totalt	
	Stockholm		Västra Götaland		Skåne		Övriga landet		Antal	%
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%		
1987	85	49	23	13	23	13	44	25	175	100
1988	70	38	33	18	23	13	56	31	182	100
1989	68	43	22	14	26	16	43	27	159	100
1990	100	50	27	14	25	13	47	24	199	100
1991	82	45	23	13	24	13	55	30	184	100
1992	104	44	23	10	36	15	71	30	234	100
1993	115	46	31	12	36	14	70	28	252	100
1994	111	40	35	13	54	19	77	28	277	100
1995	121	41	28	10	55	19	90	31	294	100
1996	146	43	37	11	52	15	106	31	341	100
1997	125	35	42	12	68	19	123	34	358	100
1998	142	37	41	11	81	21	116	31	380	100
1999	139	36	33	9	90	23	125	32	387	100
2000	137	32	47	11	113	27	128	30	425	100
2001	144	34	46	11	91	21	143	34	424	100
2002	128	32	45	11	90	22	143	35	406	100
2003	136	34	44	11	95	23	130	32	405	100
2004	97	26	53	14	76	20	149	40	375	100
2005	93	26	46	13	72	20	149	41	360	100
2006	82	25	41	12	77	23	130	39	330	100
2007	115	28	61	15	87	21	154	37	417	100
2008	113	27	75	18	82	19	155	36	425	100
2009	106	24	64	15	86	20	179	41	435	100
2010	108	23	82	18	101	22	171	37	462	100
2011	106	23	90	19	77	16	194	42	467	100
2012	152	29	61	12	82	16	234	44	529	100
2013	152	26	91	15	78	13	268	46	589	100

Källa: Socialstyrelsen.

a) År 1997 infördes nya principer för klassificering av dödsorsaker. Försiktighet bör iaktas vid jämförelser över detta år. ICD-koderna listas i kapitlet *Metodproblem och tillförlitlighet*.

Tabellkommentarer: Snifningsutvecklingen (tabellerna 66–68)

Tabell 66 redovisar andelen pojkar och flickor i årskurs 9 som sniffat någon gång. Till och med 1983A löd frågan "Sniffar du?" med alternativen "Ja", "Nej" och "Har slutat". Perioden 1983B–2012A löd frågan "Har du sniffat någon gång?", därefter efterfrågas "sniffat/boffat". Frågeförändringarna innebar att signifikant fler sniffare/boffare fångas in, vilket bör beaktas vid resultatjämförelser mellan de olika frågeperioderna. Detta illustreras med att dubbla värden redovisas dessa år (från de s.k. split-half undersökningarna) samt att linjerna brutits i diagram som innehåller dessa data.

Att termen boffa infördes så pass sent som 2012, trots att ordet använts bland ungdomar en längre tid, kan ha inneburit att prevalensen för sniffning/boffning varit missvisande låg åtminstone de närmast föregående åren (gäller även tabell 67).

Ytterligare ändringar utöver ovanstående har gjorts genom åren, utan att det dessa bedömts som avgörande för jämförbarheten.

Tabell 68 är en specialbearbetning av data från skolundersökningarna i årskurs 9 samt gymnasiet år 2. I syfte att erhålla tillräckligt stora grupper, som genererar säkrare underlag, har åren 2012–2014 slagits samman. Denna bearbetning återfinns normalt inte i CAN:s skolrapporter.

Tabell 66. Andelen elever som sniffat/boffat, efter kön ^{a)}. Årskurs 9. 1971–2014. (Diagram 29)

År	Någon gång		Senaste 12 mån		Senaste 30 dagarna		Aldrig		Ej svar	
	Po	Fl	Po	Fl	Po	Fl	Po	Fl	Po	Fl
1974	13	11	.	.	.	.	.	.	.	.
1975	11	10	.	.	.	.	.	.	.	.
1976	10	7	.	.	.	.	.	.	.	.
1977	7	6	.	.	.	.	.	.	.	.
1978	7	6	.	.	.	.	.	.	.	.
1979	5	4	.	.	.	.	.	.	.	.
1980	5	5	.	.	.	.	.	.	.	.
1981	5	4	.	.	.	.	.	.	.	.
1982	5	3	.	.	.	.	.	.	.	.
1983A	5	2	.	.	.	.	.	.	.	.
1983B	8	6	.	.	.	.	.	.	.	.
1984	9	6	.	.	.	.	.	.	.	.
1985	9	6	.	.	.	.	.	.	.	.
1986	7	4	.	.	.	.	.	.	.	.
1987	7	5	.	.	.	.	.	.	.	.
1988	8	5	.	.	.	.	.	.	.	.
1989	5	5	.	.	.	.	94	94	0	0
1990	6	4	.	.	.	.	94	96	0	0
1991	6	4	.	.	.	.	93	95	1	1
1992	6	4	.	.	.	.	92	95	1	1
1993	8	5	.	.	.	.	90	93	2	3
1994	8	6	.	.	.	.	91	92	2	2
1995	11	7	.	.	.	.	87	91	1	2
1996	10	7	.	.	.	.	88	91	2	2
1997	10	7	.	.	.	.	89	92	1	2
1998	10	6	.	.	.	.	89	93	1	1
1999	13	11	.	.	.	.	86	89	0	0
2000	10	7	.	.	3	2	88	92	2	2
2001	8	7	.	.	3	2	90	91	1	2
2002	9	7	.	.	2	2	90	92	2	2
2003	8	6	.	.	3	2	91	92	1	2
2004	8	6	.	.	2	2	92	92	1	2
2005	8	8	.	.	2	3	91	91	1	1
2006	7	6	.	.	2	2	92	93	1	1
2007	5	5	3	3	2	1	94	94	1	1
2008	5	4	3	2	2	1	94	95	1	1
2009	7	5	4	3	2	1	92	94	1	1
2010	5	4	3	2	2	1	94	95	1	1
2011	5	3	3	2	1	0	94	96	1	1
2012A	4	2	2	1	1	1	94	97	2	1
2012B	6	6	3	3	2	1	93	94	1	1
2013	4	4	3	2	2	1	95	96	1	1
2014	4	6	2	3	1	1	95	93	1	1

Källa: CAN. Perioden före 1974 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.

a) Till och med 1983A löd frågan "Sniffar du?" med alternativen "Ja", "Nej" och "Har slutat". Perioden 1983B–2012A löd frågan "Har du sniffat någon gång?", därefter efterfrågas "sniffat/boffat". Frågeförändringarna innebar att signifikant fler sniffare/boffare fångas in, vilket bör beaktas vid resultatjämförelser mellan de olika frågeperioderna.

Tabell 67. Andelen elever som sniffat/boffat, efter kön ^{a)}. Gymnasiets år 2. 2004–2014. (Diagram 29)

År	Någon gång		Senaste 12 mån		Senaste 30 dagarna		Aldrig		Ej svar	
	Po	FI	Po	FI	Po	FI	Po	FI	Po	FI
2004	6	4	.	.	1	1	93	95	1	1
2005	7	5	.	.	1	0	92	94	1	1
2006	8	5	.	.	2	1	91	94	1	1
2007	5	4	3	1	1	0	94	95	1	1
2008	5	5	2	2	1	1	94	95	1	0
2009	6	4	3	1	1	0	94	95	1	0
2010	5	4	3	1	1	0	94	95	1	1
2011	6	3	4	1	1	0	93	96	1	1
2012A	4	3	1	1	1	0	93	96	2	1
2012B	7	5	3	1	1	0	92	94	1	1
2013	5	5	2	2	1	1	94	95	1	1
2014	5	4	2	1	1	0	94	95	1	0

Källa: CAN.

a) Till och med 2012A löd frågan "Har du sniffat någon gång?", därefter efterfrågas "sniffat/boffat". Förändringarna innebar att signifikant fler sniffare/boffare fångas in, vilket bör beaktas vid resultatjämförelser mellan de olika frågeperioderna.

Tabell 68. Sambandet mellan sniffningserfarenhet och vissa andra variabler. Andelen elever i årskurs 9 samt år 2 på gymnasiet med eller utan erfarenhet av att ha sniffat. 2012–2014.

Årskurs 9	Pojkar		Flickor	
	Har ej sniffat n=7 142	Har sniffat n=377	Har ej sniffat n=6 886	Har sniffat n=352
Använt narkotika	6	42	5	43
Intensivkonsumtion ^{a)} av alkohol någon gång per månad eller oftare	10	36	10	33
Röker	11	40	15	54
Trivs ganska eller mycket dåligt i skolan	4	11	6	17
Skolkar ett par gånger i månaden el. oftare	7	21	7	27
Stämmer ganska/mycket bra in på bostadsområdet:				
Vandalism ^{b)} är vanligt	8	16	8	15
Så fort jag kan vill jag flytta till ett annat bostadsområde	17	24	26	41
Gymnasiets år 2	Pojkar		Flickor	
	Har ej sniffat n=1 818	Har sniffat n=97	Har ej sniffat n=1 813	Har sniffat n=78
Använt narkotika	17	60	12	58
Intensivkonsumtion ^{a)} av alkohol någon gång per månad eller oftare	32	56	26	54
Röker	24	55	29	68
Trivs ganska eller mycket dåligt i skolan	3	6	3	10
Skolkar ett par gånger i månaden el. oftare	11	26	12	34
Stämmer ganska/mycket bra in på bostadsområdet:				
Vandalism ^{b)} är vanligt	8	12	7	13
Så fort jag kan vill jag flytta till ett annat bostadsområde	22	33	28	35

Källa: CAN.

a) Intensivkonsumtion = dricker alkohol motsvarande minst en halv halvflaska sprit eller en helflaska vin eller fyra stora flaskor cider eller fyra burkar starköl eller sex burkar folköl vid samma tillfälle.

b) Klotter, olaglig graffiti, förstörelse.

Tabellkommentarer: Dopningsutvecklingen (tabellerna 69–74)

Tabell 69 beskriver polisens och tullens beslag av de typer av dopningsmedel som omfattas av dopningslagen. Åren 1993–1997 inhämtades uppgifterna från respektive myndighet och då redovisade polisen antalet beslagstillfällen medan tullen redovisade antalet beslag. Denna period skiljde sig redovisningssätten också eftersom polisen redovisade injektionsvätska i milliliter medan tullen uppgav antal ampuller, vilka normalt – men inte alltid – innehåller en milliliter. Ampullantalen har för tullens del räknats om till milliliter, och är således något underskattande. Fr.o.m. 2004 kan jämförbarheten med tidigare år vara något försämrad pga. omläggningar av datasystemen hos tullen och polisen. Ovanstående redovisningstekniska förändringar bedöms dock inte ha påverkat jämförbarheten över tid i någon avgörande omfattning.

År 2013 publicerades reviderade beslag för perioden 2008–2013. Istället för att göra uttag ur Rikspolisstyrelsens BAR-register använder istället polisen uppgifter från Statens Kriminaltekniska Laboratorium (SKL). Detta har lett till att jämförbarheten bakåt bryts 2008 eftersom antalet dopningsbeslag hamnar på en nivå som är ca 25 % lägre jämfört med det gamla presentations sättet. Åren 2010–2013 har de av tullen beslagtagna mängderna hämtats direkt ur Tullverkets redovisningar och summerats av CAN.

Dopningslagstiftningen skärptes 1999 vilket kan ha lett till ökade insatser från rättsväsendets sida, med åtföljande beslagsökningar. Detta kan även påverka innehållet i tabellerna 70–72 som redovisar olika rättsstatistiska uppgifter.

År 2004 ändrades frågan och svarsalternativen om erfarenhet av anabola androgena steroider i skolundersökningen. Ändringen kan ha bidragit till ökningen av antalet elever som uppger att de använt AAS (tabell 73).

Tabell 69. Polisens och tullens beslag av dopningspreparat ^{a)}. 1993–2013. (Diagram 30)

År	Polisbeslag			Tullbeslag			Samtliga beslag		
	Antal beslag ^{b)}	Antal tabl	Liter	Antal beslag	Antal tabl	Liter ^{c)}	Antal beslag ^{b)}	Antal tabl	Liter ^{c)}
1993	295	126 000	1	75	174 259	0	370	300 259	1
1994	236	144 000	3	104	232 015	14	340	376 015	17
1995	140	103 200	6	77	108 436	6	217	211 636	12
1996	170	70 000	9	122	34 054	16	292	104 054	24
1997	200	75 600	12	165	51 573	23	365	127 173	35
1998	355	13 750	2	89	76 794	9	444	90 544	11
1999	329	35 458	6	110	125 862	13	439	161 320	19
2000	466	22 993	4	127	72 753	27	593	95 746	31
2001	555	35 677	4	171	208 281	14	726	243 958	18
2002	766	68 031	6	129	358 646	25	895	426 677	31
2003	784	53 193	6	198	566 111	50	982	619 304	56
2004	884	128 667	14	195	270 584	14	1 079	399 251	28
2005	1 010	75 115	5	207	96 956	8	1 217	172 071	13
2006	1 129	235 044	24	204	42 326	5	1 333	277 370	29
2007	1 314	87 448	50	222	147 104	24	1 536	234 552	74
2008	957	169 008	11	389	173 509	32	1 346	342 517	43
2009	1 034	346 701	14	517	276 839	26	1 551	623 540	40
2010	1 011	79 281	35	387	139 078	19	1 398	218 359	54
2011	1 121	211 127	23	451	153 464	71	1 572	364 591	94
2012	1 013	151 407	0	544	328 078	51	1 557	479 485	51
2013	1 131	283 512	..	600	94 956	16	1 731	378 468	..

Källa: Rikspolisstyrelsen och Tullverket.

a) Pga. nya statistikrutiner från 2008 kan jämförbarheten bakåt i tid vara begränsad för polisens beslag vilket även påverkar totalsiffrorna.

b) 1993–1997 är antalet beslag något underskattande eftersom polisen då redovisade beslagstillfällen och inte antalet beslag.

c) För tullens del kan den flytande mängden vara något högre än redovisat 1993–1996 pga. delvis annorlunda redovisningsmetod dessa år.

Tabell 70. Antal anmälda brott, antal misstänkta personer och antal lagföringsbeslut (huvudbrott) gällande lagen om förbud av vissa dopningsmedel. 1993–2013. (Diagram 30)

År	Anmälda brott		Misstänkta personer		Lagföringsbeslut	
	Antal	Antal per 100 000 invånare	Antal	Andel kvinnor (%)	Antal	Andel åtalsunderlåtelse (%)
1993	564	6	229	3	119	..
1994	412	5	197	2	93	..
1995	288	3	178	4	101	15
1996	320	4	181	2	95	9
1997	340	4	176	1	69	14
1998	273	3	189	1	86	16
1999	416	5	172	2	78	13
2000	438	5	264	3	103	25
2001	482	5	318	2	104	11
2002	640	7	393	3	122	15
2003	634	7	425	2	126	13
2004	925	10	480	2	134	15
2005	851	9	652	3	195	16
2006	1 053	12	666	2	183	19
2007	1 422	16	719	2	218	23
2008	1 957	21	881	2	273	31
2009	1 752	19	957	2	309	28
2010	1 911	20	986	3	304	26
2011	7 875 ^{a)}	83	1 116	2	460	23
2012	2 193	23	1 144	3	450	21
2013	2 506	26	1 063	3	353	19

Källa: Brå.

a) I januari 2011 registrerades en anmälan i Skåne län som innehöll ett mycket stort antal brott avseende dopningsbrott och illegal försäljning av läkemedel.

Tabell 71. Personer misstänkta för brott mot lagen om förbud av vissa dopningsmedel, fördelat efter ålder. 1993–2013. (Diagram 31)

År	15–19		20–29		30–39		40–		Totalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1993	53	23	127	55	34	15	15	7	229	100
1994	35	18	112	57	39	20	11	6	197	100
1995	38	21	93	52	37	21	10	6	178	100
1996	32	18	101	56	36	20	12	7	181	100
1997	35	20	95	54	32	18	14	8	176	100
1998	31	16	109	58	39	21	10	5	189	100
1999	17	10	121	70	27	16	7	4	172	100
2000	41	16	165	63	46	17	12	5	264	100
2001	49	15	203	64	57	18	9	3	318	100
2002	63	16	244	62	63	16	23	6	393	100
2003	48	11	296	70	58	14	23	5	425	100
2004	75	16	301	63	83	17	21	4	480	100
2005	75	12	405	62	133	20	39	6	652	100
2006	77	12	397	60	146	22	46	7	666	100
2007	92	13	437	61	146	20	44	6	719	100
2008	108	12	520	59	183	21	70	8	881	100
2009	114	12	546	57	220	23	77	8	957	100
2010	129	13	538	55	237	24	82	8	986	100
2011	123	11	632	57	283	25	78	7	1 116	100
2012	113	10	631	55	303	26	97	8	1 144	100
2013	93	9	576	54	301	28	93	9	1 063	100

Källa: Brå.

Tabell 72. Personer misstänkta för brott mot lagen om förbud av vissa dopningsmedel, fördelat efter region. 1997–2013.

År	Stockholm		Västra Götaland		Skåne		Övriga landet		Totalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1997	45	26	..	..	24	14	..	..	176	100
1998	59	31	51	27	11	6	68	36	189	100
1999	47	27	32	19	20	12	73	42	172	100
2000	99	38	52	20	29	11	84	32	264	100
2001	95	30	74	23	26	8	123	39	318	100
2002	98	25	83	21	32	8	180	46	393	100
2003	129	30	99	23	36	8	161	38	425	100
2004	114	24	97	20	51	11	218	45	480	100
2005	193	30	105	16	54	8	300	46	652	100
2006	201	30	107	16	68	10	290	44	666	100
2007	249	35	127	18	61	8	282	39	719	100
2008	278	32	158	18	90	10	355	40	881	100
2009	293	31	167	17	126	13	371	39	957	100
2010	320	32	176	18	146	15	344	35	986	100
2011	354	32	180	16	154	14	428	38	1 116	100
2012	335	29	171	15	177	15	461	40	1 144	100
2013	311	29	147	14	157	15	448	42	1 063	100

Källa: Brå.

Tabell 73. Andelen elever som använt anabola androgena steroider (AAS), efter kön ^{a)}. Årskurs 9. 1993–2014.

År	Någon gång		Senaste 12 mån		Senaste 30 dagarna		Aldrig		Ej svar	
	Po	FI	Po	FI	Po	FI	Po	FI	Po	FI
1993	1	0	.	.	.	.	96	98	3	2
1994	1	0	.	.	.	.	90	94	9	6
1995	0	0	.	.	.	.	98	99	2	1
1996	1	0	.	.	.	.	96	98	3	2
1997	1	0	.	.	.	.	98	99	1	1
1998	1	0	.	.	.	.	97	99	2	1
1999	1	0	.	.	.	.	95	97	4	3
2000	1	0	.	.	.	.	95	98	4	2
2001	2	0	.	.	.	.	94	98	4	2
2002	1	0	.	.	.	.	95	98	3	2
2003	1	0	.	.	.	.	95	98	4	1
2004	2	0	.	.	.	.	97	99	1	1
2005	2	1	.	.	.	.	97	98	1	1
2006	2	1	.	.	.	.	96	98	2	1
2007	2	1	.	.	.	.	94	96	3	3
2008	2	1	.	.	.	.	98	98	1	1
2009	2	1	.	.	.	.	97	98	1	1
2010	2	1	.	.	.	.	97	98	1	1
2011	2	1	.	.	.	.	97	98	1	1
2012A	2	1	.	.	.	.	97	99	1	1
2012B	2	1	2	0	1	0	97	99	1	1
2013	2	1	2	0	1	0	98	99	1	0
2014	2	1	1	1	1	0	98	99	1	0

Källa: CAN.

a) Före år 2004 löd frågan "Har du någon gång använt något av följande dopingmedel (som inte skrivits ut av läkare)?" med AAS som alternativ. Den förändrade frågestrukturen kan vara av betydelse för resultatjämförelser mellan de olika frågeperioderna.

Tabell 74. Andelen elever som använt anabola androgena steroider (AAS), efter kön. Gymnasiets år 2. 2004–2014.

År	Någon gång		Senaste 12 mån		Senaste 30 dagarna		Aldrig		Ej svar	
	Po	FI	Po	FI	Po	FI	Po	FI	Po	FI
2004	1	0	.	.	.	.	98	99	1	1
2005	1	0	.	.	.	.	98	98	1	1
2006	1	0	.	.	.	.	98	99	1	1
2007	2	1	.	.	.	.	94	97	4	3
2008	1	0	.	.	.	.	98	99	1	1
2009	2	0	.	.	.	.	97	99	1	1
2010	2	0	.	.	.	.	97	99	1	1
2011	2	1	.	.	.	.	97	99	1	1
2012A	2	0	.	.	.	.	97	99	1	1
2012B	1	0	1	0	1	0	98	99	1	0
2013	1	0	1	0	1	0	98	99	1	0
2014	1	0	1	0	1	0	98	100	0	0

Källa: CAN.

Tabellkommentarer: Tobaksutvecklingen; (tabellerna 75–84)

I tabell 75 beskrivs försäljningen av tobaksvaror i Sverige sedan 1970. I synnerhet vad gäller senare år rekommenderas en viss försiktighet vid tolkningen av försäljningsnivåerna, dessa kan ha påverkats bland annat av tilltagande smuggling och ökat resande till utlandet. Vidare omfattar statistiken inte samtliga lågprismärken som tillkommit under senare år. Till kategorin ”annan rök-tobak” räknas rulltobak, piptobak samt cigarr/cigarill. Cigarr/cigarill redovisas i antal och CAN räknar om dessa till gram genom en schablonvikt på 1,25 gram per cigarr/cigarill. I kategorin ”snus” ingår snus, tuggtobak samt portionstobak.

I tabell 76 redovisas uppgifterna från SoRAD:s rapport *Tal om Tobak 2012* (Solberg 2012). Källan för uppgifterna kring legalt försålda cigaretter, kommer från skatteverket åren 2003–2008 och inkluderar även lågpriscigaretter. De senare åren är uppgifterna hämtade från Beräkningskonventionen 2013 (Finansdepartementet) och 2012 är prognos.

Utvecklingen av tobakskonsumtionen bland elever i årskurs 9 redovisas i tabell 77. Försiktighet är påkallad vid tolkningen av utvecklingen av andelen rökare och snusare då ändringar av frågorna har gjorts 1983, 1997 och 2012. Dessa år användes både de gamla och nya frågeformuleringarna och det framgår att den första ändringen gav en sänkning av nivåerna medan den andra innebar en uppgång. Efter tredje tillfället frågorna förändrades syns återigen lägre nivåer uppmätas. De lägre siffrorna för andelen rökare 1983–1997 och från och med 2012 har sannolikt berott på att frågeställningen i högre grad mätt dagligrökning, medan sporadiska rökare mer sällan definierat sig som rökare i dessa frågeformuleringar. Uppgifterna gällande dem som röker dagligen/så gott som dagligen som också redovisas i tabellen har således i mindre utsträckning påverkats av de ändrade frågeformuleringarna. Tabell 78 redovisar motsvarande utveckling, men enbart sedan 2004 bland elever i gymnasiets år 2 som sedan detta år ingår i skolundersökningen.

Elever som klassificerats som rökare/snusare i tabell 77–78, har från och med formulär 2012B först svarat att de rökt/snusat under de senaste 12 månaderna och därefter besvarat frågan om de fortfarande röker/snusat med något av alternativen: ”Ja, varje dag”, ”Ja, nästan varje dag”, ”Ja, men bara när jag är på fest” eller ”Ja, men bara ibland”.

Tabellerna 79, 81 och 83 visar andelen rökare, snusare respektive andelen tobaksanvändare (personer som röker och/eller snusar) i befolkningen (16–84 år) enligt Statistiska Centralbyråns (SCB:s) Undersökningar om befolkningens levnadsförhållanden (ULF). Perioden 2006–2010 genomfördes vissa förändringar i undersökningen. Dessa, samt eventuella effekter av dem, beskrivs i

avsnittet *Metodproblem och tillförlitlighet*. I tabell 79 redovisas andelen rökare i befolkningen från och med de första undersökningarna 1980–1981 till och med de senaste 2012–2013. I tabell 81 redovisas andelen snusare i befolkningen för samtliga år som detta efterfrågats i ULF: 1988–1989, 1996–1997 samt från och med 2004–2005 och framåt. Samma årtal gäller för redovisningen av andelen tobaksanvändare totalt i tabell 83.

I tabell 80 och 82 redovisas också data från SCB:s ULF-undersökning, men här redovisas andelen dagligrökare/dagligsnusare i befolkningen uppdelad mellan olika åldersgrupper. Som ovan nämnts finns svårigheter i jämförelserna för perioden 2006–2008.

Tabell 75. Den årliga försäljningen av cigaretter (st.) respektive andra tobaksvaror för rökning (cigarer/cigariller och röktobak) och snus i vikt (g) per person 15 år och äldre samt Tullverkets beslag av cigaretter. 1970–2013. (Diagram 32)

År	Försäljning			Beslag, miljoner cigaretter	Antal cigaretter- beslag
	Cigaretter (st.)	Annan rök- tobak (g)	Snus (g)		
1970	1 610	349	395	2	.
1971	1 550	322	410	2	.
1972	1 750	298	414	3	.
1973	1 440	296	420	3	.
1974	1 710	283	435	3	.
1975	1 800	270	453	4	.
1976	1 840	258	489	4	.
1977	1 730	234	512	3	.
1978	1 780	219	522	3	.
1979	1 800	209	535	3	.
1980	1 780	211	548	3	.
1981	1 710	204	559	2	.
1982	1 790	229	582	2	.
1983	1 700	252	594	1	.
1984	1 690	285	636	1	.
1985	1 630	271	667	1	.
1986	1 630	256	681	1	.
1987	1 610	237	681	1	.
1988	1 620	225	663	1	.
1989	1 570	224	660	2	.
1990	1 510	225	659	2	.
1991	1 490	219	685	3	.
1992	1 550	230	708	4	.
1993	1 230	204	709	6	.
1994	1 220	203	734	5	.
1995	1 130	197	755	6	.
1996	1 150	197	785	17	.
1997	830	191	741	39	.
1998	800	168	743	46	.
1999	960	143	789	32	.
2000	980	139	861	45	.
2001	1 000	134	889	48	.
2002	1 030	130	924	27	.
2003	980	120	920	74	.
2004	930	129	908	23	1 098
2005	930	136	880	17	657
2006	890	113	950	10	787
2007	810	92	795	32	906
2008	770	39	690	19	955
2009	786	45	726	57	690
2010	781	43	715	77	584
2011	662	35	683	18	639
2012	628	27	754	26	787
2013	602	23	778	22	704

Källor: Swedish Match Distribution AB och Tullverket.

Tabell 76. Skattning av den totala cigarettkonsumtionen i antal miljoner cigaretter samt andel registrerad och oregistrerad konsumtion. 2003–2012. (Diagram 33)

	Antal cigaretter totalt	Andel legalt försålda ^{a)}	Andel resande- införda	Andel privat- importerade	Andel smuggel- cigaretter
2003	8 929	92	6	1	2
2004	8 644	89	8	1	3
2005	8 666	91	6	1	3
2006	7 618	93	5	1	2
2007	7 174	92	6	2	2
2008	6 678	91	6	2	2
2009	6 698	94	4	1	1
2010	6 709	93	4	2	1
2011	7 363	95	3	1	3
2012 ^{b)}	6 462	95	3	1	1

Källa: SoRAD. Sohlberg T (2012).

a) År 2003–2008: Skatteverket: inkluderar även lågpriscigaretter.

År 2009–2012: Beräkningskonventionen 2013, Finansdepartementet, varav 2012 är en prognos.

b) De resandeförda, köpta smuggel- och privatimporterade cigaretterna år 2012 är baserade på siffror för årets första tre kvartal (jan–sep), från SoRAD.

Tabell 77. Andelen elever som uppgett att de röker eller snusar. Årskurs 9. 1971–2014. (Diagram 34)

År	Antal	Rökare ^{a)}		Daglig-/nästan dagligrökare		Snusare ^{a)}							
		Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor						
1973	5 594	.	.	.	.	.	.						
1974	4 634	31	45	.	.	25	4						
1975	4 217	32	45	.	.	26	5						
1976	4 136	27	40	.	.	29	5						
1977	6 034	25	40	.	.	30	8						
1978	9 543	25	38	.	.	29	7						
1979	9 359	21	34	.	.	29	6						
1980	9 941	21	33	.	.	30	8						
1981	9 496	23	35	.	.	30	7						
1982	5 146	25	32	.	.	30	7						
1983 ^{b)}	3 262	19	15	30	22	11	18	29	21	7	2		
1984	32 819	16	22	11	16	24	1						
1985	1 502	16	21	11	14	21	2						
1986	5 820	17	22	12	15	24	2						
1987	5 778	17	24	10	15	25	2						
1988	5 430	17	24	10	15	22	2						
1989	5 714	23	29	12	17	20	3						
1990	5 977	20	31	12	20	19	2						
1991	5 883	19	27	13	18	15	1						
1992	5 851	22	28	15	18	18	1						
1993	5 904	19	26	13	17	16	1						
1994	5 868	17	29	12	19	20	1						
1995	5 577	18	27	12	17	17	1						
1996	6 027	18	26	13	18	17	1						
1997 ^{b)}	5 683	27	22	36	30	12	12	16	16	21	18	3	2
1998	5 455	29	34	12	15	21	2						
1999	5 198	29	37	10	18	24	3						
2000	5 290	30	36	10	14	26	4						
2001	5 569	30	36	10	16	27	5						
2002	5 349	25	34	9	15	25	5						
2003	5 226	19	30	6	13	24	6						
2004	5 414	18	29	5	13	21	8						
2005	5 372	19	30	5	12	21	6						
2006	4 890	19	27	7	10	20	7						
2007	5 302	20	30	6	10	17	5						
2008	4 884	22	28	7	11	16	4						
2009	5 192	23	31	10	12	16	4						
2010	4 829	21	29	10	12	16	4						
2011	4 632	19	27	8	11	13	3						
2012 ^{b)}	9 418	17	14	24	18	5	7	6	9	14	11	2	2
2013	5 084	12	16	5	5	10	2						
2014	4 921	11	17	4	6	9	3						

Källa: CAN. Perioden före 1973 redovisas i den digitala tabellbilagan på www.can.se.

a) Fr.o.m. formulär 2012B avses med rökare/snusare elever som rökt/snusat de senaste 12 månaderna samt svarat att de fortfarande röker/snusar.

b) När nya frågor infördes 1983, 1997 och 2012 fick hälften av eleverna besvara de gamla och hälften de nya frågorna.

Tabell 78. Andelen elever som uppgett att de röker eller snusar. Gymnasiets år 2. 2004–2014. (Diagram 34)

År	Antal	Rökare ^{a)}		Daglig-/nästan dagligrökare		Snusare ^{a)}							
		Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor						
2004	4 494	31	37	9	17	29	9						
2005	4 542	30	40	7	17	29	11						
2006	3 772	32	40	8	16	29	11						
2007	4 303	36	40	11	15	27	10						
2008	3 983	33	39	11	16	23	9						
2009	4 072	34	42	12	19	24	7						
2010	3 936	35	43	14	18	27	8						
2011	3 596	33	40	12	19	25	7						
2012 ^{b)}	7 102	34	26	39	34	13	10	17	15	24	21	5	4
2013	4 038	25	31	9	14	22	5						
2014	3 824	28	29	10	11	22	4						

Källa: CAN.

a) Fr.o.m. formulär 2012B avses med rökare/snusare elever som rökt/snusat de senaste 12 månaderna samt svarat att de fortfarande röker/snusar.

b) När nya frågor infördes 2012 fick hälften av eleverna besvara de gamla och hälften de nya frågorna.

Tabell 79. Andelen rökare i befolkningen (16–84 år). Tvåårsmedelvärden åren 1980–2013. (Diagram 35)

År	Samtliga			Män			Kvinnor											
	Röker dagligen	Röker då och då	Röker totalt (dagligen + då och då)	Röker dagligen	Röker då och då	Röker totalt (dagligen + då och då)	Röker dagligen	Röker då och då	Röker totalt (dagligen + då och då)									
1980–81	31			35			28											
1982–83	30			33			27											
1984–85	30			32			28											
1986–87	28			29			26											
1988–89	26	9	35	27	10	37	26	7	33									
1990–91	26	10	35	26	12	37	25	8	33									
1992–93	25	10	35	24	11	36	25	8	33									
1994–95	23	10	33	22	12	34	24	8	32									
1996–97	21	10	30	19	11	30	23	8	31									
1998–99	19	11	30	18	12	30	20	9	29									
2000–01	19	11	30	17	13	30	20	10	30									
2002–03	18	11	28	17	13	29	19	9	28									
2004–05	16	10	26	14	12	26	18	8	26									
2006B/T ^{a)}	15	15	10	10	25	25	12	14	13	12	25	26	17	16	7	8	24	24
2007 ^{b)}		14	9	23	13	10	23	15	8	24								
2008–09 ^{c)}		15	9	24	13	10	24	16	7	23								
2010–11		14	9	23	13	11	24	15	8	22								
2012–13		12	10	22	11	12	23	13	8	21								

Källa: SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF).

a) Fram till och med 2005 genomfördes undersökningen i huvudsak som besöksintervjuer. År 2006 gjordes besöksintervjuer med halva urvalet (2006B) och datorstödda telefonintervjuer med den andra halvan (2006T).

b) Fr.o.m. 2007 sker datainsamlingen i huvudsak genom datorstödda telefonintervjuer.

c) Undersökningarna av befolkningens levnadsförhållanden, ULF, integreras fr.o.m. 2008 med EURO-STAT:s undersökning Statistics on Income and Living Conditions, SILC.

Tabell 80. Andelen dagligrökare i olika åldersgrupper i befolkningen (16–84 år). Tvåårsmedelvärden åren 1980–2013. (Diagram 36)

År	Män							Kvinnor								
	16–24 år	25–34 år	35–44 år	45–54 år	55–64 år	65–74 år	75–84 år	Totalt	16–24 år	25–34 år	35–44 år	45–54 år	55–64 år	65–74 år	75–84 år	Totalt
1980–81	26	41	40	37	35	32	26	35	36	39	36	29	20	13	5	28
1982–83	23	39	39	36	33	28	24	33	31	39	35	30	22	11	6	27
1984–85	22	34	37	36	35	26	22	32	30	38	36	32	25	14	6	28
1986–87	17	31	35	35	35	25	21	29	27	38	34	29	23	14	7	26
1988–89	17	27	33	32	28	23	19	27	27	35	35	30	23	14	7	26
1990–91	16	25	33	34	26	25	14	26	22	30	34	33	21	16	6	25
1992–93	14	23	30	32	27	21	15	24	20	31	31	33	24	18	7	25
1994–95	15	17	26	31	25	18	15	22	21	28	31	32	21	14	7	24
1996–97	14	15	23	23	23	17	13	19	21	25	27	31	22	17	8	23
1998–99	12	13	19	25	23	16	12	18	18	18	25	28	24	14	6	20
2000–01	13	15	18	21	23	17	8	17	19	19	23	25	27	14	8	20
2002–03	10	13	16	24	22	16	9	17	17	16	22	24	23	14	9	19
2004–05	9	11	13	21	21	11	8	14	13	16	19	24	21	16	9	18
2006B ^{a)}	9	12	12	15	14	14	7	12	16	14	21	24	22	10	4	17
2006T ^{a)}	10	11	11	18	22	15	8	14	13	17	15	22	20	17	4	16
2007 ^{b)}	10	11	11	18	18	11	5	13	15	13	14	20	19	12	8	15
2008–09 ^{c)}	12	11	11	18	18	14	7	13	15	14	14	20	20	16	8	16
2010–11	10	13	12	14	18	13	7	13	15	12	12	22	18	14	7	15
2012–13	11	12	8	13	14	13	6	11	11	11	11	16	17	13	8	13

Källa: SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF).

a) Fram till och med 2005 genomfördes undersökningen i huvudsak som besöksintervjuer. År 2006 gjordes besöksintervjuer med halva urvalet (2006B) och datorstödda telefonintervjuer med den andra halvan (2006T).

b) Fr.o.m. 2007 sker datainsamlingen i huvudsak genom datorstödda telefonintervjuer.

c) Undersökningarna av befolkningens levnadsförhållanden, ULF, integreras fr.o.m. 2008 med EURO-STAT:s undersökning Statistics on Income and Living Conditions, SILC.

Tabell 81. Andelen snusare i befolkningen (16–84 år). Tvåårsmedelvärden åren 1988–2013.

År	Samtliga			Män			Kvinnor		
	Snusar dagligen	Snusar då och då	Snusar totalt (dagligen + då och då)	Snusar dagligen	Snusar då och då	Snusar totalt (dagligen + då och då)	Snusar dagligen	Snusar då och då	Snusar totalt (dagligen + då och då)
1988–89	9	3	11	17	5	21	1	1	1
1990–91	.	.		.	.		.	.	.
1992–93	.	.		.	.		.	.	.
1994–95	.	.		.	.		.	.	.
1996–97	10	3	13	20	4	24	1	1	2
1998–99	.	.		.	.		.	.	.
2000–01	.	.		.	.		.	.	.
2002–03	.	.		.	.		.	.	.
2004–05	13	3	16	23	4	27	3	2	5
2006B/T ^{a)}	13	3	4 17 18	24 27	4 5	28 31	3 3	2 3	5 6
2007 ^{b)}	13	3	16	21	4	25	4	2	6
2008–09 ^{c)}	12	3	15	21	4	25	3	2	5
2010–11	11	3	14	20	4	24	3	2	5
2012–13	12	3	16	21	4	25	4	2	6

Källa: SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF).

a) Fram till och med 2005 genomfördes undersökningen i huvudsak som besöksintervjuer. År 2006 gjordes besöksintervjuer med halva urvalet (2006B) och datorstödda telefonintervjuer med den andra halvan (2006T).

b) Fr.o.m. 2007 sker datainsamlingen i huvudsak genom datorstödda telefonintervjuer.

c) Undersökningarna av befolkningens levnadsförhållanden, ULF, integreras fr.o.m. 2008 med EUROSTAT:s undersökning Statistics on Income and Living Conditions, SILC.

Tabell 82. Andelen dagligsnusare i olika åldersgrupper i befolkningen (16–84 år). Tvåårsmedelvärden åren 1988–2013.

År	Män							Kvinnor								
	16–24 år	25–34 år	35–44 år	45–54 år	55–64 år	65–74 år	75–84 år	Totalt	16–24 år	25–34 år	35–44 år	45–54 år	55–64 år	65–74 år	75–84 år	Totalt
1988–89	23	25	19	11	9	11	13	17	1	1	1	1	0	0	0	1
1990–91	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
1992–93	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
1994–95	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
1996–97	22	31	26	19	10	9	9	20	1	2	2	1	0	0	0	1
1998–99	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
2000–01	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
2002–03	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
2004–05	27	32	31	24	18	10	7	23	4	4	4	4	1	1	1	3
2006B ^{a)}	23	32	29	27	18	18	7	24	4	3	3	6	1	1	0	3
2006T ^{a)}	32	34	34	26	20	16	8	27	6	2	5	5	1	1	0	3
2007 ^{b)}	19	29	25	23	20	13	9	21	6	6	7	4	2	0	0	4
2008–09 ^{c)}	17	30	25	24	19	11	8	21	4	4	5	5	2	1	0	3
2010–11	19	26	24	23	19	12	7	20	4	6	4	3	2	1	0	3
2012–13	16	30	23	28	20	12	7	21	3	7	4	5	3	1	1	4

Källa: SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF).

a) Fram till och med 2005 genomfördes undersökningen i huvudsak som besöksintervjuer. År 2006 gjordes besöksintervjuer med halva urvalet (2006B) och datorstödda telefonintervjuer med den andra halvan (2006T).

b) Fr.o.m. 2007 sker datainsamlingen i huvudsak genom datorstödda telefonintervjuer.

c) Undersökningarna av befolkningens levnadsförhållanden, ULF, integreras fr.o.m. 2008 med EURO-STAT:s undersökning Statistics on Income and Living Conditions, SILC.

Tabell 83. Andelen tobaksanvändare (röker och/eller snusar) i befolkningen (16–84 år). Tvåårsmedelvärden åren 1988–2013.

År	Samtliga			Män			Kvinnor											
	Röker/ snusar dagligen	Röker/ snusar då och då	Röker/ snusar totalt (dag- ligen + då och då)	Röker/ snusar dagligen	Röker/ snusar då och då	Röker/ snusar totalt (dag- ligen + då och då)	Röker/ snusar dagligen	Röker/ snusar då och då	Röker/ snusar totalt (dag- ligen + då och då)									
1988–89	33	7	40	40	7	47	27	7	34									
1990–91	.	.	.	.	.	.	.	.	.									
1992–93	.	.	.	.	.	.	.	.	.									
1994–95	.	.	.	.	.	.	.	.	.									
1996–97	30	8	37	37	7	44	23	8	31									
1998–99	.	.	.	.	.	.	.	.	.									
2000–01	.	.	.	.	.	.	.	.	.									
2002–03	.	.	.	.	.	.	.	.	.									
2004–05	28	7	35	35	7	42	20	8	28									
2006B/T ^{a)}	26	28	8	7	34	36	33	38	8	7	41	45	20	19	7	8	27	27
2007 ^{b)}		25		8		33		32		7		39		19		8		27
2008–09 ^{c)}		25		7		33		32		7		39		19		7		26
2010–11		24		8		32		31		8		39		18		7		25
2012–13		23		8		31		31		8		39		16		8		24

Källa: SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF).

a) Fram till och med 2005 genomfördes undersökningen i huvudsak som besöksintervjuer. År 2006 gjordes besöksintervjuer med halva urvalet (2006B) och datorstödda telefonintervjuer med den andra halvan (2006T).

b) Fr.o.m. 2007 sker datainsamlingen i huvudsak genom datorstödda telefonintervjuer.

c) Undersökningarna av befolkningens levnadsförhållanden, ULF, integreras fr.o.m. 2008 med EURO-STAT:s undersökning Statistics on Income and Living Conditions, SILC.

Tabell 84. Antal döda i lungcancer per 100 000 invånare och år. Åldersstandardiserat. 1955–2013. (Diagram 38)

År	Män	Kvinnor	År	Män	Kvinnor
1955	19	6	1985	53	16
1956	20	7	1986	51	17
1957	22	8	1987	51	18
1958	24	8	1988	52	18
1959	25	8	1989	49	19
1960	26	7	1990	51	18
1961	27	8	1991	50	20
1962	29	8	1992	50	21
1963	29	8	1993	48	20
1964	32	8	1994	48	20
1965	32	9	1995	48	23
1966	33	8	1996	47	24
1967	35	10	1997	47	24
1968	35	10	1998	47	23
1969	39	9	1999	47	24
1970	40	10	2000	45	25
1971	44	11	2001	46	28
1972	47	11	2002	45	27
1973	48	12	2003	45	27
1974	50	13	2004	45	30
1975	51	13	2005	48	31
1976	52	12	2006	46	31
1977	58	13	2007	43	32
1978	55	14	2008	45	32
1979	57	13	2009	43	31
1980	54	14	2010	44	31
1981	52	15	2011	43	32
1982	50	15	2012	42	31
1983	53	15	2013	39	33
1984	54	16			

Källa: Socialstyrelsen.